
1994

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO

Venäjää, Baltian maita ja muita siirtymätalouksia
koskevia keskeisiä taloustapahtumia vuonna 1994

SUOMEN PANKKI • BANK OF FINLAND
Idäntalouksien yksikkö • Unit for Eastern European Economies

Suomen Pankki / Idäntalouksien yksikkö
PL 160, 00101 HELSINKI
puh (90) 183 2268
fax (90) 183 2294 ja (90) 174 872

1994

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO

Venäjää, Baltian maita ja muita siirtymätalouksia
koskevia keskeisiä taloustapahtumia vuonna 1994

SUOMEN PANKKI • BANK OF FINLAND
Idäntalouksien yksikkö • Unit for Eastern European Economies

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 1

Sitoutumattomat edustajat Venäjän parlamentissa vaikeuttavat vaalitulosten tulkintaa. Joidenkin tietojen mukaan sitoutumattomia edustajia on duuman 444 jäsenestä vain kolmisenkymmentä, joidenkin taas yli 130. Parlamentin ylähuoneessa, federaationeuvostossa, yli 80 % edustajista on sitoutumattomia. Vaaleista eri tietolähteissä julkistetut tulokset vaihtelevat sen mukaan, minkä puolueiden kannattajiksi edustajat on luokiteltu. Luokittelujen mukaan eniten paikkoja yksittäisistä puolueista saa duumassa joko Venäjän valinta tai Liberaalidemokraattinen puolue. Lopullisesti ehdokkaiden puoluesympatiat selviävät vasta parlamentin aloittaessa toimintansa.

Ketkä äänestivät Zhirinovskia? Yleisvenäläinen mielipidetutkimuslaitos VTsIO on määritellyt Liberaalidemokraattisen puolueen kannattajien profiilin kahden tekemänsä kyselyn perusteella. Vaalikampanjan alussa LDP:n kannattajat koostuivat etupäässä 25 - 40 vuotiaista miehistä. Myöhemmin kannattajiksi liittyi paljon eläkeläisiä ja aivan viime vaiheessa naisia. Puolet LDP:n kannattajista on työssä valtionyrityksissä, joista viime aikoina on irtisanottu keskimääräistä enemmän työntekijöitä. Työssäkäyvät "zhirinovskilaiset" ovat myös keskimääräistä tyytymättömämpiä palkkaansa.

Kaikkien kyselyihin osallistuneiden äänestäjien mielestä maan kolme vaikeinta ongelmaa olivat hintojen nousu, rikollisuuden kasvu ja talouden tila yleensä. LDP:ta kannattavien mielestä vaikein ongelma oli "valtiovallan heikkous" ja toiseksi vaikein korruptio ja lahjonta. Liberaalipuolueen kannattajat mainitsivat television, radion ja lehdet 2 - 4 kertaa muita ryhmiä useammin äänestyskäyttämisenä päävaikuttimeksi.

Joulukuun inflaatioluvut vuoden 1993 alhaisimmat. Venäjän hallituksen tietojen mukaan inflaatio oli joulukuussa 12 %. Elintarvikkeiden ja kulutustavaroiden hinnat nousivat palveluiden hintoja hitaammin. Marraskuussa inflaatio oli 15 % ja lokakuussa 20 %. Koko vuoden inflaatio oli noin 900 %. Vuonna 1992, jolloin valtaosa hinnoista vapautettiin, inflaatio oli 2600 %.

Teollisuustuotanto laskee, virallisesti työttömiä yhä vähän. BKT oli tammi-marraskuussa 11 % pienempi kuin vuoden 1992 vastaavana ajankohtana. Kansantalouden sektorien palkkaerot ovat säilyneet suurina. Marraskuun keskipalkka oli arviolta 105 000 ruplaa. Lokakuun tietojen perusteella kaasuteollisuuden työntekijät saivat keskimäärin yli 290 000 ruplan suuruisia kuukausiansioita, kun esim. tieteen parissa työskentelevät ansaitsivat vajaan 58 000 ruplaa kuukaudessa. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden palkat ovat keskimäärin alhaisemmat kuin fyysistä työtä tekevien.

Virallisesti työttömiksi rekisteröityjä on Venäjällä 750 000, mikä vastaa noin 1 % työvoimasta. ILO:n laskentaperiaatteiden mukaan työttömiä on kuitenkin 3,8 miljoonaa (5 %). Mikäli työttömiksi lasketaan ns. potentiaalisesti työttömät eli ne, jotka tahtomattaan tekevät osapäivätyötä tai ovat pakkolomalla, on työttömiä arviolta 7,8 miljoonaa (10 %).

Venäjän alueiden verovelat keskukselle noin 300 mrd ruplaa. Velka on kertynyt vuoden 1993 syyskuun loppuun mennessä ja suurin osa siitä on syntynyt vuoden jälkimmäisellä puoliskolla. Rästien yhtenä syynä ovat aluetason tiukat budjetit, joihin pyritään saamaan lisävaroja. Toisaalta rästien muodostumista edesauttavat epäselvyydet liittobudjettiin maksettavissa velvoitteissa ja alueiden eriarvoinen asema velvoitteiden suorittamisessa.

Vuonna 1993 hyväksytty budjettilaki velvoitti alueet suorittamaan erisuuruiset osat arvonlisäverosta keskushallinnolle. Jotkut alueet saivat pitää itsellään 20 % näistä tuloista, useimmat 50 %. Suurin osa tasavalloista maksaa liittobudjettiin vähemmän veroja kuin niiden budjetista saamat varat ovat. Valtaosa liittobudjetin tuloista tulee Moskovasta ja sen alueelta, Tjumenista, Sverdlovskista ja Samarasta.

Sosnovyi Borin ydinvoimalaa uhkaa sulkeminen. Voimalan asiakkaat eivät ole pystyneet maksamaan noin 30 miljoonan dollarin maksurästejään eikä voimalalla ole varaa ostaa uutta ydinpolttoainetta. Mikäli tilannetta ei saada ratkaistuksi, joudutaan voimala sulkemaan muutaman viikon kuluessa. Sosnovyi Borin voimala sijaitsee Suomenlahden rannalla 100 km Pietarista lounaaseen. Sen neljästä yksiköstä on toiminnassa kolme. Suomi ostaa Venäjältä sähköä yhden Sosnovyi Borin yksikön tuotannon verran.

Ristiriitaisia tietoja Georgian entisen presidentin Zviad Gamsahurdian kuolemasta. Gamsahurdian vaimon ilmoituksen mukaan hänen miehensä olisi tehnyt itsemurhan jäätyään kannattajineen hallitusta tukevien joukkojen saartamaksi. Joidenkin tietojen mukaan Gamsahurdia olisi haavoittunut tulitaistelussa ja kuollut saamiinsa vammoihin. Gamsahurdian Moskovassa toimiva edustaja ilmoitti nähneensä Gamsahurdian ilmoitetun kuolinpäivän jälkeen.

Zviad Gamsahurdia julisti Georgian itsenäiseksi 1991, minkä jälkeen hänet valittiin selvällä enemmistöllä maan presidentiksi. Tammikuussa 1992 hänet syöstiin vallasta ja hän on tämän jälkeen kahdesti epäonnistunut vallankaappausyrityksissään. Gamsahurdia on syyttänyt Neuvostoliiton entistä ulkoministeriä ja maan nykyistä presidenttiä Eduard Shevardnadzea tammikuun 1992 tapahtumista.

Viron uudet verolait voimaan vuoden alusta. Valtion veroihin kuuluvat valmiste-, tulo-, arvonlisä-, maa-, sosiaali-, tulli-, uhkapeli-, lahja- ja perintöverot. Valtionverojen ohella paikallishallinnolla on mahdollisuus asettaa paikallisia veroja. Arvonlisävero (18 %) oli viime vuonna Viron budjetin suurin tuloerä - 2.26 mrd kruunua. Tavaroiden ja palveluiden viennistä ei peritä arvonlisäveroa. Tuloverolain mukaan veroaste on 26 % sekä yksityishenkilöiltä että yrityksiltä. Korkotuloja ei veroteta vielä kuluvana vuonna.

Liettua hakee NATO:n jäsenyyttä. Presidentti Algirdas Brazauskasin mukaan Liettuan parlamentti suositteli joulukuun lopulla maan hallitusta hakemaan virallisesti NATO:n jäsenyyttä. Brazauskas korostaa, ettei Liettuan lähentyminen NATO:on ole kohdistettu mitään Euroopan valtiota vastaan.

Myös Viron pääministeri Mart Laar on puhunut Baltian maiden turvallisuusyhteistyön tiivistämisestä ja niiden lähentymisestä NATO:on. Maan presidentti Lennart Meri on kuitenkin todennut Viron lykkäävän oman hakemuksensa jättämistä. Venäjä suhtautuu Liettuan jäsenyyshakemukseen varauksella. Presidentti Jeltsinin lehdistöavustaja V. Kostikovin mukaan NATO:n laajeneminen johtaa lopulta sotilaallisen ja poliittisen epävakauden kasvuun.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 2

Venäjän parlamentin avajaiset alkoivat riitaisesti. Entisessä SEV'in rakennuksessa tiistaina kokoontuneen parlamentin alahuoneen, duuman, jäsenet eivät päässeet yksimielisyyteen parlamentin puhemiehestä. Venäjän valinnan, Yhtenäisyys- ja sovintopuolueen sekä Venäjän naisten edustajat poistuivat puoluejohtajien kokouksesta protestiksi sille, että Liberaalidemokraattien Vladimir **Zhirinovski** vaati itselleen puhemiehen paikkaa eikä paikkaa annettu Venäjän naisten edustajalle. Torstai-iltapäivän jatkoistunnossa Zhirinovski päätti luopua ehdokkuudestaan. Äänestysten jälkeen jäljelle jäi kaksi ehdokasta, joista kumpikin on vanhoillinen. Vastakkain ovat Agraaripuolueen Ivan **Rybkin** ja puolueettomana parlamenttiin valittu, mutta ilmeisesti äärikonservatiiviksi tunnustautuva Juri **Vlasov**.

Parlamentin ylähuoneen, liittoneuvoston, kokous alkoi rauhallisemmin, mutta puhemiehen nimitys ei aluksi onnistunut sielläkään. Presidentti Jeltsinin avustaja Vladimir **Shumeiko** nimitettiin puhemieheksi uusintaäänestyksen jälkeen.

Tsernomyrdin esittelee ministeriehdokkaansa maanantaina 17.1. Presidentti Jeltsinin ilmoituksen mukaan hallitusta johtaa pääministeri, jolla on neljä sijaista. Heistä kahdella on ensimmäisen varapääministerin asema. Duuman avajaispuheen pitänyt pääministeri Viktor **Tsernomyrdin** viittasi puheessaan uudistuslinjan pehmentymiseen korostaessaan shokkiterapiasta luopumista, sosiaaliturvan parantamista ja tuotannon "oikeanlaista" elvyttämistä. Puheen perusteella joidenkin talousuudistusta voimakkaimmin ajavien ministerien pelätään menettävän paikkansa hallituksessa. Arvelujen mukaan ensimmäiset varapääministerit **Gaidar** ja **Soskovets** saavat jäädä, mutta finanssiministeri Boris **Fjodorov** saattaa menettää nykyisen asemansa. Presidentti Jeltsin vakuutti kuitenkin tukevansa uudistuslinjaa vahvistamalla yksityistämisministeri Anatoli **Tshubaisin** nimityksen erikoisasetuksella jo ennakkoon.

Ruplan arvo kääntyi jälleen laskuun. Keskiviikkona 12.1. ruplan arvoksi noteerattiin Moskovon valuuttapörssissä 1335 ruplaa dollarilta. Ruplan uusi kurssi on kaikkien aikojen alhaisin. Ruplan kurssin laskun syynä on mm. pelko talousuudistusten jatkuvuudesta ja inflaation kasvusta.

Venäjän ulkoisten taloussuhteiden ministeriö (MVES) suunnittelee vientitullien poistamista. Ulkomaisista taloussuhteista vastaava ministeri Oleg **Davydov** arvioi Venäjän viennin v.1993 jäävän edellisvuoden tasolle (noin 42 miljardia dollaria). Energian osuus viennistä on puolet. Vuoteen 1992 verrattuna öljyn vienti on kasvanut 21 %, öljytuotteiden 38 % ja kaasun 2,5 %. Tuonti jää Davydovin mukaan 52 % pienemmäksi kuin vuonna 1992 ja on 24 - 25 miljardia dollaria. Vuodesta 1992 lihan tuonti on vähentynyt 75 %, viljan 62 % ja sokerin 30 %. Eniten tuodaan koneita ja laitteita, joiden osuus tuonnista on 27 %. Davydov arvioi viennin ja tuonnin säilyvän vuoden 1993 tasolla myös kuluvana vuonna, mutta keskitetyn tuonnin ja viennin osuus tulee laskemaan. Tänä vuonna ministeriön suunnitelmissa on ehdottaa hallitukselle kaikkien vientitullien poistamista ehkä öljyn tulleja lukuunottamatta.

Lännen talousapu Venäjälle vähäistä. Venäjän hallituksen länsimaiset neuvonantajat Jeffrey **Sachs** ja Charles **Wyplosz** arvostelivat Financial Timesissa kovasanaisesti läntistä talousapua Venäjälle. Vuodelle 1993 länsimaat olivat luvanneet Venäjälle yhteensä 28 miljardin dollarin lainapaketin, josta käytännössä myönnettiin lainoja vain noin viiden miljardin dollarin arvosta.

Sachs ja Wyplosz syyttävät etenkin IMF:ää lainojen lykkäämisestä ja haluttomuudesta antaa yksityiskohtaisia neuvoja talousuudistuksen edistämiseksi. Vaikka finanssiministeri Boris **Fjodorov** viime syksynä mm. korotti korkoja, lopetti subventoitujen lainojen jakamisen ja leivän hintarajoitukset sekä asetti keskuspankin hallituksen luottokomitean alaiseksi, IMF ei suostunut myöntämään luvattua 1,5 miljardin dollarin lisälainaa. Viime vuonna IMF myönsi vain yhden 1,5 miljardin dollarin lainan suunnitellun 13 miljardin lainapaketin sijaan.

Sachs ja Wyplosz ehdottavat länsimaiden lisäävän talousapuaan Venäjälle 4 %:iin BKT:sta (14 mrd dollaria). Apu olisi koordinoitava G7-maiden hallitusten eikä IMF:n kautta ja se käytettäisiin lähinnä sosiaalipainotteisiin projekteihin. Maailmanpankki, EBRD ja vientiluottolaitokset avustaisivat Venäjää 8 miljardin dollarin lainoilla teollisuuden rakennemuutokseen. IMF:n osuus rajoittuisi 6 miljardin dollarin normaaliehtoiseen lainaan.

Presidentti Clinton vierailee Moskovassa 13.-14.1. Ukrainan, Venäjän ja USA:n presidenttien on 14.1. määrä allekirjoittaa sopimus ydinaseiden poistamisesta Ukrainasta. Sopimuksen käytännön toteutuminen on kuitenkin kyseenalaista, sillä sopimus vaatii Ukrainan parlamentin vahvistuksen. Sopimus tulee Ukrainan uuden parlamentin käsittelyyn maaliskuussa pidettävien vaalien jälkeen. Toteutuessaan sopimus toisi Ukrainalle 175 miljoonaa dollaria ns. Nunn - Lugar - ohjelman puitteissa. Lisäksi USA on luvannut ostaa ydinkärjistä poistettavan rikastetun uraanin.

Presidentti **Clinton** lupasi tukea Venäjän uudistuksille, mikäli nykyinen linja jatkuu. Hän korosti kuitenkin sosiaaliturvatoimien lisäämistä. Lisäksi Clinton tarjosi Venäjälle ns. Visegrad-maiden vastikään myönteisesti vastaanottamaa rauhankumppanuusohjelmaa, joka toteutetaan NATO:n johdolla.

Viron hallituskriisi ratkesi. Viron presidentti Lennart **Meri** suostui hyväksymään pääministeri Mart **Laarin** ehdottamat ministerit tehtäviinsä. Uudeksi ulkoministeriksi nimitettiin entinen puolustusministeri Jüri **Luik**. Puolustusministerin tehtäviä hoitaa jatkossa Isänmaa-puolueen kansanedustaja Indrek **Kannik**. Isänmaa-puolueesta eronneen liberaaliryhmittymän edustaja Heiki **Kranich** toimii valtiovarainministerinä. Talusministeriksi nimitettiin Isänmaan kansanedustaja Toivo **Jürgenson**.

Presidentti Meri olisi halunnut entisen talusministeri Toomas **Sildmäen** jatkavan tehtävässään. Sildmäen vetämä linja ei kuitenkaan sopinut pääministeri Laarin johtamalle Isänmaa-puolueelle. Isänmaan kannatus on ollut jatkuvassa laskussa ja viime syksynä pidetyissä kunnallisvaaleissa puolue menestyi huonosti. Presidentti Meri syytti Laaria pitäytymisestä pääministerin tehtävässään kunnallisvaalitulosista huolimatta.

Liettuan hallitus päätti hakea GATT:in täysjäsenyyttä. Hallitus uskoo GATT-jäsenyyden edistävän ulkomaisia investointeja maassa ja lisäävän kauppaa etenkin USA:n, Japanin, Venäjän ja Euroopan Liiton maiden kanssa. Neuvottelujen arvioidaan kestävän 1 - 1,5 vuotta. Liettua hyväksyttiin GATT:in tarkkailijajäseneksi syyskuussa 1992. Baltian maista se hakee viimeisenä GATT:in täysjäsenyyttä.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 3

Keskeisten ministereiden erot uhka Venäjän talousuudistukselle. Ensimmäisen varapääministeri Jegor Gaidarin eroilmoitus sunnuntaina 16.1. heikensi heti maanantaina tuntuvasti ruplan arvoa. Talousuudistuksen johtohahmona tunnetun Gaidarin ero yhdistettiin ulkomailla talousuudistuksen hidastumiseen. Gaidarin jälkeen erostaan ilmoittivat myös sosiaaliministeri Ella Pamfilova ja tiukkaa talouspolitiikkaa ajava finanssiministeri Boris Fjodorov.

Gaidar ilmoitti eronsa syyksi hallituksen erimielisyydet talouden linjasta. Gaidar vastustaa etenkin Viktor Tsernomyrdinin ajamaa löysää rahapolitiikkaa sekä Venäjän ja Valko-Venäjän välistä rahaliittoa. Myöskään Gaidaria tukeva Pamfilova ei katsonut pystyvänsä työskentelemään hallituksessa. Finanssiministeri Boris Fjodorov päätti loppuviikosta jättää paikkansa hallituksessa. Hän ei suostunut tinkimään vaatimuksestaan, että keskuspankin pääjohtaja Viktor Geraschenko ja vanhoillinen maatalousministeri Aleksandr Zaverjuha olisi erotettava. Vaatimaansa ensimmäisen varapääministerin asemaa Fjodorov ei myöskään saanut.

Presidentti Jeltsin korosti uudistuslinjan jatkuvan tiukkana eroista huolimatta. Neuvottelut pääministeri Tsernomyrdinin kanssa uudesta hallituskokoonpanosta ovat vielä kesken. Ennakkotietojen mukaan paikansa hallituksessa olisi pääministeri Tsernomyrdinin ja yksityistämisministeri Tshubaisin ohella varmistanut ensimmäiseksi varapääministeriksi noussut teollisuusministeri Oleg Soskovets. Varapääministerin aseman ovat saaneet talousministeriksi nimitetty ja aiemmin ulkomaansuhteista vastannut Aleksandr Shohin, maatalousministerinä jatkava Zaverjuha sekä toistaiseksi julkistamattoman ministerinimityksen saanut Juri Jarov. Sergei Shahrain nimitettiin kansallisuus- ja aluekysymyksistä vastaavaksi ministeriksi. Uuden hallituksen nimitykset vahvistivat vanhoillisten asemaa hallituksessa.

Ruplan arvo laski nopeasti. Keskiviikkona 19.1. ruplan arvo Moskovan valuuttapörssissä oli pudonnut 1607 ruplaan dollarilta. Valuutanvaihtopisteissä ruplan kurssi oli vieläkin heikompi ja useiden pankkien oli keskeytettävä dollareiden myynti. Torstaihin mennessä rupla oli menettänyt yli neljänneksen vuodenvaihteen arvostaan, mutta sen kurssi vahvistui iltapäivällä 1553 ruplaan dollarilta. Vuoden 1993 jälkimmäisellä puoliskolla ruplan arvo yhdeltä dollarilta pysyi pitkään 1000 ruplan tienoilla. Joulukuun lopussa se oli 1247 ruplaa/dollari.

Keskeisten ministereiden eroilmoitukset laskivat välittömästi myös Venäjän ulkomaisten lainapapereiden hintaa. Yllättäen myös yksityistämiskuponkien arvo laski sunnuntaisesta 24 700 ruplasta 23 500 ruplaan maanantaina. Yksityistämiskuponkien oletettiin säilyttävän arvonsa presidentti Jeltsinin vahvistettua yksityistämisministeri Anatoli Tshubaisin nimityksen erikoisasetuksella.

Hallituksen taloudellinen neuvonantaja Andrei Illarionov varoitteli eroilmoitusten jälkeen budjetin menojen jyrkästä noususta sekä rahapolitiikan löystymisestä, mikä voisi johtaa ruplan heikkenemiseen. Tehtävistään eronnut finanssiministeri Boris Fjodorov esitti vielä synkemmän arvion ruplan kehityksestä. Hänen mukaansa ruplan kurssi laskee vuoden 1994 loppuun mennessä 12 000 ruplaan/dollari.

Agraaripuolueen Ivan Rybkin valittiin parlamentin alahuoneen, duuman, puheenjohtajaksi.

Venäjän ja Valko-Venäjän välinen rahaliitto varmistumassa. Venäjän pääministeri Viktor Tsernomyrdin ja Valko-Venäjän pääministeri Vjatcheslav Kebits ovat allekirjoittaneet julkilausuman maiden välisestä rahaliitosta. Julkilausumaan kuuluu 10 rahaliiton toimintaa käsittelevää sopimusta, jotka on määrä ratifioida lähiaikoina. Sopimuksen mukaan Venäjän ruplasta tulee ainoa laillinen maksuväline kummassakin maassa. Pääministeri Kebits arvioi siirtymäkauden kestävän 3 - 6 kuukautta. Valko-Venäjän kupongit vaihdetaan Venäjän rupliin suhteessa 1:1.

Venäjän talousministeriö suunnittelee sähkön hinnankorotuksia. Ministeriön ehdotus käsitellään mahdollisimman nopeasti uuden hallituksen kokoonnuttua. Korotukset koskevat kaikkia kuluttajia. Mikäli ehdotus hyväksytään, kotitalouksien sähkön hinta kaksinkertaistuu. Yrityksille myytävän sähkön hinnankorotuksista ei vielä ole yksimielisyyttä.

Venäjän erityistalousalueiden toiminta käynnistynyt hitaasti. Venäjällä on tällä hetkellä yhteensä 14 erityistalousaluetta, joista valtaosa on perustettu vuosina 1990 - 1991. Alueiden toiminta on kuitenkin useista syistä kehittynyt heikosti. Tärkein syy on alueiden ensivaiheessa vaatimat suuret investoinnit, joihin valtiolla ei ole ollut varaa. Alueet ovat pinta-alaltaan niin suuria, ettei tulli- ja valuuttamääräysten toteuttamista ole voitu valvoa. Erityistalousalueita koskevia määräyksiä on vesitetty poistamalla alueiden yrityksiltä oleelliset edut (esim. verohelpotukset). Erityistalousalueita koskeva lakiluonnos on tulossa uuden parlamentin käsittelyyn.

Liettuan presidentti Algirdas Brazauskas vieraili Suomessa torstaina 20.1. Brazauskas korosti suhtautuvansa rauhallisesti Liberaalidemokraattien Vladimir Zhirinovskin vaalimenestykseen. Venäjän ulkoministeri Andrei Kozyrevin alkuvuikosta antamaan lausuntoon, jonka mukaan kaikkia venäläisiä joukkoja ei tulisi vetää pois Baltiasta, Brazauskas ei yhtynyt. Brazauskas totesi Liettuan olevan erittäin kiinnostunut Suomen ja Liettuan välisen yhteistyön lisäämisestä mm. energiataloudessa, ympäristönsuojelussa, tietoliikenteessä sekä elintarvike- ja puunjalostusteollisuudessa. Vaikka Suomen ja Liettuan välinen kauppavaihto kasvaa nopeasti, se on vielä vaatimatonta. Kauppavaihto kasvoi vuonna 1993 60 % ja oli 270 miljoonaa markkaa.

Baltian maat haluavat tiivistää yhteistyötään NATO:n kanssa. Ne ovat kiinnostuneet etenkin NATO:n johdolla toteutettavasta rauhankumppanuusohjelmasta. Viron parlamentin ulkoasianvaliokunta on kehottanut maan hallitusta toimiin rauhankumppanuusohjelman käynnistämiseksi. Baltian maiden presidenttien yhteisessä lausunnossa todetaan NATO:n äskettäisen huippukokouksen päätösten mahdollistavan Baltian maiden jäsenyyden puolustusliitossa. Liettua ilmoitti vastikään hakevansa NATO:n jäsenyyttä.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 4

Venäjän talousvaikeuksien pelätään kärjistyvän. Länsimaissa tiukan talouspolitiikan keulakuvana pidettyjen talousministeri Jegor **Gaidarin** ja finanssiministeri Boris **Fjodorovin** erot ovat lisänneet länsimaiden pelkoa Venäjän suistumisesta Ukrainan tielle - hyperinflaatioon ja talouden romahtamiseen. Venäjän hallituksen länsimaiset neuvonantajat Jeffrey **Sachs** ja Anders **Åslund** erosivat tehtävistään katsottuaan etteivät he pysty työskentelemään uuden hallituksen kanssa. Fjodorov pitää uutta hallitusta "punaisten kommunistiajan johtajien" joukkona, vaikka ilmaisikin tyytyväisyytensä Sergei **Dubininin** valintaan Venäjän vt. finanssiministeriksi. Dubinin on aiemmin toiminut Fjodorovin ensimmäisenä varaministerinä. Hänen on kuitenkin erittäin vaikea ajaa tiukkaa finanssipolitiikkaa nykyisessä hallituksessa, jossa mm. pääministeri Viktor **Tsernomyrdinin** uskotaan kallistuvan huomattaviinkin tukiaisiin teollisuudelle. Maatalousministeri Aleksandr **Zaverjuha**, jonka erottamista Fjodorov vaati, ajaa maataloudelle 40 000 miljardin ruplan suuruisia tukipakettia vuoteen 2000 mennessä. Määrä vastaa lähes Venäjän budjetin tuloja vuonna 1993 (45 000 mrd ruplaa).

Venäjän talouden kehityksestä. Pääministeri Viktor **Tsernomyrdinin** ilmoituksen mukaan Venäjän BKT laski vuonna 1993 12 % ja teollisuustuotanto 16 % vuoteen 1992 verrattuna. Reaalipalkat nousivat 10 % toisen vuosipuoliskon alhaisen inflaation ansiosta. Venäjän keskuspankin johtaja Viktor **Geraschenko** katsoo inflaation hidastuneen yksinomaan keinotekoisien käteisrahan kierrosta vetämisen seurauksena.

Säästöpankki korvaa kansalaisten säästötilien arvonalennuksen. Presidentti Jeltsinin määräyksen mukaisesti korvaukset Säästöpankin (Sberbank) tileillä 1.1.92 olleiden säästöjen arvon alentumisesta hintojen vapautuksen seurauksena aloitetaan helmikuun alusta. Tällöin korvauksensa saavat eläkeläiset ja invalidit. Muiden osalta korvaukset ovat tileillä 1.7.94. Korvauksia maksetaan kolminkertainen määrä 1.1.92 saldoon verrattuna. Varat korvauksiin saadaan suunnitelmien mukaan arvometallien ja jalokivien myynnistä ulkomaille (400 mrd rpl) ja Säästöpankin vuoden 1993 voitosta (200 mrd rpl). Korvaukset ovat kertaluonteisia. Määräyksessä ehdotetaan, että Säästöpankkiin perustetaan rahasto säästötilien indeksoimista varten. Uuden parlamentin käsittelyyn pyritään pikaisesti saamaan Säästöpankin tilien indeksointia koskeva lakiluonnos.

Venäjän yksityistämishjelma saadaan päätökseen kesän loppuun mennessä, arvioi yksityistämismministeri Anatoli **Tshubais**. Hän viittaa arviossaan nimenomaan yksityistämishjelmoilla toimiviin huutokauppoihin. Suunnitelmien mukaan shekkien voimassaolo lakkaa kesäkuun loppuun mennessä, ja tämän jälkeen huutokaupoissa käytetään ainoastaan rahaa. Kuluvan vuoden alussa voimaanastunut uusi yksityistämishjelma pyrkii jatkamaan hyvin edistynyttä yksityistämistä Venäjällä. Arviolta 70 % kaikista pienyksityistämiskohteista on jo yksityistetty, ja suurin osa yksityistetyistä yrityksistä on muutettu osakeyhtiöiksi. Kaikista yrityksistä on yksityistetty noin puolet. Aikuisväestöstä 2/3 on osakkeenomistajia. Kuukausittain järjestetään 600 - 800 yksityistämishuutokauppaa.

Vienti- ja tuontipankin perustaminen etenee. Venäjän hallitus hyväksyi tammikuun puolivälissä asetuksen Venäjän vienti- ja tuontipankista (Roseksimbank), joka edellyttää pankin perustamista jo tammikuun aikana. Varsinaisesti pankin perustaminen kuului jo maaliskuun lopulla 1993 hallituksen hyväksymään ohjelmaan viennin edistämisestä vuosina 1993 - 5, mutta varojen puutteessa perustaminen on lykkääntynyt. Nyt hallitus on valtuuttanut Federaatio-

omaisuuden säätöön toimimaan pankin perustajana valtion puolesta. Pankin 51 miljardin ruplan suuruinen peruspääoma arvioidaan saatavan kokoon maaliskuuhun 1994 mennessä. Valtion osuus pääomasta on 26 miljardia ja loput pääomasta saadaan kaupallisilta pankeilta ja ulkomaankauppayhtymiltä. Pankin pääasiallisena tehtävänä on vientiyrittäjien luotottaminen ja ulkomaankaupparis-keihin liittyvä vakuutustoiminta. Pankki saa valtionbudjetista korvauksia viejille myöntämistään edullisista luotoista.

Valko-Venäjän johtaja Stanislav Shuskevits erotettiin. Valko-Venäjän parlamentti päätti erottamisesta selkeällä äänen enemmistöllä. Shuskevitsia, jonka asema vastaa presidentin virkaa, syytettiin mm. valtion varojen käyttämisestä omiin tarkoituksiin. Todennäköisempänä syynä pidetään kuitenkin Shuskevitsin viime kuukausien aikana esittämiä pyrkimyksiä nopeuttaa maan talousuudistusta ja järjestää uudet parlamenttivaalit. Valko-Venäjän erittäin konservatiivinen parlamentti on voimakkaasti kritisoinut Shuskevitsin suunnitelmia. Vanhoillinen pääministeri Vjatseslav **Kebitsch** säilytti luottamusäänestyksessä asemansa. Shuskevitsin tehtäviä hoitaa toistaiseksi niinikään vanhoillinen Vjatseslav **Kuznetsov**.

Baltian maiden teollisuustuotanto laskee. Teollisuustuotanto laski vuonna 1993 kaikissa Baltian maissa vuoteen 1992 verrattuna. Virossa lasku oli pienin - 27 %. Latviassa teollisuustuotanto laski 36 % ja Liettuassa jopa 46 %. Virossa ja Latviassa loppuvuoden 1993 teollisuustuotannon kehitys näyttää kuitenkin olevan nousujohteista, kun taas Liettuassa lasku tuntuu jatkuvan. Liettuan teollisuustuotannon työvoima väheni viime vuonna 14 %. Silti virallinen työttömyysaste on Liettuassa vielä alhainen - 1.4 %, kun se Latviassa on muutamassa kuukaudessa noussut 5 %:sta 8 %:iin. Virossa työttömyysaste on 1.9 %.

Laki Viron keskuspankista perustuslain vastainen. Viron parlamentti on tehnyt periaatepäätöksen Eesti Pankia koskevan lain muuttamisesta perustuslain mukaiseksi. Maan oikeuskanslerin mukaan kaikki keskuspankin valtuuston jäsenet tulee valita tehtäviinsä. Nykyisen käytännön mukaan keskuspankin johtaja ja finanssiministeri kuuluvat valtuustoon asemansa perusteella, ja muut jäsenet valitsee Viron parlamentti.

Viron pk-sektori lähes kokonaan yksityistetty, suuryritysten yksityistäminen hitaampaa. Viron yksityistämismääräysten mukaan Viron arviolta 500 suuryrityksestä on tähän mennessä yksityistetty 60 - 65 yritystä. Viime vuonna tulot suuryritysten yksityistämisestä olivat 328 miljoonaa kruunua, mutta Viron valtiolle kyseinen summa ei vielä ole tuloutunut. Lain mukaan vain ulkomaisen ostajan on suoritettava kauppasumma käteisellä. Virolaiselta ostajalta vaaditaan ainoastaan 20 % käsiraha, ja loppusummalle annetaan 10 vuoden maksuaika.

Yksityistämismääräysten (EPA) pääjohtaja Väino **Sarnetin** arvion mukaan pk-yritysten yksityistäminen saadaan päätökseen vuoden 1994 loppuun mennessä. Jo nyt maataloussektori on yksityistetty kokonaan ja pk-sektorin runsaasta tuhannesta yrityksestä yksityisiä on 85 - 90 %.

Liettuan presidentti Brazauskas allekirjoitti rauhankumppanuussopimuksen NATO:n kanssa. Brazauskasin mukaan Liettuan tavoitteena on NATO-jäsenyyden ohella Euroopan unionin (EU) ja Länsi-Euroopan unionin (WEU) jäsenyydet.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 5

Venäjän hallituksen talouspoliittisiin linjauksiin suhtaudutaan skeptisesti. Pääministeri Tshernomyrdinin Davosin talousfoorumissa sunnuntaina 30. tammikuuta esittämät vakuutukset siitä, että inflaation vastustaminen on edelleen hallituksen päätavoitteita, ei ole vakuuttanut tarkkailijoita Venäjän hallituksen tulevasta politiikasta. Tähän ovat vaikuttaneet monet hallituksen piiristä annetut toisensuuntaiset viestit. Pääministeri Tshernomyrdin on itse lieventänyt lyhyen ajan sisällä vuoden 1994 lopun kuukausi-inflaation tavoitetta. Tammikuun puolivälissä hän puhui vielä 7-9 % inflaatiotavoitteesta, mutta Davosissa jo 15-18 %:sta. Myös pääministerin puheet "markkina-talousromantiikan päättymisestä" ja "ei-monetaarisista menetelmistä" inflaation torjumiseksi ovat lisänneet epäilyksiä hallituksen kyvystä ymmärtää inflaation juuria. Lisäksi suurteollisuutta ja maataloutta edustavat ensimmäiset varapääministerit Soskovets ja Zaverjuha ovat avoimesti esittäneet luototuksen lisäämistä.

Päällimmäiseksi vaikutelmaksi Venäjän hallituksen lausunnoista jääkin toistaiseksi se, että hallituksella ei ole selkeää talouspoliittista linjaa talouspoliittisesta ohjelmasta puhumattakaan. Tätä johtopäätelmää ei toistaiseksi muuta se, että hallituksen jättänyt entinen varapääministeri Gaidar sanoi luottavansa pääministeri Tshernomyrdinin kykyyn estää hyperinflaatio.

Kansainvälinen valuuttarahasto ja G7-maat odottavalla kannalla Venäjän lisärahoituksen suhteen. IMF:n missio matkusti helmikuun alussa Moskovaan lähinnä auttamaan Venäjän vuoden 1994 budjetin valmistelussa. Nykyisessä epäselvässä tilanteessa järjestön ei uskota pääsevän nopeasti sopuun sellaisesta talouspoliittisesta ohjelmasta, jonka perusteella Venäjälle voitaisiin myöntää jäljellä oleva 1.5 mrd. dollarin osuus siirtymävaiheen helpottamiseen tarkoitettusta erityisluotosta. IMF on toistaiseksi rahoittanut Venäjää 2.5 mrd. dollarilla.

Venäjän todellinen työttömyys vähintään 10 %. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n tekemän arvion mukaan Venäjän työttömyys on kasvussa ja ylittää selvästi parin prosentin virallisen työttömyysluvun. ILO:n mukaan työttömien määrä on 7-8 miljoonaa eli noin 10 % työvoimasta. Virallisesti rekisteröityjen työttömien keskimääräinen työttömyyskorvaus on noin 11 000 ruplaa kuukaudessa (7 dollaria), mikä on vain viidenneksen siitä minimitulosta, millä ihmisen lasketaan tulevan toimeen.

Selvitäkseen yksityistämisen jatkossa tuomasta lisätyöttömyydestä, Venäjän pitäisi ILO:n mielestä uudelleenorganisoida työttömyysturvarahasto ja tehostaa sen valvontaa. Rahaston varat kerätään siten, että yritykset maksavat 2 % palkkasummastaan rahastoon. Järjestö arvostelee Venäjää siitä, että vain 7 % rahaston varoista on käytetty työttömien auttamiseen ja peräti 45 % varoista on sidottu keinotteluluonteisiin luottoihin.

Saksa haluaa Venäjän mukaan G7-maiden maailmanpolitiikkaa koskeviin keskusteluihin. Liittokansleri Kohl olisi valmis laajentamaan G7-maiden ryhmää ottamalla Venäjän pysyvästi mukaan (G8-ryhmä) poliittisten kysymysten käsittelyyn. Jo vuodesta 1991 lähtien presidentit Gorbatshev ja Jeltsin ovat osallistuneet erillisellä kutsulla tärkeimpien teollisuusmaiden huippukokouksiin. Venäjää ei kuitenkaan olla ottamassa G7-maiden talouspoliittisiin tapaamisiin, sillä Venäjän talousongelmien pelätään jättävän alleen muut kysymykset.

Vuoden 1993 budjettivaje 15 % BKT:sta. Venäjän keskuspankin mukaan vuoden 1993 budjettivaje on selvästi suurempi kuin finanssiministeriön aikaisemmin ilmoittama 10 % BKT:sta. Syynä budjettivajeen kasvuun yli tavoitteena olleen 10 %:n ovat vuoden lopulla maataloudelle ja sotateollisuudelle myönnetty luotot, joiden määrä vastasi noin 5 % BKT:sta. Venäjän nimellinen BKT:n arvo vuonna 1993 oli noin 170 000 miljardia ruplaa. Kansainvälisten järjestöjen laskemia budjettivaje-arvioita ei vielä ole saatavissa, mutta aiempina vuosina ne ovat olleet venäläisten ilmoittamia suurempia.

Venäjän vaikutusvalta kasvamassa naapuritasavalloissa? Perjantaina 28. tammikuuta Valko-Venäjän uudeksi päämieheksi valittu Mechislav Grib ajanee selvästi läheisempiä suhteita Venäjän kanssa kuin hänen liberaalina pidetty edeltäjänsä, tehtävästään erotettu Stanislav Shuskevits. Periaatteessa jo sovittu Valko-Venäjän siirtymisestä Venäjän ruplan käyttöön on tarkoitus neuvotella helmikuun alussa.

Sunnuntaina 30. tammikuuta Krimin asukkaat, joista kaksi kolmasosaa on venäläisiä, puolestaan valitsivat presidentikseen venäläismielisen Juri Meshkovin. Meshkov on esiintynyt suhteellisen maltillisesti Ukrainan suuntaan, mutta hänen tiedetään kannattavan Krimin liittämistä Venäjään ja hän on suunnitellut järjestävänsä asiasta kansanäänestyksen.

Venäjän ja Georgian kesken puolestaan solmittiin torstaina 3. helmikuuta joukko sopimuksia, jotka sitovat Georgian erityisesti sotilaallisesti tiukasti Venäjään.

Viro allekirjoitti Naton rauhankumppanuussopimuksen. Torstaina 3. helmikuuta allekirjoitettu sopimus on järjestyksessä neljäs rauhankumppanuussopimus, sillä aiemmin sopimuksien ovat jo allekirjoittaneet Puola, Liettua ja Romania.

Viro valmistelelee yksityistettävien yritysten osakkeiden myyntiä. Aiemmin virolaisia yrityksiä on yksityistetty lähinnä tarjouskilpailuilla, mutta nyt yksityistämismäärästä ollaan laatimassa listaa yrityksistä, joiden osakkeita laskettaisiin koemielessä liikkeelle. Yksityistämismäärästä johtajan Vaino Sarnetin mukaan yritysten talouden tulee olla suhteellisen hyvässä kunnossa. Osake-emissioiden valmistelu vie kuitenkin vielä jonkin aikaa, sillä yrityksille on laadittava esitteet ja pankkien ja sijoitusrahastojen kanssa on sovittava menettelytavoista.

Kansainvälinen valuuttarahasto kritisoi Liettuan rahapolitiikkaa. IMF on huolestunut nopeasta inflaatiosta, joka vaikeuttaa talouden kehitystä. Inflaatioon on syynä se, että Liettuan keskuspankki on ostanut liikaa ulkomaanvaluuttaa markkinoilta eikä ole antanut maan rahayksikön, litin, vahvistua. Seurauksena kotimaassa kierrossa olevan rahan määrä on kasvanut enemmän kuin mitä Liettuan ja IMF:n välillä allekirjoitetussa talousohjelmassa on sovittu.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 6

Venäjän hallitukselle lukuisia neuvoja uuden talousohjelman laadintaan. Venäjän hallituksen odotellessa laajennettua istuntoaan 17. helmikuuta useat tahot ovat valmistelleet erilaajuisia "ohjelmia" hallituksen talouslinjan perustaksi. Tunnetut akateemikot Leonid Abalkin, Nikolai Petrakov, Stanislav Shatalin, Oleg Bogomolov, Juri Jaremenko ja entinen varapääministeri Jevgeni Saburov ovat esittäneet ohjelman, joka eroaa olennaisesti IMF:n ajamista linjasta. Ohjelman ydinajatus on, että shokkiterapian seurauksena on ajauduttu tilanteeseen, joka saattaa tuhota maan taloudellisen ja tieteellis-teknisen potentiaalin. Ohjelmassa korostetaan kuutta asiaa: selkeiden sosiaaliturvaintikaattorien määrittelyä, säännöstelyn palauttamista, valuutta- ja finanssipolitiikan metodien muuttamista (mm. hintasäännöstelyn lisääminen, hallinnollisesti määrätty valuuttakurssi, prioriteettialojen tukeminen), alueiden roolin lisäämistä, ulkomaanavun tarpeellisuuden tarkistamista ja yksityistämismetodien laajentamista. Ohjelma sisältää kolme vaihetta, joista ensimmäisessä taloutta vakautetaan 2 - 3 vuotta. Toisessa vaiheessa kymmenen vuoden aikana toteutuu rakenneuudistus ja kolmannessa vaiheessa Venäjä kuuluu maailmantalouden johtaviin maihin.

Matemaattis-taloudellinen instituutti TsEMI on niinkään esittänyt oman talousohjelmansa. Ohjelman mukaan budjettipolitiikan ytimenä tulisi olla valtionomaisuuden (esim. luonnonvarat) käytöstä saadut vuokratulot. Veropolitiikkaa olisi järkipäristettävä, budjetin menoja supistettava ja hinnat jäädytettävä väliaikaisesti. Amerikkalaisen Heritage Foundationin ehdotuksen mukaan maan olisi pitädyttävä tiukasti monetaristisessa talouspolitiikassa, jota tähän mennessä ei vielä ole harjoitettukaan. Ohjelmassa korostetaan yksityistämisen tukemista ja ulkomaankaupan vapauttamista.

Entinen finanssiministeri Boris Fjodorov keskuspankin raha- ja luottopolitiikkaa valvovan komitean johtoon. Tiukan finanssipolitiikan ajajana tunnettu Fjodorov aikoo uudessa tehtävässään paneutua toden teolla keskuspankin viimevuotiseen tilinpäätökseen, jonka yhteenvedossa on hänen mukaansa useita ristiriitaisuuksia. Lisäksi hän aikoo selvittää, kuinka paljon suunniteltu Venäjän ja Valko-Venäjän rahajärjestelmien yhteensulauttaminen tulee Venäjälle maksamaan. Ennen eroaan Fjodorov vaati keskuspankin pääjohtajan Viktor Geraschenkon eroa.

Pääministeri Tsernomyrdinin neuvonantaja Andrei Illarionov ilmoitti erostaan. Illarionov totesi tullessaan hallitukseen toteuttamaan talousuudistusta eikä lopettamaan sitä. Illarionov varoitteli presidentti Jeltsiniä vanhoillisten byrokraattien ja teollisuusjohtajien vallankaappauksesta.

BKT laski 12 % vuonna 1993. Valtion tilastokomitean julkaisemien tietojen mukaan BKT:n lasku on hidastunut, mutta säilynyt edelleen huomattavana. Väestön reaalitytulot kasvoivat viime vuonna 9 % vuoteen 1992 verrattuna. Toisaalta reaalitytulot ovat nykyiselläänkin vain 57 % vuoden 1991 tasosta. Vuonna 1993 vähittäishinnat nousivat 940 %, kun ne vuonna 1992 nousivat 2600 % edellisvuoteen verrattuna. Kuluvan vuoden tammikuussa vähittäishinnat nousivat Taloussuhdanteiden keskuksen mukaan 20 % .

Venäjän kauppatase 16 miljardia dollaria ylijäämäinen. Ulkomaantaloussuhteiden ministeriön mukaan Venäjän vienti vuonna 1993 oli 43 mrd dollaria, mikä on noin 1.5 % suurempi kuin vuonna 1992. Raakaöljy, öljyjalosteet ja kaasut muodostivat yli 43 % viennin arvosta. Tuonti laski vuoteen 1992 verrattuna 27 % ja oli 27 mrd dollaria. Koneiden, laitteiden ja liikennevälineiden osuus tuonnin arvosta oli lähes 38 %, mutta vuoteen 1992 verrattuna kyseisen tuontierän osuus oli laskenut noin 30 % .

Ulkomaantaloussuhteista vastaava ministeri Oleg **Davydov** pitää vuoden 1993 ulkomaankauppalukuja kohtalaisina. Suurimpana ongelmana on hänen mukaansa IVY-maiden kanssa käytävän kaupan supistuminen maiden maksuvaikeuksien vuoksi. IVY-maiden tuonti Venäjälle laski viime vuonna 40 %. Jatkossa Davydov tulee tukemaan ulkomaankaupan vapauttamista.

Ulkomaantalouspankin asema vahvistettiin. Vuoden 1991 lopulla konkurssin tehneen ulkomaantalouspankin (VEB) toimintaa jatkettiin siten, että pankin koko omaisuus siirrettiin Venäjän keskuspankin haltuun ja operatiivista toimintaa hoitamaan perustettiin erillinen komitea. Viime vuosien aikana VEB:in toiminnoista lakkautettiin kaikki tehtävät, joita myös kaupalliset pankit hoitavat. Pankin ulkomailla sijaitsevat tytäryhtiöt ja haarakonttorit siirrettiin Venäjän ulkomaankauppapankin (Vneshtorgbank) haltuun.

Presidentti Jeltsinin hyväksymällä asetuksella VEB:in omaisuus palautetaan sille ja operatiivinen komitea lakkautetaan. Pankin pääasiallisiin tehtäviin kuuluvat entisen Neuvostoliiton ja jatkossa yksinomaan Venäjän ulkomaisten velkojen ja saamisten hoitaminen, Venäjän keskitettyjen luottojen ja hallituksen takuiden hoitaminen, valtion valuuttaobligaatit, vastikään vahvistuksen saanut valuuttavelkojen kuolettaminen yksityishenkilöille sekä valuutta- ja arvopaperioperaatiot. Pankin johtokunta valmistele parhaillaan esitystä pankin muuttamisesta osakeyhtiöksi, jonka osakkaiksi tulisivat finanssiministeriö, keskuspankki ja omaisuuskomitea. Pankin vt. pääjohtajana toimii Anatoli **Nosko**.

Viro, Latvia ja Liettua vapaakauppasopimukseen Euroopan Unionin kanssa. Sopimuksilla poistetaan tullit ja muut kaupan esteet molemminpuolisesti. Viron ulkoministeriön osastopäällikkö Priit **Kolbren** mukaan Viron ja EU:n välinen vapaakauppasopimus astuu voimaan ilman siirtymäkautta alustavien suunnitelmien mukaan vuoden 1995 alusta. Vapaakauppasopimus ei itse asiassa muuta Viron nykyisiä ulkomaankauppamääräyksiä, sillä tuonti EU-maista on Virossa tullivapaata. Viron Brysselin suurlähettiläs Clyde **Kullin** mukaan vapaakauppasopimuksen jälkeen aloitetaan neuvottelut EU:n liitännäisjäsenyydestä. Myöhemmin Viro tavoittelee täysjäsenyyttä. Latvia ja Liettua vapauttavat EU-kauppaansa kuuden vuoden siirtymäajan puitteissa. Lopulliset neuvottelut vapaakauppasopimuksista alkavat helmikuun lopulla. Maataloustuotteista neuvotellaan erikseen.

Ulkomaisten sijoittajien kiinnostus Viron yksityistettäviin valtionyrityksiin laskussa. Vuoden 1992 lopulla suuryritysten yksityistämisen ensimmäisellä tarjouskierroksella yli puolet kaikista tarjouksista tuli ulkomaisilta sijoittajilta. Viimeisimmällä viime vuoden lokakuussa alkaneella kierroksella ulkomaisten tarjousten osuus oli pudonnut 11 %:iin. Vuonna 1993 yksityistettiin yhteensä 54 suuryritystä, joista virolaiset sijoittajat ostivat 44, suomalaiset 4, ruotsalaiset 3 sekä saksalaiset, amerikkalaiset ja venäläiset yhden yrityksen kukin. Ulkomaalaisten sijoittajien osuus yksityistämisestä saaduista tuloista oli vajaat 19 %. Viron yksityistämismvirasto pitää ulkomaisten sijoittajien kiinnostuksen laskua mm. kasvaneen kilpailun ja epäonnistuneen mainonnan seurauksena.

USA ja EU kiinnostuneet Ukrainan tukemisesta. Presidentti Bill Clinton on päättänyt kaksinkertaistaa Ukrainalle annettavan talousavun 150 miljoonasta dollarista yli 300 miljoonaan dollariin. Avun lisääminen Ukrainalle on selvä osoitus siitä, että Venäjän epävarma sisäpoliittinen tilanne on saanut USA:n pidättyväiselle linjalle Venäjää kohtaan. Presidentti Clinton on ottanut esille myös Venäjän joukkojen vetäytymisen entisistä neuvostotasavalloista. Myös EU on ilmoittanut halustaan solmia uusi yhteistyösopimus Ukrainan kanssa ennen 27. maaliskuuta järjestettäviä parlamenttivaaleja.

Ukraina allekirjoitti rauhankumppanuussopimuksen NATO:n kanssa. Samanaikaisesti sopimuksen allekirjoitti myös Unkari.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 7

Venäjän talouskehitys vuonna 1993. Valtion tilastokomitean tietojen mukaan BKT laski 12 % vuonna 1993. Teollisuustuotanto laski 16 %, rakennustuotanto 7 % ja maataloustuotanto 4 %. Investoinnit supistuivat 16 % vuoteen 1992 verrattuna. Vuoden 1993 aikana teollisuus on kärsinyt etenkin tuotannontekijöiden puutteesta ja tuotteiden kysynnän heikentymisestä johtuvista tuotannonseisauksista. Kumpaankin tekijään on negatiivisesti vaikuttanut yritysten välisten velkojen lisääntyminen. Venäjän teollisuuden voimakkaasta keskittymisestä kertoo se, että noin 2 % teollisuusyrityksistä tuottaa yli 40 % teollisuustuotannosta. Puolustusteollisuuden yrityksistä 68 %:ssa toteutetaan konversio-ohjelmaa. Näissä yrityksissä 75 % tuotannosta on muutettu siviilituotannoksi. Venäjällä on yksityistetty yhteensä 86 000 yritystä, josta 39 000 yksityistettiin vuoden 1993 tammi-marraskuussa.

Vuoden 1993 lopussa maassa oli 7.8 miljoonaa (10.4 % työvoimasta) työtöntä tai tahtomattaan osapäivätyötä tekevää. Kansainvälisen työjärjestö ILO:n mukaan noin puolet heistä luokitellaan työttömiksi (3.8 milj., 5.1 %). Virallisesti työttömiksi lasketaan Venäjän työvoimaviraston mukaan vain 850 000 (1.1 %). Heistä lähes 70 % on naisia. Alueittain työttömyys vaihtelee suuresti.

Kulutustavaroiden ja palveluiden hinnat nousivat vuoden 1992 joulukuuhun verrattuna 940 %. Yksinomaan palveluiden hinnat nousivat 2410 %. Väestön käytettävissä olevat reaalitytulot nousivat 10 %, mutta tuloerot ovat kasvaneet huomattavasti. Keskipalkka oli vuoden 1993 joulukuussa 141 200 ruplaa kuukaudessa (noin 90 dollaria). Yli 20 %:lla väestöstä tulot alittivat minimielintasoksi katsottavan rajan.

Tilastokomitea ilmoittaa federaation budjettivajeeksi 12 000 miljardia ruplaa (7 % BKT:sta), mutta julkisuudessa vajeesta on esitetty tästä huomattavasti poikkeavia arvioita. Finassiministeriön arvion mukaan vaje olisi noin 10.4 %, ja mikäli kuluvalle vuodelle siirretyt viime vuoden velat lasketaan mukaan 15.4 %.

Presidentti Jeltsin perustaa neuvoa-antavan elimen yleisen mielipiteen huomioonottamiseksi. Elin koostuu lähes 250:sta poliittisen puolueen, uskonnollisen ryhmittymän, ammattiliiton, liike-elämän yms. edustajasta, jotka kokoontuvat kerran kuukaudessa keskustelemaan tärkeistä poliittisista ja sosiaalistaloudellisista kysymyksistä. Tarkoituksena on saada aikaan pysyvä yhteys yhteiskunnallisten organisaatioiden ja valtionhallinnon välille.

Useita lakkouhkia Venäjällä. Maksamattomat palkat, työvoiman vähentäminen ja työmoraalin lasku ovat johtaneet lakkojen ja lakkouhkausten yleistymiseen Venäjällä. Hiiliyhtiö Rosugolin toimitusjohtaja Juri Malyshevin mukaan valtio ei ole maksanut hiilikaivostyöläisten palkkoja useaan kuukauteen ja puolen vuoden aikana on lomautettu 46 000 kaivostyöläistä. Pääministeri Viktor Tsernomyrdin lupasi vastikään valtion maksavan velkansa pikaisesti. Vaikka ensi viikolle kaavailtu laajempi lakko on ilmeisesti peruttu, lakkoilevat hiilikaivostyöläiset yhä Vorkutan ja Kuzbassin alueilla. Myös joillakin öljyntuotantoalueilla on varauduttu lakkoihin "tarpeen vaatiessa". Tuhannet korkeakoulujen opettajat aloitti-

vat lakon eilen maksamattomien palkkojen ja kurjistuneiden työolojen vuoksi.

Venäjän keskuspankki haluaa pitää ulkomaisten pankkien määrän rajallisena. Pankin pääjohtajan Viktor Geraschenkon mukaan keskuspankki ei aio korottaa ulkomaisten pankkien 12 % osuutta koko pankkisektorin talletusten määrästä. Mikäli osuutta kasvatettaisiin, kotimaisia pankkeja jouduttaisiin tukemaan. Geraschenkon mukaan vain 100 maan 2090 kaupallisesta pankista on "vakavasti otettavia". Venäjällä toimivista 12 ulkomaisesta pankista ainoastaan kolmella on lupa pankkioperaatioihin venäläisten asiakkaiden kanssa.

Gasprom uhkaa keskeyttää kaasutoimitukset Baltiaan. Venäjän monopolikaasuyhtiö Gasprom vaatii kaasutoimitusten keskeyttämisen uhalla Baltian maita pikaisesti maksamaan velkansa kaasutoimituksista. Viro on yhtiölle velkaa 10.5 miljardia, Latvia 32 miljardia ja Liettua 51 miljardia ruplaa. Baltian maiden lisäksi Ukrainan, Valko-Venäjän ja Moldovan velat Gaspromille ovat huomattavat. Yhteensä koko Venäjän energiasektorin saatavat arvioidaan 12 000 miljardiksi ruplaksi.

Energiaministeri Juri **Shafranikin** mukaan Venäjän energiantuotanto laski vuonna 1993 pitkälti suurten saatavien lykkääntymistä seuranneen investointien supistumisen vuoksi. Öljyntuotanto laski vuodesta 1992 11 %, kaasun tuotanto 3 % ja hiilen tuotanto 9 %. Alan investoinnit ovat laskeneet viimeisten viiden vuoden aikana 200 % ja viime vuonna lasku oli 27 % vuoteen 1992 verrattuna. Energian myynnillä katetaan 38 % budjetin tuloista ja 60 % maan valuuttatuloista.

Baltian maiden vapaakauppasopimus astuu voimaan 1.4.94. Viime syksynä allekirjoitettu sopimus yhdistää Viron, Latvian ja Liettuan yhdeksi 8 miljoonan kuluttajan talousalueeksi. Sopimuksella poistetaan kaikki tullimaksut ja tuontikiintiöt maiden välisestä kaupasta sekä luodaan alueelle suotuisat kilpailuolosuhteet. Siirtymävaiheessa tai erityistilanteissa sallitaan joitakin vientirajoituksia. Sopimus koskee ainoastaan teollisuustuotteita, ja maataloustuotteista sovitaan erikseen. Sopimus on tärkeä Baltian maiden ja EFTA-maiden välisen kaupan kannalta, sillä sen nojalla Baltian maat katsotaan yhdeksi kokonaisuudeksi EFTA-maiden kanssa käytävässä kaupassa vaadittavien kotimaisuusastevaatimusten suhteen. EFTA-maista Suomella, Ruotsilla, Norjalla ja Sveitsillä on vapaa-kauppasopimukset Baltian maiden kanssa.

Viron teollisuustuotanto kääntyy nousuun vuonna 1994, arvioi Viron Teollisuusliiton (ETKEL) toimitusjohtaja Viljar **Veskivali**. Veskivali uskoo tuotannon kasvavan kuluvana vuonna 6 - 25 %, kun se vuonna 1993 laski 25 %. Parhaimmillaan tämä tarkoittaisi siis vuoden 1992 tuotannon-tason saavuttamista. Suurinta kasvua Veskivali ennustaa puunjalostus- ja huonekaluteollisuuteen sekä koneenrakennusteollisuuteen. Sen sijaan paperi- ja elintarviketeollisuuden hän ei usko kasvattavan tuotantoaan.

Ukrainan talouskehitys vuonna 1993. Ukrainan hallituksen tietojen mukaan maan teollisuustuotanto laski 7.4 % vuonna 1993. Ukrainan pääasiallisen vientituotteen, metallien, tuotanto laski 30 % vuoteen 1992 verrattuna. Keskuspankin ilmoituksen mukaan kierrossa olevan käteisrahan määrä kasvoi 1800 % viime vuoden aikana. Keskipalkka oli tammi-kuussa 1993 noin 17 dollaria kuukaudessa ja laski joulukuuhun mennessä vajaaseen 12 dollariin.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 8

Presidentti Jeltsin piti linjapuheen parlamentille. Puheessaan Jeltsin korosti tarvetta rakentaa vahva Venäjä yhteistyössä kaikkien poliittisten ryhmittymien kanssa. Yhteistyötarjous ulottui myös Venäjän alueille, joiden taloudellista itsenäisyyttä Jeltsin korosti. Toisaalta hän muistutti, ettei alueiden itsenäisyys saa johtaa maan hajoamiseen tai yhteisten päämäärien hämärtymiseen.

Jeltsin toisti useaan kertaan, että talousuudistusta jatketaan, mutta sosiaaliturvatoimia on lisättävä. Hallituksen talouspolitiikan ytimenä tulisi olla inflaation hillitseminen. Jeltsin halusi tiukempia toimenpiteitä myös lisääntyneen rikollisuuden kitkemiseksi. Puheen ulkopoliittikkaa käsittelevä osuus kiteytyi lähinnä kahteen kohtaan: entisissä neuvostotasavalloissa asuvien 25 miljoonan venäläisen etujen turvaamiseen ja NATO:n laajentumisen vastustamiseen. Ulkomaantaloudessa on Jeltsinin mukaan pyrittävä viennin vapauttamiseen strategisia vientituotteita lukuunottamatta.

Venäjän hallitus jätti parlamentille vuoden 1994 talousohjelmansa. Ohjelman pääkohdat ovat:

* Hallituksen raha- ja finanssipolitiikka on "kohtuullisen kireää". Ns. yhdistetyn budjetin (federaation ja alueiden budjetit) vaje arvioidaan kuudeksi prosentiksi BKT:sta. Joidenkin verojen korottaminen ja uusien verojen käyttöönotto lisäävät budjetin tuloja. Budjetin menoja vähentää valtion tukiluottojen supistaminen.

* BKT:n lasku hidastuu 5 - 7 %:iin vuonna 1994. Viime vuonna BKT supistui 12 %. Teollisuustuotannon laskuksi kuluvana vuonna arvioidaan 9 % (16 %) ja maataloustuotannon laskun arvioidaan olevan 4 - 5 % kuten vuonna 1993.

* Inflaatio hidastuu vuoden 1994 loppuun mennessä 7 - 9 %:iin kuukaudessa. Inflaatio taltutetaan mm. vähentämällä tukiaisia, lopettamalla IVY-maiden teknisten luottojen myöntäminen ja rahan painaminen yritysten välisten velkojen kuittaamiseksi. Inflaation lasku saattaa mahdollistaa diskonttokoron ja luottokorokojen laskun.

* Hallitus ei aio palauttaa hintasäännöstelyä. Yritysten väliset keskinäiset sopimukset hintojen jäädyttämisestä ovat mahdollisia.

* Yksityistäminen ja monopoliin purkaminen jatkuu. Investointipolitiikassa pääpaino annetaan elinkelpoisille yrityksille avainsektoreilla kuten energiateollisuudessa. Hallitus maksaa palkkarästinsä julkiselle sektorille, puolustusteollisuudelle ja maataloudelle.

* Sosiaalipolitiikassa pyritään väestön elintason korottamiseen ja elintasoerojen kaventamiseen.

Venäjän duuma armahti kapinalliset. Päätös koskee mm. elokuun 1991 vallankaappaukseen ja lokakuun 1993 valtataisteluun osallistuneita. Esityksen asiasta tekivät kommunistit ja Liberaali-demokraattisen puolueen edustajat. Eräiden asiantuntijoiden mukaan yleisesti armahdusta käsittelevää päätöstä ei kuitenkaan voida ulottaa koskemaan kaappauksiin osallistuneita, joiden tuomioita ei vielä ole julistettu. Päätöstä pidetään mielenosoituksena presidentti Jeltsiniä kohtaan, ja on epävarmaa, vahvistaako Jeltsin päätöksen. Radikaalin talousuudistuksen kannattajat pitivät duuman päätöstä osoituksena epävakaa tilanteen syvenemisestä ja jopa sisällissodasta.

Ruplan kurssi heikkeni. Hallituksen jo useaan kertaan lykkäämä kokous vuoden 1994 talousohjelmasta ja budjetista sekä vaihtelevat arviot inflaatiosta ja budjettivajeesta laskivat jälleen ruplan kurssia. Tiistaina 22.2. dollarilla sai vielä 1585 ruplaa, mutta torstaina ruplan arvo oli pudonnut 1657 ruplaan dollarilta.

Venäjän keskuspankki nostaa pankkien peruspääomavaatimusta. Keskuspankin varapääjohtaja Dimitri Tulinin mukaan uusilta pankeilta vaaditaan maaliskuun alusta vähintään kahden miljardin ruplan suuruista peruspääomaa nykyisen 100 miljoonan ruplan sijaan. Jatkossa peruspääomavaatimusta korotetaan neljännesvuosittain. Vuoteen 1999 mennessä kaikkien pankkien on nostettava peruspääomansa eurooppalaisten vaatimusten mukaiseksi eli viiteen miljoonaan ECU:un. Tarkoituksena on nostaa pankkisektorin kilpailukykyä ja luotettavuutta sekä estää kannattamattomien pankkien perustaminen. Uusi määräys ei koske maatalouden osuuskuntapankkeja eikä pankkeja, joiden toimintaan yleisötalletusten ottaminen ei kuulu.

Venäjän kaasumonopoli Gaspromin osakkeita rajoitettuun myyntiin. Yhtiön osakkeista 15 % on jo myyty yrityksen nykyisille tai eläkkeelle jääneille työntekijöille. Vajaat 30 % osakkeista myydään yhtiön työntekijöille Venäjän eri alueilla. Noin 5 % osakkeista on varattu yksinomaan pohjoisen Jamal - Nenetskin kaasualueen asukkaille. Kaasua Venäjällä markkinoiva Rosgazifikatsija-yhtiö saa haltuunsa 1 % yhtiön osakkeista. Jäljellejäävän 10 % osuuden kohtalo on vielä avoin. Joidenkin tietojen mukaan se jäisi Gaspromin haltuun, mutta myös osakkeiden myynti koti- ja ulkomaisille sijoittajille saattaa olla mahdollista. Joka tapauksessa Gasprom on Venäjän yksityistämisen prosessissa poikkeustapaus mm. sen strategisen merkityksen vuoksi. Valtion osuus yrityksen osakepääomasta tulee säilymään 40 %:ssa ainakin kolmen vuoden ajan. Gasprom tuottaa yli 94 % Venäjän kaasusta ja omistaa huomattavan kuljetus- ja varastointiverkoston koko Venäjän alueella.

Venäjän ja Tatarian presidentit allekirjoittivat sopimuksen keskinäisestä vallanjaosta. Sopimuksen yksityiskohtaista sisältöä ei ole julkaistu, mutta pääpiirteissään se käsittää laajan verotusoikeuden Tatarialle, joka luopuu julistuksestaan olla erillinen valtio. Tataria on tärkeä öljy- ja sotatieteiden alue Volgan varrella, jolle omista luonnonrikkauksista saadut verotulot ovat erityisen tärkeitä. Toistaiseksi on kuitenkin epäselvää, voiko solmittu sopimus astua voimaan ilman Venäjän parlamentin hyväksyntää. Kansanedustajat ovat kieltäytyneet äänestämästä sopimuksesta, koska eivät ole voineet tutustua sen kaikkiin osiin. Myöskään Tatariaassa sopimus ei ole saanut yksiselitteisen myönteistä vastaanottoa. Tatarian itsenäisyysaktivistit ovat alkaneet kerätä nimiä kansanäänestyksen järjestämiseksi presidentti Mintimer Shaimijevin ja parlamentin puhemiehen Farid Muhametshinin luottamuksesta. Venäjän alueista ja kansallisuusasioista vastaava ministeri Sergei Shahrail katsoi Tatarian sopimuksen voivan toimia mallina muillekin keskushallinnon ja alueiden välisille sopimuksille.

Suurten yritysten yksityistäminen on Viron hallituksen tärkein tehtävä kuluvana vuonna. Pääministeri Mart Laarin mukaan tappiota tuottavat valtionyritykset yksityistetään huutokaupalla, jossa potentiaalisen ostajan jatkoinvestoinnit ovat hintaa merkityksellisempi tekijä. Muiden valtionyritysten osakkeista 49 % myydään Viron kansalaisille yksityistämishetkeä vastaan ja 51 % myydään sijoittajille. Laar pitää tärkeänä Tallinnan ulkopuolisten alueiden kehittämistä ulkomaisten investointien lisäämiseksi. Nykyään 90 % ulkomaisista investoinneista suuntautuu Tallinnan alueelle. Lisäksi maahan tarvitaan uusia säädöksiä liike-elämän kehittämiseksi.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 9

G 7 -maat sitovat Venäjän velkojen takaisinmaksun lykkäämisen sopimukseen Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa. Frankfurtissa 26.2. kokoontuneiden teollisuusmaiden valtiovarainministerien mukaan Venäjän ulkomaisten velkojen (80 mrd USD) takaisinmaksuista voidaan sopia vasta, kun Venäjän hallitus on päässyt IMF:n kanssa sopuun valtion budjettivajeen vähentämisestä ja inflaation hillitsemisestä. Venäjän nykyinen sopimus lainojen takaisinmaksusta Pariisiin klubin kanssa päättyy huhtikuun 1994 lopulla. Venäjän hallituksen budjettiesityksen mukaan velkojen maksuun käytettäisiin tänä vuonna runsaat 7 miljardia dollaria (40 mrd markkaa).

G 7 -ryhmän maat kehoittivat Venäjää nopeuttamaan talousuudistuksia ja hillitsemään inflaatiota vähentämällä budjettivajetta sekä teollisuuden luototusta. Teollisuusmaat lupasivat tukea sosiaaliturvan kehittämistä Venäjällä. Ryhmän mukaan Maailmanpankin 3 miljardin dollarin yksityistämishojelman varoja voitaisiin suunnata sosiaaliturvajärjestelmän rakentamiseen. Venäjän delegaatiota Frankfurtissa johti talousministeri Alexander **Shohin**, joka vakuutti Venäjän jatkavan talousuudistuksia. Shohinin mukaan Venäjältä voisi pian tulla G 7 -ryhmän kahdeksas jäsen.

Kansainvälisen valuuttarahaston ja Venäjän neuvottelut 1.5 miljardin dollarin siirtymävaiheen helpottamiseen tarkoitetusta erityisluotosta ja 4 miljardin dollarin valmiusluotosta jatkuvat maaliskuun puolivälissä, jolloin IMF:n edustajien arvioidaan palaavan Moskovaan.

Venäjän hallitukselta budjettiesitys. Venäjän hallitus on periaatteessa hyväksynyt valtiovarainministeriön esityksen vuoden 1994 budjetiksi suljetussa istunnossaan torstaina 3. maaliskuuta. Esityksen mukaan valtion menot ovat 180 000 miljardia (600 mrd markkaa) ja tulot 120 000 miljardia ruplaa (400 mrd markkaa). Budjettivajeen arvioidaan nousevan 10 prosenttiin kansantuotteesta. Budjettiesityksessä 60 prosenttia vajeesta ehdotetaan katettavaksi keskuspankin luotoilla. Loput vajeesta katettaisiin ulkomaisilla lainoilla ja valtion velkakirjoilla. Esitys on hieman odotettua tiukempi, eikä esim. maatalousministeri Viktor **Hlystunin** mukaan maataloudelle myönnetä riittävästi varoja. Hallituksen sisällä on erimielisyyksiä myös hiiliteollisuuden tukipaketista ja puolustusmenoista. Pääministeri Viktor **Tshernomyrdinin** mielestä menoja ei kuitenkaan voida kasvattaa enempää. Budjettiesityksen pitävyyttä epäillään, sillä parlamentin täytyy vielä hyväksyä se.

Budjettiesitys ennustaa kuukausi-inflaatioksi 11-12 prosenttia ja dollarin hinnaksi vuoden lopussa 3 500-4 000 ruplaa.

Vuoden 1993 budjettivajeesta esiintyy julkisuudessa poikkeavia arvioita. Todellinen vaje lienee kuitenkin selvästi Venäjän tilastokomitean 7 prosenttia BKT:sta suurempi.

Kaksi Venäjän varafinanssiministeriä saattaa erota. Venäjän finanssiministeriön lähteiden mukaan varaministerit Sergei **Alexashenko** ja Andrei **Kazmin** ovat tarjonneet eroaan vastalauseena Venäjän ja Valko-Venäjän rahaliittosuunnitelmille sekä Venäjän hallituksen haluttomuudelle vakauttaa talous. Alexashenko valvoo hallituksen budjetti- ja makrotaloustaloutta. Kazmin vastaa rahapolitiikasta. Virallisesti finanssiministeriö on kieltänyt eroaikomukset.

Molempia varaministereitä arvostetaan lännessä. Heitä pidetään hallituksen viimeisinä radikaalin talousuudistuksen kannattajina ja entisen finanssiministeri Boris Fjodorovin tukijoina.

Venäjä keskeyttää kaasutoimitukset Ukrainaan ja Valko-Venäjälle. Venäjän kaasumonopoli Gazprom ryhtyi sulkemaan Ukrainaan ja Valko-Venäjälle johtavia maakaasuputkia, koska maat eivät ole maksaneet aiempia kaasutoimituksia. Ukraina on Gazpromille velkaa 1.5 triljoonaa ruplaa (4.5 mrd markkaa). Kaasuputkien sulkeminen kestää kolme päivää, jonka jälkeen toimitukset loppuvat kokonaan. Venäjä toimittaa 60 prosenttia Ukrainan tarvitsemasta maakaasusta. Ukrainalaiset ovat varoittaneet, että toimitusten keskeyttäminen saattaa johtaa Länsi-Eurooppaan menevien kaasuputkien ottamiseen Ukrainan käyttöön. Lähes kaikki Venäjän länteen suuntauvat putket kulkevat Ukrainan kautta.

Aikaisemmista uhkauksista huolimatta kaasutoimitukset Baltian maihin jatkuvat. Gazprom on päässyt sopimukseen Baltian maiden kanssa tämän vuoden toimituksista.

Georgiasta IVY:n jäsen. Georgian parlamentti päätti tiistaina 1.3. liittyä jäseneksi Itsenäisten valtioiden yhteisöön. Kansanedustajat ratifioivat näin Georgian presidentin Eduard Shevardnadzen viime lokakuisen päätöksen. Apulaispääministeri Irina Sarishvili ja useat muut korkearvoiset poliittiset vaikuttajat ovat eronneet viroistaan vastalauseena yhteisöön liittymiselle. He mielestään IVY-jäsenyys on ristiriidassa Georgian itsenäisyyden kanssa.

Venäjä ja Uzbekistan sopivat viime viikolla taloudellisen ja sotilaallisen yhteistyön tiivistämisestä. Tarkoituksena on koordinoita maiden hinta-, verotus-, tulli- ja valuuttapolitiikkaa. IVY-maiden johtajat tapaavat seuraavan kerran huippukokouksessa 31.3. Moskovassa.

Baltian maat korottavat liikepankkien peruspääomavaatimukset eurooppalaiselle tasolle. Viron keskuspankin suunnitelman mukaan liikepankkien peruspääomavaatimus nostetaan 15 miljoonaan kruunuun (1 milj. USD) 1.4.1995 ja 35 miljoonaan kruunuun (2.5 milj. USD) 1.4.1997. Viron hallituksen budjetti- ja verokomitean puheenjohtajan Valve Kirsipuun mukaan liikepankeilta saatetaan vaatia 75 miljoonan kruunun peruspääomaa jo tämän vuoden lopulla. Tämä vastaa EY:n 5 miljoonan ECU:n vaatimusta. Virossa toimii tällä hetkellä 22 liikepankkia, joista viisi suurinta hallitsee lähes kahta kolmasosaa pankkitoiminnasta.

Latviassa peruspääomavaatimus on tällä hetkellä 3 miljoonaa latia (5.2 milj. USD). Tammikuuhun 1995 peruspääomaa tulee korottaa 1 miljoonalla (1.7 milj. USD) ja vuoteen 1997 mennessä 3 miljoonalla latilla.

Liettuan keskuspankki päätti viime kesänä, että liikepankkien peruspääoma tulee nostaa 5 miljoonaan ECU:un vuoden 1998 alkuun mennessä.

Latviassa ensimmäinen konkurssi. Latvialainen liikepankki Lotta on haettu konkurssiin. Kyseessä on ensimmäinen virallinen pankkikonkurssi vuoden 1940 jälkeen. Latvian keskuspankki perui Lotta-pankin toimiluvan joulukuussa 1993. Lotta-pankin pääriskkomus oli, että liikepankki lainasi 50 prosenttia pääomastaan suurimmalle omistajalleen Lotta-yhtymälle. Latvian lakien mukaan yhdelle asiakkaalle voi lainata vain neljänneksen pääomastaan.

Myös **Liettuan** keskuspankki aikoo ensimmäistä kertaa hakea liikepankin konkurssiin. Liettuan keskuspankin mukaan Sekundas Banksiniminen liikepankki on tahallisesti julkaissut virheellisiä raportteja ja ajautunut selvitystilaan.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 10

Pääministeri Tsernomyrdin korosti uudistuslinjan jatkuvuutta ja valtion vahvistamista puheessaan laajennetulle hallitukselle. Hallituksen lisäksi 4.3. pidettyyn istuntoon osallistuivat liittoparlamentin kansanedustajat sekä alueiden johtajat. Istunnon aluksi presidentti **Jeltsin** piti lyhyehkön puheen, jossa hän painotti tarvetta yleisen rauhan säilymiseen ja toi esille paljolti samoja asiakokonaisuuksia kuin pääministeri Tsernomyrdin. Neliosaisessa puheessaan Tsernomyrdin vakuutti hallituksen noudattavan viime elokuussa hyväksyttyä talousohjelmaa "Uudistusten kehittäminen ja Venäjän talouden vakauttaminen". Puheen kahdessa ensimmäisessä osassa pääministeri viittasi joihinkin vuosien 1991 - 1993 keskeisiin taloustahtumiin. Positiivisina seikkoina Tsernomyrdin mainitsi inflaation hidastumisen, yksityistämisen etenemisen ja ulkomaankaupan lisääntyneen vapauttamisen. Huolestuttavimpina talouden ongelmina hän piti teollisuustuotannon laskun voimistumista, maan kireää ulkomaantaloudellista ja valuuttatilannetta sekä kasvavia maksurästejä.

Vuoden 1994 tärkeimpinä tavoitteina ovat Tsernomyrdinin mukaan:

- * Valtiovallan vahvistaminen ja kurin palauttaminen. Tsernomyrdin tarkoittaa tällä velvoitteiden (verot, lait, velat) täsmällistä hoitamista, markkinainstituutioiden luomista ja toimivia lakeja.
- * Maltillisen rahapolitiikan noudattaminen. Maltillista rahapolitiikkaa pääministeri pitää välttämättömänä, sillä rahan määrän lisääminen johtaa hyperinflaatioon, muttei vakautta teollisuustuotantoa. Toisaalta rahan määrän supistaminen ei pääministerin mukaan ratkaisevasti alenna inflaatiota, mutta johtaa tuotannon jyrkkään laskuun ja yritysten taloudellisen tilanteen heikkenemiseen. Tavoitteena on alentaa inflaatio 7 - 9 %:iin vuoden loppuun mennessä ja pitää budjettivaje 9 - 10 %:ssa BKT:sta. Vero- ja budjettijärjestelmää uudistetaan.
- * Investointien lisääminen. Valtion investointeja lisätään, mutta varoja jaetaan entistä tarkemmin ja kaupallisin perustein. Prioriteettialoina Tsernomyrdin mainitsee mm. maatalouden, sotateollisuuden konversion ja energiasektorin.
- * Yksityistämisen laajentaminen yksityistettyjen yritysten tehokkuuden nostamiseen. Myös tuottamattomien yritysten konkurseja toteutettava.
- * Sosiaaliturvatoimien lisääminen. Erityisesti on keskityttävä tuloerojen kaventamiseen keskittämällä apu vähätuloisille. Työttömyyden kasvua voidaan hidastaa mm. asuntotuotannon oleellisella lisäämisellä ja infrastruktuuri-investoinneilla.

Ruplan arvo laski ja inflaatio hidastui. Ruplan arvo laski torstaina 1706 ruplaan dollarilta alhaisesta helmikuun inflaatiolukemasta huolimatta. Helmikuun inflaatioksi ilmoitettiin 9.9. %, kun inflaatio tammikuussa oli 22 %. Valuuttadiilerit pitävät kuitenkin todennäköisenä, että maaliskuussa inflaatio nousee maanviljelijöille maksettavien viljelytukien vuoksi jälleen 20 prosenttiin. Ruplan arvon oletetaan laskevan hitaasti 2000 ruplaan dollarilta toukokuun alkuun mennessä.

Valuuttamääräisten vientitulojen kotiuttaminen tiukempaan valvontaan. Uusien määräysten mukaan venäläisten viejien on täytettävä ns. kauppapassi (pasport sdelki) valuuttaluvalla toimivassa pankissa. Passissa luetellaan kaikki vientikaupan olennaiset ehdot. Pankki toimittaa tulliviranomaisille tiedot kaupasta ja varmistaa viejän tilille tulevan valuuttamääräisen suorituksen. Tarkoituksena on estää pääomien virta ulkomaille. Keskuspankin arvion mukaan venäläiset yritykset jättävät kotiuttamatta 4 - 5 miljardia dollaria vuosittain. Ulkomaiset asiantuntijat arvioivat summan 15 - 20 miljardiksi dollariksi. Uudet määräykset astuivat voimaan strategisten vientitavaroiden osalta vuoden alussa ja kaikkien tavaranimikkeiden osalta maaliskuun alusta.

Uusien tuontiverojen voimaanastuminen siirtyy. Venäjän hallitus on päättänyt siirtää uusien tuontiverojen käyttöönottoa, koska se ei ole päässyt yksimielisyyteen verojen suuruudesta. Asiaa koskevan luonnoksen mukaan keskimääräinen tuontivero olisi korotusten jälkeen 7.5 - 15 %. Venäjän teollisuus on vaatinut tuontiveroihin huomattavia korotuksia kotimaisen teollisuuden suojelemiseksi.

Venäjän keskuspankki järjesti ensimmäisen lainahuutokaupan. Keskuspankin hallitus päätti helmikuun lopulla varata 130 mrd ruplaa jaettavaksi vuoden ensimmäisellä neljänneksellä ns. lainahuutokauppojen kautta kaupallisille pankeille. Huutokauppoihin saavat osallistua pankit, jotka täyttävät tietyt vähimmäiskriteerit. Yhden pankin saamien luottojen osuus kussakin huutokaupassa ei saa ylittää 25 % tarjottavasta lainasummasta. Lainakorko on vähintään 210 %. Ensimmäiseen lainahuutokauppaan osallistui seitsemän pankkia, joista yhdelle myönnettiin laina. Tiedot lainaehdoista ja lainansaajasta ovat salaisia. Kokonaisuudessaan huutokaupassa tarjottiin vajaan 14 miljardin ruplan arvosta kolmen kuukauden luottoja, jotka on kuolettava toukokuun loppuun mennessä.

Moskovan pankit huolissaan valuuttakauppaverosta. Moskovan kaupunginhallituksen päätös alkaa periä 0.1 % suuruista veroa kaikista Moskovan valuuttapörssissä tehdyistä valuuttakaupoista on johtanut yli 110 moskovalaisen pankin edustajien vetoomukseen kaupungin pormestarelle, Juri Luzhkoville. Pankit uhkaavat siirtää valuuttaoperaationsa Pietariin, jolloin Moskovan asema maan finanssikeskuksena heikkenisi. Vetoomuksessa todetaan pankkien olevan valmiita osallistumaan kaupungin sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseen muuten kuin valuuttakauppaveron muodossa.

Viro pyrkii GATT:in jäseneksi. Jäsenyyshakemus on jo jätetty, ja GATT:in hallituksen on määrä käsitellä hakemusta maaliskuun lopulla. Pohjoismaat ovat ilmoittaneet tukevansa Viron jäsenyyttä.

Viro suunnittelee valuuttaoperaatioiden täydellistä vapauttamista. Lakiluonnosta voimassaolevan valuuttalain kumoamisesta on jo käsitelty hallituksen istunnossa. Voimaanastuessaan laki kumoaisi viimeisetkin valuuttaoperaatioita koskevat rajoitukset. Lakiluonnos takaa Viron kansalaisille oikeuden avata ulkomaanvaluuttamääräisiä tilejä ulkomailta. Ilmoitus valuuttaoperaatioista on kuitenkin tehtävä. Voimassaolevien määräysten mukaan vain Virossa rekisteröidyt yritykset saavat avata tilejä ulkomaisissa pankeissa Eesti Pankin luvalla. Yritysten on kuukausittain ilmoitettava tilisaldonsa keskuspankille.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 11

Kansainvälinen valuuttarahasto jatkaa neuvotteluja Venäjän kanssa. Neuvottelujen uskotaan vauhdittuvan parhaillaan käynnissä olevan IMF:n pääjohtajan **Michel Camdessus'n** Moskovan vierailun myötä. Venäjä tarvitsisi kipeästi lisärahoitusta pysyäkseen hallituksen vuoden 1994 budjettiehdotuksen rajoissa. Ehdotuksen mukaan budjetin menot olisivat 180 000 miljardia ruplaa ja tulot 120 000 miljardia ruplaa. Budjettivajeeksi on arvioitu runsaat 60 000 miljardia ruplaa (USD 36 mrd.) Näillä näkymin budjetin tulot ovat kuitenkin jäämässä suunniteltua pienemmiksi ja menopuoleen kohdistuu nousupaineita. Venäjän puolustusministerin **Pavel Gratshovin** mukaan armeija tarvitsisi tänä vuonna 80 000 miljardia ruplaa (USD 22 mrd.), mikä on kaksi kertaa niin paljon kuin armeijalle on budjetissa esitetty. Myös energia- ja maataloussektorit sekä Venäjän alueet vaativat lisää rahoitusta. Venäjän pääministerin **Viktor Tshernomyrdinin** mukaan budjettia ei kuitenkaan voida kasvattaa. Hallituksen hyväksymä budjettiesitys siirtyy seuraavaksi parlamentin käsittelyyn.

Venäjän pääministeri vieraili Suomessa. Pääministeri **Viktor Tshernomyrdinin** vierailu painottui talouskysymyksiin. Vierailun yhteydessä sovittiin mm. Suomen ja Venäjän välisen talouskomission toiminnan uudelleenaloittamisesta. Talouskomissio tulee aluksi pohtimaan maiden välisen kaupan rahoitusongelmia. Neuvotteluissa sovittiin myös, että Venäjä lyhentää 500 miljoonaa markkaa velkaansa Suomelle asetointuksina.

Venäjän pääministerin vierailun yhteydessä sovittiin lisäksi Suomen ja Venäjän välisestä maakaasuyhteistyöstä. Neste Oy perustaa uuden maakaasuyhtiön yhdessä venäläisen kaasumonopolin Gazpromin kanssa. Uuden yhtiön nimeksi tulee Gasum Oy ja Gazprom sijoittaa yhtiön osakepääomaan neljänneksen eli noin 250 miljoonaa markkaa. Samalla Neste Oy allekirjoitti 20-vuotisen maakaasun hankintasopimuksen Gazexportin kanssa. Myös Imatran Voima solmi puitesopimuksen 16 lämpövoimalan peruskorjauksesta Venäjällä ja erityisesti Pietarin alueella.

Vuonna 1993 Suomen vienti entisen Neuvostoliiton maihin kaksinkertaistui ja tuonti kasvoi viidenneksellä. Venäjän ja Viron yhteenlaskettu osuus muodosti yli 90 prosenttia kaupasta. Seuraavini tulivat muut Baltian maat sekä Kazakstan ja Ukraina. Vientituotteista tärkeimpiä olivat koneet ja kuljetusvälineet (42%) sekä elintarvikkeet (15%). Tuonnista suurin osa oli energiaa (54%) ja puutavaraa (11%).

Uudistusten vastaiset voimat tiivistävät yhteistyötään Venäjällä. Joukko Venäjän konservatiivisia ja kansallismielisiä poliitikkoja on perustanut Venäjän sovinto -nimisen liiton, jonka tarkoituksena on yhdistää presidentti **Jeltsinin** vastaiset oppositiovoimat. Liitto tähtää turhien talousuudistusten lopettamiseen ja "historiallisen Venäjän" hajoamisen estämiseen. Julkilausuman ovat allekirjoittaneet mm. Venäjän kommunistisen puolueen ja Agraaripuolueen johtajat sekä perustuslakituomioistuinten aiempi puheenjohtaja **Valeri Zorkin**. Myös entinen varapääministeri ja lokakuun 1993 valtataistelun johtaja **Aleksandr Rutskoi** liittyi myöhemmin allekirjoittajiin. Venäjän sovinto suunnittelee oman presidenttiehdokkaan asettamista vuoden 1995 vaaleihin.

Vladimir **Zhirinovskin** johtama Liberaalidemokraattinen puolue ei ole mukana liitossa. Puolueen sisäiset ristiriidat jatkuvat, kun Liberaalidemokraattien keskuskomitean puheenjohtaja Viktor **Kobolev** ilmoitti eroavansa ajauduttuaan erimielisyyksiin Zhirinovskin kanssa.

Venäjän korotetut tuontitulit voimaan 15.3.1994 alkaen. Kaikista Venäjälle tuotavista elintarvikkeista kahvia ja teetä lukuunottamatta peritään 15 prosentin tulli. Sokerin tuontitulli nousee 20 ja savukkeiden 30 prosenttiin. Ylellisyshyödykkeiden tuontitulleja korotetaan voimakkaammin. Teollisuuden tarvitsemien varaosien tulli jää vain viiteen prosenttiin ja Venäjälle tärkeät raaka-aineet säilyvät tullittomina. Viljan tuontitariffi nousee kuitenkin viidestä 25 prosenttiin. Varamaatalousministeri **Scherbakin** mukaan Venäjä aikookin kuluvana vuonna pienentää huomattavasti viljan tuontia ja viedä kaksi miljoonaa tonnia viljaa. Tuontitullien korotus on seurausta Venäjän teollisuuden vaatimuksista suojella kotimaista tuotantoa.

Valko-Venäjä perääntyi rahaliitosta Venäjän kanssa. Valko-Venäjän keskuspankin pääjohtajan Stanislav **Bogdankevitchin** mukaan Venäjän ehdot rahaliitolle ovat liian ankarat. Venäjä vaatisi Valko-Venäjän keskuspankin lakkauttamista ja sen korvaamista Venäjän keskuspankin sivukonttorilla. Lisäksi Venäjä päättäisi maiden rahapolitiikasta ja valtioiden budjetit yhdistettäisiin. Alkuperäisen suunnitelman mukaan Valko-Venäjä olisi säilyttänyt oman rahansa, jolle olisi määrätty kurssi ruplaan nähden. Tällöin rahaliitto olisi todennäköisesti kiihdyttänyt Venäjän inflaatiota.

Viron keskeiset tutkimuslaitokset muuttamassa inflaatioennustetaan aiempaa pessimistisemmäksi. Viron pääministerin Mart **Laarin** mukaan inflaatio nousee 40 prosenttiin vuonna 1994 vuoden vaihteessa ennustetun 15-20 prosentin sijaan. Tähän viittaa kuluvan vuoden tammihelmikuun odotettua korkeampi hintojen nousu. Kuluttajahinnat ovat nousseet runsaan viiden prosentin kuukausivauhtia. Pääsyy inflaation kiihtymiseen on pääministeri Laarin mukaan ulkomaisten valuuttareservien kasvussa, mikä on seurausta Viron talouden nopeasta kehityksestä viime vuoden jälkimmäisellä puoliskolla. Lisäksi vuoden alusta poistettiin kuljetusten, asumisen ja energian hintatukia.

Maan yksityistäminen alkaa Virossa. Viron hallitus hyväksyi maaliskuun 1. päivä käytännön, jolla voidaan aloittaa maapalstojen jakaminen ja yksityistäminen. Viron yksityistämisestä vastaavan ministerin Liia **Hännin** mukaan maata yksityistetään joko rahaa tai yksityistämiskuponkeja vastaan. Maa voidaan myydä myös huutokaupalla, jos samalle maapalstalle on useita ostajia. Suurimmille maakaupoille järjestään 50 vuoden maksuaika 10 prosentin korolla.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 12

Venäjä ja IMF sopivat lisärahoituksen ehdoista. Kansainvälisen valuuttarahaston johtajan Camdessus'n Moskovan vierailun yhteydessä Venäjän hallituksen ja IMF:n edustajat sopivat tiistaina 22. maaliskuuta siitä, millä ehdoilla Venäjä saisi jo huhtikuun puolivälissä valuuttarahastolta 1.5 mrd. dollarin luoton. Luotto on toinen osa 3 mrd. dollarin järjestelmämuutosluotosta (STF), jonka ensimmäinen osa myönnettiin kesällä 1993. Järjestelmämuutosluoton lisäksi valuuttarahasto on jo kesällä 1992 myöntänyt Venäjälle 1 mrd. dollarin luoton. Järjestelmämuutosluotto on entisiä kommunistimaita varten suunniteltu erityisrahoitusmuoto, jolla pyritään nopeuttamaan ja helpottamaan siirtymätalouksien järjestelmämuutosta.

Luoton edellytyksenä on kuitenkin se, että Venäjän hallitus pakottaa budjettivajeen alle 10 prosenttiin bruttokansantuotteesta ottamalla käyttöön uusia veroja ja tehostamalla verojen keräämistä sekä varmistamalla sen, että kaikki ylimääräiset menojen lisäykset tai odottamattomat tulojen vähennykset leikkaavat automaattisesti jo sovittuja budjettimenoja Venäjän keskuspankin varapääjohtaja Alexander **Khandrujevin** mukaan venäläiset ovat valuuttarahaston kanssa käydyissä neuvotteluissa lupautuneet painamaan inflaation 7 prosenttiin kuukaudessa vuoden loppuun mennessä.

Venäjän järjestelmämuutosluoton toisen puolen myöntämistä on viivyttänyt se, että valuuttarahaston mielestä Venäjän hallitus ei ole pitänyt kiinni aikaisemmista budjettivajeista ja inflaatiota koskevista tavoitteista. Alkuvuonna neuvottelut ovat haitanneet erityisesti budjettituloja koskevat epävarmuudet. Parlamentin keskuspankin toimintaa valvovan elimen johtaja entinen finanssiministeri Boris **Fjodorov** epäilee hallituksen kykyä lisätä budjettituloja. Hänen mukaansa hallitus on ensimmäisellä vuosineljänneksellä kyennyt keräämään vain 55 % suunnitelluista tuloista. Nykyinen finanssiministeri Sergei **Dubin** kuitenkin kieltää Fjodorovin epäilyt ja sanoo budjettitulojen jääneen jälkeen vain hyvin vähän ennakkolaskelmista.

Mikäli järjestelmämuutosluoton toinen osa myönnetään, Venäjän hallitus ja valuuttarahasto aloittanevat neuvottelut valmiusluottojärjestelystä (stand-by loan). Valmiusluoton saaminen edellyttää Venäjältä nykyistä selkeämpää talousohjelmaa. Muun kansainvälisen rahoituksen ja mm. Venäjän kipeästi kaipaaminen suorien sijoitusten sekä Venäjän velkajärjestelyjen kannalta Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa tehtäviä sopimuksia pidetään erittäin tärkeinä.

Talousministeri Shohinista varapääministeri. Presidentti Jeltsin korotti talousministeri Aleksandr Shohinin varapääministeriksi hallituksen istunnossa torstaina 24.3. Shohin säilyttää edelleenkin talousministerin salkkunsaa, mutta hänen vastualueensa laajenee. Toistaiseksi ei ole tarkkaa tietoa siitä, mitä nimitys merkitsee käytännössä. Nimityksen jälkeen pääministeri **Tsernomyrdin**illä on yksi ensimmäinen varapääministeri (teollisuusministeri Oleg **Soskovets**) ja Shohinin lisäksi kolme muuta varapääministeriä (maaloudesta vastaava Aleksandr **Zaverjuha**, yksityistämismministeri Anatoli **Tshubais** ja mm. aluepolitiikkaa hoitava Juri **Jarov**).

Venäjän paikallisvaalit heijastelevat poliittisen järjestelmän syviä ongelmia. Maaliskuun 20. päivänä järjestettiin Venäjällä paikallisvaalien ensimmäinen kierros, joissa valitaan edustajat paikallisneuvostoihin. Vaalit ovat ensimmäiset monipuoluevaalit paikallistasolla. Ennakkotietojen mukaan äänestysaktiivisuus on maaseudulla ollut vaimeaa ja kaupungeissa suorastaan katastrofaalisen alhaista. Useilla äänestysalueilla vaalit on jouduttu mitätöimään, koska äänestysprosentti on jäänyt alle lain määräämän 25 prosentin. Esimerkiksi Pietarin 50 äänestysalueesta ainoastaan 28 alueella onnistuttiin pääsemään yli 25 prosentin,

vaikka äänestystä jatkettiin vastoin lakia ylimääräisellä päivällä. Heikon äänestysaktiivisuuden syiksi on mainittu vaaliväsymys ja ihmisten turhautuminen poliittisten edustajien saamattomuuteen.

Venäjällä reaalikorot jo osittain positiivisia. Vaikka esimerkiksi Venäjän keskuspankin diskonttokorko on 210 %, joutuu lainanottaja venäläisestä laskentatavasta johtuen käytännössä maksamaan lähes 18 prosentin (210%/12kk) kuukausikorkoa. Tämä on selvästi enemmän kuin viime kuukauden inflaatio (10 %). Kaupallisten pankkien lainakorot ovat olleet keskuspankin soveltamia korkoja korkeampia, mutta talletuskorot lienevät edelleen negatiiviset. Lisäksi hallitus ja keskuspankki myöntävät subventoituja luottoja, joiden korot ovat erittäin alhaiset.

Vallankumoushuhuja ja spekulointia presidentti Jeltsinin terveydentilalla. Pääministeri Tshernomyrdin matkusti maanantaina 21. maaliskuuta tapaamaan lomalla olevaa presidentti Jeltsiniä kesken valuuttarahaston kanssa käytyjä keskusteluja. Vierailun syynä väitetään olleen huhun, jonka mukaan ryhmä korkeassa asemassa olevia viranomaisia olisi suunnitellut presidentti Jeltsinin syrjäyttämistä vedoten tämän heikkoon terveydentilaan. Televisioyhtiö NBC välitti keskiviikkona 23. maaliskuuta läntisiin tiedustelulähteisiin ja venäläisiin poliitikkoihin viitaten Jeltsinin (63) kärsineen jo vuosia vakavasta maksakirroosista. Presidentin edustajat kieltävät tiedot ja väittävät niitä poliittisen opposition aikaansaannoksiksi.

Baltian vapaakauppasopimuksen tiellä esteitä. Viron maatalousministeri Jaan Leetsaren mukaan Latvian ja Liettuan edustajat olivat Baltian maiden maatalousministereiden kokouksessa vaatineet Viroa ottamaan käyttöön suojatointenpiteitä maataloustuontia vastaan. Ilman näitä Latvia ja Liettua eivät aio saattaa Baltian vapaakauppasopimusta voimaan, sillä ne pelkäävät halpojen ulkomaisten maataloustuotteiden tulevan Viron kautta omille markkinoilleen.

Riiassa avattu ensimmäinen ulkomainen pankki. Saksalainen Dresdner Bank avaa ensimmäisenä ulkomaisena pankkina haarakonttorin Latvian pääkaupunkiin Riikaan. Latvian keskuspankki myönsi toimiluvan saksalaisen pankin haarakonttorille maaliskuun puolivälissä.

Liettuan parlamentti päätti sitoa litin kurssin ulkomaiseen valuuttaan. Parlamentti hyväksyi lain Liettuan valuutan vakaudesta, jonka mukaan litille määrätään kiinteä kurssi suhteessa johonkin ulkomaiseen valuuttaan. Liettuan hallitus päättää myöhemmin, mihin ulkomaiseen valuuttaan liti sidotaan. Liettuan parlamentti päätti myös Virossa toteutetun currency board -järjestelmän käyttöönotosta. Parlamentin hyväksymässä laissa määritellään tiukat ehdot käteisen rahan liikkeellelaskulle. Uusi käteinen raha pitää kattaa kokonaan keskuspankin kulta- ja valuuttareserveillä. Liettuan pääministeri Adolfas Slezevicius on ajanut voimakkaasti lakiuudistuksia. Taustalla on pyrkimys pysyä Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa sovittujen tavoitteiden puitteissa. Sen sijaan Liettuan keskuspankin pääjohtaja Kazimieras Ratkevicius varoitti, että currency board -järjestelmässä keskuspankki ei voi enää myöntää luottoa liikepankeille ja valtiolle.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 13

Boris Fjodorov kritisoi Venäjän ja IMF:n lainapakettia. Venäjän hallituksen ja IMF:n edustajien viimeviikkoinen sopimus järjestelmämuutosluoton (STF) toisen osan (1.5 mrd dollaria) myöntämisestä Venäjälle kevään aikana on entisen finanssiministerin Boris Fjodorovin mukaan järjetöntä ennenkuin maan parlamentti on hyväksynyt budjettiehdotuksen ja osoittanut pystyvänsä pitämään inflaation alhaisena. Helmikuun alhaiset inflaatiolukemat (9.9 %) ovat Fjodorovin mielestä hänen viimevuotisen tiukan finanssipolitiikkansa ansiota. Mikäli luotto myönnetään tässä vaiheessa, muuttaa hallitus linjaansa väärään suuntaan välittömästi luoton saatuaan. Fjodorov pitää sovittua luottoa ylipäänsä mitättömänä Venäjän ongelmien suuruuteen verrattuna ja näkee sen enemmänkin poliittisena eleenä.

Venäjän hallitus käsittelee tuontitulleja uudelleen. Maaliskuun puolivälissä voimaanastuneet uudet tuontitullit ovat saaneet aikaan niin voimakkaan vastarinnan, että hallitus on luvannut harkita asiaa uudelleen. Korotetut tuontitullit koskevat useimpia hyödykkeitä, joita valmistetaan myös Venäjällä. Tarkoituksena on siis suojella kotimaista tuotantoa, mutta etenkin tuontitavaroista ja -varaosista riippuvaisilla alueilla kuten Moskovassa, Pietarissa ja Jekaterinburgissa korotukset uhkaavat romuttaa kaupunkien jakelujärjestelmän. Tuontitullien korotusten uskotaan lisäksi kiihdyttävän inflaatiota ja johtavan levottomuuksiin.

Verojenkierto Venäjän finanssijärjestelmän vaikeimpia ongelmia. Venäjällä on käytössä noin 40 valtiollista ja paikallista veroa, mutta jopa 93 % kaikista verotuloista saadaan vain viidestä verosta - voitto-, arvonlisä-, raaka-aine-, tulo- ja valmisteverosta. Pelkästään kuluvan vuoden tammi - helmikuussa 55 % budjetoiduista verotuloista jäi saamatta. Venäjän valtion veroviraston varajohtajan Vladimir Zverkhovskyn mukaan verojen perintä kärsii puutteellisen kaluston ja työntekijöiden alhaisen koulutustason vuoksi. Jatkossa virasto pyrkii tehostamaan etenkin keskisuurten yritysten veronperintää ja lisää sakkojen antamista. Mikäli verotulot jatkuvasti jäävät alhaisiksi, uhkaavat Venäjän 120 biljoonan budjetoidut verotulot jäädä saamatta.

Pietarin pormestari Anatoli Sobtshak pettyi vaalituloksiin. Sobtshakin mukaan Pietarin paikallisvaalit osoittivat pietarilaisten suhtautuneen erittäin negatiivisesti demokraattiseen vaikuttamiseen paikallistasolla. Hän luonnehti tilannetta epänormaaliksi ja totesi tulosten analysoinnin olevan tärkeää. Vaikka vaaleja jatkettiin yhdellä ylimääräisellä päivällä, vain puolessa 50:sta vaalipiiristä äänestysprosentti nousi riittävän korkeaksi eikä niissäkään yksikään ehdokas saanut vaadittavia 50 % äänistä. Seuraavalla äänestyskierroksella 3.4. hyväksytyissä vaalipiireissä äänestetään eniten ääniä saaneiden ehdokkaiden kesken. Muissa vaalipiireissä vaalit järjestetään uudelleen syksyllä. Väliaikana pormestarin alaisuuteen perustetaan valituista ehdokkaista ja poliittisten puolueiden edustajista koostuva neuvosto.

Viron maksutase ylijäämäinen. Viron keskuspankin tietojen mukaan sekä maan vaihtotase että pääomatase olivat vuonna 1993 ylijäämäisiä. Kauppatase jäi 1.7 mrd kruunua alijäämäiseksi. Koneiden, laitteiden, kulkuneuvojen ja polttoaineen tuonti kasvoi voimakkaasti. Entisten neuvostotasavaltojen kanssa kauppatase oli ylijäämäinen ja länsimaiden kanssa alijäämäinen. Pääosin meriliikennepalvelutulojen ja ulkomailta saadun avun ansiosta vaihtotaseen ylijäämä oli 493 milj. kruunua.

Pääomatase oli 2.5 mrd kruunua ylijäämäinen. Viroon vuonna 1993 tehtyjen suorien ulkomaisten investointien arvo oli 2.2 miljardia kruunua. Keskuspan-

kin tilastojen mukaan eniten ulkomaisia sijoituksia tuli Suomesta, jonka osuus investoinneista oli 32 %. Ruotsin osuus oli 29 %. Eniten sijoitettiin teollisuuteen (45 % ulkomaisista investoinneista), kauppaan (26 %) ja rahoitussektorille (8 %). Viro investoi ulkomaille 104 miljoonaa kruunua.

Baltian maiden vienti Venäjälle vaikeutuu. Venäjän tullikomitean maaliskuussa hyväksytyn päätöksen mukaan tuontitullit on korotettu kaksinkertaisiksi niiden maiden osalta, joille Venäjä ei ole myöntänyt suosituimmuusasemaa. Suosituimmuusasema on myönnetty yhteensä yli 100 maalle, mutta Baltian maat eivät kuulu niiden joukkoon. Viron pääministeri Mart Laarin mukaan Venäjän taloudellinen sodankäynti Baltian maita vastaan kääntyy ennenpitkää sitä itseään vastaan ja nopeuttaa Viron talouden kääntymistä länteen kohti. Erityisesti virolaisten elintarvikkeiden vienti Venäjälle kärsii Venäjän korkeista tuontitulleista. Venäjän hallituksen vast'ikään hyväksymät korotetut tuontitullit tekevät Baltian maiden tuotteet erittäin kalliiksi.

Ukrainan parlamenttivaalit syvensivät maan kahtiajakoa. Ukrainan sunnuntaina 27.3. pidettyjen ensimmäisten vapaiden parlamenttivaalien listoilla oli lähes 6000 ehdokasta parlamentin 450:lle paikalle. Vaalitulosten perusteella paikoista tuli täytetyksi vain vajaat 50, sillä tiukan vaalilain mukaan valituksi tuleminen edellytti vähintään 50 % ääniosuutta omassa vaalipiirissä. Vaalien toinen kierros järjestetään kahden viikon kuluttua. Ensimmäisellä kierroksella äänestysvilkkaus oli ennakoitua selvästi korkeampi. Äänestäneitä oli yli 75 % äänioikeutetuista eli yli 28 miljoonaa. Vain kolmessa vaalipiirissä vaalitulos jouduttiin hylkäämään äänestysprosentin jäätyä alle 50.

Maan itäisissä osissa äänestettiin voimakkaasti kommunistiehdokkaiden ja läheisempien Venäjä-suhteiden puolesta, kun taas Kiovassa ja lännessä kansallismieliset olivat voitolla. Vaalien ensimmäisellä kierroksella parlamenttipaikkansa varmistivat mm. läheisiä Venäjä-suhteita kannattava entinen pääministeri Leonid Kutshma, vanhan korkeimman neuvoston puhemies Ivan Plushtsh, entinen varapääministeri Viktor Pinzenik ja kansallismielisen Ruhin puheenjohtaja Vjatsheslav Tshornovil. Valituista useat ovat presidentti Leonid Kravtshukin kilpailijoita.

On mahdollista, ettei vaalien toisellakaan kierroksella saada täytetyksi kaikkia parlamentin paikkoja. Tässä tapauksessa aiemmat vaalitulokset mitätöidään ja uudet vaalit järjestetään kuukauden kuluttua. Vaalilain mukaan aiemmin valitsematta jääneet ehdokkaat eivät saa osallistua uusiin vaaleihin.

Kazakstanin presidentti Nursultan Nazarbajev ehdottaa Euraasian liiton perustamista. Presidentti Nazarbajev julkisti ehdotuksensa ensimmäisellä virallisella vierailullaan Venäjälle. Hän korosti, ettei ehdota entisen Neuvostoliiton palauttamista, vaan IVY-maiden muodostamaa EU:n mallin mukaista kiinteää liittoa. Liitolla olisi yhteinen valuutta sekä ylikansalliset talous-, ulko- ja puolustuspolitiikkaa hoitavat elimet. Mikäli IVY-maat eivät ole kiinnostuneita liiton perustamisesta, Kazakstan olisi valmis liittoon pelkästään Venäjän kanssa. Nazarbajevin ehdotusta saatetaan käsitellä ainakin epävirallisesti jo muutaman viikon kuluttua Moskovassa järjestettävässä IVY-maiden huippukokouksessa. Ehdotuksen arvioidaan herättävän vastustusta voimakkaasti kansallismielisissä maissa kuten Ukrainassa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 14

Venäjä tarjoaa yksityistettävien yritysten osakkeita velan lyhenykseksi Unkarille. Asiasta päästiin raamisopimukseen Venäjän pääministeri Viktor Tsernomyrdinin vieraillessa Budapestissa pääsiäisenä. Tsernomyrdin esitteli Unkarin pääministeri Peter Borossille listan 80 yksityistettävästä kohteesta, joiden osakkeita tarjotaan unkarilaisille. Unkarilaiset ovat kiinnostuneita etenkin energia-alan, liikennevälineiden ja lääketeollisuuden yrityksistä. Unkarin ulkomaankauppaministeri Bela Kadarin mukaan Unkari on jo kartoittanut 500 miljoonan dollarin edestä kiinnostavia sijoituskohteita.

Venäjän vastuulleen ottama entisen Neuvostoliiton velka Unkarille on arviolta 800 - 900 miljoonaa dollaria. Viime vuonna velkaa lyhennettiin 800 miljoonalla dollarilla toimittamalla Unkarille MiG - hävittäjiä, ja tarvittaessa sotilastekniikkaa voidaan myös jatkossa käyttää velan maksamiseen. Sopimuksen mukaan Venäjä suostuu kuolettamaan velkansa kolmen vuoden kuluessa.

Venäjän ja Suomen kauppa kasvoi vuonna 1993. Suomen vienti Venäjälle nousi viime vuonna kaksinkertaiseksi vuoteen 1992 verrattuna. Viennin arvo oli yli kuusi miljardia markkaa. Tuonti kasvoi lähes viidenneksen ja oli 7.8 miljardia markkaa. Suomen kokonaisviennistä Venäjän osuus oli 4.5 % ja -tuonnista 7.6 %. Vuonna 1984 maiden välisen ulkomaankauppavaihdon ollessa vilkkainta Venäjän osuus Suomen viennistä ja tuonnista oli yli 20 %.

Koneiden, laitteiden ja kuljetusvälineiden osuus Suomen viennistä Venäjälle oli 43 % (2.6 mrd markkaa), mikä on arvoltaan kaksinkertainen vuoteen 1992 verrattuna. Elintarvikeviennin arvo kolminkertaistui ja oli noin miljardi markkaa. Sen osuus kokonaisviennistä Venäjälle kohosi 17 %:iin. Suomen elintarvikeviennistä neljännes vietiin Venäjälle. Tekstiili- ja nahkatuotteiden sekä jalkineiden vienti kasvoi muuta vientiä hitaammin.

Suomen tuonnista Venäjältä kolmannes oli öljyä, jonka tuontimäärä on romahtanut 1980-luvun loppuvuosien lukemista. Sen sijaan maakaasun tuonti kasvaa edelleen.

Maaliskuun inflaatio 8.7 %. Venäjän hallituksen markkina-analyysikeskuksen mukaan inflaatio laski maaliskuussa 8.7 %:iin helmikuisesta 9.9 %:sta. Tammikuussa inflaatio oli 22 %. Eniten nousivat palveluiden (14.6 %) ja kulutustavaroiden (11.3 %) hinnat. Alentuneen inflaation arvioidaan olevan edellisen hallituksen tiukan finanssipolitiikan ja valtioneuvoston lykkääntyneiden palkkojen seurausta. Venäjän hallitus on luvannut supistaa kuukausi-inflaation 7 - 9 %:iin vuoden loppuun mennessä saadakseen IMF:n lupaaman 1.5 miljardin dollarin lisälainan. Hallituksen budjettiluonnoksessa kuukausi-inflaatio on kuluvana vuonna keskimäärin 11 - 12 %.

Venäjän keskuspankki lisää valuutanvaihtopisteiden valvontaa. Keskuspankin tammikuuisen määräyksen mukaan kaupallisten pankkien on rekisteröitävä kaikki valuutanvaihtopisteensä kolmen päivän kuluessa niiden avaamisesta. Maaliskuun lopulla 163 pankilla oli 1090 virallisesti rekisteröityä valuutanvaihtopistettä. Keskuspankin tekemien tarkastusten

perusteella jopa kolmannes kaikista valuutanvaihtopisteistä toimii kuitenkin ilman lupaa. Jatkossa keskuspankki pyrkii valvomaan entistä tarkemmin, että valuutanvaihdossa noudatetaan määräyksiä. Kaupallisia pankkeja uhataan pankkilisenssin menetyksellä, mikäli ne eivät rekisteröi valuutanvaihtopisteitään.

Jegor Gaidar perustaa puolueen. Venäjän valinta - vaaliliiton listoilta duumaan päässyt entinen varapääministeri Jegor Gaidar on ilmoittanut perustavansa puolueen entisen vaaliliiton seuraajaksi. Niinikään Venäjän valinnaksi ristityn puolueen ohjelma on Gaidarin mukaan yhtenevä Venäjän talousuudistuksen seuraavan vaiheen kanssa. Puolueen kaksi perustavoitetta on verotuksen keventäminen ja omaisuustakuiden selkiyttäminen. Vasta heikosti toimivista markkinatalouden mekanismeista on siirryttävä vakaaseen markkinatalouteen, joka perustuu yksityisomistukselle. Siirtymävaiheen edellytyksenä on vakauttaminen ja yksityisten sijoitusten lisääminen. Tärkeää on myös valtion tukiaisten olennainen supistaminen ja valtionyritysten luopuminen niiden moninaisista sosiaalisista tehtävistä (esim. asuntoedut, ruokakaupat yms.).

Liettua otti 1.4.94 käyttöön ns. currency board - järjestelmän. Sen mukaan kotimaassa kierrossa olevalla rahalla on 100 - prosenttinen kate keskuspankin valuuttavarannoissa. Kierrossa olevan rahan määrä voi muuttua vain valuuttavarannon muutosten mukaisesti. Keskuspankki sitoutuu vaihtamaan kaiken kotimaan valuutan reservivaluutaksi valittuun dollariin kiinteällä kurssilla, joka Liettuan hallituksen päätöksellä on 4 LTL : 1 USD.

Sekä maan keskuspankki että kaupalliset pankit vastustivat valuuttakomitean käyttöönottoa, ja talousministeri Julis Veselka erosi protestina päätökselle. Pääministeri Adolfas Šleževicius mukaan valuuttakomitealla on positiivinen vaikutus Liettuan talouteen mm. inflaation hillitsijänä. Vastaava currency board - järjestelmä otettiin käyttöön Virossa kesällä 1992.

Itäisen Euroopan ulkomaiset investoinnit odotettua vähäisempiä. YK:n alaisen Euroopan talouskomission (ECE) julkaiseman raportin mukaan ulkomaisten investointien arvo Itä-Euroopassa ja Venäjällä oli vuonna 1992 3.5 mrd dollaria. Yhteensä alueelle on sijoitettu arviolta vajaat 10 mrd dollaria vuodesta 1990 alkaen. Lähes 80 % investoinneista on sijoitettu Unkariin ja Tsekinmaahan, joissa talousuudistus on edennyt parhaiten. Raportin mukaan ulkomaiset investoinnit alueelle säilyvät alhaisina, kunnes maiden perusinfrastruktuuri saadaan kuntoon ja työntekijöiden koulutustaso nousemaan.

Kuluvana vuonna Itä-Euroopan kokonaistuotannon arvellaan kasvavan ensimmäistä kertaa sitten kommunistisen järjestelmän hajoamisen. Puolan tuotannon ennustetaan kasvavan eniten - noin 4 %. Tsekinmaalla ja Sloveniassa tuotannon kasvuksi arvioidaan 1 - 2 %. Sen sijaan Unkarissa päästään korkeintaan heikosti positiivisiin kasvulukuihin ja Romaniasa, Bulgariassa sekä Slovakiassa nollakasvuun. Alueen yhtenä pahimmista ongelmista säilyy edelleen työttömyys, joka on keskimäärin 14 % työvoimasta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 15

Venäjän hallitus laati toimintaohjelman vuodelle 1994. Ohjelma on hallituksen näkemys siitä, kuinka IMF:n vaatimat ehdot järjestelmämuutosluoton toisen osan (1.5 mrd \$) vapauttamiseksi saadaan toteutettua. Ohjelman päätavoitteena on inflaation supistaminen 7 %:iin kuukaudessa vuoden loppuun mennessä. Lisäksi pyritään tuotannon tasapainottamiseen sekä institutionaalisten ja rakenteellisten muutosten nopeuttamiseen. Kyseisiin tavoitteisiin uskotaan päästävän mm. seuraavilla toimenpiteillä:

1. Raha- ja luottopoliittika

- * keskuspankin ja finanssiministeriön kotimaisille nettosaataville ja keskuspankin nettoluotonannon kasvulle asetetaan rajat
- * keskuspankki lainaa kaupallisille pankeille vain diskonttokorolla eikä hallitus subventoi korkoja
- * hallitus ja keskuspankki siirtyvät vähitellen huutokauppojen ja markkinapohjaisten mekanismien käyttöön keskitettyjä resursseja jaettaessa
- * 1.4.94 alkaen keskuspankin diskonttokorko on korkeintaan 5 % alle kaupallisten pankkien korkojen
- * Venäjän rahajärjestelmän yhdistäminen muiden IVY-maiden rahajärjestelmiin voidaan toteuttaa vain yhteisen emissiokeskuksen avulla

2. Budjettipoliittika

- * liittobudjettiin sisällytetään kaikki ulkomaisiin luottoihin ja arvometalleihin liittyvät operaatiot sekä yritysten pakollisia maksuja hoitavat budjetin ulkopuoliset rahastot sosiaalirahastoja lukuunottamatta
- * julkisen sektorin budjettivajeelle vuonna 1994 asetetaan katto ja arviolta 5 % vajeesta pyritään rahoittamaan arvopapereiden myynnillä
- * 1.4.94 otetaan käyttöön uusi keskushallinnon ja alueiden välinen budjettijärjestely
- * veropolitiikkaa kehitetään ja veronkeruuta tehostetaan; vuonna 1995 toteutetaan budjettitulojen ja -menojen uudelleenluokitus

3. Valuuttakurssit, valuuttavaranto

- * ruplan valuuttakurssi määräytyy jatkossakin kysynnän ja tarjonnan perusteella
- * keskuspankki ei käytä valuuttavarantoon tukeakseen ruplaa keinotekoisesti, interventiot toteutetaan vain kurssivaihteluiden pehmentämiseksi
- * kokonaisvaluuttavaranto on vähintään 9.9 mrd \$ vuoden loppuun mennessä

4. Rakenteelliset ja institutionaaliset muutokset

- * hallitus pyrkii tukemaan yrittäjyyttä ja kilpailua; hinnoille ja kannattavuudelle ei aseteta hallinnollisia rajoituksia muutamia poikkeuksia lukuunottamatta
- * hallitus jatkaa ulkomaankaupan vapauttamista: **vientikiintiöt** poistetaan 15.5.94 alkaen kaikilta tuotteilta lukuunottamatta raakaöljyä, dieselöljyä, luonnonkaasua, sähköä, nikkeliä, kuparia ja alumiinia, joiden vientikiintiöt poistetaan vuoden 1994 lopussa; **vientitulleja** alennetaan huomattavasti vuonna 1994; **keskitettyä vientiä** supistetaan kuluvan vuoden aikana ja se lopetetaan kokonaan vuonna 1995
- * **tuontitariffit** säilytetään kohtuullisella tasolla (vuonna 1994 keskimäärin 15 %) ja syksyllä hallitus julkaisee aikataulun tuontitariffien vähittäisestä alentamisesta 3 - 5 vuoden kuluessa; **keskitetty tuonti** rajoitetaan elintarvikkeisiin, lääkkeisiin ja investointitavaroihin; vuoden alusta poistettuja **tuontisubventioita** ei palauteta
- * yksityistämistä laajennetaan mm. maan yksityistämiseen
- * arvopaperimarkkinoiden kehittämistä jatketaan
- * vähäosaisten sosiaaliturvaa lisätään

Sergei Shakraista varapääministeri. Aluepolitiikasta vastaava ministeri Shakrai on saanut ylennyksen varapääministeriksi, joita hänen lisäkseen on neljä. Shakrain ylennyksen arvioidaan vahvistavan uudistusmielisten leiriä hallituksessa ja toisaalta merkittävän aluepolitiikan merkityksen kasvua.

Venäjän BKT laski 17 % vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. BKT:n lasku johtui etenkin teollisuustuotannon laskusta. Edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna teollisuustuotanto supistui 25 %. Tilastokomitean mukaan romahduksen syynä on pikemminkin supistunut kysyntä kuin raaka-aineiden ja varaosien puute kuten aiemmin. Teollisuustuotannon romahtaminen on nostanut vaatimuksia korkojen laskusta teollisuuden tukemiseksi. Keskuspankin oletetaan alentavan diskonttokorkoaan huhtikuussa. Tilastokomitean tietojen mukaan lähes 5000 yritystä joutui keskeyttämään tuotantonsa vuoden ensimmäisellä neljänneksellä.

Venäjä ja Valko-Venäjä sopivat rahaliitosta. Venäjän ja Valko-Venäjän pääministerit allekirjoittivat tiistaina 12.4. sopimuksen maiden välisestä rahaliitosta, johon siirrytään kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa toukokuun alussa maiden väliltä poistetaan kauppa- ja tulliesteet. Venäjä saa sopimuksen mukaan vuokrata sotilastukikohtia Valko-Venäjältä. Seuraavassa vaiheessa, johon tarvitaan kansalaisten ja maiden parlamenttien hyväksyntä, Valko-Venäjän ruplia voi vaihtaa Venäjän rupliin suhteessa 1:1. Rahan painaminen ja rahapolitiikan toteuttaminen säilyy Venäjän keskuspankillä.

Sopimus rahaliitosta on aiheuttanut kiivasta keskustelua kummassakin maassa. Venäjällä arvostelua on aiheuttanut Valko-Venäjän talousuudistuksen hidas eteneminen Venäjään verrattuna. Vaikka Valko-Venäjällä perushyödykkeiden hinnat ovat kiinteitä, on kuukausi-inflaatio noin 40 % eikä yksityistämistä juuri voida puhua. Venäjällä inflaatio on muutaman viime kuukauden aikana ollut alle 10 %, useimmat hinnat on vapautettu ja yksityistäminen edennyt hyvin.

Valko-Venäjällä keskuspankin pääjohtaja Stanislav **Bogdankevitch** on kieltäytynyt allekirjoittamasta rahaliittosopimusta, koska se hänen mukaansa on maan perustuslain vastainen. Parlamentin puhemies Mjatsheslav **Grib** on määrännyt komitean tutkimaan, onko pääministeri Vjatsheslav **Kebitch** ylittänyt valtuutensa solmiessaan rahaliittosopimuksen.

Viron viimeaikainen inflaatio Baltian maiden nopeinta. Maaliskuussa Viron inflaatio oli 8.9 %, kun taas Liettuassa inflaatio oli 3.3 % ja Latviassa 1.7 %. Viron kuukausi-inflaatio on sitten vuonna 1992 tehdyn valuuttauudistuksen vain kerran ollut kuluvan vuoden maaliskuusta korkeampi. Viron pääministerin Mart **Laarin** mukaan inflaation nousu johtui paikallishallitusten tekemistä vuokrien ja julkisten liikennetariffien korotuksista sekä kierrossa olevan käteisrahan lisääntymisestä. Laar totesi hallituksen pyrkivän estämään inflaation nousun alentamalla kierrossa olevaa käteisrahämäärää mm. perimällä valtion saatavia, edistämällä yksityistämistä sekä kehittämällä arvopaperimarkkinoita. Ennusteet koko vuoden inflaatioksi vaihtelevat 35 %:sta 50 %:iin.

Kommunisteista Ukrainan parlamentin suurin ryhmä. Ukrainan sunnuntaina 10.4.94 pidettyjen parlamenttivaalien toiseen kierrokseen otti osaa 66 % äänioikeutetuista. Parlamentin 450:sta paikasta saatiin täytettyä 335, mikä mahdollistaa parlamentin toiminnan aloittamisen. Tulosten perusteella vasemmistolaiset ryhmittymät saivat 112 paikkaa uuteen parlamenttiin. Näistä 83 meni kommunisteille ja loput Ukrainan sosialistiselle puolueelle ja talonpoikaispuolueelle. Kommunistit saivat voimakasta tukea etenkin venäläismielisessä Itä-Ukrainassa. Kansallismieliset saivat viitisenkymmentä paikkaa ja sitoutumattomat yhteensä 167 paikkaa, mutta kyseessä ei ole yhtenäinen poliittinen ryhmittymä.

Venäläismielisellä Krimillä presidentti **Meshkov** kehotti äänestäjiä boikotoimaan Ukrainan parlamenttivaaleja. Krimille parlamenttiin varatuista 23 paikasta jäi liian alhaisen äänestysprosentin vuoksi täyttämättä 12 ja valituista 11 edustajasta 8 oli kommunisteja. Samanaikaisesti järjestetyissä Krimin omissa parlamenttivaaleissa venäläismieliset saivat 54 paikkaa 94:sta. Kommunistit saivat 15 paikkaa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 16

IMF päätti maksaa järjestelmämuutoluoton toisen osan. IMF vapautti keskiviikkona 20.4. kuukausien kestäneiden neuvottelujen jälkeen järjestelmämuutoluoton toisen osan (1.5 mrd \$). Luoton uskotaan edistävän myös muiden lainojen myöntämistä Venäjälle. Venäjän IMFedustajan Konstantin **Kagalovskin** mukaan Venäjä toivoo voivansa aloittaa neuvottelut 4 mrd dollarin suuruisesta valmiusluotosta syksyllä. Lisäksi Venäjä on ehdottanut IMF:lle ns. erityisnosto-oikeuksiin (SDR) liittyvien määräysten muuttamista, siten, että oikeutta voisivat käyttää mm. Itäisen Euroopan transitiomaat Venäjä mukaanlukien. Valuuttarahaston nykyisten määräysten mukaan uudet jäsenet eivät heti saa erityisnosto-oikeuksia. IMF:n interimkomitean puheenjohtajan Philippe **Maystadtin** mukaan komitea käsittelee ehdotusta Washingtonin kokouksessaan 25.4. Maystadtin mielestä erityisnosto-oikeudet pitäisi sallia siinä mittakaavassa, että maiden vaihtotasevajeita saadaan supistettua, mutta samalla minimoidaan inflaation kiihtymisen riski.

Ruplan arvo laskee Moskovan valuuttapörssissä. Torstaina 21.4. ruplan arvoksi noteerattiin 1810 ruplaa dollarilta. Laskun syynä pidetään maan keskuspankin lupausta alentaa diskonttokorkoaan, joka tällä hetkellä on 210 % vuodessa. Kuukausitasolla diskonttokorko on noin 17.5 %, mikä ylittää selvästi viime kuukausien alle 10 % inflaatioluvut. Lähestyvät vappulomat aiheuttavat niinkään dollarin kysynnän lisääntymistä. Ruplan kurssin laskun odotetaan jatkuvan edelleen.

Venäjän raaka-aineviejien valuuttatulojen valvonta tehostuu. Ulkomaantaloussuhteiden ministeriön päätöksen mukaan strategisten raaka-aineviejillä saa olla tili vain ministeriön valitsemissa 15 pankissa. Tarkoituksena on yksinkertaistaa ja tehostaa raaka-aineviejien valuuttatulojen valvontaa. Pankkien valintakriteerit ovat kuitenkin herättäneet hämmästyystä, sillä valtuutettujen pankkien joukosta puuttuu useita huomattavia raaka-aineviejien suosimia pankkeja kuten Promstroibank, Neftehimbank ja Vneshtorgbank, jossa noin 30 %:lla kaikista stragisten raaka-aineviejistä on tili. Sekä keskuspankki että muut kaupalliset pankit ovat vaatineet valtuutettujen pankkien uudelleenarviointia.

Eesti Pank aloitti termiini- ja swap-kaupat huhtikuun alusta. Liikepankit voivat solmia kauppoja keskuspankin kanssa vähintään kahden päivän ja enintään seitsemän vuoden pituisille jaksoille kurssilla 1 DEM = 8 EEK. Pankin informaatio-osaston mukaan erityisesti ulkomaiset investoijat ovat kiinnostuneita asiasta.

Liettua ottaa toukokuun alussa käyttöön arvonlisäveron. Uusi 18 %:in arvonlisävero korvaa nykyisen 18 %:in yleisen valmisteveron. Valmisteveroista säädetään uudella lailla, jonka mukaan niiden suuruudesta päättää jatkossa maan hallitus. Arvonlisävero koskee kaikkia tuontihyödykkeitä energia mukaanlukien. Erityisen suuressa määrin tuontiraaka-aineisiin tukeutuneet yritykset voivat saada helpotuksia veronmaksuun. Arvioiden mukaan arvonlisäveron käyttöönotto nostaa hintoja keskimäärin 8 - 10 %. Hintojen nousun kompensoimiseksi Liettuan parlamentti hyväksyi yksityistä tuloverotusta koskevaan väliaikaiseen lakiin

muutoksen, jolla tuloverotusta kevennetään. Hallitus suunnittelee lisäksi eläkkeiden ja budjetista maksettavien palkkojen korottamista 10 %:lla toukokuun alusta.

Liettuan budjettitulot supistuneet huolestuttavasti, Virossa ennakoitua enemmän budjettituloja. Liettuan varafinanssiministerin Reinoldijus Sarkinasin mukaan budjettitulot supistuivat kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä viime vuoden joulukuisesta 385 miljoonasta 285 miljoonaan litiin. Yrityksiltä on jäänyt maksamatta yhteensä 250 miljoonan litin arvosta voittoveroja. Pankkioperaatioiden hitaus vaikeuttaa niinikään tilannetta, sillä pankkeihin on Sarkinasin arvion mukaan "juuttunut" 160 - 180 miljoonaa litiä. Budjettitulojen supistumisen vuoksi osa valtionsektorin palkoista on jouduttu maksamaan myöhässä.

Virossa on onnistuttu ylittämään suunnitellut budjettitulot 52 miljoonalla kruunulla. Ensimmäisellä neljänneksellä kerätyistä 1500 miljoonan kruunun budjettituloista ennakoitua suuremmat osuudet saatiin yksityishenkilöiden tuloverosta ja liikevaihtoverosta. Yritysten tuloverosta ja maaverosta saatiin odotettua vähemmän. Myös Virossa yrityksillä on verovelkoja valtiolle, mutta ne ovat vähentyneet maaliskuun aikana.

IVY-maat pyrkivät tiiviimpään yhteistyöhön. IVY-maiden perjantaina 15.4. pidetyssä huippukokouksessa jäsenmaat osoittivat olevansa halukkaita taloudellisen yhteistyön laajentamiseen. Erityisen tärkeänä pidettiin suhteita Venäjään, joka hyväksyttiin IVY:n puheenjohtajamaaksi koko loppuvuoden ajaksi. Ukrainan Venäjälle myönteinen vaalitulos on lisännyt maan pyrkimyksiä tiiviimpiin taloussuhteisiin Venäjän kanssa. Kokouksessa Ukraina liittyi IVY:n talousliiton liitännäisjäseneksi. Kaikki IVY-maat ovat nyt jäseniä talousliitossa, vaikkakin jäsenyyden ehdot vaihtelevat. Tulliliiton perustaminen on saanut kannatusta, ja useimmat IVY-maat ovat myöntyneet venäläisten joukkojen rajavalvontaan omilla rajoillaan.

Kokouksessa sovittiin lisäksi valtioiden välisen talouskomitean (MEK) perustamisesta. Komitean päätökset sitovat niitä valtioita, jotka kokouksessa äänestivät komitean hyväksymisen puolesta. Kazakstanin presidentin Nursultan Nazarbajevin ehdotus Euraasian liiton perustamisesta ei toistaiseksi saanut vankkaa tukea.

Ukraina vakuuttaa maksavansa kaasovelkansa Venäjälle. Ukrainan varapääministeri Valentin Landyk on vakuuttanut Ukrainan maksavan kaasovelkansa venäläiselle kaasumonopoli Gazpromille heinäkuuhun mennessä. Maaliskuun alussa tehdyn sopimuksen mukaan puolet 600 miljoonan dollarin velasta maksetaan valuutalla ja toinen puoli laitteina ja omaisuutena. Harkinnan alla on mm. Gazpromin osakkuus Ukrainan kaasujohtojen omistuksessa. Yli 90 % Venäjän kaasuviennistä Länsi-Eurooppaan kulkee Ukrainan kautta, joka puolestaan saa lähes kaiken tarvitsemansa kaasun Venäjältä.

Tsekinmaa, Unkari ja Slovenia siirtymämaiden maariskiluokituksen vakaimmat maat. Institutional investor - lehden julkaisema luokitus osoittaa luottamuksen lisääntyneen joidenkin Itäisen Keski-Euroopan maiden talouskehityksen kestävyYTEEN. Joidenkin entisten neuvostotasavaltojen talouskehitys ei sen sijaan anna aihetta optimistisuuteen. Siirtymämaista parhaimman luokituksen saavat Tsekinmaa ja Unkari. Slovenia ohitti maaliskuussa tehdyssä luokituksessa Slovakian, joka nyt putosi neljänneksi. Näiden jälkeen seuraavat Puola ja Romania. Viro on 19 siirtymämaan joukossa seitsemäs, Latvia yhdeksäs ja Liettua kymmenes. Venäjä jää 11. sijalle ja Ukraina sijalle 14. Heikoimmat sijat ovat Albanialla, Georgialla ja Serbia-Montenegrolla.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 17

Sopimus yhteiskuntarauhasta allekirjoitettiin. Yli 200 poliitikkoa sekä alueiden, kirkon, järjestöjen ja ammattiliittojen edustajaa allekirjoitti presidentti **Jeltsinin** aloitteesta valmistellun yhteiskuntarauhasopimuksen torstaina 28.4. Sopimusta vastustivat lähinnä kommunistit, konservatiivisen Agraaripuolueen edustajat ja reformistinen Jabloko-puolue. Venäjän 21 tasavallasta vain Tshetshenia Pohjois-Kaukasuksella ja 49 maakunnasta (oblast) Moskovon lähellä sijaitseva Vladimir ja Keski-Siperian Kemerovo jättivät sopimuksen hyväksymättä. Liberaalidemokraattisen puolueen puheenjohtaja Vladimir **Zhirinovski** lykkäsi päätöstään allekirjoittamisesta viime hetkeen, mutta hyväksyi sopimuksen. Sopimuksella pyritään estämään poliittiset yhteenotot ja keskittämään kaikki voimat talousuudistuksen edistämiseen vuoden 1996 duuman ja presidentin vaaleihin saakka. Jeltsinin parlamentin ulkopuoliset vastustajat kuten viime lokakuun kapinaan osallistunut entinen varapresidentti Aleksandr **Rutskoi** pitävät sopimusta merkityksettömänä.

Venäjän hallitus julkisti tarkistetun budjettiluonnoksensa. Luonnoksen mukaan kuluvan vuoden budjettivaje on 68.8 biljoonaa ruplaa (tulot 124.5 ja menot 193.3 bln ruplaa). Vaje muodostaa 9.5 % BKT:sta ja 2/3 siitä rahoitetaan keskuspankkilainoilla. Finanssiministeri **Dubininin** mukaan hallitus ei halunnut muuttaa budjettiluonnostaan, mutta oli pakotettu taipumaan kompromissiin parlamentin kanssa.

Budjettivajeesta on viime aikoina esitetty hyvinkin suuresti toisistaan poikkeavia arvioita. Osaltaan arvioiden erot voivat selittyä eri budjettikäsitteiden sekoittamisella, mutta käytännössä budjettia on jatkuvasti korjailtu kompromissina eri suuntiin. IMF:lle vastikään esitellyssä budjettiluonnoksessa vaje oli 53.8 biljoonaa ruplaa ja aiemmissa budjettiversioissa esiintyi 42 biljoonan ruplan vaje arvioita.

Venäjä tarvitsee 34 miljardin dollarin arvosta ulkomaista rahoitusta vuonna 1994. IMF:n arvioiden mukaan valtaosa (26 mrd dollaria) rahoituksesta saadaan Venäjän velkojen myöntämistä velkahelpotuksista. Uusien lainojen osuudeksi arvioidaan 5 miljardia ja avustusten 2 miljardia dollaria. Maailmanpankilta ja EBRD:ltä uskotaan edellisten ohella saatavan lisärahoitusta. Venäjä on velkaa läntisille rahoittajille yhteensä 80 miljardia dollaria. Maan arvioidaan maksavan 4.5 miljardia dollaria velanhoidokuluja kuluvana vuonna.

Venäjän viranomaisten arvion mukaan Venäjällä on omia saatavia yhteensä 140 miljardia dollaria. Suurin yksittäinen velallinen on Kuuba, josta Venäjällä on saatavia 28 miljardia dollaria. Lainat on myönnetty ennen Neuvostoliiton hajoamista, jolloin lainojen myöntämisperusteet olivat lähinnä poliittisia. Todennäköisesti suurinta osaa lainoista ei koskaan makseta takaisin. Tänä vuonna uskotaan kuitenkin 1.5 miljardin dollarin lainanlyhennyksiin, joista valtaosa suoritetaan luontoissuorituksina.

Venäjän uusien tuontitariffien voimaantuminen siirtyy. Venäjän hallitus on päättänyt maaliskuussa hyväksymiensä uusien tuontitariffien voimaantumisen siirtämisestä heinäkuun alkuun. Lykkäys koskee niitä tavararyhmiä, joiden tuontitariffeja nostettiin. Alunperin uudet tariffit oli tarkoitus ottaa käyttöön maaliskuun 15. päivästä lukien. Päätöksen

mukaan vuoden loppuun mennessä pyritään alentamaan niiden tavara-ryhmien tuontitulleja, joiden tullit ylittävät 30 % tavaran arvosta. Pyrkimys vastaa GATT:in vaatimuksia tullitason alentamisesta Venäjällä.

Venäjän hallitus hyväksyi lain eläkkeiden indeksoinnista. Lain mukaan minimivanhuuseläkettä korotetaan toukokuun alusta 19000 ruplaan kuukaudessa. Nykyinen minimieläke on alle 15000 ruplaa. Muita eläkkeitä korotetaan kertoimella 1.3. Korotusten lisäksi eläkkeisiin maksetaan edelleen 19700 ruplan suuruista kuukausittaista eläkelisää. Näin ollen minimieläke on käytännössä 38700 ruplaa. Kuluvan vuoden maaliskuussa keskieläke oli 52200 ruplaa, kun samaan aikaan eläkeläisten toimeentulominiminä pidettiin 43000 ja työtätekevien 68700 ruplaa kuukaudessa.

Venäjän keskuspankki julkisti uudet käteisvaluutan vienti- ja tuontimääräykset. Toukokuun alusta voimaanastuvat määräykset koskevat sekä koti- että ulkomaisia yksityishenkilöitä. Määräysten mukaan Venäjältä saa viedä 100-kertaisen minimipalkan arvosta ulkomaanvaluuttaa henkeä kohti. Tuontia koskevat samat rajoitteet. IVY-maiden kansalaisia ja Venäjän asevelvollisia koskevat lievemmat määräykset. Vuoden 1993 syyskuussa minimipalkka oli 7740 ruplaa eikä sitä tiettävästi ole sen jälkeen muutettu.

**Venäjän hallitus muutti öljyn ja kaasun valmisteverojen lasku-
rustetta.** Uuden määräyksen mukaan öljyn ja kaasun valmistevero sidotaan toukokuun alusta ruplan dollarikurssiin. Keskimääräiseksi valmisteveroksi on määrätty 14750 ruplaa tonnilta, ja veron suuruus vaihtelee kuukausittain voimassaolevan ruplan dollarikurssin mukaan. Dollarin vahvistuessa valmisteverot nousevat. Nykyisen käytännön mukaan valmistevero lasketaan prosentteina sisäisistä hinnoista. Maaliskuussa keskimääräinen valmistevero oli 61000 ruplaa.

Länsipankit rahoittavat Venäjän kaasuputkien korjausta. Lähes 50 länsipankkia sopi Lontoossa 1.6 miljardin dollarin suuruisen lainojen myöntämisestä Venäjän kaasuputkien parannustöihin. Lainasumma jakautuu viiden vuoden aikana myönnettäviin erillislainoihin, jotka mahdollistavat kaasuputkien huomattavien vuotojen paikkaamisen. Lainan kuolettaminen tapahtuu kaasutoimituksista saatavilla valuuttatuloilla. Italia, joka on Venäjän kaasuviennin tärkeimpiä kohteita Euroopassa, saa putkien korjaustöiden seurauksena lähes kaksinkertaistettua kaasutuontinsa Venäjältä.

Latvian hallitus hyväksyi lain valtion sosiaalivakuutuksesta ja -oikeuksista. Laki on ensimmäinen osa laajempaa sosiaaliturvaa koskevaa lakipakettia, joka on tarkoitettu hyväksyä heinäkuun alkuun mennessä. Laissa määritellään Latvian kansalaisten sosiaaliset oikeudet ja niiden toteuttaminen käytännössä. Laki edellyttää sosiaaliturvasta vastaavan organisaatioverkon luomista. Perustetut organisaatiot vastaavat ministeriön alaisena itsenäisesti toiminnastaan. Sosiaaliturvan rahoittaminen hoidetaan valtion ja paikallisten budjettien sekä vastaavien organisaatioiden kautta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 18

Presidentti Jeltsinin neuvonantaja varoittaa Venäjän teollisuuden romahtamisesta. Venäjän presidentin neuvonantajaryhmää vetävä Aleksandr Livshits ei - päinvastoin kuin Venäjän hallitus - usko Venäjän pääsevän tavoitteeseensa alentaa inflaatio 7 %:iin kuukaudessa vuoden loppuun mennessä. Hänen mukaansa alkuvuoden alhaiset inflaatiolukemat on saavutettu liian aikaisin. Mikäli jatkossa noudatetaan yhtä tiukkaa rahapolitiikkaa, Venäjän teollisuustuotanto romahtaa täysin.

Teollisuustuotanto laski vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 25 % edellisvuoteen verrattuna. Huhtikuussa, joka yleensä on ollut teollisuustuotannon kannalta tehokas kuukausi, teollisuustuotanto laski 29 %. Tuotannon lasku ei koskenut yksinomaan taantuvia, vaan myös kasvavia teollisuudenaloja. Livshits ennustaa toukokuulle todella rajua tuotannon laskua. Hänen mukaansa hallituksen olisi panostettava valtionyritysten uudistamiseen ja valtionmonopolioiden lakkauttamiseen. Strategisia talousasioita hoitamaan olisi perustettava uusi komissio.

Venäjän inflaatio 9.7 % huhtikuussa. Hallituksen mukaan inflaatio pystytään pitämään alle 10 % kuukaudessa koko vuoden ensimmäisen puoliskon eikä IMF:lle luvattu inflaation supistaminen vuoden loppuun mennessä ole epärealistinen tavoite. Tammikuussa inflaatio oli vielä 22 %, helmikuussa 9.9 % ja maaliskuussa 8.7 %. Inflaation nousu maaliskuuhun verrattuna johtui asiantuntijoiden mukaan kevään kylvöihin myönnettyistä luotoista ja kaivostyöläisten lykkääntyneiden palkkojen osittaisuuorituksista.

Venäjän keskuspankki laski diskonttokorkoaan. Korko laski 210 %:sta 205%:iin vuodessa. Laskun mahdollisesti inflaation supistuminen helmi- ja maaliskuussa. Diskonttokoron alentamisella pyritään tukemaan teollisuustuotannon kasvua ja investointeja. Mikäli inflaatio jatkaa laskuaan voidaan diskonttokorko keskuspankin pääjohtaja Viktor Geraschenkon mukaan laskea vähitellen 110 %:iin. Korkoa laskettiin nyt ensimmäistä kertaa sitten viime toukokuun, jolloin IMF:n kanssa sovittiin diskonttokoron seuraavan inflaatiouauhtia.

Venäläisten käytettävissä olevat reaalitytulot nousivat noin 10 % vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Venäjän tilastokomitean mukaan tulojen jakautuminen oli kuitenkin epätasaista. Rikkaimman väestöosan reaalitytulot kasvoivat yli viidenneksen enemmän kuin köyhimmän. Noin 54 biljoonan ruplan rahatuloista vajaat 59 % saatiin palkkoina (32 bln rpl), joiden osuus edellisvuoden vastaavaan aikaan verrattuna laski kuusi prosenttia. Yritystoiminnasta ja sijoituksista yms. saatujen tulojen osuus nousi vastaavasti ja oli noin 26 % (14 bln rpl). Eläkkeiden, stipendiin ja avustusten osuus säilyi suurin piirtein samana (16 %, 8,5 bln). Rahamenoista valuutan ja arvopaperien ostoihin käytetty osuus on noussut huomattavasti. Myös säästöjen osuus on kasvanut.

Venäjä ja Latvia sopivat venäläisten joukkojen kotiuttamisesta. Venäjän ja Latvian presidentit Boris Jeltsin ja Guntis Ulmanis allekirjoittivat 1.5. Moskovassa sopimuspaketin venäläisten joukkojen vetäytymisestä Latviasta elokuun loppuun mennessä. Pakettiin kuuluu varsinaisen joukkojen kotiuttamista koskevan sopimuksen lisäksi sopimukset mm.

venäläisten sotilaiden ja eläkeläisten sosiaalietuuksista ja Skrundan tutka-aseman vuokraamisesta Venäjälle seuraaviksi neljäksi vuodeksi. Tämän jälkeen venäläisillä on 1.5 vuotta aikaa aseman purkamiseen. Eläkeläisupseerit voivat halutessaan jäädä Latviaan ja nauttia maan sosiaaliturvasta ja ilmaisista asunnoistaan. Latvian kansalaisuutta heille ei myönnetä. Venäjälle palaavia varten perustetaan erityinen rahasto, jonka alkupääomaksi Ruotsi on jo luovuttanut miljoona dollaria.

Venäjän ja Latvian sopimusta pidetään jonkinlaisena läpimurtona, varsinkin kun presidentti Jeltsin julkisesti pahoitteli Stalinin aikaisia toimia Latvian kansaa vastaan. Joukkojen kotiuttamisen lisäksi presidentit keskustelivat mm. vapaakauppasopimuksesta sekä suosituimmuusaseman myöntämisestä kummallekin osapuolelle. Latviassa on noin 10 - 12 000 venäläissotilasta. Virossa heitä on noin 2500.

Arviot Baltian maiden bruttokansantuotteiden laskusta vuonna 1993 vaihtelevat alle 10 %:sta 20 %:iin. Viron tilastoviraston alustavien laskelmien mukaan maan BKT laski vuonna 1993 7.8 % edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 1992 BKT:n lasku oli 14.2 % vuoden 1991 BKT:sta. Vuonna 1993 teollisuuden osuus BKT:sta oli 24 %, liikenteen, varastoinnin ja tietoliikenneyhteyksien yhteensä yli 14 %, kaupan hieman alle 14 % sekä maatalouden, metsästyksen ja metsätalouden yhteensä 10 %. Vientin ja tuonnin osuudet BKT:sta nousivat huomattavasti. Vahvistetut luvut BKT:n kehityksestä vuonna 1993 saadaan syksyllä. Latvian finanssiministeriön arvion mukaan maan BKT laski vuonna 1993 10 - 12 %. Liettuassa finanssiministeriö arvioi laskuksi 20 %.

Baltian mailla erilaisia suunnitelmia energian turvaamiseksi. Baltian maiden edustajat keskustelivat alueen energiayhteistyöstä ja integroitumisesta Euroopan energiaverkkoihin Vilnassa 3.-4.5. pidetyssä konferenssissa. Konferenssiin osallistui myös G-24 -maiden ja tärkeimpien rahoitusorganisaatioiden edustajia. Kaikkien Baltian maiden edustajat olivat yksimielisiä siitä, että niiden on pyrittävä eroon tukeutumisesta yksinomaan Venäjän energialähteisiin.

Liettuan energiaviraston mukaan Liettua rakentaa öljyn vienti- ja tuontiterminaalin, joka yhdistetään öljyputkella Mazeikiain öljynjalostamoon. Jalostamo on kyllin suuri koko Baltian alueen tarvitseman öljyn jalostamiseen. **Latvialla** on niin huomattavat kaasun varastointimahdollisuudet, että maa voi tarvittaessa tulla pitkän ajan toimeen ilman kaasutoimituksiakin. Varastoja voidaan myös laajentaa koko Baltian tarpeita ajatellen. Tulevaisuuden mahdollisuutena on Baltian maiden liittyminen eurooppalaisiin kaasuverkkoihin ja kaasun tuonti Pohjanmereltä. **Viron** energiaviraston mukaan Viro on yhä riippuvainen Venäjältä tuotavasta kaasusta, mutta öljyä ja öljyjalosteita ostetaan myös muualta. Viron energiastrategiana on paikallisten polttoaineiden käytön tehostaminen. Pääosaan Baltian maiden energiaprojekteista tarvitaan lännen rahoitustapua.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 19

Venäjän parlamentti hyväksyi vuoden 1994 budjetin pääkohdat. Parlamentin alahuone, duuma, hyväksyi selvällä ääntenemmistöllä budjetin, jonka menot ovat 194 500 miljardia ruplaa (USD 10.4 mrd.) ja tulot 124 500 miljardia ruplaa (USD 6.7 mrd.). Budjettivaje nousee näin 70 000 miljardiin ruplaan, mikä on hieman enemmän kuin hallituksen esitys (68 800 mrd. ruplaa). Hallituksen esityksen mukainen budjettivaje muodostaa 9.5 prosenttia bruttokansantuotteesta, mikä alittaa Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa sovitun 10 prosentin ylärajan. Parlamentin uudistusmieliset Gaidarin ja Javlinskin ryhmät eivät kannattaneet budjetin hyväksymistä. Uudistajien mielestä budjetin pitäisi olla tiukempi, jotta se ei lisäisi inflaatiopaineita. Duuma ei hyväksynyt puolustusmenojen lisäämisestä tehtyä esitystä. Parlamentti käsittelee budjettia yksityiskoh- taisesti kesäkuun alussa.

Saksalaiset tutkimuslaitokset varoittavat myöntämästä Venäjälle lisäluottoja. Kolme Saksan johtavaa tutkimuslaitosta toteaa Saksan hallituksen teettämässä raportissa, että Venäjän teollisuustuotannon täydellinen romahtaminen on mahdollista ja massatyöttömyys väistämätöntä. Berliiniläisen DIW-instituutin, Kielin Maailmantalouden Instituutin ja Hallen Taloustieteen Tutkimuslaitoksen mukaan ei ole järkevää myöntää Venäjälle lisärahoitusta tilanteessa, jossa tuotanto putoaa ja keskeiset rakennemuutokset ovat tekemättä. Raportin takana on kolme kuudesta tärkeimmästä tutkimuslaitoksesta, jotka neuvovat Saksan hallitusta talouspolitiikassa. Raportissa todetaan, että Venäjän hallituksen tulee vähentää suoria tukia teollisuudelle ja sallia tappiollisten yritysten konkurssit. Saksa on myöntänyt yli puolet Venäjän länsiluotoista, mutta on viime aikoina kieltäytynyt antamasta uusia vientiluottoja, kunnes Venäjä parantaa investoijien ja ulkomaankaupan suojelua koskevaa lainsäädäntöä.

Venäjän parlamentti asetti ylärajan ulkomaisille luotoille. Parlamentin alahuoneen, duuman, mukaan Venäjä voi ottaa ulkomaista lainaa 4.7 miljardin dollarin arvosta vuonna 1994. Tämä on miljardi dollaria vähemmän kuin hallituksen arvio kuluvan vuoden lainatarpeesta. Hallitus on kaavailut Venäjän saavan 2 miljardia dollaria ulkomaisilta rahoituslaitoksilta ja 3.7 miljardia dollaria vientiluottoina läntisiltä kauppakumppaneilta. Duuma määräsi myös 100 miljoonan dollarin limiitin Venäjän myöntämille ulkomaanlainoille.

Venäjän neuvottelut yhteensä 80 miljardin dollarin ulkomaisen velan takaisinmaksusta ovat tämän vuoden osalta vielä kesken. Läntisten velkojamaiden Pariisin klubin on määrä neuvotella takaisinmaksuohjelmasta toukokuun lopussa.

Venäjä ja Euroopan Unioni solmivat yhteistyösopimuksen kaupan alalla. Periaatesopimus luo puitteet yhteistyölle siirtymäkauden ajaksi vuoden 1997 loppuun asti, jonka jälkeen on mahdollista aloittaa neuvottelut vapaakauppasopimuksesta. Yhteistyösopimuksen saavuttaminen kesti useita kuukausia. Kiistaa aiheuttivat lähinnä kysymykset Venäjän uraani-kaupasta ja EU-maiden pankkien kohtelusta Venäjällä. Venäjän pankkilainsäädäntö rajoittaa tiukasti ulkomaisten pankkien toimintaa Venäjällä.

Peruspääomavaatimukset ovat huomattavasti korkeampia ulkomaalaisille pankeille kuin venäläisille. Venäjän varapääministerin Alexandr **Shohin** mukaan ulkomaisten pankkien diskriminointi on tilapäistä ja sitä pyritään poistamaan vuoden 1995 jälkeen.

Viron keskuspankilta selvitys inflaatiosta. Viron keskuspankin parlamentille tekemä selvitys tarkastelee syitä viimekuukausien nopeaan kuluttajahintojen ja palkkojen nousuun. Keskuspankin mukaan inflaation taustalla on lähinnä neljä tekijää. Viron talouden rakennemuutos on vielä kesken ja talous vapautuu edelleen. Työn tuottavuuden kasvu on teollisuusmaita nopeampaa. Lisäksi tärkeän kauppakumppanin Venäjän epävakaa hintataso vaikuttaa Viron hintoihin. Viimeiseksi syyksi keskuspankki mainitsee Viron kruunun kiinteän kurssin valluuttapolitiikan. Viron keskuspankin mukaan inflaatio on luonnollinen ilmiö transitiotaloudessa. Varomattomat toimenpiteet inflaation hillitsemiseksi, kuten valuutan revalvointi, rahan määrän vähentäminen tai muutokset budjettipolitiikassa, voivat johtaa huonompaan lopputulokseen kuin nykyisen politiikan jatkaminen.

Kansainvälinen valuuttarahasto ennustaa Viron inflaation laskevan lähitulevaisuudessa. Huhtikuussa Viron kuluttajahinnat nousivat enää noin 3 prosenttia, kun ne kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä nousivat yhteensä lähes 17 prosenttia.

Viron väestö vähenee. Viron Tilastokeskuksen mukaan syntyvyys laskee edelleen ja kuolleisuus kasvaa kuluvan vuoden aikana. Vuosina 1988-1989 Virossa syntyi keskimäärin 2 000 ja kuoli 1 500 ihmistä kuukaudessa. Viime vuonna Virossa syntyi keskimäärin 1 260 ja kuoli 1 770 ihmistä kuukaudessa. Kehitys on jatkunut samansuuntaisena vuoden 1994 alussa.

Sosialistinen puolue Unkarin parlamenttivaalien voittaja. Entisten kommunistien johtama sosialistinen puolue sai 33 prosenttia äänistä Unkarin parlamenttivaalien ensimmäisellä kierroksella 8. toukokuuta. Äänestysprosentti oli 69. Vaalien toinen kierros toukokuun lopulla ratkaisee parlamentin lopullisen paikkajaon ja on mahdollista, että sosialistinen puolue saa yli puolet parlamenttipaikoista. Toiseksi vaalien voittajaksi nousi itseään sosiaaliliberaaliksi luonnehtiva Vapaat demokraatit -puolue (19.8%). Neljä vuotta hallitusta johtanut oikeistolainen Unkarin demokraattinen puolue menetti puolet kannatuksestaan vuoden 1990 vaaleihin verrattuna (nyt 11.7%) ja siirtyi oppositioon. Myös Puolassa ja Liettuassa vasemmisto on palannut valtaan. Itäisen Euroopan maista Tšekki on ainoa maa, missä konservatiivit johtavat edelleen hallitusta. Baltian maista Virossa ja Latviassa vasemmisto ei myöskään ole palannut valtaan.

Unkarin sosialistinen puolue on ilmoittanut jatkavansa markkinatalouden kehittämistä ja yksityistämistä. Unkari on houkutellut itäisen Euroopan maista eniten ulkomaisia sijoituksia, yhteensä yli 7 miljardin dollarin arvosta. Runsaassa 17 prosentissa Unkarin yrityksistä on ulkomaista pääomaa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 20

Pääministeri Tshernomyrdin vakuuttaa hallituksen jatkavan uudistuslinjaa. Tshernomyrdinin mukaan vakauttaminen ja rakennemuutos säilyvät hallituksen talouspolitiikan ytimenä ja elokuussa 1993 hyväksytyssä talousohjelmassa pyritään pitäytymään. Ruplan vakauden säilyttäminen on ehto Venäjän talouden tervehtymiselle. Financial Times-lehdessä julkaistussa artikkelissaan Tshernomyrdin ennustaa asetetun inflaatiotavoitteen (7 - 8 % /kk vuoden loppuun mennessä) toteutuvan. Vuodelle 1994 budjetoitu vaje alittaa niinkään IMF:n kanssa sovitun ylärajan 10 % BKT:sta. Positiivisina merkkeinä hallituksen toimenpiteiden onnistumisesta Tshernomyrdin pitää inflaation laskua ja pienyksiystistämisen saattamista lähes päätökseen.

Tshernomyrdin katsoo, ettei teollisuustuotannon supistuminen 25 %:lla ensimmäisellä neljänneksellä ole höllentänyt hallituksen uudistuslinjaa. Toisaalta hän pitää massakonkursseja mahdollisena niiden aiheuttamien vaikeiden sosiaalisten ja poliittisten seurausten vuoksi. Tshernomyrdinin mukaan Venäjän valtionyritykset voidaan jakaa kolmeen luokkaan: (1) hyvin uudistukseen sopeutuneisiin ja voittoa tuottaviin, (2) uudistukseen toistaiseksi sopeutumattomiin, mutta potentiaalsiin selviytyjiin, jotka tässä vaiheessa tarvitsevat valtion tukea (näitä yrityksiä on lukumääräisesti eniten) sekä (3) lakkautettaviin, joiden konkurssit sallitaan kuitenkin vasta riittävän sosiaaliturvaverkon olemassaollessa. Pääministeri toivoo kansainvälistä apua ennenkaikkea sosiaalisektorille todeten "maan selviytyvän muista ongelmista itsenäisesti".

EU haluaa tiivistää yhteyksiään Venäjään ja Ukraina. EU:n odotetaan pääsevän yhteistyösopimukseen kummankin maan kanssa 24 - 25.6. Korfulla järjestettävässä pääministerikokouksessa, jonne on kutsuttu myös presidentit **Jeltsin** ja **Kravtsuk**. Tällöin käsiteltävä on EU:n ja Venäjän välinen sopimus, jonka tavoitteena on ennakkotietojen mukaan yhteinen vapaatalousalue vuosisadan loppuun mennessä. Sopimuksen suurimpina esteinä ovat kiista Venäjän uraaniviennin kohtalosta ja eurooppalaisten pankkien tiukentuneesta kohtelusta Venäjällä. Erityisesti Ranska on jarrutellut sopimuksen hyväksymistä suojellakseen omaa ydinvoimateollisuuttaan.

Euroopan Unionin ja Ukrainan välisten suhteiden parantamiseksi EU pyrkii vastaavaan yhteistyösopimukseen myös Ukrainan kanssa. EU:n ja Ukrainan välinen sopimus on periaatteessa valmis, mutta se edellyttää Ukrainan allekirjoittavan vuoden 1968 ydinaseiden rajoittamissopimuksen (Nuclear Non-Proliferation treaty).

Venäjä vaatinee helpotuksia velkoihin Pariisin klubilta. Talousministeri Shohinin avustaja Vladimir Kuznetsov on kertonut venäläisten harkitsevan vuodelle 1994 lankeavien velanhoitomaksujen lykkäysten pyytämistä Pariisin klubilta. Kuznetsovin mukaan Venäjä pystyy maksamaan vain 40 % sille tänä vuonna lankeavista koroista. Myös vuonna 1993 Venäjä pystyi hoitamaan vain 40 % koroistaan. Venäjän länsimaisista velkojista koostuva Pariisin klubi on kuitenkin vaatinut korkojen täysimääräistä suorittamista kuluvana vuonna. Tiistaina 17.5. Venäjän hallitus ehdotti lisäksi, että toukokuun lopulle sovitut Venäjän ja Pariisin klubin velkaneuvottelut siirrettäisiin kahdella viikolla eteenpäin. Talousministeri **Shohinin** mukaan Venäjä tarvitsee aikaa omien ehdotustensa viimeistelyyn. Hallitus toivoo kuitenkin, että ratkaisuun päästään ennen G 7-maiden kokousta Napolissa heinäkuun alussa. Pariisin klubi ei vielä ole ottanut kantaa korkojen lykkäykseen eikä kokoukseen siirtämiseen.

Venäjän keskuspankki laski diskonttokorkoaan. Korkoa laskettiin edellisen kerran huhtikuun lopulla 210 %:sta 205 %:iin. Tiistaina 17.5. voimaantunut uusi diskonttokorko on nyt 200 %, mikä on 16.7 % kuukausitasolla venäläisiin metodein laskettuna ja ylittää edelleenkin reilusti viimeaikaisen alle 10 % kuukausi-inflaation. Keskuspankin edustaja Aleksei **Sitninin** mukaan diskonttokorkoa lasketaan edelleen inflaatiiovauhdin niin salliessa.

Varapääministeri Shahrain erosi Venäjän hallituksesta. Aluepolitiikasta ja kansallisuusasioista vastannut varapääministeri Sergei Shahrain ilmoitti erostaan lähes välittömästi saatuaan tiedon tehtäviensä siirrosta Krasnodarin alueen kuvernöörille, Nikolai **Jegoroville**. Shahrain olisi halutessaan voinut säilyttää varapääministerin asemansa hallituksessa, mutta ei pitänyt yllättävästä syrjäytymisestä ilman ennakkotietoa asiasta. Shahrain katsoi hoitaneensa työnsä moitteettomasti ja "taanneensa alueiden tuen presidentille ja pääministerille vaikeina aikoina". Arvailut Shahrain tehtävien siirron syystä liittyvät hänen kyvyttömyyteensä palauttaa itsenäiseksi julistautunut Tshetshenia takaisin Venäjän yhteyteen. Presidentti **Jeltsinin** edustaja Vjatsheslav **Kostikov** kuitenkin ilmoitti, että Venäjän presidentti ei hyväksy Shahrain eronpyyntöä.

Venäjä ja Slovakia periaatesopimukseen uudesta maksujärjestelmästä. Uuden maksujärjestelmän periaatteiden mukaisesti Venäjän öljy- ja kaasuviejät tallettavat osan Slovakiasta saamistaan valuuttatuloista myöhemmin sovittavaan pankkiin Slovakiassa. Valittu pankki puolestaan takaa slovakialaisten viejien riskin viennissä Venäjälle. Slovakian keskuspankin johtajan Vladimir **Masarin** mukaan maksujärjestelmä pyritään ottamaan käyttöön vielä kuluvana vuonna. Ennen tätä saatetaan ottaa käyttöön väliaikainen clearing-järjestely. Venäjän keskuspankin pääjohtaja Viktor **Geraschenkon** mukaan Venäjä pyrkii pääsemään vastaaviin sopimuksiin myös entisten neuvostotasavaltojen kanssa.

Venäjän federaationeuvosto siirsi budjetin käsittelyä. Budjetista tullaan parlamentin ylähuoneessa keskustelemaan vasta toukokuun lopulla, kun alueiden kanssa on sovittu niiden rahoitustarpeesta. Parlamentin alahuone, duuma, hyväksyi viime viikolla budjetin selvällä ääntenemmistöllä, mutta siirsi yksityiskohtaisempaa keskustelua budjetin sisällöstä kesäkuun alkuun. Tilastokomitean tietojen mukaan ensimmäisen neljänneksen budjettivaje oli 9 % BKT:sta. Viime vuonna se oli vastaavana ajanjaksona 7 % BKT:sta.

Presidentti Ahtisaari tapasi presidentti Jeltsinin. Presidentti Ahtisaaren ensimmäisellä valtiovierailulla Venäjälle käsiteltiin etenkin maiden välisiä talous- ja kauppasuhteita. Kumpikin osapuoli vakuutti, ettei maiden välillä ole poliittisia ongelmia eikä aluekiistoja. Presidentti Jeltsin tuomitsi Karjalan liittämisen Venäjään Stalinin häikäilemättömäksi valloituspolitiikaksi. Presidentti Ahtisaari puolestaan totesi, ettei Suomella ole aluevaatimuksia. Ahtisaari korosti EU:n avaavan mahdollisuuksia mm. kehittää Suomen ja Venäjän lähialueiden yhteistyötä.

Hallituskriisi Virossa. Viron pääministeri Mart **Laar** erotti puolustusministeri Indrek **Kannikin** yrityksestä kaataa pääministeri Laar ja koko hallitus. Viron oikeusministeri Kaido **Kama** ilmoitti eroavansa hallituksesta, kun puolustusministerin erottamisesta oli päätetty. Kama syytti pääministeri Laaria perustuslain rikkomisesta tämän annettua amerikkalaiselle pankille lainatakuita ilman parlamentin ratifiointia. Ilmottaessaan erostaan Kama uhkasi, että myös viisi muuta ministeriä tulee eroamaan. Toistaiseksi muita eroilmoituksia ei kuitenkaan ole tehty. Hallituksen jäsenten eron vahvistaa Viron presidentti Lennart **Meri**.

Pääministeri Laar, Kannik ja Kama edustavat kaikki Isamaa-puoluetta. Puolue on päättänyt kutsua koolle ylimääräisen puoluekokouksen 11. kesäkuuta sisäisten ristiriitojen selvittämiseksi. Pääministeri Laar on ilmoittanut jättävänsä paikkansa vain jos puoluekokous niin päättää. Puoluehallitus tukee Kannikia ja Kamaa, kun taas parlamenttiryhmä ja todennäköisesti puoluekokous tukevat pääministeriä.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 21

Venäjän presidentiltä asetuksia tehostamaan talousuunitusta. Venäjän presidentti Boris **Jeltsin** on antanut kuusi asetusta, joiden tarkoituksena on luoda talousuudistuksen etenemisen kannalta välttämättömyyttä säädöstöä. Samalla pyritään pysäyttämään tuotannon kiihtyvää laskua. Venäjän teollisuustuotanto laski 25 prosenttia kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä vuoden 1993 vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Asetuksilla kevennetään verotusta, mutta tehostetaan veronkeruuta. Verotus alenee noin 10 - 20 prosenttia, mukaanlukien arvonlisävero ja voittovero. Tammikuun 1994 jälkeen perustetut tuotantolaitokset, joissa on yli 30 prosentin ulkomaalaisomistus ja vähintään 10 miljoonan dollarin investoinnit, vapautetaan voittoverosta kolmeksi vuodeksi vuoden 1994 alusta laskettuna. Vastaavasti veronkeruuta tehostetaan pankkivalvonnan avulla. Pankkitilin voi avata vain yritys, jonka veroviranomaiset ovat rekisteröineet. Yrityksillä saa olla vain yksi pankkitili.

Talousuudistuksen nopeuttamiseen tähtää myös presidentti Jeltsinin asetus vientikiintiöiden ja -lisenssien poistamisesta heinäkuun 1994 alusta alkaen. Asetus ei koske kaikkia vientituotteita, mutta vapauttaa tärkeän energiaviennin määrällisistä rajoituksista. Vientitulojen ei kuitenkaan uskota merkittävästi kasvavan, sillä Venäjän putkistokapasiteetti on rajallinen ja putket huonokuntoisia. Myös energian vientiverot säilyvät korkeina. Venäjän hallitus tosin valmistelee öljyn vientiverojen puolittamista.

Presidentin asetuksilla pyritään lisäksi puuttamaan yritysten väliseen velkaongelmaan ja tehostamaan konkurssilain toimeenpanoa. Venäjän keskuspankin valvonnan alla yritykset pakotetaan tiukkaan velkojen takaisinmaksuaikatauluun ja ruplatilien nostomääriä rajoitetaan. Valtion budjettirahoitusta yrityksille kiristetään ja se kanavoidaan valvotujen erikoistilien kautta. Presidentti määräsi keskuspankin työstämään lokakuussa 1993 hahmoteltua yritysten välisen velan uudelleenjärjestelyohjelmaa. Uusilla asetuksilla lisätään valtiovallan mahdollisuuksia erottaa yritysjohtoa. Näin halutaan estää yritysten omaisuuden siirtämistä niiden johtajille.

Venäjän hallitus sallii sotateollisuusyrityksille aseviennin. Aseiden lisäksi tuotantolaitokset saavat myydä ulkomaille myös muuta sotateknologiaa. Venäjän hallituksen asetus päättää näin valtion asevientimonopolin. Asetuksella pyritään tehostamaan venäläisten sotateollisuusyritysten teknistä yhteistyötä länsiyritysten kanssa.

Ruplan kurssi laski 1 901 ruplaan dollarilta Moskovan valuuttapörssissä torstaina 26.5.

Venäjä ei aseta erityisehtoja rauhankumppanuudelle Naton kanssa. Naton puolustusministerikokoukseen osallistunut Venäjän puolustusministeri Pavel **Gratshov** totesi kuitenkin, että Venäjä haluaa rauhankumppanuuden jatkeeksi yksityiskohtaisen sopimuksen yhteistyön muodosta. Venäjän puolustusministeri antoi esityksensä tällaisesta jatkosopimuksesta Naton apulaispääsihteerille Sergio **Balanzinolle**. Venäjä haluaa rauhankumppanina mukaan samantyyppisiin yhteistyömuotoihin kuin Suomi, eli rauhanturvatoimintaan, humanitaariseen apuun ja ympäristökatastrofien torjuntaan. Lisäksi Venäjä on kiinnostunut yhteistyöstä

aseiden valvonnassa ja joukkotuhoukseiden leviämisen estämisessä. Puolustusministeri Gratschov korosti Etykin roolia Euroopan turvallisuudessa. Hänen mukaansa Etykistä voitaisiin luoda pysyvä yhteistyö- ja valvontaelin Naton, EU-maiden ja IVY:n välille.

Krimin kärjistynyt poliittinen tilanne johti Venäjän ja Ukrainan pääministerien neuvotteluihin. Ukrainaan kuuluvan Krimin autonominen tasavallan korkein neuvosto päätti perjantaina 20. toukokuuta ottaa uudelleen käyttöön vuoden 1992 perustuslain. Käytännössä päätös merkitsee lähes itsenäisyysjulistusta, koska vanhan perustuslain mukaan Ukrainan ja Krimin suhteita hoidetaan sopimuksilla kuin kahden suvereenin valtion välillä. Huhtikuun kansanäänestyksessä 69 prosenttia krimiläisistä kannatti itsenäisyyslinjaa. Tiedot Krimin tilanteesta ovat ristiriitaisia, sillä Izvestija-lehden mukaan Krimillä on tyytymättömyyttä itsenäisyyslinjaa kohtaan. Niemimaa on taloudellisesti erittäin riippuvainen Ukrainasta. Vanhan perustuslain käyttöönotto on myös tulkittu lähentymisenä Venäjän suuntaan. Krimin 2.5 miljoonasta asukkaasta runsaat 70 prosenttia on venäläisiä.

Ukrainan parlamentti kiisti Krimin korkeimman neuvoston päätöksen laillisuuden. Ukrainan ja Venäjän pääministerit kokoontuivat Moskovaan kolmipäiväisiin neuvotteluihin kiristyneen tilanteen johdosta. Virallisten tietojen mukaan pääministerit eivät kuitenkaan ehtineet käsitellä Krimin tilannetta. Venäjä ja Ukraina saavuttivat neuvotteluissa periaatepäätöksen Mustanmeren laivaston jakamisesta. Krimillä sijaitsevan Sevastopolin sotasataman kohtalo on aiheuttanut kiistaa Venäjän ja Ukrainan välillä, sillä molemmat maat haluavat sen laivastonsa tukikohdaksi. Neuvotteluja on tarkoitus jatkaa kymmenen päivän tauon jälkeen.

Baltian maat neuvotteluihin Euroopan Unionin assosiaatiostatuksesta. Baltian maiden ulkoministerit sopivat EU-maiden edustajien kanssa Brysselissä 17.5., että neuvottelut ns. assosiaatiosopimuksista Baltian maiden ja EU:n välillä voidaan aloittaa jo tänä vuonna. Baltian maiden tulee kuitenkin ensin allekirjoittaa vapaakauppasopimukset EU:n kanssa.

Viron ja EU:n vapaakauppasopimusneuvottelut ovat edenneet aikataulussaan ja kolmas virallinen neuvottelukierros käynnistyy todennäköisesti heinäkuun lopulla. Keskeinen kysymys on Viron tekstiiliteollisuus, jonka suhteen osapuolet ovat pääsemässä sopuun.

Latvia neuvottelee Euroopan Unionilta helpotuksia tekstiili- ja kalajalostustuotteiden kauppaehtoihin.

Liettuan neuvottelut assosiaatiosopimuksesta alkavat aikaisintaan kesäkuun lopulla. Vapaakauppasopimus saattaa olla mahdollista solmia jo toukokuun neuvottelukierrosten jälkeen. Liettua ulkoministeri Povilas Gylys kuvaa neuvotteluja EU:n kanssa rakentaviksi mutta vaikeiksi.

Länsimaat lupaavat tukea Baltian investointiprojekteille. Tärkeimpien kansainvälisten rahoituslaitosten ja länsimaiden edustajat osallistuvat Maailmanpankin järjestämään kolmipäiväiseen seminaariin, jossa käsiteltiin Baltian maiden taloudellista tukemista. Maailmanpankin mukaan yhteistyössä Baltian maiden kanssa on edetty vaiheeseen, jossa päähuomio siirtyy maksutaseen säätelystä investointien kannustamiseen. Esimerkiksi **Viroa** neuvottiin lisäämään julkisia investointeja talouskasvun tukemiseksi, sillä Viron ulkomaisen velan uskotaan säilyvän kohtuullisella tasolla. **Latvian** ja **Liettuan** investointiohjelmien painopistealueet eroavat selvästi toisistaan. Latvian rahoitussektori on huomattavasti Liettuaa kehittyneempi, kun taas Liettuan energiasektori tarvitsee vähemmän investointeja. Baltian maat kävivät myös kahdenkeskisiä neuvotteluja länsimaisten rahoittajien edustajien kanssa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 22

Venäjän varafinanssiministeri optimistinen. Tuotannon laskusta kertovista tiedoista huolimatta varafinanssiministeri Sergei **Alexashenkon** mukaan Venäjän talous on paremmassa kunnossa kuin vuonna 1993. Inflaatio on alhaisempi, ruplan kurssi vakaa ja yksityinen kulutus lisääntyy reaalityulojen kasvaessa. Varafinanssiministerin mielestä valtion tilastokomitean luvut aliarvioivat yksityistetyt sektorin osuutta ja liioittelevat tuotannon laskua. Myös ulkomaankauppatilastot ovat epäluotettavia. Venäjän hallituksen mukaan kauppataseen ylijäämä oli 15 miljardia dollaria vuonna 1993, kun taas Kansainvälinen valuutatarahasto arvioi länsimaista saatujen ulkomaankauppalukujen perusteella ylijäämäksi 5 miljardia dollaria. Alexashenko uskoo Venäjän budjettivajeen pysyvän IMF:n kanssa sovittujen rajojen puitteissa. Kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä budjettivaje oli 9 prosenttia bruttokansantuotteesta.

Venäjän yksityistämisessä siirrytään uuteen vaiheeseen heinäkuun alussa. Kansalaisille jaettujen yksityistämissekkien voimassaolo päättyy kesäkuun loppussa. Yksityistämissekkien eli vouchereiden hinnat ovat vaihdelleet voimakkaasti toukokuussa nimellisarvoaan (10 000 ruplaa) selvästi korkeammalla tasolla. Touko-kesäkuun voucherhuutokaupoilla aiotaan yksityistää yhteensä 160 suuryritystä. Venäjän hallitus arvioi saavansa noin 2 miljardia dollaria tämän vuoden yksityistämishuutokaupoista. Valtionomaisuuskomitean varajohtajan Dmirtri **Vasiljevin** mukaan Venäjän taloudesta on kesäkuun loppuun mennessä yksityistetty 60 -70 prosenttia.

Venäjä lieventää ulkomaisten pankkien toimintaa koskevia sääntöjä. Venäjän keskuspankin pääjohtajan Viktor **Geraschenkon** mukaan maan keskuspankki ja hallitus valmistelevat presidentin asetusta, joka kumoo marraskuussa 1993 annetun asetuksen ulkomaalaisten pankkien toiminnan rajoittamisesta. Marraskuun asetuksella jo toimiluvan saaneet 12 ulkomaista liikepankkia rajoitettiin palvelemaan vain ulkomaalaisia asiakkaita ja toimimaan pelkästään ulkomaan valuutoilla vuoteen 1996 asti. Vain kolme jo aiemmin toimintansa aloittanutta ulkomaalaisomisteista liikepankkia sai jatkaa ruplatransaktioita. Samalla uusien toimilupien myöntäminen ulkomaalaisille pankeille jäädettiin. Kesäkuun 8. päivään mennessä julkaistavan asetuksen on määrä kumota nämä rajoitukset. Venäjän keskuspankin viranomaiset arvioivat, että noin 15 ulkomaista pankkia hakee täyttä toimilupaa. Keskuspankin mukaan ulkomaisen kilpailun salliminen kehittää Venäjän pankkijärjestelmää ja rohkaisee ulkomaisia investointeja. Myös EU on voimakkaasti ajanut länsipankkien toimintavapauksia Venäjällä.

Venäjän vaikutusvaltainen pankkiyhdistys vaatii ulkomaalaisten pankkien toiminnan rajoittamista. Järjestön mielestä venäläiset pankit eivät vielä pysty kilpailemaan vakavaraisten ulkomaisten pankkien kanssa. Peruspääomavaatimukset säilyvät ulkomaalaisille pankeille viisinkertaisina venäläisiin pankeihin verrattuna. Ulkomaisten pankkien peruspääoman osuus koko Venäjän pankkijärjestelmässä on rajattu 12 prosenttiin.

Venäjän presidentiltä asetus velkaantuneiden valtionyritysten myynnistä. Presidentti **Jeltsin** allekirjotti torstaina 2.6. asetuksen, jolla sallitaan konkurssitilaan ajautuneiden valtionyritysten myynti. Asetus helpottaa valtionyritysten osuuksien myyntiä yksityistämishuutokauppojen ohi. Asetuksella pyritään välttämään konkurssseja ja niiden aiheuttamia sosiaalisia ongelmia.

Venäjän keskuspankin edustajan mukaan Venäjällä on käteisdollareita kierrossa enemmän kuin ruplia. Venäjän keskuspankin valuuttavaltvontaosaston päällikön Viktor Melnikovin mukaan Venäjällä on liikkeellä 10 - 15 miljardia dollaria käteisenä. Länsimaisten arvioiden mukaan luku on jopa 17 - 20 miljardia dollaria. Vuoden alussa kierrossa olevien ruplien arvo vastasi noin 10 miljardia dollaria.

Melnikov on esittänyt arviota myös valuuttapaon suuruudesta. Hänen mukaansa Venäjältä on vuoden 1990 jälkeen viety laittomasti yli 30 miljardia dollaria. Suurimmillaan valuuttapako oli vuosina 1992-93. Joidenkin arvioiden mukaan valuuttaa vietiin laittomasti ulkomaille 1.5 miljardia dollaria kuukaudessa vuonna 1993. Tänä vuonna valuuttapako on vähentynyt vientiyrityksiin kohdistetun kontrollin tiukennuttua. Myös Venäjän selvästi positiivisiksi kääntyneet reaalikorot pienentävät valuuttapakoa.

Venäjän keskuspankki laski jälleen diskonttokorkoa. Vuosikorkoa laskettiin 200 prosentista 185 prosenttiin kesäkuun 2. päivästä lähtien. Venäläisen laskentatavan mukaan tämä vastaa noin 15.4 prosenttia kuukaudessa. Kyseessä on kolmas kerta, kun Venäjän keskuspankki laski diskonttokorkoa tänä vuonna. Keskuspankin pääjohtajan Viktor Geraschenkon mukaan diskonttokorko laskee 110-120 prosenttiin kuluvan vuoden loppuun mennessä. Kuukausi-inflaation hidastuminen alle 10 prosenttiin on mahdollistanut koronlaskun. Lisäksi markkinakorot ovat laskeneet selvästi diskonttokoron alle.

Latvian suurin valtionpankki yksityistämisen piiriin. Latvian hallitus on päättänyt antaa yksityistämismviraston laatia suunnitelman maan suurimman valtionpankin, Unibankin yksityistämisestä. Myös Latvian säästöpankki aiotaan yksityistää. Unibank muodostettiin Latvian keskuspankin 19 haarakonttorista, minkä seurauksena Unibankille siirtyi 25 miljoonan latin arvosta valtionyrityksille ja maataloussektorille myönnettyjä järjestelemättömiä lainoja. Säästöpankkia rasittaa valtion 23 miljoonan latin velka pankin tallettajille. Varat jäivät Moskovaan Latvian itsenäistyessä vuonna 1991. Latvian hallitus on pyrkinyt parantamaan Unibankin ja Säästöpankin taloudellista asemaa valtion pitkäaikaisilla obligaatioilla, joilla on osittain suoraan vahvistettu pankkien tasetta. Pankit kuuluvat länsimaiden teknisen avun piiriin.

Venäjä ja Latvia solmivat ulkomaankaupan suosituimmuussopimuksen. Latvia on ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa Baltian maa, jolla on suosituimmuusasema Venäjänkaupassa. Sopimus astui voimaan 1. kesäkuuta. Latvian ulkoministeriön mukaan Venäjällä on kuitenkin oikeus perua sopimus ilman varoitusaikaa. Sopimuksen uskotaan lisäävän maiden välistä kauppaa, jota Venäjän korkeat tuontitullit ovat haitanneet. Venäjä on edelleen Latvian tärkein kauppakumppani.

Unkarin sosialistien vaalivoitto vahvistui parlamenttivaalien toisella kierroksella. Pääosin entisen kommunistipuolueen uudistajista koostuva sosialistipuolue sai 209 edustajaa 386-paikkaiseen parlamenttiin. Unkarin vaalipa suosii suuria puolueita, sillä 33 prosentin kannatus toi sosialisteille ehdottoman enemmistön parlamenttiin. Äänikynnyksen ylitti kuusi puoluetta. Eniten laski hallitusvastuussa olleen oikeistolaisen Unkarin demokraattisen foorumin kannatus (11.8 % äänistä). Sosialistisen puolueen puoluekokous nimeää uuden pääministerin tulevana viikonloppuna. Vahvin ehdokas on puolueen puheenjohtaja Gyula Horn. Epäselvää vielä on, muodostavatko sosialistit hallituksen yksin vai koalitionhallituksen toiseksi suurimmaksi ryhmäksi nousseen sosiaaliliberaalisen Vapaat demokraatit puolueen kanssa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 23

Länsimaat myönsivät Venäjälle velkahelpotuksia. Pariisin klubiin kuuluvat läntiset lainanantajamaat päättivät 4.6. Venäjän ulkomaisten velkojen uudelleenjärjestelyistä, joka vuoden 1994 osalta merkitsee Venäjälle yli seitsemän miljardin dollarin (noin 39 mrd mk) säästöä. Sopimuksen mukaan Venäjän vuodelle 1994 lankeavat velat maksetaan seuraavien 15 vuoden aikana siten, että ensimmäiset erät lankeavat maksettaviksi kolmen vuoden kuluttua. Viime vuoden huhtikuussa neuvotellun vastaavan sopimuksen mukaan vuodelle 1993 langenneisiin velkoihin saatiin lykkäystä 10 vuotta, joista ensimmäiset viisi vuotta ilman lyhennyksiä. Korkojen lykkäyksiä myönnettiin edellisvuotta vähemmän. Vuonna 1994 Venäjä on budjetoinut velanhoitokuluihin 4.1 miljardia dollaria.

Venäjän ulkomainen velka on yhteensä noin 80 miljardia dollaria (440 mrd mk), josta Pariisin klubin velkojen osuus on 45 miljardia dollaria. Pariisin klubin kanssa tehdyn sopimuksen toivotaan helpottavan sopimukseen pääsyä myös Lontoon klubin kanssa, jonka muodostamille länsimaisille pankeille Venäjä on velkaa 26 miljardia dollaria.

Venäjä ja OECD allekirjoittivat yhteistyösopimuksen. Sopimuksen tarkoituksena on helpottaa Venäjän integroitumista maailmantalouteen. Se oikeuttaa Venäjän osallistumaan OECD:ssa käytäviin keskusteluihin ja saamaan järjestöltä teknistä apua. Venäjän ulkoministeri Andrei **Kozyrevin** mukaan sopimus edistää Venäjän pyrkimystä liittyä G7 -ryhmään ja muihin ryhmittymiin. OECD:n pääsihteeri Jean-Claude **Paye** uskoo Venäjän täysjäsenyyteen OECD:ssa, mutta pitää sitä epätodennäköisenä vielä seuraavien kahden vuoden aikana. OECD:n kokoukseen osallistuneet ministerit kannattivat myös Tsekin, Slovakian, Puolan ja Unkarin jäsenyysneuvottelujen aloittamista.

Kiista puolustusbudjetin suuruudesta vaikeuttaa budjetin hyväksymistä Venäjällä. Venäjän parlamentin alahuone, duuma, hyväksyi budjetin pääkohdat toukokuun puolivälissä, mutta lykkäsi tarkempaa keskustelua asiasta kesäkuulle. Keskiviikkona 8.6. duuma päätti niukalla muutaman äänen enemmistöllä pysyä hallituksen ehdottamissa raameissa, joiden mukaiset tulot ovat 124 500 miljardia ruplaa (USD 6.4 mrd) ja menot 194 500 miljardia ruplaa (USD 10 mrd). Vajeeksi muodostuu tällä perusteella 70 miljardia ruplaa, mikä on IMF:n kanssa sovitussa raameissa (budjettivaje alle 10 % BKT:sta). Muutoksena toukokuussa hyväksymäänsä raamibudjettiin duuma siirsi puolustussektorille lisätuloja 3400 miljardia ruplaa (USD 1.8 mrd) leikkaamalla lähinnä suunniteltuja ulkomaisen velan lyhennyksiä. Puolustussektori saa duuman hyväksymän budjetin mukaan 40 500 miljardia ruplaa eli noin 21 % budjetin menoista.

Parlamentin ylähuone, federaationeuvosto, ei vielä ole hyväksynyt budjetia. Viikko sitten federaationeuvosto ehdotti duumalle puolustusmenojen ja aluetukien olennaista lisäämistä, mikä olisi kasvattanut budjettivajeen 13 %:iin BKT:sta. Tämän perusteella voidaan olettaa, ettei federaationeuvosto tyydy duuman hyväksymään budjettiversioon. Venäjän budjetin hyväksymiskäytäntö ei vielä ole täysin selkiytynyt, mutta mikäli budjetin hyväksymisessä noudatetaan tavanomaista lakien hyväksymismenettelyä, on duumalla lopullinen päätösvalta budjetista päätettäessä. Budjetti katsotaan hyväksytyksi, mikäli sitä duuman uusintakäsittelyssä kannattaa 2/3:n enemmistö.

Puolustusmenojen todellinen suuruus kiistanalainen kysymys. Puolustusmenojen karsimista kannattavat väittävät puolustusmenojen osuuden budjetista olevan edelleen sotavuosien luokkaa eli noin 65 %. Budjettiesitykseen sisällytetyt puolustussektorin menot on väitteiden mukaan kätketty erilaisten menoluokkien ja nimikkeiden alle. Puolustusministeri Pavel **Gratshovin** mukaan suuri osa Venäjän sotateollisuudesta joudutaan lakkauttamaan, mikäli puolustusbudjettia ei saada lisättyä. Gratshovin kannalle on ilmeisesti asettunut presidentti **Jeltsin** sekä osa uudistusmielisistä poliitikoista.

Toukokuun inflaatio 8.1 % Venäjällä. Inflaatiouvauhti on pysynyt Venäjällä alle 10 % helmikuusta alkaen. Toukokuun inflaatiolukema on alhaisin vuoden 1992 hintauudistuksen jälkeen saavutettu kuukausi-inflaatio. Presidentti **Jeltsin**in taloudellinen neuvonantaja **Aleksandr Livshits** arvioi inflaation nousevan kesä-heinäkuussa yli 10 %:iin kuukaudessa.

Presidentti Jeltsiniltä asetus sosiaalipolitiikan neuvoston perustamisesta. Suoraan presidentin alaisuuteen perustettavan neuvoston tehtävänä on mm. informoida presidenttiä sosiaalisektorin kehityksestä koti- ja ulkomailla sekä osallistua sosiaalipolitiikkaa koskevien lakien ja asetusten laatimiseen. Neuvoston johtoon presidentti on nimittänyt entisen sosiaaliturvaministeri **Ella Pamfilovan**. Neuvoston perustaminen sai alkunsa siitä, ettei hallitus yhäkään ole pystynyt laatimaan pitkän tähtäyksen sosiaalipoliittista ohjelmaa, vaan ainoastaan hyvin yleisluonteiset sosiaalipolitiikan suuntaviivat.

Venäjän valtion arvometallimonopoli päättyi. Venäjän keskuspankki on presidentin viime joulukuussa hyväksymän asetuksen perusteella antanut kolmelle liikepankille luvan arvometallioperaatioiden suorittamiseen. Keskuspankissa käsitellään lisäksi seitsemää muuta lisenssihakemusta. **Promstroibank**, **Avtobank** ja **Inkobank** voivat vastedes ostaa ruplilla kultaa ja hopeaa suoraan kaivosyhtiöiltä, Venäjän valtiolliselta arvometallikomitealta, Venäjän keskuspankilta tai toisiltaan. Myös myynti kyseisille tahoille on sallittua. Arvometallien vienti ulkomaille on kielletty. Luvan saaneet pankit voivat myös käyttää arvometalleja otto- tai antolainojensa vakuutena. **Avtobank** suunnittelee luotottavansa kaivosyhtiöitä ottamalla vakuudeksi niiden tuotantoa.

Viron talous jatkoi nousuaan toisella neljänneksellä. Viron finanssiministeriön raportti mainitsee useita positiivisia merkkejä Viron taloudessa. Inflaatiouvauhdin kiihtyminen ensimmäisellä neljänneksellä on hidastunut toisen neljänneksen aikana. Viralliset työttömyysluvut ovat säilyneet alhaisina. Lyhyiden lainojen korot ovat laskeneet ja investointi-ilmasto parantunut. Vähittäissektorin tuotanto on kasvanut ja yritykset ovat aikaisempaa enemmän lyhentäneet velkojaan valtiolle. Positiivisten merkkien ohella raportissa varoitetaan ulkomaankaupan vajeen kasvusta. Vuoden ensimmäisellä neljänneksellä vaje oli suurempi kuin vuonna 1994 kokonaisuudessaan. Vaje johtuu tuonnin rajusta kasvusta, josta viennin tasaisempi kasvuvauhti on jäänyt jälkeen.

Eesti Pankin johtaja Siim Kallas varoittaa Viron talouden ylikuumenemisestä. Viron veronmaksajien liiton kokouksessa 4.6. pitämässään puheessa Kallas viittasi maan valuuttavarannon kasvun hidastumiseen, ulkomaankaupan vajeeseen ja maan kilpailukyvyn heikkenemiseen palkkatason nousun myötä. Kallasin mukaan Viron - ja etenkin Tallinnan - talous on ylikuumentunut. Työttömyys on säilynyt alhaisena, mutta tuotannon ja palveluiden laatu on heikentynyt. Palkat ovat nousseet, mutta työntekijöiden työmoraali laskenut. Monien yritysten tuhlailu on holtitonta samalla kun valtiolta pimitetään tuloja. Kallas arvioi tilanteen kärjistyvän syksyllä, jolloin maan taloutta odottaa sopeutumiskriisi.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 24

Presidentti Jeltsiniltä uusi asetuspaketti. Jeltsin ilmoitti perjantaina 10.6. allekirjoittaneensa jälleen kuusi asetusta talousuudistuksen tehostamiseksi. Asetuksia ei kuitenkaan ole vielä julkistettu. Televisiossa pitämässään lehdistötilaisuudessa Jeltsin kertoi asetusten joukossa olevan mm. asetukset pankkitoiminnasta, asuntolainoista ja arvopaperimarkkinoista. Pankkitoimintaa koskeva asetusta vahvistaa Jeltsinin mukaan keskuspankin asemaa ja antaa ulkomaisille pankeille mahdollisuuden vähittäiseen etabloitumiseen Venäjälle. Varapääministeri Aleksandr Shohinin mukaan asetusta koskee vain niitä ulkomaisia pankkeja, joille viime vuonna myönnettiin pankkilisenssi, mutta joiden toiminta keskeytettiin. Lisäksi kaikki pankit eivät edelleenkään saa palvelua venäläisiä asiakkaita. Pääperiaatteena on Shohinin mukaan vastavuoroisuus - ulkomaisille pankeille annetaan vastaavat oikeudet kuin venäläisille pankeille tarjotaan ulkomaisen pankin kotimaassa. Ulkomaisten pankkien toimintarajoitusten purkamista pidetään edellytyksenä Venäjän ja EU:n välisen yhteistyösopimuksen allekirjoittamiselle Korfulla 24. - 25.6.94. Jeltsinin uusien asetusten julkaisemista odotetaan muutaman viikon sisällä.

Presidentti Jeltsin moitti hallitusta ja lupasi kitkeä rikollisuuden. Perjantaina 10.6 pitämässään lehdistötilaisuudessa Jeltsin syytti hallitusta päätösten lykkäämisestä painottaen kuitenkin "tukevansa täysin pääministeri Tshernomyrdiniä". Jeltsin on tyytymätön myös valtionhallinnon korruptioon. Rikollisuuden kitkemisen Jeltsin määräsi Sisäasiainministeriön ja Tiedustelupalvelun tehtäväksi siten, että niiden johtajat Viktor Jerin ja Sergei Stepashin ovat henkilökohtaisessa vastuussa uuden rikollisuuden vastaisen ohjelman toteutumisesta. Presidentti myönsi talousuudistuksen alkuvaiheen vaikeudet, jotka näkyvät mm. väestön köyhtymisenä ja teollisuustuotannon laskuna. Hän ennusti teollisuustuotannon laskun pysähtyvän heinäkuuhun mennessä ja uskoi inflaation voivan pudota 6 - 7 %:iin heinäkuussa. Toisaalta hallituksen alaisen talousuudistuskeskuksen johtaja Sergei Vasiljev uskoo inflaation nousevan 12 %:iin syyskuuhun mennessä. Hän perustelee väitettään rahan tarjonnan (M2) nopealla kasvulla maaliskuussa (16 %), mikä johtui maataloudelle myönnettyistä luotoista. M2 kasvoi tammi-helmikuussa 5 - 6 % kuukaudessa.

Venäjän yritysten konkurssikäytäntöä selkiytettiin. Venäjän vuoden 1993 maaliskuussa hyväksytty konkurssilaki on saanut seurakseen odotettuja käytännön sovellusohjeita. Lakia täsmentävät hallituksen hyväksymä päätös lain soveltamisesta sekä presidentti Jeltsinin asiasta allekirjoittama asetusta. Hallituksen päätös edellyttää, että yrityksen tase tutkitaan määrättyjen kriteerien mukaisesti. Tutkimuksen perusteella yritys määrätään konkurssiin, valtiontuen piiriin tai yksityistettäväksi. Valtiontukea saavat yritykset valitaan tarkkojen kriteerien perusteella. Mikäli yritys on saanut tukea edeltävinä kolmena vuonna, siltä evätään automaattisesti mahdollisuus valtiontukeen. Presidentin asetuksessa määrätään konkurssitilaan ajautuneen yrityksen myynnistä. Myös ulkomaiset sijoittajat voivat ostaa konkurssiin määrättyjä yrityksiä. Uusien omistajien on vastattava ostamansa yrityksen veloista ja sijoitettava yritykseen tietty minimipääoma.

Venäjän valtionomaisuuskomitean alaisuudessa toimivan konkurssihallinnon johtaja Sergei Beljajev arvioi konkurssikypsiä valtionyrityksiä olevan noin 1500. Arvio perustuu ennakkoselvitykseen, jossa tutkittiin keskisuuria tai suuria (yli 1000 työntekijää) valtionyrityksiä (valtion omistusosuus vähintään 25 %). Eniten vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevia yrityksiä on tekstiiliteollisuudessa, koneenrakennuksessa ja julkisen liikenteen piirissä. Lista mahdollisista konkurssiehdokkaista valmistuu heinäkuun alkuun mennessä.

Joitakin positiivisia merkkejä Venäjän taloudessa. Hallituksen alaisen talousuudistuskeskuksen länsimainen neuvonantaja Richard Layard kertoi keskuksen tiedotustilaisuudessa yksityisen kulutuksen kasvaneen huhtikuussa 11 % ja reaalityulojen 20 % verrattuna vuoden takaiseen tilanteeseen. Vuoden 1994 ensimmäisellä neljänneksellä reaalin yksityinen kulutus kasvoi 18 % vuoteen 1993 verrattuna. Vaikka teollisuustuotanto on laskenut, on tuotanto muilla talouden sektoreilla kasvanut. Lisäksi pimeän talouden osuus ei näy tilastoissa ja yksityisten sektorin osuus on aliarvioitu. Layardin mukaan venäläisten palkat ovat hyvin joustavia ja yritykset reagoivat välittömästi tuotannonmuutoksiin. Vaikka työttömyys on kasvanut, on suuri osa työntekijöistä vaihtanut työpaikkaa vapaaehtoisesti. Tieteen piiristä on eronnut eniten työntekijöitä, kun taas rahoitus- ja vakuutussektori sekä palvelut ovat kasvattaneet työllisyyttään.

Presidentti Jeltsin nimitti Anatoli Noskon ulkomaantalouspankki Vneshekonombankin pääjohtajaksi. Yli vuoden ajan hän on toiminut pankin virkaatekevänä johtajana. Neuvostoliiton aikana Nosko toimi pankin varajohtajana. Pääjohtajaksi hänet nimitettiin kolmivuotiskaudeksi.

Jegor Gaidar perusti uuden puolueen. Puolue jatkaa viime joulukuun parlamenttivaaleissa ennakoitua huonommin menestyneen Venäjän valinnan toimintaa. Uuden puolueen nimi on Venäjän demokraattinen valinta. Venäjän entinen varapääministeri ja talousuudistuksen keulakuva Jegor Gaidar totesi uuden puolueen olevan edeltäjänsä kurinalaisempi ja toimivan talousuudistuksen takaajana. Gaidar kiteytti uudistuksen onnistumisen edellytyksiksi "vakaan valuutan, järjestyksen ja avoimen talouden, jossa on kohtuulliset sotilasmenot." Hän korosti, ettei uusi puolue ole ns. presidentin puolue. Monet poliitiikan asiantuntijat pitävät puolueen perustamista vuoden 1996 presidentinvaalikampanjan varhaisena aloituksena.

Mart Laar jatkaa Isamaa-puolueen johdossa, liberaalit lähtivät hallituksesta. Isamaa-puolueen lauantaina 11.6. pidetyssä ylimääräisessä puoluekokouksessa Viron pääministeri Mart Laar valittiin selvällä ääntenemmistöllä jatamaan puheenjohtajana. Tiistaina 14.6. liberaalidemokraattisen puolueen valtiovainministeri Heiki Kranich ja kulttuuriministeri Paul-Erik Rummo jättivät eroanomuksen syyttäen Laaria laittomista lainatakauksista. Maan parlamentti kumosi takaukset keskiviikkona 15.6. pitämässään äänestyksessä. Nyt eronneiden ministerien lisäksi Virossa ei kuukauteen ole ollut puolustusministeriä. Maan sisäasiainministeri Heiki Ariken eroa vaaditaan hänen väitettyjen laittomien toimiensa perusteella.

Viron inflaatio laskussa, Liettuassa saavutettiin vuoden korkein inflaatiolukema. Toukokuussa Viron inflaatio oli 1.1 %, Latvian 0.2 % ja Liettuan 6.2 %. Virossa inflaation laskun arvellaan kuitenkin johtuvan suureksi osaksi elintarvikkeiden hintojen kausittaisesta laskusta. Muiden tuotteiden ja palvelujen hinnat sen sijaan ovat nousseet. Viron kuluttajahintaindeksi kasvoi vuoden ensimmäisellä neljänneksellä vajaat 17 %. Latvian IMF:lle lupaaman tavoitteen mukaan inflaatio pyritään pitämään alle 0.5 % kuukaudessa. Liettuan inflaation kiihtyminen on seurausta uuden arvonlisäveron käyttöönottamisesta.

Baltian maiden pääministerit perustivat yhteisen ministerineuvoston. Uusi yhteistyöelin - Baltian neuvosto - on tähänastisista Baltian maiden yhteistyöelimistä suppein, minkä uskotaan lisäävän neuvoston tehokkuutta. Neuvoston ensimmäiseksi puheenjohtajaksi vuoden 1995 kesäkuun alkuun saakka valittiin Latvian pääministeri Valdis Birkavs. Tallinnassa kokoontuneet pääministerit allekirjoittivat lisäksi Baltian maiden parlamenttien ja hallitusten välisen yhteistyösopimuksen. Syyskuuksi suunnitellun seuraavan pääministeritason tapaamisen yhteydessä on tarkoitus allekirjoittaa sopimus tulliyhteistyöstä.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 25

Venäjä sitoutumassa entistä tiiviimmin kansainväliseen yhteistyöhön. Venäjän ulkoministeri Andrei Kozyrev allekirjoitti keskiviikkona 22. kesäkuuta Naton rauhankumppanuuden perussopimuksen, joka on samanlainen kuin muiden maiden, mm. Suomen vastaava sopimus. Venäjä on 21. maa, joka on sopinut rauhankumppanuudesta. Venäjä allekirjoitti lisäksi toisen asiakirjan, joka luo perustaa Naton ja Venäjän yhteistyölle myös rauhankumppanuuden ulkopuolella. Yhteistyöasiakirja ottaa huomioon Venäjän erityisaseman suurvaltana ja ydinasemahtina. Puitesopimusten solmimisen jälkeen osapuolet aloittavat neuvottelut tarkemmista yhteistyömuodoista. Venäjän uskotaan haluavan laaja-alaista yhteistyötä Naton kanssa.

Venäjä tiivistää yhteistyötään kansainvälisen yhteisön kanssa tänä kesänä. Perjantaina 24. kesäkuuta presidentti Boris Jeltsinin on määrä allekirjoittaa yhteistyö- ja kumppanuusasiakirja EU:n kanssa. Lisäksi heinäkuussa pidettävässä teollisuusmaiden G 7 -ryhmän kokouksessa Venäjä on tarkoitus ottaa ryhmän eräänlaiseksi ulkojäseneksi.

Venäjän hallituksen alustavat luvut alkuvuoden talouskehityksestä. Venäjän ensimmäisen varatalousministerin Jakov Urisonin mukaan Venäjän bruttokansantuote laski 18 prosenttia ja teollisuustuotanto 26 prosenttia kuluvan vuoden ensimmäisen puoliskon aikana vuoden 1993 vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Vuoteen 1991 verrattuna tuotanto on pudonnut puoleen. Varatalousministerin mukaan 35 prosenttia tuotannon laskusta johtuu sotateollisuustuotannon vähentymisestä, 15 prosenttia valtion investointien laskusta ja kymmenes ostovoiman, mm. IVY-maiden öljynkysynnän laskusta. Loput tuotannon laskusta aiheutuu varatalousministerin mukaan markkinatalouteen siirtymisen kustannuksista, jotka liittyvät yritysten sopeutumiseen ja taloussuhteiden katkeamiseen. Asiantuntijoiden mukaan transitiomaiden tilastot yliarvioivat tuotannon laskua. Myös Venäjän tuotantotilastojen luotettavuutta voidaan epäillä, sillä monet yritykset pyrkivät kiertämään veroja ja aliraportoivat tuotantoaan. Yksityinen sektori on tilastoissa aliedustettu. Lisäksi Venäjä julkaisee mm. tuotantotilastot erittäin nopeasti ja tilastotiedot ovat monesti keskenään ristiriitaisia.

Hallituksen mukaan Venäjän vienti kasvoi alkuvuonna noin neljä prosenttia 20 miljardiin dollariin ja tuonti 18 prosenttia 15 miljardiin dollariin. Kauppataaseen ylijäämä pieneni neljänneksellä vuoden 1993 alkupuoleen verrattuna.

Venäjä siirtyy yksityistämässä uuteen vaiheeseen. Heinäkuun alusta yksityistämissekkien voimassaolo päättyy ja siirrytään yritysten suoraan myyntiin. Tarkoituksena on myydä yksityistämisen piiriin kuuluvista yrityksistä vielä valtion omaisuudessa olevat yritykset sekä osittain yksityistettyjen yritysten loput valtionosuudet. Venäjän yksityistämisestä vastaavan varapääministerin Anatoli Tshubaisin mukaan yritysten johto ja työntekijät saavat yksityistämisen toisessa vaiheessa aiempaa vähemmän etuoikeuksia.

Venäjän hallitus on suunnitellut kaksi uutta tapaa yksityistää yrityksiä. Ensimmäisen mukaan neljännes yrityksen äänivaltaa vaille olevista osakkeista annetaan yritysten työntekijöille ja loput osakkeet myydään huutokaupassa. Toisessa vaihtoehdossa 10 prosenttia äänivaltaisista osakkeista annetaan työntekijöille, toiset 10 prosenttia myydään työntekijöille nimellisarvoa edullisempaan hintaan ja loput osakkeista huutokaupataan. Lisäksi 51 prosenttia yksityistämisen tuloista on tarkoitus ohjata suoraan yrityksiin valtion budjetin sijaan.

Varapääministeri Tshubaisin mukaan hallituksen toista vaihetta koskeva yksityistämishjelma julkaistaan kesäkuun loppuun mennessä. Keskeisiä kohtia yksityistämisen tässä vaiheessa ovat mm. niiden maa-alueiden yksityistäminen, joilla yritykset sijaitsevat sekä yritysten toimintatapojen tehostaminen lisäämällä osakkeenomistajien valtaa vaihtaa yritysjohto. Yritysten sosiaalista vastuuta on tarkoitus siirtää paikallisviranomaisille.

Venäjän presidentin asetus rikollisuuden kitkemisestä herättää arvostelua. Venäjän parlamentin alahuoneen päätöslauselman mukaan presidentin asetus järjestäytyneen rikollisuuden torjumisesta rikkoo perustuslakia. Myös Venäjän lehdistö on arvostellut asetusta. Asetus antaa poliisille valtuudet pidättää rikollisuudesta epäilty henkilö 30 vuorokaudeksi, kun perustuslain mukainen pidätysaika on vain 48 tuntia. Presidentin kansliapäällikön Sergei Filatovin mukaan presidentti Jeltsin aikoo pitäytyä asetuksessa. Filatovin mukaan Venäjän alueiden johtajat tukevat presidentin asetusta ja heiltä on pyydetty toimenpide-ehdotuksia rikollisuuden kitkemiseksi.

Viron kauppataase heikkeni vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Viron keskuspankin mukaan maan vaihtotaseen vaje kaksinkertaistui noin 1.1 miljardiin kruunuun kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Tämä on seurausta kauppataaseen vajeen kasvusta. Viron tuonti kasvoi 2.7-kertaiseksi vuoden 1993 loppuun verrattuna. Nopeiten kasvoi elintarvikkeiden tuonti. Myös Viron vienti kaksinkertaistui. Vaihtotaseen vajetta lisäsi myös palvelutaseen vajeen kasvu.

Latvian parlamentti hyväksyi kansallisuuslain. Laki määrittelee monimutkaiset ehdot Latvian kansalaisuuden saavuttamiselle ja rajoittaa tiukasti Latvian suuren venäläisvähemmistön mahdollisuuksia saada kansalaisuus. Latvian 2.5 miljoonasta asukkaasta noin 800 000 on vailla kansalaisuutta. Uuden lain mukaan heistä vajaa kolmannes voi anoa kansalaisuutta vuosina 1996-2000. Vuoden 2000 jälkeen kansalaisuus voidaan myöntää lopuille Latviassa asuville, mutta erittäin tiukasti määritellyn kiintiön puitteista. Latvian hallituksen mukaan uusi laki saattaa haitata Latvian suhteita Euroopan Unioniin ja voi vaikeuttaa keskusteluja assosiaatiosopimuksesta EU:n kanssa. Latvian hallitus on pyytänyt maan presidenttiä hylkäämään uuden lain.

Valko-Venäjä ja Ukraina valmistautuvat presidentinvaaleihin. Valko-Venäjä äänestää torstaina 23. kesäkuuta maan ensimmäisestä presidentistä. Presidentin paikkaa tavoittelee kuusi ehdokasta ja valintaan vaaditaan todennäköisesti toinen kierros, koska kenenkään ehdokkaan ei uskota keräävän yli 50 prosenttia äänistä ensimmäisellä kierroksella. Pääehdokkaas on vanhoillinen pääministeri Vjatsheslav Kebitsh, joka ajaa tiivistä lähentymistä Venäjän suuntaan. Pääministeri kannattaa Venäjän ja Valko-Venäjän välistä sopimusta rahaliitosta. Kebitshin tunnetuin vastaehdokkaas on Valko-Venäjän korkeimman neuvoston entinen puheenjohtaja Stanislav Shushkevitch, joka kannattaa talousuudistusta eikä usko rahaliiton toteutumiseen Venäjän kanssa. Valko-Venäjän inflaatiovauhti on noin 40 prosenttia kuukaudessa ja maan talousuudistus on edennyt hitaasti.

Ukrainan kesäkuun lopulla pidettävien presidentinvaalien pääehdokkaat ovat nykyinen presidentti Leonid Kravtshuk ja aiempi pääministeri Leonid Kutshma. Ehdokkaiden näkemykset eroavat mm. suhtautumisessa Venäjään. Presidentti Kravtshuk ajaa kansallisempaa linjaa, kun taas teollisuuspiirien tukema Kutshma kannattaa läheisiä suhteita Venäjään. Myös Ukrainan talous on kärsinyt talousuudistusten hitaudesta. Maan teollisuustuotanto laskee edelleen jyrkästi ja inflaatio on nopeaa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 26

Venäjä allekirjoitti kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen EU:n kanssa. Venäjän presidentin Boris Jeltsinin Korfun huippukokouksessa allekirjoittama sopimus pohjustaa Venäjän yhteistyötä Euroopan Unionin kanssa. Lopulliseksi tavoitteeksi asetetaan vapaakauppasopimus. Yhteistyösopimuksen mukaan EU poistaa määrälliset rajoitteet tuonnille Venäjältä eräitä tekstiili- ja terästeollisuuden tuotteita lukuunottamatta. Venäjä saa kuitenkin osittain rajoittaa tuontia EU-maista ja säilyttää korkeammat tuontitullit. Sopimuksessa on turvalauseke markkinähäiriöitä vastaan. Myös uraanin tuontia säädellään turvalausekkeella. Yhteistyösopimus poistaa pääomaliikkeiden esteitä ja pyrkii lisäämään ulkomaisia investointeja Venäjälle. Kiistellyt säännökset ulkomaisten pankkien toiminnan rajoittamisesta Venäjällä poistetaan vuoteen 1996 mennessä, eivätkä säännökset koske jo toimiluvan saaneita viittä EU-maiden liikepankkia. Ukrainan presidentti Leonid Kravtshuk allekirjoitti samanlaisen sopimuksen EU:n kanssa muutamaa viikkoa aiemmin. EU on myös neuvotellut muiden IVY-maiden kanssa. Itä- ja Keski-Euroopan maiden kanssa on tehty erityisiä Eurooppa-sopimuksia.

Venäjän parlamentti hyväksyi vuoden 1994 budjetin. Sekä parlamentin alahuone duuma että ylähuone federaationeuvosto hyväksyivät hallituksen laatiman budjetin vuodelle 1994. Parlamentin alahuone oli jo aiemmin touku-kuussa hyväksynyt budjetin pääkohdat, mutta kiistaa aiheutti edelleen esim. kysymys sotateollisuuden luotoista. Budjetti ennustaa kuluvalle vuodelle 70 000 miljardin ruplan (USD 35 mrd.) vajetta. Todellisuudessa vajeen uskotaan muodostuvan suuremmaksi. Venäjän varatalousministerin Sergei Alexashenkon mukaan alkuvuoden verotulot jäävät noin 4 miljardia dollaria budjetoitua pienemmiksi. Verotulot jäänevät ennakoitua pienemmiksi myös loppuvuonna ja valtion menot ovat Venäjällä perinteisesti keskittyneet vuoden jälkimmäiselle puoliskolle. Valtiolle on lisäksi alkuvuonna kerääntynyt maksu- ja palkkarästejä. Parlamentin hyväksymä budjetti antaa kuitenkin laillisen perustan valtion menoille ja hallitus voi siirtyä valmistelemaan vuoden 1995 budjettia.

Luottoja läntisiltä rahoittajilta Venäjän talouden tukemiseksi. Maailmanpankki sopi uusien lainojen myöntämisestä Venäjälle pääministeri Viktor Tshernomyrdinin Yhdysvaltain-matkan yhteydessä. Maailmanpankki myönsi uusia lainoja yli miljardilla dollarilla, joten 30.6. mennessä pankki on myöntänyt Venäjälle luottoja yhteensä 1.5 miljardilla dollarilla. Luotoilla tuetaan Venäjän maataloutta ja maareformia, pankki- ja rahoitussektoria sekä tierakentamista. Kolmelle Länsi-Siperian öljyntuottajalle myönnettiin yhteensä puolen miljardin dollarin laina korjaustöihin, laitteisiin ja ympäristönsuojelukoulutukseen. Lisäksi yhdysvaltalainen yksityinen investointirahasto Opic lainaa venäjälle 400 miljoonaa dollaria lääke- ja lentokonetuotannon kehittämiseen.

Joukko länsiyrityksiä on sopinut Venäjän kaukoidässä sijaitsevan Sahalin saaren öljy- ja kaasutuotannon kehittämisestä. Projektissa on mukana viisi läntistä suuryritystä ja sen arvioidaan tuovan 10 miljardin dollarin investoinnit Venäjälle. Tarkoituksena on rakentaa kaksi laajaa öljy- ja kaasusatamaa Sahalin saarelle. Projektia ei kuitenkaan haluta käynnistää ennen kuin Venäjän lainsäädäntöelimet hyväksyvät uuden lain öljy- ja kaasutuotannosta.

Venäjä ei ole tänä vuonna vielä sopinut läntisten liikepankkien Lontoon klubin kanssa noin 25 miljardin dollarin velkojen uudelleenjärjestelystä. Sopimukseen Pariisin klubin kanssa päästiin kesäkuun alussa. Länsimaisten liikepankkien edustajien mukaan Venäjän hallitus vaikuttaa haluttomalta sopimaan lainajärjestelyistä, eikä viime vuonna sovittua lainajärjestelysopimusta ole noudatettu.

Venäjän keskuspankki laski diskonttokorkoa. Vuosikorko laskettiin 170 prosentista 155 prosenttiin 30.6. alkaen. Venäläisestä korkojen ilmoitustavasta johtuen tämä vastaa noin 13 prosenttia kuukaudessa. Vain viikkoa aikaisemmin diskonttokorkoa oli alennettu 15 prosenttiyksiköllä. Osa venäläistä liikepankeista arvostelee keskuspankin diskonttokoron laskua liian nopeana ja siten markkinoita sekoittavana, vaikka pankit periaatteessa kannattavatkin diskonttokoron laskemista. Kolmen kuukauden markkinakorko on vaihdellut 150 prosentin ympärillä. Venäjän keskuspankki on luvannut pitää diskonttokoron viiden prosenttiyksikön tuntumassa markkinakorkoihin nähden.

Venäjän keskuspankin pääjohtajan Viktor **Gerashenkon** mukaan keskuspankin kulta- ja valuuttareservit olivat noin 5.3 miljardia dollaria 1.6.1994. Keskuspankki käytti pääjohtajan mukaan noin miljardi dollaria ruplan kurssin tukemiseen vuonna 1993, mistä huolimatta reservit kolminkertaistuivat.

Muutoksia Viron hallituksessa. Viron presidentti Lennart Meri nimitti 27.6. maan uudeksi valtiovarainministeriksi maaherra Andres **Lipstokin** ja siirsi salkuttoman ministerin Peeter **Oleskin** kulttuuriministeriksi. Pitkään täyttämättä olleesta puolustusministerin paikasta päätettiin 28.6., kun presidentti Meri nimitti puolustusministeriksi aiemmin ministeriön puolustuspoliittista osastoa johtaneen Enn **Tuppin**.

Viron hallituspohja kapeni kuluneella viikolla, kun kaksi ryhmää erosi pääministeri Mart **Laarin** johtamasta päähallituspuolueesta Isamaasta. Puolueesta erosivat konservatiivit ja tasavaltalaisryhmä. Toistaiseksi on epäselvää, jatkaako tasavaltalaisryhmään kuuluva ulkoministeri Juri **Luik** hallituksessa.

Latvian ja Liettuan vapaakauppasopimukset Euroopan Unionin kanssa valmistuivat. Latvian sopimus valmistui 20. kesäkuuta, jolloin sopimusneuvottelijat varmensivat tuloksen nimikirjaimillaan. Latvian parlamentin on määrä hyväksyä vapaakauppasopimus lokakuussa 1994, jonka jälkeen sopimus voisi astua voimaan vuoden 1995 alusta. EU poistaa kaikki kaupan esteet sopimuksen astuessa voimaan, mutta Latvia saa ns. herkkien teollisuustuotteiden kohdalla rajoittaa sekä tuontia että vientiä 2-4 vuoden sopeutusjakson aikana. Maataloustuotteiden kauppaa säädellään kolmella erillisellä protokollalla. Vapaakauppasopimus tasoittaa tietä Latvian assosiaatiosopimukselle EU:n kanssa.

Liettuan vapaakauppasopimus EU:n kanssa valmistui 27.6. Sopimus tullaan todennäköisesti allekirjoittamaan tämän vuoden lokakuussa ja se astuisi voimaan 1.1.1995. Myös Viron ja Euroopan Unionin vapaakauppasopimus on valmistumassa. Viro ja EU pääsivät kesäkuun lopulla sopimukseen Viron tekstiilitieteellisuuden asemasta.

Valko-Venäjän ja Ukrainan presidenttien valinta siirtyi toiselle kierrokselle. Valko-Venäjän vaalien ensimmäisen kierroksen voittajaksi nousi kansallismielinen Aleksandr **Lukashenko**. Lukashenko sai noin 45 prosenttia äänistä ja on näin kolmen kuukauden kuluttua pidettävän toisen kierroksen todennäköinen voittaja. Lukashenko ajaa liittoa Venäjän kanssa ja vetosi äänestäjiin vaatimalla taistelua korruptiota ja mafiaa vastaan. Ennakkosuosikki, vanhoillinen pääministeri Vjatsheslav **Kebitsh** sai vain 17 prosenttia äänistä, mutta selvisi toiselle kierroksella. Uudistusmielinen entinen Valko-Venäjän korkeimman neuvoston puheenjohtaja Stanislav **Shushkevitch** jäi ensimmäisellä kierroksella neljänneksi. Valko-Venäjän äänestysprosentti oli lähes 80.

Ukrainan presidentinvaalien ensimmäinen kierros syvensi maantieteellispoliittista jakaumaa, joka ilmeni jo huhtikuun parlamenttivaaleissa. Kansallismielinen Länsi-Ukraina kannattaa presidentti Leonid **Kravtshukia**, joka sai vajaat 40 kaikista äänistä. Venäläisemmistöiset Krim ja Itä-Ukraina kannattavat entistä pääministeriä Leonid **Kutshmaa**, joka keräsi runsaat 30 prosenttia äänistä. Nämä ehdokkaat selvisivät seitsemän ehdokkaan joukosta 10. heinäkuuta pidettävälle toiselle kierrokselle. Ukrainan äänestysprosentti oli 68. Krimin poliittinen kriisi ja viime hetkien populistiset päätökset ovat viime viikkoina vahvistaneet presidentti Kravtshukin asemaa. Kaksi vuotta sitten valittu presidentti on kuitenkin menettänyt kannatustaan tuntuvasti. Ukrainan huono taloudellinen tilanne lisää Kutshman kannatusta. Kutshma ajaa taloudellista ja poliittista lähentymistä Venäjään.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 27

Pääministeri Tshernomyrdin lupasi helpottaa ulkomaisia investointeja Venäjälle. Venäjän hallituksen edustajat pääministeri Tshernomyrdinin johdolla tapasivat useiden monikansallisten yhtiöiden johtajia viime viikolla Moskovassa. Tapaamisen tarkoituksena oli keskustella ulkomaisten investointien houkuttelemisesta Venäjälle. Toistaiseksi vain 0.1 % maailman suorista sijoituksista tehdään Venäjälle. Venäläinen pääoma sijoitetaan usein ulkomaille. Finanssiministeriön arvion mukaan laitton valuuttapako on ollut 15 - 20 miljardia dollaria vuodessa viimeisten kahden vuoden aikana.

Pääministerin mukaan parlamentin käsittelyyn on tulossa lakiesityspaketti, joka toteutuessaan parantaisi huomattavasti ulkomaisten investoijien asemaa Venäjällä. Lakipakettiin sisältyy mm. viiden vuoden tuloverovapaus ja pääomien liikkumisrajoitusten poistaminen. Lisäksi laki takaa viennistä saadun valuuttatulon jäämisen yritykselle. Tuotantoon käytetyistä raaka-aineista ei lakiesitysten mukaan tarvitse maksaa tuontiveroa. Pääministeri korosti Venäjän sisäpoliittisen ilmapiirin suotuisuutta ja talouden nousujohteisuutta lisähoukuttamina investoinneille. Lisäksi hän ilmoitti hallituksen alaisuuteen perustetusta ulkomaisten investointien neuvontaelimestä.

Presidentti Jeltsin antoi asetuksen öljyn ja öljytuotteiden viennistä vuonna 1994. Asetuksella jatketaan öljyn ja öljytuotteiden vientilisenssien ja -kiintiöiden sekä tullihelpotusten voimassaoloa ns. erikoisviejien osalta vuoden 1995 alkuun saakka. Erikoisviejät hoitavat öljyviennin Venäjän valtiollisten sopimusten perusteella. Presidentti Jeltsinin aiemmin hyväksymän asetuksen mukaan kaikki öljyteollisuuden vientikiintiöt ja -lisenssit oli määrä poistaa heinäkuun alusta. Uuden asetuksen tarkoituksena on mm. taata Venäjän kansainvälisten sopimusten toteutuminen, öljyteollisuudelle myönnettyjen kansainvälisten luottojen kuolettaminen, helpottaa öljyteollisuuden investointeja sekä varmistaa öljynsaanti mm. sadonkorjuuseen.

Venäjän parlamentti hyväksyi lain minimipalkan korottamisesta, elintasominimistä keskustellaan. Lain mukaan minimipalkkaa korotettiin heinäkuun alusta 20500 ruplaan kuukaudessa. Aiemmin minimipalkka oli alle 15000 ruplaa. Korotus koskee suoraan budjetista maksettavia palkkoja, sosiaalimaksuja sekä opiskelustipendejä ja vastaavia. Minimipalkan korotus rahoitetaan suurimaksi osaksi aluebudjeteista, mutta myös valtionbudjetista varataan varoja tähän tarkoitukseen.

Kesäkuun jälkipuolella parlamentin alahuone duuma hyväksyi lisäksi ensimmäisessä käsittelyssä lain elintasominimistä. Lain laatimiseen osallistuneen Aleksandr Osovtsovin mukaan laki määrittelee minimielintason 20 - 30 välttämättömimmän hyödykkeen hintojen perusteella. Elintasominimi vaihtelee alueittain. Lain mukaan kaikki, joiden tulot alittavat minimielintason, voivat saada valtionbudjetista tukea. Työministeri Gennadi Melikjan on arvostellut lakia kovasanaisesti ja todennut sen johtavan työssäkävienkin siirtymiseen nauttimaan pelkistä sosiaalietuuksista.

Venäjän inflaatio 4.8 % kesäkuussa. Venäjän tilastokomitean mukaan kesäkuun inflaatiövauhti oli alhaisin kuukausi-inflaatio sitten tammikuussa 1992 toteutetun laajan hintojen vapauttamisen. Optimistisimmat tilastokomitean edustajat arvioivat inflaation laskevan alle 3 %:iin vuoden loppuun mennessä. Joidenkin taloustieteilijöiden mukaan viralliset inflaatioluvut eivät kuitenkaan heijasta todellista inflaatiota, sillä tilastokomitea käyttää laskelmissaan kuluttajakoria, jonka sisältö ei vastaa talousuudistuksen aikana huomattavasti muuttuneita kulutusmalleja. Talousministeri Aleksandr Shohin pitää kesäkuun inflaatiolukemaa virheellisenä. Hän arvioi todelliseksi inflaatioksi kuutta prosenttia ja uskoo inflaation nousevan kymmeneen prosenttiin elokuussa.

Ruplan arvo laskee 2000 ruplaan dollarilta. Keskiviikkona 6.7. ruplan kurssi Moskovan valuuttapörssissä noteerattiin 2008 ruplaa dollarilta. Huolimatta dollarin arvon äskettäisestä putoamisesta alle 100 jenin, venäläisten kiinnostus dollariostoihin ei ole laantunut. Mezhekonomsberbankin Juri **Obolentsevin** mukaan pankin asiakkaiden muutamien satojen tuhansien dollarien ostopyynnöt ovat viime viikkojen aikana nousseet miljooniin.

Venäjä ja Valko-Venäjä sopivat rahaliiton avointen kysymysten ratkaisemisesta heinäkuun loppuun mennessä. Asiaa koskevan pöytäkirjan allekirjoittivat maiden pääministerit Viktor **Tshernomyrdin** ja Vjatseslav **Kebitsh**. Vaikeimpana kysymyksenä on Valko-Venäjän keskuspankin asema. Huhtikuussa tehdyn sopimuksen mukaan vain Venäjän keskuspankillla on emissio-oikeus, mutta Valko-Venäjän keskuspankki ei ole hyväksynyt tätä. Kompromissinä on ehdotettu, että Valko-Venäjän keskuspankki saisi laskea liikkeelle rahaa Venäjän keskuspankin valvonnassa. Talousministeri Shohin ilmoitti alkuvuodesta, että Venäjä on suostunut Valko-Venäjän vaatimukseen poistaa öljyn vientitullit viennistä Valko-Venäjälle.

Viron parlamentti päätti yksityistämishakkien kaupan vapauttamisesta. Päätöksen mukaan yksityistämishakkeja voi vapaasti ostaa ja myydä. Virossa shekkejä jaetaan väestölle sekä Virossa tehtyjen työvuosien perusteella että kompensationsa neuvostoviranomaisten takavarikoimasta omaisuudesta. Shekkien vapaalla kaupalla pyritään keskittämään yksityistettävien yritysten osakkeet "todellisille" sijoittajille, jotka ovat valmiita kehittämään yritysten toimintaa. Toistaiseksi yksityistämishakkien tarjonta ylittää kysynnän ja shekkien hinnan arvioidaan jäävän alhaiseksi. Vuoden 1994 alusta Viron yksityistämishakkeita on sopinut 86 valtionyrityksen myynnistä yksityisille. Kohteiden kokonaisarvo on lähes 482 miljoonaa kruunua. Koko viime vuonna yksityistettiin valtionyrityksiä 353 miljoonan kruunun arvosta.

Presidentti Clinton uskoo Venäjän vetäytyvän Baltiasta elokuun loppuun mennessä. Lyhyellä vierailullaan Latviassa presidentti Clinton tapasi kaikkien Baltian maiden presidentit. Tapaamisessa keskusteltiin taloudellisista ja turvallisuuspolittisista kysymyksistä. Clinton korosti Yhdysvaltain tukevan Venäjän joukkojen vetäytymistä Latviasta ja Virossa. Liettuasta Venäjän joukot on jo kotiutettu. Yhteensä Latviassa ja Virossa arvioidaan olevan noin 12 - 14000 venäläissotilasta. Lisäksi Clinton ilmoitti useista Yhdysvaltain suunnittelemissa Baltian avustushankkeista, mm. avustusten myöntämisestä Viron Paldinskin ydinvoimalaitoksen ympäristötuhojen korjaamiseen ja Latvian Skrundand tutka-aseman purkamiseen. Yhdysvallat ja Latvia allekirjoittivat kauppasopimuksen, joka antaa Latvialle suosituimmasaseman Yhdysvaltain kaupassa.

Presidentti Nazarbajevin johdolla valmisteltu luonnos Euraasian liiton perustamisesta valmistui. Kazakstanin presidentti Nursultan Nazarbajevin ajamassa hankkeessa on kysymys IVY-maiden sisäisestä nykyistä tiiviimmän yhteistyön alueesta, joka tähtää yhteisen talouspolitiikan noudattamiseen sovittujen talousohjelmien pohjalta. Sopimusluonnoksessa käsitellään talouden lisäksi myös mm. kulttuuria, tiedettä, koulutusta ja luonnonsuojelua. Luonnoksen mukaan liittoon liittymisestä on päätettävä joko kansanäänestyksellä tai maan parlamentin päätöksellä. Luonnoksessa ei hyväksyttyä liittännäisjäsenyyttä. Päätökset astuvat voimaan 4/5 ääntenemmistöllä.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 28

Venäjän presidentti Boris Jeltsin osallistui G 7 -maiden johtajien kokoukseen Napolissa. Venäjän presidentti on aiemmin osallistunut johtavien teollisuusmaiden kokouksiin tarkkailijana, mutta oli nyt ensimmäistä kertaa täysivaltainen osanottaja kokouksen toisena päivänä. Kokouksessa käsiteltiin maailmanpolitiikan kysymyksiä mm. Balkanin sotaa ja Pohjois-Korean tilannetta. Presidentti Jeltsin ilmoitti, että Venäjä vetää loput joukkonsa Latviasta 31. elokuuta. Vastoin omaa aiempaa ilmoitustaan Venäjä ei vetäydy Virosta elokuun loppuun mennessä. Presidentti Jeltsin sanoi kuitenkin tapaavansa pian Viron presidentin Lennart Meren joukkojen vetämisen ratkaisemiseksi. Napolin kokouksessa sovittiin myös Venäjän ja Yhdysvaltain presidenttien huippukokouksesta 27.-28.9. Yhdysvalloissa. G 7 -ryhmän maat päättivät tarjota Ukrainalle lainoista koostuvaa neljän miljardin dollarin apupakettia talousuudistuksen läpiviemiseksi. G 7 sijoittaa lisäksi 200 miljoonaa dollaria Tshernobylin ydinvoimalan sulkemiseen tähtäävään projektiin.

Venäjän parlamentti ei hyväksyt hallituksen toisen vaiheen yksityistämishjelmaa. Parlamentin alahuone duuma palautti hallituksen hyväksymän ohjelman uudelleenmuokattavaksi valtion yksityistämiskomiteaan. Duuma arvosteli hallituksen ohjelmaa spekulatiota ja rikollisuutta suosivana. Yksityistämisestä vastaava varapääministeri Anatoli Tshubais toivoi presidentti Jeltsinin antavan asetuksen, jolla ohjelma saisi lainvoiman ilman parlamentin hyväksyntää.

Venäjän yksityistämisessä siirryttiin uuteen vaiheeseen heinäkuun alussa, kun vuonna 1992 liikkeellelaskettujen yksityistämiskuponkien voimassaoloaika päättyi. Yksityistämisen toinen vaihe tapahtuu suorilla myynneillä ja sen toivotaan houkuttelevan suuria sijoittajia. Presidentti Jeltsin jatkoi kuitenkin kuponkien voimassaoloaikaan valtionyritysten työntekijöille kuluvan heinäkuun loppuun asti. Moskovan pormestari Juri Luzkov on myös pidentänyt Moskovan kaupungin kuponkiyksityistämistä vuoden 1995 alkuun asti.

Palveluiden osuus Venäjän bruttokansantuotteesta kasvaa. Venäjän tilastokomitean mukaan palveluiden osuus kuluvan vuoden ensimmäisen kuuden kuukauden BKT:sta oli noin 50 prosenttia eli lähes 250 000 miljardia ruplaa. Tuotantotoiminnan osuus oli runsaat 40 prosenttia kansantuotteesta ja tuotanto laski neljänneksellä alkuvuoteen 1993 verrattuna. Investoinnit putosivat ensimmäisen vuosipuoliskon aikana 27 prosenttia, mutta yksityisten yritysten osuus investoinneista kohosi 30 prosentista 40 prosenttiin. Samaan aikaan alkuvuoden käytettävissä olevat reaalitytulot kohosivat kymmenyksellä edellisestä vuodesta. Asian-
tuntijoiden mukaan ristiriita putoavan tuotannon ja tulojen kasvun välillä selittyy ns. epävirallisen sektorin kasvulla. Epävirallisen sektorin koosta on erilaisia arvioita, mutta keskimäärin sen uskotaan olevan noin neljännes bruttokansantuotteesta.

Viron hallitus hyväksyi vapaakauppasopimuksen Euroopan Unionin kanssa. Sopimus allekirjoitetaan 18. heinäkuuta, jolloin myös Latvia ja Liettua allekirjoittavat omat vapaakauppasopimuksensa EU:n kanssa.

Sopimukset astuvat voimaan vuoden 1995 alusta. Vapaakauppasopimus antaa Virolle mahdollisuuden viedä EU-maihin tullitta kaikkia tuotteita, myös tekstiilejä. Vapaasti vietävissä maataloustuotteissa Virolle asetetaan vientikiintiöt, jotka ulkoministeri Juri **Luikin** mukaan ovat niin suuret, etteivät ne ainakaan aluksi rajoita Viron vientiä. Kiintiön ylittävistä viennistä Viron maksaa Unionille EU-hinnan ja maailmanmarkkinahinnan välisen erotuksen. Viro pitää vapaakauppasopimusta erittäin tärkeänä, etenkin jos sen tärkeimmät kauppakumppanit Suomi ja Ruotsi liittyvät Euroopan Unioniin.

Baltian maiden vapaakauppasopimusneuvottelut ovat sujuneet ennustettua nopeammin Saksan EU-puheenjohtajuuden myötä. Neuvottelut Baltian maiden assosiaatiosopimuksista EU:n kanssa on määrä aloittaa jo heinäkuun lopulla. Puola, Unkari, Tšekki, Slovakia, Bulgaria, Romania ja Turkki ovat jo allekirjoittaneet ns. Eurooppa-sopimuksen. Myös Slovenian sopimus on valmistumassa.

Latvian inflaatio Baltian maiden hitainta alkuvuonna 1994. Vuoden ensimmäisen kuuden kuukauden aikana Latvian hinnat nousivat vajaat 15 prosenttia, kun taas Viron inflaatio kohosi lähes 27 ja Liettuan lähes 23 prosenttiin. Viron inflaatio hidastui kuitenkin kesäkuussa 0.7 prosenttiin. Myös Liettuan inflaation oli kesäkuussa (2 %) selvästi hitaampaa kuin toukokuussa (6 %). Sen sijaan Latviassa inflaatio kiihtyi toukokuun lähes nollassaolalta kahteen prosenttiin kesäkuussa.

Latvian hallitus eroaa. Latvian pääministeri **Valdis Birkavs** ilmoitti omasta ja koko hallituksen eronpyynnöstä keskiviikkona 13.7. Halluskriisi johtuu päähallituspuolueen Latvian tien ja talonpoikaispuolueen näkemyseroista talouspolitiikan ja maatalouden tuontisuojan suhteen. Talonpoikaispuolueen kolme ministeriä erosi hallituksesta 12.7., koska heidän mukaansa Latvian tie rikkoi puolueiden välisen sopimuksen maatalouden suojelemisesta. Pääministeri Birkavsin mukaan ministereiden ero vei hallitukselta pohjan. Latvian presidentin **Guntis Ulmanis** pitää vielä hyväksyä hallituksen eronpyyntö. Presidentti on kuitenkin jo aloittanut keskustelut puolueiden edustajien kanssa uuden hallituksen muodostamisesta.

Ukraina ja Valko-Venäjä valitsivat uudet presidentit. Ukrainan presidentiksi valittiin maan entinen pääministeri **Leonid Kutshma**, 55. Sisäpolitiikassa hänet luetaan liberaaliin keskustaans, joka sanoutuu irti vanhakantaisista kommunisteista mutta myös länteen suuntautuneista kansallismielisistä. Kutshma kannattaa tiiviitä suhteita Venäjän kanssa. Vaalivoiton takana on Ukrainan jyrkkä jako kansallismielisen itäosan ja Venäjään suuntautuvan länsiosan välillä. Kansallismielisten ehdokas nykyinen presidentti **Leonid Kravtshuk** sai runsaat 46 prosenttia äänistä, kun Kutshmaa kannatti toisella kierroksella vajaat 54 prosenttia äänestäneistä. Ensimmäisessä julkisessa esiintymisessään vaalien jälkeen Kutshma painotti Ukrainan yhtenäisyyden ja itsenäisyyden merkitystä.

Valko-Venäjä valitsi maan ensimmäiseksi presidentiksi **Aleksander Lukashenkon**, 39, joka sai toisella kierroksella noin 80 prosenttia äänistä. Vastaehdokas, istuva pääministeri **Vjatsheslav Kebitsh** sai vain 14 prosenttia äänistä. Lukashenko keskittyi vaalikampanjassaan rikollisuuden ja korruption vastustamiseen. Valko-Venäjä ei ole onnistunut talousuudistuksen läpiviennissä ja maa kärsii tuotannon romahtamisesta, hyperinflaatiosta ja tavarapulasta. Ensimmäisessä vaalien jälkeisessä lehdistötilaisuudessa tuleva presidentti korosti Venäjän taloussuhteiden merkitystä ja sanoi tekevänsä kaikkensa talousliiton ja yhteisen valuutan luomiseksi Valko-Venäjän ja Venäjän välille.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 29

Venäjän pääministeri tyytyväinen talouspolitiikan linjaan. Venäjän pääministeri Viktor Tshernomyrdin tarkasteli kuluvan vuoden kuuden ensimmäisen kuukauden talouskehitystä hallituksen laajennetussa istunnossa perjantaina 15.7. Pääministerin mukaan jonot ja tavarapula ovat hävinneet, tuotannon lasku on kesäkuussa pysähtynyt, inflaatio on hidastunut selvästi, kauppatase on ylijäämäinen ja yksityistämisen ensimmäinen vaihe on saatu päätökseen. Kesäkuun inflaatio oli 4.8 prosenttia. Finassiministeri Sergei Dubinin ennusti inflaation nousevan elokuussa 10 prosenttiin, koska liikkeellä olevan rahan määrä on kasvanut. Hallitus uskoo kuitenkin pääsevänsä 7-9 prosentin kuukausi-inflaatiotavoitteeseen vuoden 1994 lopulla. Hallitus on tyytyväinen rahapolitiikan linjaan, eikä rahapolitiikkaa tulla loppuvuonna keventämään tai tiukentamaan. Venäjän keskuspankin tiedotteen mukaan rahan tarjonta kasvoi noin 10 prosenttia kuukaudessa tammi-toukokuussa 1994 ja loppuvuonna rahan tarjonnan kasvu rajoitetaan 12 prosenttiin kuussa. Pääministerin mukaan hallituksen päätavoite on nyt luoda suotuisa investointi-ilmapiiri ja edistää yritysten uudelleenjärjestelyä tai kannattamattomien yritysten sulkemista. Sosiaalipolitiikalla pyritään pehmentämään konkurssien seurauksia.

Finassiministeriö esitteli hallitukselle raportin, jossa todetaan valtion karsineen menoja voimakkaasti alkuvuonna 1994, koska ensimmäisen vuosipuoliskon aikana 40 prosenttia verotuloista jäi saamatta. Ensimmäisellä vuosineljänneksellä veroista kerättiin vain 30 prosenttia. Veroja ovat jättäneet maksamatta mm. suuret, varsinkin itsenäiset Tatarstanin ja Bashkortostanin tasavallat. Pääministeri Tshernomyrdin arvosteli alueiden johtoa talousuudistuksen hidastamisesta. Pääministerin mukaan alueiden johto ei ole edistänyt sotatuotannon muuntamista siviilituotannoksi. Myös presidentti Jeltsin kehotti viime viikolla yrityksiä luopumaan liiasta varastoinnista sodan varalta ja vapauttamaan talous tuottamattomasta toiminnasta. Hallituksen omaa uskottavuutta uudistusten läpiviemisessä kuitenkin häittää päätös jatkaa öljynviennin kiintiöittämistä heinäkuun 1. päivän jälkeen ainakin vuoden 1995 alkuun asti.

Venäjän presidentti jatkoi yksityistämiskuponkien voimassaoloaika. Virallisesti yksityistämiskuponkien voimassaoloaika päättyi heinäkuun 1994 alkuun, mutta presidentin asetuksella alueiden omaisuuskomiteat hyväksyvät kupongin maksuna yksityistettävästä omaisuudesta vielä kolmen kuukauden ajan 1.9.1994 lähtien. Asetuksella halutaan suojella niiden kansalaisten oikeuksia, jotka eivät ole vielä yksityistämiskuponkia käyttäneet. Venäjän yksityistämisestä vastaavan varapääministerin Anatoli Tshubaisin mukaan 97 prosenttia yksityistämiskupongeista on investoitu. Presidentti Jeltsin jatkoi osittain jo aiemmin kuponkien käyttöaika ja Moskovan kaupunki hyväksyy kupongin yksityistämismälinenä vuoden 1995 alkuun asti.

Yksityistämisen toinen kierros on lähtenyt käyntiin kangerrellen, kun parlamentin alahuone duuma toistamiseen hylkäsi hallituksen yksityistämisohjelman torstaina 21.7. Ohjelma voi kuitenkin saada lainvoiman presidentin asetuksella ja tällaista asetusta on jo luonnosteltu.

Venäjän parlamentti hyväksyi luonnoksen keskuspankkilaista. Lakiluonnoksen mukaan Venäjän keskuspankkia johtaa 12-jäseninen johtokunta, johon kuuluu keskuspankin pääjohtajan ja varajohtajien lisäksi puolueettomia asiantuntijoita. Presidentti nimittää ja parlamentin alahuone duuma hyväksyy nämä asiantuntijat. Keskuspankkilakiluonnos on laadittu aiemman finassiministerin Boris Fjodorovin johdolla. Keskuspankin pääjohtaja Viktor Gerashenko on vastustanut ulkopuolisten asiantuntijoiden tuomista keskuspankin johtokuntaan. Gerashenkon mukaan lakiluonnos tekee Venäjän keskuspankista länsimaisen

keskuspankin liian nopeasti. Lakiluonnoksen mukaan keskuspankki on duuman alainen. Lakiluonnokseen sisältyy myös säännöksiä, joiden on tarkoitus astua voimaan vuoden 1996 alusta. Luonnos mm. kieltää keskuspankkia myöntämästä luottoja valtion budjettivajeen rahoittamiseksi ja estää keskuspankkia ostamasta valtion arvopapereita ensisijaismarkkinoilta.

IVY-maiden yhteistyöstä. Venäjän sekä Uzbekistanin, Tadzikistanin ja Turkmenistanin edustajat allekirjoittivat sopimuksen maiden etelärajojen turvallisuuden yhteisestä puolustamisesta. Sopimuksella pyritään vahvistamaan IVY:n etelärajaa. Venäjä ja Tadzikistan sopivat myös sotilaskuljetuksista.

IYY-maiden puolustusministerit eivät päässeet sopuun entisen Neuvostoliiton alueen rauhanpuolustustoiminnan rahoituksesta. Muut IYV-maat kieltäytyivät Venäjän ehdotuksesta rahoittaa yhdessä rauhanpuolustusoperaatioita.

Venäjän pääministeri Viktor **Tshernomyrdin** kannattaa talousliittoa IVY-maiden välillä, mutta ei aja Neuvostoliiton uudelleensynnyttämistä. Venäjän television haastattelussa pääministeri Tshernomyrdin totesi, että teknologiset suhteet entisten Neuvostotasavaltojen välillä pitää purkaa ja tilalle rakentaa normaali, itsenäisten valtioiden välinen yhteistyö.

Venäjän ja Viron neuvottelut venäläisjoukkojen vetämisestä päättyivät tuloksettomina. Venäjän apulaisulkoministeri Vitali Tshurkin ja Viron ulkoministeriön kakkosmies Raul Mälk neuvottelivat Vantaalla kahden päivän ajan venäläisten joukkojen kotiuttamisesta ja Paldiskin tukikohdan purkamisesta. Maiden välillä on myös rajaerimielisyyksiä.

Toisin kuin Liettuasta ja Latviasta, Venäjä ei aio toistaiseksi kotiuttaa jäljellä olevia joukkojaan Virossa. Venäjän presidentin Boris **Jeltsinin** mukaan joukot jäävät Viroon, kunnes Viron hallitus takaa Virossa asuvien venäläisten oikeudet. Viron pääministerin Mart **Laarin** mukaan venäläisten joukkojen pitäminen itsenäisessä Virossa vastoin Viron tahtoa ei ole Venäjän sisäinen asia ja pääministeri Laar kiitti kansainvälisen yhteisön tukea.

Viron keskuspankin valuuttavarannon kasvu pysähtynyt. Viron keskuspankin raportin mukaan valuuttavaranto on kasvanut lähes nelinkertaiseksi vuoden 1992 alun jälkeen. Valuuttavaranto kaksinkertaistui vuonna 1992, kun länsimaat palauttivat Viron ennen toista maailmansotaa tehdyt kultatalletukset. Valuuttavarannon kasvu jatkui vuonna 1993 vaikka kauppatase olikin lievästi alijäämäinen, sillä palvelut lisääntyivät nopeasti. Varannon kasvu on pysähtynyt alkuvuonna 1994 ja palvelusektorin ylijäämä on samalla pudonnut lähelle nollaa. Keskuspankin raportissa todetaan, että Viron kruunun sitominen Saksan markkaan on tuonut vakautta Viron kauppasuhteisiin muiden maiden kanssa.

Latviassa etsitään hallituksen muodostajaa. Latvian presidentti Guntis **Ulmanis** on pyytänyt oikeistolaista Latvian kansallisen itsenäisyyden liikettä tekemään ehdotuksen uudesta hallituksesta. Keskustalainen Latvian kristillisdemokraattinen liitto ja oikeistolainen Isänmaalle ja vapaudelle -puolue olisivat valmiit liittymään oikeistohallitukseen. Julkisuudessa pääministeriksi kaavailtu Viron keskuspankin pääjohtaja Einars **Repše** on kuitenkin kieltäytynyt muodostamasta hallitusta, jos keskustalainen Latvian tie jää oppositioon. Tällöin Latvian kansallisen itsenäisyyden liikkeen johtama hallitus joutuisi turvautumaan vasemmistoon riittävän tuen saamiseksi parlamentissa. Latvian nykyinen päähallituspuolue Latvian tie on myös ilmoittanut olevansa valmis muodostamaan uuden hallituksen pääministeri Valdis **Birkavsin** johdolla. Uusi hallitus aloittaa toimintansa todennäköisesti syyskuussa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 30

Venäjän presidentin asetus antaa hallitukselle valtuudet yksityistämisen toisen vaiheen käynnistämiseen. Presidentti Boris Jeltsinin asetus kumoo näin Venäjän parlamentin päätöksen hylätä hallituksen toisen vaiheen yksityistämishjelma. Parlamentin alahuone äänesti viidesti ohjelman hyväksymistä vastaan. Hallituksen ohjelmaa vastustivat duuman kommunistit, maatalouspuolue ja äärikansallisuusmieliset. Presidentin asetus sisältää myös parlamentin muutosehdotuksia hallituksen ohjelmaan. Asetus lisää Venäjän alueiden valtaa yritysten hinnoittelussa ja jatkaa työntekijöiden oikeutta ostaa työpaikkayrityksensä osakkeita alennettuun hintaan. Presidentin asetus puuttuu myös pitkään jatkuneeseen ongelmaan niiden tonttien yksityistämisestä, joilla yritykset sijaitsevat. Asetus antaa yrityksille oikeuden ostaa omat tonttinsa ja myydä ylijäävät maa-alueet.

Kuponkisyksityistäminen korvataan tässä vaiheessa rahaa vastaan käytävillä yksityistämishuutokaupoilla. Venäjän viranomaiset odottavat jopa kahden miljardin dollarin tuloja huutokaupoista. Hallituksen esityksen mukaan yritykset saavat 51 prosenttia yksityistämisen tuloista. Loput tulot jaetaan federaation ja paikallisten viranomaisten kesken.

Venäjän keskuspankki jatkaa ulkomaisten pankkien toiminnan rajoittamista. Venäjän keskuspankin varapääjohtajan Dmitri Tulinin mukaan Venäjän keskuspankki rajoittaa ulkomaisten pankkien toimintaa 1.7.1999 asti. Toimenpiteet eivät ole ristiriidassa Venäjän ja Euroopan Unionin kesäkuussa solmiman yhteistyösopimuksen kanssa. Presidentti Jeltsin antoi kesäkuussa asetuksen, joka osittain kumoo marraskuussa 1993 säädetyt rajoitukset ulkomaisten pankkien toiminnalle. Asetuksen mukaan 10 ulkomaista liikepankkia voi aloittaa toiminnot venäläisten asiakkaiden kanssa. Tosin kahden amerikkalaispankin toiminnan salliminen Venäjän sisäisillä markkinoilla edellyttää USA:n ja Venäjän välistä sopimusta pääomien suojelemisesta. Varapääjohtaja Tulinin mukaan vuoden 1996 alkuun asti vain nämä ulkomaiset pankit voivat operoida venäläisten kanssa. Toisessa vaiheessa vuosina 1996-1999 ulkomaisten pankkien haarakonttorien määrää ja toimintoja pienasiakkaiden kanssa rajoitetaan. Ulkomaisten pankkien yhteenlaskettu peruspääoma ei saa ylittää 12 prosenttia koko Venäjän liikepankkien peruspääomasta vuoden 1999 jälkeenkään, mikä tällä hetkellä vastaa 120 miljoonaa dollaria. Venäjän keskuspankin pääjohtajan Viktor Gerashenkon mukaan ulkomaalaiset pankit lisäävät kilpailua Venäjän pankkisektorilla ja edistävät venäläisten liikepankkien kehittymistä. Myös parlamentin pankkilainsäädäntökomitean puheenjohtajan Pavel Medvedevin mukaan ulkomaisia pankkeja tulisi vähitellen päästää Venäjän markkinoille.

Keskuspankin pääjohtaja kannattaa presidentin ehdotusta perustaa parlamentin ja keskuspankin edustajista komitea uudistamaan pankkilainsäädäntöä. Keskuspankin pääjohtajan mukaan nopeasti kasvava pankkisektori vaatii tiukkaa valvontaa. Venäjällä toimii noin 2 200 liikepankkia ja niiden lukumäärä on lisääntynyt noin 150 vuoden 1994 aikana. Venäjän hallitus on arvostellut keskuspankin pankkivalvontaa liian tehottomaksi.

Venäjän parlamentti korotti minimieläkettä. Parlamentin päätös nostaa minimieläkkeen 1,4-kertaiseksi 1.8.1994 alkaen. Venäjän hallitus ja eläkerahasto ehdottivat maltillisempaa korotusta. Eläkerahaston johtajan Vasili Bartsjukan mukaan rahastolla ei ole korotuksiin tarvittavia varoja, sillä se on velkaantunut alkuvuonna. Eläkerahastolla on saamatta varojan valtion budjetista noin 1 000 miljardia ruplaa ja yrityksillä on maksurästejä rahastoon. Venäjän 89 alueesta 55 alueen paikallinen eläkerahasto on valtionavun varassa. Eläkerahaston johtaja mainitsi yhtenä keinona rahoittaa korotus Venäjän keskuspankin lainan, jonka vuosikoron tulisi olla alle 10 prosenttia.

Parlamentin alahuone duuma vakuutti ennen kesätauolle siirtymistä

korvaavansa kansalaisille vuoden 1992 hintojen vapauttamisesta seuranneen talletusten arvon laskun. Duuma hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä lain säästöjen indeksoinnista tammikuun 1992 tasolle. Duuman päätös on hallituksen inflaation hidastamiseen tähtäävän linjan vastainen. Parlamentti kokoontuu kesätaun jälkeen seuraavan kerran 5. lokakuuta.

Venäjän työttömyyden ennustetaan kasvavan syksyllä. Kesäkuussa 1992 Venäjällä oli hallituksen tietojen mukaan virallisesti vajaat 1.3 miljoonaa työtöntä, mikä vastaa noin 1.5 prosenttia työvoimasta. Hallitus ennustaa rekisteröidyn työttömyyden nousevan 1.45 miljoonaan henkeen tulevana syksynä. Valtion tilastokomitean mukaan 1. heinäkuuta 1994 rekisteröityjä ja rekisteröimättömiä työttömiä oli yhteensä 4.5 miljoonaa. Kansainväliset järjestöt arvioivat Venäjän todellisen työttömyyden kuitenkin huomattavasti suuremmaksi.

Venäjä ja Viro sopivat joukkojen vetämisestä. Venäjän presidentti Boris Jeltsin ja Viron presidentti Lennart Meri allekirjoittivat tiistaina 26.7. Moskovassa kaksi sopimusta, jotka koskevat venäläisten joukkojen vetämistä Virosta. Sopimusten mukaan Venäjä vetää loput joukkonsa Virosta viimeistään 31. elokuuta 1994. Virossa on edelleen noin 2000 venäläissotilasta. Paldiskin laivastotukikohdan purkamista koskevaa sopimusta ei kuitenkaan vielä allekirjoitettu. Toinen sopimus koskee eläkkeellä olevien venäläissotilaiden oleskeluoikeutta ja sosiaaliturvaa Virossa. Presidentti Jeltsinin mukaan venäläiset eläkeläisupseerit nauttivat yhtäläisiä oikeuksia Viron kansalaisten kanssa. Presidentti Meri korosti, että sopimus ei aiheuta muutoksia Viron lakeihin. Sopimus sisältää kuitenkin hankalia tulkinnanvaraisuuksia ja sopimuksen soveltamisen pelätään aiheuttavan erimielisyyksiä.

Latvian parlamentti muutti kiisteltyä kansalaisuuslakia. Uudesta laista on poistettu kiintiöjärjestelmä, joka olisi antanut vain hyvin rajoitetulle määrälle ei-latvialaisia oikeuden anoa kansalaisuutta. Uuden lain mukaan Latviassa syntyneet ei-latvialaiset voivat hakea maan kansalaisuutta vuodesta 1996 alkaen viiden vuoden ajan. Vuodesta 2001 myös ne, jotka eivät ole syntyneet Latviassa voivat hakea maan kansalaisuutta. Lain mukaan kansalaisuushakemus pitää käsitellä vuoden kuluessa. Ehtona kansalaisuudelle on Latvian kielen taito. Ainoastaan 52 prosenttia Latviassa asuvista on maan kansalaisia. Latviassa asuu noin 500 000 venäjänkielistä.

Latvian presidentti Guntis Ulmanis palautti kansalaisuuslain parlamentin käsittelyyn viime kuussa, sillä presidentin mukaan laki olisi eristänyt Latviaa Euroopasta. Uusi laki on poliittinen voitto Eurooppa-myönteiselle Latviaa Tiedonhallituspuolueelle ja tärkeä saavutus pyrittäessä Euroopan neuvoston jäseneksi. Latvian kansalaisuuslaki on edelleen selvästi tiukempi kuin Viron, jossa kansalaisuuteen vaaditaan kahden vuoden oleskelu maassa sekä kielitesti. Liettua on myöntänyt kansalaisuuden kaikille maassa asuville vähemmistöille.

Latvian presidentti nimitti hallituksen muodostajan. Latvian presidentti Guntis Ulmanis on pyytänyt parlamentin varapuhemiestä Andrejs Krastinsia muodostamaan maan uusi hallitus. Krastins on oikeistolaisen Latvian kansallisen itsenäisyyden liikkeen jäsen. Latvian presidentti päätti antaa uudelle puolueelle mahdollisuuden johtaa hallitusta keskustalaisen Latvian tien koalition hallituksen kaaduttua sisäisiin kiistoihin talouspolitiikasta. On kuitenkin hyvin todennäköistä, että Latvian kansallisen itsenäisyyden liike muodostaa koalition Latvian tien kanssa. Presidentin mukaan ennakaiset parlamenttivaalit järjestetään vain, jos poliittiseen kriisiin ei löydy muuta ratkaisua. Seuraavat parlamenttivaalit on määrä pitää vuoden 1995 lopussa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 31

Venäjän inflaatio 5.1 prosenttia heinäkuussa. Venäjän hallituksen taloustutkimuskeskuksen mukaan inflaatio nopeutui heinäkuussa hieman kesäkuun 4.8 prosentista. Viranomaiset ennustavat inflaation kiihtyvän 10-12 prosenttiin elosyyskuussa rahan tarjonnan kasvun myötä. Myös uudet tuontiverot tulevat nostamaan hintoja. Finassiministeri Sergei **Dubininin** mukaan Venäjä pyysyy kuitenkin 7-9 prosentin kuukausi-inflaatiotavoitteessaan vuoden 1994 lopussa.

Venäjän keskuspankki laskee jälleen diskonttokorkoaan. Vuosikorko aleni viidellä prosenttiyksiköllä 150 prosenttiin 1.8. alkaen. Ruplan kurssi laski 2 081 ruplaan dollarilta Moskovan valuuttapörssissä torstaina 4.8.1994.

Sijoitusyhtiö MMM:n osakkeiden arvon romahtaminen kuohuttaa Venäjällä. Venäjän tunnetuimman yksityisen sijoitusyhtiön rahavaikeudet tulivat julkisuuteen, kun Venäjän verovirasto ilmoitti kaksi viikkoa sitten, että MMM:n verorästit valtiolle ovat noin 50 miljardia ruplaa. Yhtiö on rikkonut osakkeiden myyntisäännöksiä, eikä sitä ole rekisteröity finassiministeriössä. Lain mukaan yritysten, jotka laskevat liikkeelle osakkeita yli miljardin ruplan arvosta (USD 0.5 milj.), tulee rekisteröityä finassiministeriöön. MMM-yhtiön osakkeet maksoivat viikko sitten 115 000 ruplaa (USD 55), mutta putosivat nopeasti 1 000 ruplaan (USD 0.5). Yhtiön omien sanojen mukaan sillä on 10 miljoonaa piensijoittajaa. Hallituksen arvioiden mukaan sijoittajia on kaksi miljoonaa. Venäjän hallituksen mukaan kysymys on pyramidi-ilmioistä, jossa uusista osakkeista saaduilla varoilla maksetaan yhä korkeampia hintoja vanhoista osakkeista ilman, että yhtiön varallisuus pohjautuu reaaliseseen omaisuuteen. Venäjän veropoliisi on aloittanut oikeustoimet MMM-yhtiötä vastaan ja pidätti torstaina 4.8. yhtiön johtajan Sergei **Mavrodin** kuulusteluja varten. Vastavetona Mavrodi ilmoitti, että yhtiön kaikki toimistot suljetaan.

Hallitus ei ole luvannut korvata kurssinlaskusta aiheutuneita tappioita piensijoittajille. Finanssiministeri Sergei **Dubininin** johdolla on perustettu komitea, joka valvoo sijoittajien etuja MMM-yhtymässä. Hallitus aikoo lisäksi uusia arvopaperikaupan säätelyä koskevia säännöksiä.

Vallanvaihdoishuhuja Tshetsheniassa. Venäjän tukema oppositioryhmä väitti tiistaina 2.8. syrjäyttäneensä Tshetshenian presidentin Dzohar **Dudajevin** vallasta. Tshetshenian luoteisosassa toimiva ns. väliaikainen Tshetshenian neuvosto julisti presidentti Dudajevin asetukset laittomiksi ja sanoi aloittaneensa valmistelut demokraattisten vaalien järjestämiseksi keväällä 1995. Umar **Avturhanovin** johtama neuvosto ilmoitti uuden yleisen syyttäjän nimittämisestä, minkä avulla tasavaltaan palautetaan perustuslainmukainen järjestys. Tasaval-
lan pääkaupungissa Groznyssa ei kuitenkaan näkynyt merkkiä vallanvaihdoksesta. Kaupunkiin on määrätty öinen ulkonaliikkumiskielto.

Tshetshenia on yksi Venäjän 21 autonomisesta tasavallasta. Se julistautui itsenäiseksi marraskuussa 1991. Dudajev nousi tasavallan presidentiksi syksyn 1991 vaaleissa. Keväällä 1993 hän hajoitti Tshetshenian parlamentin, minkä seurauksena osa kansanedustajista ryhtyi vastarintaan. Venäjä on antanut selvän tukensa presidentti Dudajevin vastaisille voimille.

Venäjän ja Bashkortostanin tasavallan presidentit allekirjoittivat sopimuksen keskinäisestä vallanjaosta. Venäjä allekirjoitti tämän vuoden helmikuussa samanlaisen sopimuksen Tatarian tasavallan kanssa. Venäjän presidentin Boris **Jeltsinin** mukaan sopimus on esimerkki todellisesta federalismista. Bashkortostanin presidentin Murtaza **Rakhimovin** mukaan sopimukseen liittyy 11 sopimusta talouden ja hallinnon alalta. Sopimus antaa öljyä tuottavalle tasavallalle oikeuden itsenäiseen ulkomaankauppapolitiikkaan. Omien lainsäädäntöelinten luomista jatketaan. Sopimus edellyttää kuitenkin Venäjä federaation lakiperustan säilyttämistä. Finanssi- ja rahapolitiikkaa sekä ulkomaan taloussuhteita

koordinoidaan federaation kanssa. Venäjän federaatio vastaa edelleen talous-, valuutta- ja tullilainsäädännöstä sekä puolustus- ja ulkopolitiikasta.

Viron alkuvuoden kauppataase alijäämäinen. Viron tullitilastojen mukaan maan tuonti ylitti viennin lähes 2.2 miljardilla kruunulla vuoden 1994 kuuden ensimmäisen kuukauden aikana. Kesäkuun kauppataase oli toisin ylijäämäinen. Alkuvuoden tavaraviennin arvo oli lähes 8 miljardia kruunua ja tuonnin runsaat 10 miljardia kruunua. Eniten vietiin maataloustuotteita (23%), puutuotteita (10%), tekstiilejä (10%) ja metalleja (9%). Tärkeimmät tuontitavarat olivat maataloustuotteet (17%), mineraali- ja öljytuotteet (12%) sekä laitteet (11%) ja kulku-neuvot (10%). Viron tärkeimmät kauppakumppanit olivat:

Maa	%-osuus viennistä	%-osuus tuonnista
Suomi	20	38
Venäjä	25	14
Ruotsi	11	10.

Energian hintaa nostettiin Virossa. Viron hallitus korotti liuskeöljyn hintaa 1.8. alkaen noin 35 prosentilla. Hintaa korotetaan uudelleen noin 10 prosentilla 1.1.1995. Viron öljyliuskeyhtiön johtajan Vaino Viilupin mukaan hinnankorotus mahdollistaa ainoastaan yhtiön toiminnan jatkumisen. Syyskuun alusta Viron hallitus korottaa sähkön hintaa yli 65 prosentilla ja vuoden 1995 alusta noin 15 prosentilla. Liuskeöljy on sähköntuotannon raaka-aine ja sen hintaa korotettiin kuukautta myöhemmin, koska sähkövoimaloilla on edullista öljyliusketta varastossa. Hinnankorotuksilla pyritään kattamaan valtion kontrolloiman energiatuotannon kustannuksia. Viron pääministerin Mart Laarin mukaan hallitus aikoo seurata muiden sektoreiden hintakehitystä, jotta perustelemattomilta hinnankorotuksilta vältyttäisiin. Sähkönhinnan korotuksen uskotaan nostavan muiden tuotteiden hintoja.

Maailmanpankki suosittaa kohtuullisia tuontitulleja Latvian maatalouteen. Maailmanpankin mukaan tulleilla voidaan suojella Latvian maataloutta ulkomaiselta halpamyynniltä, mutta tullit tulee pitää kohtuullisella tasolla, jotta vältytään hintojen nousulta ja kulutuksen laskulta. Latvian maatalousministeriön ehdottamat maataloustullit ovat Maailmanpankin mukaan liian korkeat ja voisivat vaikeuttaa ulkomaisen rahoituksen saamista. Maailmanpankki on luvannut Latvialle teknistä apua sopivan tullitariffin määrittämisessä. Maataloustuotteiden tullikiista oli keskeinen syy Latvian hallituskoalition hajoamiseen.

Valko-Venäjän rahaliitto Venäjän kanssa siirtyy. Valko-Venäjän presidentin Alexander Lukashenkon Moskovan-vierailun yhteydessä päätettiin lykätä maiden välisen rahaliiton perustamista, jotta Valko-Venäjä pääsisi talousuudistuksessaan lähemmäksi Venäjän tasoa. Valko-Venäjän inflaatio on noin 40 prosenttia kuukaudessa. Presidentti Lukashenko on muuttanut suhtautumistaan talousuudistuksiin aiempaa myönteisemmäksi ja kannatta asteittaista talouden vapauttamista. Votkan hinta on vapautettu ja leivän ja lihan hinnan tukemisesta luovutaan. Myös muut hinnat vapautetaan. Valko-Venäjän presidentti nimitti pääministeriksi talousuudistuksia kannattavan Mikhail Chiginin.

Ukrainan uusi hallitus tiivistää suhteitaan Kansainväliseen valuuttarahastoon. IMF:n pääjohtajan Michel Camdessus'n Ukrainan-vierailun yhteydessä sovittiin, että IMF ja Ukrainan hallitus aloittavat yhteisen talousohjelman laatimisen. Ohjelman tavoitteena on laskea kuukausi-inflaatio alle 10 prosenttiin, pienentää budjettivajetta (ennuste 30 % BKT:sta 1994), vähentää rahaemissiota ja vapauttaa hinnat.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 32

Venäjän duuma hyväksyi lain vuoden 1995 budjetista. Laki pyrkii nopeuttamaan budjetin hyväksymistä määrittelemällä tarkat aikarajat sen käsittelylle. Lain mukaan hallitus esittää budjettiluonnoksen duumalle lokakuun alkuun mennessä. Utta laissa on se, että myös budjetin ulkopuolisten rahastojen tulo- ja menoarviot on esitettävä duumalle 15.10. mennessä. Duuma puolestaan käsittelee budjettiluonnoksen ensimmäisessä käsittelyssä viimeistään 30 päivän kuluttua. Se voi palauttaa luonnoksen hallituksen käsittelyyn yhden kerran. Toisessa käsittelyssä duuma vahvistaa budjetin raamit ja kolmannessa käsittelyssä budjetin tarkemman sisällön. Lain mukaan budjetin neljäs käsittely, jossa budjetti hyväksytään, on pidettävä ennen 1.1.95. Tätä ennen ilmeisesti myös parlamentin ylähuoneen, federaationeuvoston, on hyväksyttävä budjetti.

Venäjä pyrkii myöntämiensä lainojen takaisin saamiseen tavaroina. Ulkomaisten taloussuhteiden ministeriö on yhdessä talous- ja finanssi-ministeriöiden kanssa valmistellut ehdotuksen entisen Neuvostoliiton kehitysmaille myöntämien lainojen kuolettamiseksi tavaroina. Ehdotuksen mukaan venäläisten tuontiyritysten kesken järjestetään tarjouskilpailu kehitysmaiden tarjoamista tuotteista. Tuloilla lyhennetään kehitysmaiden velkaa Venäjälle. Segodnja-lehti arvioi Venäjän kehitysmaasaataviksi 160 mrd dollaria.

Vuoden 1991 vallankaappausyrityksen viimeinen oikeudenkäynti päättyi. Kuluvan vuoden alussa Venäjän duuma armahti kaikki vuoden 1991 kaappausdraaman syytetyt. Syytettynä ollut entinen Neuvostoliiton maavoimien komentaja Valentin **Varennikov** ei kuitenkaan hyväksynyt armahdusta omalta osaltaan ja vaati oikeuskäsittelyä. Torstaina päättyneessä oikeudenkäynnissä Varennikov vapautettiin maanpetossyytteestä. Oikeudenkäynnin kuluessa Varennikov oli todennut toimineensa maansa etujen mukaisesti ja pahoitteli ainoastaan sitä, ettei pystynyt pelastamaan Neuvostoliittoa hajoamiselta. Ex-presidentti **Gorbatshev** yllättyi oikeuden päätöksestä todeten kysymyksen elokuun 1991 vallankaappausyrityksen todellisista tapahtumista jääneen vaille vastausta.

Presidentti Dudajev määräsi liikekannallepanon Tshetsheniassa. Määräyksen mukaan Venäjä olisi keskittänyt joukkojaan Tshetshenian rajoille uhaten vuoden 1991 marraskuussa itsenäistyneen maan suvereenisuutta. Presidentti **Jeltsin** on kuitenkin vakuuttanut Venäjän pidättäytyvän voimatoimista Tshetsheniaa vastaan, mutta myöntänyt avoimesti Venäjän tukevan Tshetsheniaan perustettua oppositioryhmittymää, ns. väliaikaista neuvostoa. Maanantaina 8.8. Venäjä keskeytti Moskovan ja Groznyn välisen lentoliikenteen turvallisuussyistä.

Maailmanpankki tyytyväinen yksityistämisen etenemiseen Virossa. Pankin arvion mukaan yksityistäminen on Virossa edennyt erittäin hyvin entisiin neuvostotasavaltoihin verrattuna. Yksityistäminen on tehostunut erityisesti kuluvan vuoden alkupuolella. Yksityistämistä uhkaaviksi ongelmiksi Maailmanpankki mainitsee mm. joidenkin ministeriöiden hidastelun alansa yritysten yksityistämisessä niiden arvon kohoamisen toivossa. Yksityistämisessä myymättä jääneiden yritysten kohtalo olisi ratkaistava, ja Maailmanpankin mukaan tällaiset yritykset olisi

ajettava konkurssiin. Maailmanpankki arvioi lisäksi, että kansalaisille jaettujen yksityistämishekkien arvo ylittää yksityistettävien yritysten arvon. "Ylimääräiset" voucherit voivat lisätä inflaatiota vapaassa kaupassa kiertäessään.

Maailmanpankki ja IMF vastustavat säästöjen ja yritysten osakkeiden indeksointia Liettuassa. Liettuan parlamentin oikeisto-opposition aloitteesta hyväksytty laitonta yksityistämistä ja säästöjen indeksointia koskeva kansanäänestys on määrä pitää 27.8. Mikäli asiaa koskevat lakiluonnokset hyväksytään äänestyksessä, indeksoidaan Säästöpankin tileillä vuoden 1991 helmikuussa olleet säästöt. Indeksoinnin alaisia ovat myös yritysten osakkeet. Sekä Maailmanpankki että IMF ovat varoittaneet Liettuaa indeksoinnin tuhoisista seurauksista maan taloudelle. Säästöjen indeksoinnin seurauksena on niiden mukaan makrotalouden tasapainon järkkyminen sekä rahoitussektorin kehityksen hidastuminen. Yritysten osakkeiden indeksoinnin arvioidaan johtavan epävarmuuden lisääntymiseen ja jarruttavan ulkomaisten investointien ja yksityissektorin kasvua. Maailmanpankin mukaan Liettuan hallituksen aiemmat päätökset, jotka rajoittuivat tiukasti rajatun ryhmän säästöjen indeksointiin eivätkä lainkaan yritysten osakkeisiin, tulisi saattaa voimaan äänestyksessä olevien lakiluonnosten sijaan.

Ulkomaiset sijoitukset Liettuahan lisääntyneet. Vuoden 1987 alusta vuoden 1994 heinäkuun loppuun ulkomaiset sijoittajat olivat investoineet Liettuahan lähes 448 miljoonan litin (112 miljoonan dollarin) arvosta. Sijoituksista noin 30 % on tehty tämän vuoden aikana. EU-maiden osuus ulkomaisten sijoitusten arvosta Liettuahan on lähes 53 %, IVY-maiden yli 9 % ja muiden Baltian maiden noin 3 %. Yksittäisistä maista Liettuahan ovat eniten sijoittaneet Iso-Britannia (26 % sijoitusten arvosta heinäkuussa 1994), Saksa (18 %), USA (12 %) ja Venäjä (7 %). Kuluvan vuoden aikana sijoituksiaan ovat lisänneet etenkin saksalaiset. Liettuan talousministeriön tietojen mukaan Liettuassa oli heinäkuun lopulla 3989 yhteis- tai ulkomaalaisomisteista yritystä.

Ukrainan presidentti Leonid Kutshma lisää valtaansa. Kutshma antoi maanantaina 8.8. kaksi asetusta, jotka lisäävät presidentin valtaa hallitukseen ja 27:ään alueneuvostoon nähden. Kolmisen viikkoa sitten tehtäviinsä valittu presidentti toteuttaa näin vaalilupaustaan presidentin vallan kasvattamisesta taloudellisten uudistusten edistämiseksi. Maan parlamentin, hallituksen ja ex-presidentti Leonid Kravtsukin väliset erimielisyydet ovat haitanneet uudistusten etenemistä koko Ukrainan itsenäisyyden ajan. Presidentti Kutshma on lupautunut yhteistyöhön IMF:n kanssa länsimaiden hyväksymän talousuudistusohjelman laatimiseksi.

Asetusten mukaan presidentillä on oikeus määritellä hallituksen toiminnan päälinjat ja asioiden kiireellisyysjärjestys. Vaalikampanjassa esille tuotua korruption vastaista taistelua helpottaa presidentin oikeus nimittää ja erottaa valtiollisia virkamiehiä. Toisella asetuksella presidentin suoraan alaisuuteen alistetaan alueneuvostojen johtajat.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 33

Ulkomaankauppaministeri Davydov vetosi länsimaihin Venäjän ulkomaanvelan anteeksisaamiseksi. Ministeri Davydov perusteli pyyntöään sillä, että Venäjän talousuudistukseen ja joukkojen kotiuttamiseen tarvitaan huomattavia varoja. Davydov ihmettelee sitä, että mm. Bulgaria ja Puola ovat saaneet puolet ulkomaanveloistaan anteeksi eikä Venäjän suhteen toimita samoin.

Varafinanssiministeri Sergei **Alekshashenkon** mukaan Venäjä ei ole laatinut muodollista pyyntöä velkakysymyksestä. Tähän saakka Venäjän ja sen velkojen väliset keskustelut ovat keskittyneet velan lykkäyksistä sopimiseen. Alekshahenko ei pidä velkojen anteeksisaamista Venäjän ensisijaisena tavoitteena. Hänen edustamansa finanssiministeriö vastaa yhdessä talousministeriön kanssa velkaneuvotteluista. Sen sijaan Davydovin edustama ulkomaankauppaministeriö ei suoranaisesti ole vastuussa asiasta.

Halpakorkoista lainaa Venäjän teollisuuden tukemiseksi. Presidentti Boris **Jeltsinin** hyväksymän asetuksen mukaan Venäjän puolustusteollisuuden konversioon ja teollisuuden investointeihin myönnetään vuoden 1994 aikana yhteensä 3500 miljardin ruplan edestä luottoja. Investointiprojekteihin on varattu summasta lähes 2/3. Luottojen korko on neljänneksen keskuspankin diskonttokorosta.

Samassa yhteydessä presidentti hyväksyi yritysten voittoveron ja arvonlisäveron perimistä täsmentävän asetuksen. Sen mukaan alle omakustannushinnan tuotteitaan myyvän yrityksen sallitaan maksavan em. verot todellisen myyntihinnan perusteella. Aiemman käytännön mukaan verot perittiin vallitsevan markkinahinnan mukaan.

Venäjän hallitus päätti komission perustamisesta maksurästiongelman ratkaisemiseksi. Ongelmaan paneutuva operatiivinen komissio aloitti toimintansa ensimmäisen varapääministeri Oleg **Soskovetsin** johdolla elokuussa. Komissioon kuuluu edustajia useista ministeriöistä ja virastoista, joiden toimialoja maksurästit erityisesti rasittavat. Komission puheenjohtaja raportoi presidentille ja hallitukselle viikottain tilanteesta eri toimialoilla. Samassa yhteydessä hän selvittää komission toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi. Ministeri Soskovetsin mukaan on erittäin tärkeää varmistaa, että yritykset todella käyttävät kaikki mahdolliset varansa velkojensa maksuun. Yritykset luottavat edelleenkin liikaa siihen, että valtio selvittää maksurästiongelman eivätkä tästä syystä usein ole kiinnostuneet rästien hoitamisesta. Sen sijaan ne sijoittavat varojaan tileille ulkomaisissa pankeissa tai käyttävät ne inflaatiovahdin ylittäviin pankkorotuksiin.

Minimieläkettä korotetaan vähitellen. Venäjän parlamentin heinäkuun lopulla hyväksymää päätöstä minimieläkkeiden korotuksista elokuun alusta on jouduttu lieventämään. Parlamentin ja hallituksen yhteisesti hyväksymän päätöksen mukaan eläkkeitä korotetaan elokuussa kertoimella 1.15, syyskuussa kertoimella 1.3 ja lokakuussa kertoimella 1.51. Alunperin korotusten piti jo elokuun alusta olla puolitoistakertaisia. Tähän ei kuitenkaan löydetty tarvittavia varoja, ja uuden päätöksen mukaisesti korotuksiinkin tarvitaan 2400 miljardia ruplaa budjettivaroja. Hallitus ehdottaa näiden varojen kokoamista leikkaamalla osa kaikille

budjettiluokille varatuista tuloista. Parlamentin puolta ehdotukselle odotetaan. Korotusten jälkeenkin eläkkeiden arvioidaan jäävän huomattavasti ns. minimielintasoja alhaisemmiksi.

Venäjä sopi Ukrainan ja Valko-Venäjän kanssa kaasutoimituksiin liittyvien saamisten maksamisesta. Venäjän ja Ukrainan välisen sopimuksen mukaan Ukraina maksaa 25 % kaasuveloistaan kolmen kuukauden kuluessa. Valko-Venäjä on luvannut maksaa lähes 2/3 veloistaan vuoden loppuun mennessä. Ukrainan kaasuvelan suuruudeksi arvioidaan yli 1.6 miljardia dollaria ja Valko-Venäjän vastaavasti 420 miljoonaa dollaria. Sekä Ukrainan presidentti Leonid **Kutshma** että varapääministeri Anatoli **Djuba** korostivat solmitun sopimuksen pitävän, vaikka Ukraina onkin erittäin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Valko-Venäjän presidentti Aleksandr **Lukashenko** on vahvistanut sovitun maksusuunnitelman. Valko-Venäjä suunnittelee maksavansa velkansa Venäjän myöntämien energialuottojen ja IMF:ltä odotettavissa olevan lainan avulla.

Latvian parlamentti hylkäsi ehdotuksen uuden hallituksen kokoonpanosta. Latvian kansallisen itsenäisyyden liikkeen (LNNK) johtaja Andrejs **Krastiņš**in kokoaman hallituksen puolesta äänesti 35 kansanedustajaa sadasta. Hyväksyvään päätökseen olisi tarvittu 45 edustajan tuki. Krastiņšin ehdottamaan hallituskokoonpanoon ei kuulunut edustajia parlamentin suurimmasta ja edellisen hallituksen enemmistöpuolueesta, **Latvian tiestä**. Sekä konservatiivinen LNNK että Latvian tie kannattavat markkinatalouteen tähtääviä uudistuksia, yksityistämistä ja tiukkaa rahapolitiikkaa. LNNK kannattaa kuitenkin tiukkaa oikeistolaista kansalaisuuspolitiikkaa. Parlamentin hylättyä uuden hallituksen kokoonpanon presidentti Guntis **Ulmanis**in on päätettävä järjestetäänko uudet parlamenttivaalit, jatkaako entinen hallitus vähemmistöhallituksena vai annetaanko uuden hallituksen muodostaminen toisen kansanedustajan tehtäväksi.

EBRD ja Liettuan hallitus perustivat investointipankin. Asiaa koskevan sopimuksen allekirjoittivat Liettuan finanssiministeri Eduardas **Vilkelis** ja EBRD:n finanssi-instituutioiden johtaja David **Hexter**. Vilkelis korosti pankin roolia länsimaisen pääoman välittäjänä Liettuan talouteen. Hexterin mukaan EBRD:n tavoitteena on tukea Liettuan talousuudistusta erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä avustamalla. Pohjoismainen investointipankki (NIB) on osallistunut hankkeeseen tarjoamalla teknistä apua ja koulutusta. Liettuan kehityspankin (LDB) peruspääoma on 5 miljoonaa ecua. Osakkeista 64 % kuuluu Liettuan hallitukselle ja loput 36 % EBRD:lle. Pankilla on viisihenkinen johtokunta, johon kuuluu kolme Liettuan hallituksen edustajaa ja kaksi edustajaa EBRD:sta. Pankin arvioidaan työllistävän 15 työntekijää. EBRD on osallistunut vastaavien pankkien perustamiseen myös Virossa ja Latviassa.

Tšekki maksaa velkansa IMF:lle etuajassa. Maan 471 miljoonan dollarin suuruinen velka on tarkoitus maksaa takaisin syyskuun loppuun mennessä kaksi vuotta etuajassa. Tšekin keskuspankin johtajan neuvonantaja Tomáš **Potmešil**in mukaan velan ennenaikaisen kuolettamisen mahdollistaa keskuspankin valuuttavarantojen ennätysellinen kasvu, jonka arvioidaan jatkuvan. Heinäkuun lopulla varanto oli 5.3 miljardia dollaria. Maan valuuttavaranto on kasvanut voimakkaasti lisääntyneiden ulkomaisten investointien ansiosta, johon puolestaan ovat vaikuttaneet Tšekin talouden vakaus ja korkeat pitkät korot. Kuolettettava velkaerä on osa IMF:n vuonna 1991 entiselle Tšekkoslovakialle myöntämää 1.6 miljardin dollarin suuruista lainapakettia, joka maan hajoamisen jälkeen jaettiin Tšekin ja Slovakian kesken.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 34

Maailmanpankki huolestunut venäläisten yritysten maksurästien nopeasta kasvusta. Heinäkuun alussa rästien suuruudeksi arvioitiin 112 000 miljardia ruplaa (50 mrd dollaria). Summasta noin puolet on yritysten välisiä velkoja, joista valtaosa on energiateollisuudessa. Ensimmäisen varapääministeri Oleg **Soskovetsin** johtama operatiivinen komissio on laatinut yli 20 lakiluonnosta tilanteen korjaamiseksi. Soskovetsin mukaan Venäjä pyrkii tiukempiin toimiin velkojensa perimiseksi muilta entisiltä neuvostotasavalloilta. Hallituksen tulisi Soskovetsin mielestä ottaa vastuu ministeriöiden veloista ja maksaa niiden palkkarästit valtion työntekijöille. Finanssiministeriön laatimassa lakiluonnoksessa ehdotetaan, että yritysten maksurästit muutetaan vekseleiksi. Yhtenä ratkaisumallina on ehdotettu myös palkkojen ja hintojen jäädyttämistä. Maailmanpankin Moskovan toimiston johtaja Ardy **Stoutjesdijk** ei pidä tätä järkevänä. Hänen mukaansa ongelmaan ei ole yhtä "ihmeratkaisua". Hallituksen olisi varottava tekemästä samaa virhettä kuin vuonna 1992, jolloin valtio kuittasi yritysten väliset velat. Maailmanpankki on ehdottanut mm. energiateollisuuden käsittelemistä erillisenä osana maksurästiongelmaa.

Venäjän keskuspankki laskee diskonttokorkoaan. Korkeus on 23.8. alkaen 130 %. Venäjän keskuspankin edustaja Andrei **Vernikovin** mukaan diskonttokorkeus on nyt lähempänä markkinakorkoja, jotka ovat vuositasolla noin 105 % kolmen kuukauden luotoista. Kuukausitasolla keskuspankin diskonttokorkeus on runsaat 10 %, mikä ylittää tämänhetkisen inflaatiiovauhdin. Reaalikorot ovat noin 4 % kuukaudessa.

Kuukauden sisällä rupla on menettänyt 6 % arvostaan teollisuudelle ja maatalolle myönnettyjen luottojen aiheuttaman ruplien ylitarjonnan vuoksi. Diskonttokoron laskun seurauksena keskuspankki joutui tukemaan ruplaa ennätyskallista suurilla dollari-interventioilla Moskovan valuuttapörssissä. Pörssin vaihto oli 313 miljoonaa dollaria, joka on kaksinkertainen viimeisimpään vaihtoennätykseen verrattuna. Interventoiden seurauksena ruplan kurssi oli torstaina 24.8. hieman maanantaista noteeraustaan korkeampi, 2161 ruplaa dollarilta.

Venäläiset piensijoittajat ostavat edelleen sijoitusyhtiö MMM:n osakkeita. Muutama viikko sitten yhtiön johtaja Sergei **Mavrodi** pidätettiin syytettynä maksamattomista verorästeistä sekä toiminnasta ilman asianmukaista finanssiministeriön lupaa. Pidätyksen seurauksena yhtiön osakkeiden arvo putosi nopeasti. Mavrodin jatkettua toimintaansa vankilasta osakkeiden arvo on jälleen kääntynyt nousuun. Tiistaina yhtiö myi osakkeitaan 1515 ruplalla ja lupasi ostaa niitä takaisin torstaina 1700 ruplan hintaan. Vakuuttelevien lehti-ilmoitusten ja televisiomainosten avulla yhtiö on yrittänyt pitää sijoittajien uskon osakkeisiinsa. Viranomaisten mukaan kyseessä on kuitenkin tyypillinen pyramidi-ilmiö, jossa uusien osakkeiden myynnistä saadut tulot käytetään vanhojen osakkeiden ostoon ilman, että yhtiöllä olisi reaalista omaisuutta. Venäjän keskuspankin pääjohtaja Viktor **Geraschenko** pitää sijoittajien käyttäytymistä "venäläisenä idealismina". Hänen mukaansa valtion pitäisi pikaisesti ryhtyä toimiin vastaavien tapauksien yleistymisen estämiseksi. Toistaiseksi

yhtiö on voinut jatkaa toimintaansa osakekauppaa koskevan lainsäädännön puuttumisen vuoksi.

Uusi konkurssilaki helpottaa Liettuan pankkisektorin kehitystä. Heinäkuun lopulla hyväksytty konkurssilaki antaa maan keskuspankille oikeuden julistaa liikepankki konkurssitilaan. Aiemmin konkurssiin johtava prosessi alkoi velkojien nostamien syytteiden perusteella. Laki antaa tuomioistuimelle oikeuden nimittää maksukyvyttömälle pankille uuden johtajan, millä estetään aiempaa johtoa käyttämästä pankin varoja omiin tarkoituksiinsa. Liettuassa on viime aikoina tapahtunut useita korkeita korkoja tarjonneiden pankkien ja sijoitusyhtiöiden skandaalikursseja.

Valko-Venäjä muuttaa ruplansa nimellisarvoa. Maan hallituksen ja keskuspankin päätöksen mukaan kaikki tulot, hinnat ja yritysten taseet muutetaan kymmenenteen osaan aiemmasta arvostaan 20.8. lähtien. Operaation tarkoituksena on yksinkertaistaa maan maksuliikennettä.

Vuonna 1992 Valko-Venäjän otettua käyttöön jo kierrossa olevan ruplan rinnalle oman Valko-Venäjän ruplansa, ilmaistiin hinnat, tulot jne. edelleen Venäjän ruplissa. Yksi Valko-Venäjän rupla vastasi 10 Venäjän ruplaa. Ostettaessa Valko-Venäjän ruplilla tämä tarkoitti "yhden nollan tiputtamista pois" Venäjän ruplilla ilmaistusta hinnasta. Valko-Venäjän rupla julistettiin ainoaksi lailliseksi maksuvälineeksi toukokuussa 1994. Nyt suoritettu operaatio yhdenmukaistaa Valko-Venäjän ruplan nimellisarvon ja käyvän arvon. Toimenpiteen vaikutusta on vaikea arvioida, sillä Valko-Venäjän rahajärjestelmän toiminta on länsimaisten asiantuntijoiden mukaan ollut vaikeaselkoista. Venäjän keskuspankin varajohtaja Vjatseslav Solovoy uskoo toimenpiteen edistävän Venäjän ja Valko-Venäjän rahajärjestelmien yhdistämistä.

Krimin tasavalta laajentaa taloudellista itsenäisyyttään. Heinäkuun lopulla Ukrainan keskuspankki myönsi Krimin tasavallan pankille oikeuden harjoittaa itsenäistä politiikkaa tasavallan alueella sekä myöntää alueen pankki- ja valuuttalisenssit. Lähes välittömästi Krimin tasavallan pankki perusti kaksi kertaa viikossa toimivan valuuttapörssin. Pörssissä Ukrainan väliaikaisen kupongin, karbovanetsin, ruplakurssi on ollut Ukrainan keskuspankin virallista noteerausta korkeampi. Toistaiseksi pörssiin voivat osallistua vain Krimin, mutta jatkossa myös Ukrainan pankit. Myös noteerattavien valuuttojen määrää on tarkoitus laajentaa. Krimin tasavallan pankilla on myös oma virallinen karbovanetsin ruplakurssi, joka on pörssikurssia heikompi, mutta huomattavasti Ukrainan keskuspankin virallista noteerausta korkeampi.

Dnestrin tasavalta ottaa käyttöön oman valuutan. Moldovassa sijaitsevan ja venäläisten hallitseman tasavallan asukkaat voivat 1.10. asti vaihtaa toistaiseksi käytössä olevia Venäjän ruplia omaan Dnestrin ruplaan kurssiin 100:1. Dnestrin pankin johtaja Vjatseslav Zagrijanski toteaa uuden valuutan mahdollistavan tasavallan talouden todellisen vakauttamisen.

Dnestrin alue julistautui Moldovasta erilliseksi tasavallaksi vuonna 1990. Venäjän armeijan joukot ovat kesästä 1992 alkaen olleet alueella estämässä tasavallan joukkojen ja itsenäisen Moldovan joukkojen yhteenottoja. Vastikään alustavasti hyväksytty sopimus edellyttää Venäjän vetävän joukkonsa kolmen vuoden kuluessa siitä, kun sopimus on astunut voimaan.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 35

Talousministeri Shohin toivoo Venäjälle lisääaikaa velkojensa maksuun. Shohin korosti talouspolitiikkaa koskevassa lausunnossaan Venäjän tarvitsevan nimenomaan laina-ajan pidennystä eikä velkojen osittaista anteeksiantoa. Velkajärjestelyistä huolimatta Venäjän maksettavaksi lankeaa ensi vuonna yli 20 miljardin dollarin lyhennykset. Venäjällä on ulkomaista velkaa yhteensä 80 mrd dollaria. Lyhennysten suorittamista vaikeuttaa talousuudistuksen vaatimien kustannusten lisäksi se, etteivät entiselle Neuvostoliitolle velkaantuneet maat ole pystyneet maksamaan velkojaan Venäjälle sovituissa aikatauluissa. Venäjän viranomaisten arvioiden mukaan näiden maiden velka Venäjälle on 147 mrd dollaria, mutta korkeampiakin arvioita on esitetty.

Kansainvälinen valuuttarahasto kannustaa Venäjää talousuudistuksen nopeuttamiseen. IMF:n edustajien mukaan Venäjä on onnistunut hyvin inflaation taltuttamisessa ja saavuttanut huomattavaa edistystä yksityistämisessä. Yleisesti ottaen talouden siirtyminen valtiojohtoisuudesta markkinatalouteen on kuitenkin edennyt hitaasti. IMF:ssa ollaan huolestuneita erityisesti Venäjän budjettipolitiikan pitävyydestä. Verotulot ovat jääneet ennakoitua huomattavasti pienemmiksi ja uhkaavat kasvattaa budjetoitua alijäämää yli IMF:n kanssa sovittujen rajojen. IMF:n uskotaan ehdottavan Venäjälle entistä tiukemman talousohjelman hyväksymistä syyskuuksi suunnitelluissa neuvotteluissa Venäjän uudesta valmiusluotosta.

Pääministeri Tshernomyrdin vakuuttaa hallituksen pysyvän tiukkana maksurästikysymyksessä. Hänen mukaansa hallitus ei suunnittele yritysten välisten velkojen kuittaamista, vaikka onkin myöntänyt joitakin halpoja luottoja puolustusteollisuudelle ja raskaalle teollisuudelle. Hallituksen mukaan yritykset on pakotettava käyttämään valuuttavarojaan velkojensa maksamiseksi. Yritysten todellinen vakavaraisuus on selvitettävä tappiota tuottavien yritysten konkurssiin lisäämiseksi. Pääministeri yhtyy talousministeri Shohinin ehdotukseen hintojen jäädyttämisestä maksurästiongelman helpottamiseksi. Tshernomyrdinin mukaan hiili-, rauta- ja terästeollisuuden sekä rautatieliikenteen piirissä on jo sovittu hintojen jäädyttämisestä loppuvuodeksi.

Venäjän inflaatio elokuussa noin 5 %. Talousministeriön tietojen mukaan Venäjän teollisuustuotanto pysyi elokuussa muuttumattomana heinäkuuhun verrattuna. Myös inflaatiovauhti säilyi heinäkuun tasolla. Elokuussa inflaatio oli hieman alle 5 %, kun se heinäkuussa oli 5.1 %. Syyskuussa inflaation arvioidaan kiihtyvän, mutta jäävän alle 10 %:in.

Venäjän maanviljelijät vaativat viljan ostohinnan korotuksia, maksurästien suorittamista ja vapautusta veloista. Viime viikolla järjestämässään mielenosoituksessa maanviljelijät syyttivät pääministeri Viktor Tshernomyrdiniä talouspolitiikasta, joka on johtamassa Venäjän maatalouden tuhoon ja täydelliseen riippuvuuteen ulkomaisesta viljasta. Maanviljelijät vaativat sekä Tshernomyrdinin että presidentti Jeltsinin eroa. Presidentti Jeltsinin viime joulukuussa hyväksymän asetuksen mukaan valtio ostaa tänä vuonna ensi kertaa viljaa markkinahintaan. Venäjän valtion viljanostosta vastaavan Roshlebrодукtin johtaja Nikolai Rybakov kertoi valtion ostaneen elokuun loppuun mennessä vain puolet viime vuonna vastaavaan aikaan ostamastaan viljamäärästä hintoja koskevien kiistojen vuoksi. Tshernomyrdin on korostanut, ettei Venäjän valtio voi ostaa viljaa kotimaisilta tuottajilta maailmanmarkkinatason ylittävillä hinnoilla. Asiantuntijoiden mukaan viljasatoa on korjattu aiempaa huomattavasti hitaammin öljy- ja varaosapulan vuoksi. Kuluvan vuoden sadoksi arvioidaan kuitenkin 90 - 100 miljoonaa tonnia, kun sato viime vuonna oli 99 milj. tonnia.

Venäjän joukot vetäytyivät Baltiasta ja Saksasta. Vetäytyminen päättyi sovitun aikataulun mukaisesti 31.8.94. Noin 200 venäläistä jäi sopimuksen mukaan edelleen Viroon purkamaan Paldinskin ydinreaktoreita. Viron ja Venäjän presidenttien sopimuksen mukaan 10 000 eläkkeelle jäänyttä venäläisupseeria saa jäädä Viroon, mutta Viron parlamentti ei ole hyväksynyt sopimusta. Kolmisensataa venäläistä jatkaa työtään Skrundan tutka-asemalla Latviassa vuosisadan vaihteeseen saakka. Liettuasta Venäjän joukot poistuivat viime vuonna. Venäläiset sotilaat vetäytyivät torstaihin mennessä myös Berliinin pohjoispuolella sijaitsevasta Wünsdorfin kaupungista.

Venäjän demokraattisen valinnan johtaja Jegor Gaidar vieraili Suomessa. Venäjän entinen varapääministeri ja talousuudistuksen keulakuva Gaidar tapasi kolmipäiväisellä vierailullaan mm. presidentti **Ahtisaaren** ja pääministeri **Ahon**. Gaidar kehoitti Suomea aktiivisempaan politiikkaan suhteissa Venäjään ja Baltiaan. Suomen ja Venäjän välisen kaupan laajentaminen edellyttää Gaidarin mukaan pankkien välisen yhteistyön kehittämistä.

Gaidarin johtama Venäjän demokraattinen valinta perustettiin viime kesänä parlamenttivaaleissa ennakoitua heikommin menestyneen Venäjän valinnan seuraajaksi. Puolueen tavoitteena on talousuudistuksen etenemisen takaaminen. Gaidar kertoi puolueensa ajavan yhden ehdokkaan asettamista Venäjän vuoden 1996 presidentinvaaleihin. Todennäköisesti puolueen ehdokas on nykyinen presidentti **Jeltsin**, mutta Gaidar ei kieltänyt myöskään omaa ehdokkuuttaan.

Liettuan kansanäänestyksen tulosta ei hyväksytty. Lauantaina 27.8. pidetyssä äänestyksessä liettualaiset ottivat laittoman yksityistämisen ohella kantaa siihen, tulisiko viime vuosien inflaation aiheuttamat tappiot korvata säästäjille. Äänestykseen osallistui noin 37 % äänioikeutetuista. Äänestystuloksen hyväksymiseksi äänestysprosentin olisi pitänyt olla vähintään 50. Alustavien arvioiden mukaan 31 % äänestäneistä kannatti säästöjen indeksointia. Ennen äänestystä presidentti Algirdas **Brazauskas**, maan hallitus, Kansainvälinen valuuttarahasto ja Maailmanpankki varoittivat äänestäjiä indeksoinnin tuhoisista seurauksista maan taloudelle. Entisen presidentti Vitautas **Landsbergisin** johtama oppositioryhmittymä puolestaan kannatti säästöjen indeksointia.

Ukraina yhdistää karbovanetsin virallisen kurssin ja markkinakurssin. Presidentti Leonid **Kutshman** antaman asetuksen mukaan kurssit yhdistetään vähitellen vuoden 1994 loppuun mennessä. Asetuksessa määrätään maan keskuspankki yhdessä hallituksen kanssa päättämään yhdistämisen toteuttamisesta sekä rajojen asettamisesta kurssien välisille eroille siirtymäaikana. Kurssien yhdistämisen helpottamiseksi pankkien välinen valuuttapörssi käynnistetään uudelleen lokakuun alusta. Asetuksen tarkoituksena on mm. valuuttatulojen lisääminen, kotimaisten valuuttamarkkinoiden kehittäminen ja viennin kasvattaminen tuonnin kustannuksella. Lehdistössä Kutshman asetusta on pidetty "talousuudistuksen käynnistäjänä".

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 36

Finanssiministeriö ehdottaa Venäjän verojärjestelmän uudistuksia. Varafinanssiministeri Sergei Alekshashenkon mukaan vuoden 1994 tulot jäävät vajaaseen puoleen budjetoiduista ennakoitua alhaisemman inflaation ja arvioitua jyrkemmän tuotannon supistumisen vuoksi. Myös laajamittainen verojenkierto ja lukuisat verohelpotukset alentavat budjetituloja. Alekshahenkon mukaan verotulojen tulisi olla noin 32 % BKT:sta, mutta niiden osuus on vain runsaat 20 %.

Finanssiministeriön ehdotuksen mukaan teollisuuden verotaakkaa kevennetään alentamalla voittoveroa 38 %:sta 34 %:iin ja tärkeimpien tuotteiden arvonlisäveroa 20 %:sta 10 %:iin. Toisaalta yritysten saamia verohelpotuksia ehdotetaan leikattavaksi. Huipputuloisten tulovero nousee ehdotuksen mukaan 30 %:sta 40 %:iin. Lisäksi ehdotetaan 2 - 5 % suuruisen uuden liittovaltion tuloveron ja yritysten 2 - 3 %:in omaisuusveron käyttöönottoa. Venäjän alueiden oikeutta itsenäisesti päättää veroista rajoitetaan.

Venäjän hallitus pyrkii lisäluottojen saamiseen Kansainväliseltä valuuttarahastolta. Pääministeri Tsernomyrdinin ja talousministeri Shohinin on tarkoitus ehdottaa IMF:lle neljän miljardin dollarin suuruisen lisäluoton myöntämistä Venäjälle IMF:n Madridin vuosikokouksessa lokakuun alussa. Hallitus katsoo onnistuneensa inflaation taltuttamisessa ja budjettivajeen supistamisessa ja pitää lisäluottoa perusteltuna. Ministerit Tsernomyrdin ja Shohin vaativat Madridissa myös velkojen 10 vuoden kuoletohojelman laatimista Lontoon ja Pariisin klubien kanssa. IMF:n edustajat ovat parhaillaan Moskovassa hankkimassa taustatietoa Venäjän talouskehityksestä. Heidän mukaansa tiukan finanssipolitiikan onnistuminen perustuu mm. pakollisten maksujen lykkäämiseen ja velkojen kasaamiseen. Yleisen talouskehityksen ohella valuuttarahastoa kiinnostaa erityisesti vuoden 1995 budjetti, jonka hallitus on luonnostellut parlamenttikäsittelyä varten. Budjettiluonnoksen mukaan kuukausiinflaatio laskee 2.5 %:iin vuoden 1995 loppuun mennessä ja budjettivajetta supistetaan 5 %:iin BKT:sta. Venäjän talousministeriön tietojen mukaan inflaatio oli elokuussa hieman alle 5 %. Venäjän hallituksen taloustutkimuskeskuksen mukaan inflaatio laski elokuussa 4 %:iin.

Venäjän keskuspankki kiristää liikepankkien ja luottolaitosten valvontaa. Keskuspankin pääjohtaja Viktor Geraschenkon hyväksymän määräyksen mukaan keskuspankki voi tarvittaessa nimittää oman edustajansa liikepankin tai luottolaitoksen johtoon enintään kuudeksi kuukaudeksi. Tällaiseen menettelyyn voi johtaa mm. pankin heikko taloudellinen tilanne. Keskuspankin valvontaosaston päällikkö Aleksandr Rychenkov pitää menettelyä äärimmäisenä vaihtoehtona, jonka soveltamiseen ryhdytään vasta, kun muita keinoja - mm. kieltoa ottaa lisävelkaa ja uusia asiakkaita - on tuloksetta kokeiltu. Määräyksellä pyritään turvaamaan pankkisektorin vakaus ja asiakaskunnan luottamus, jota uusien sijoitusyhtiöiden viimeaikaiset skandaalikonkurssit ovat horjuttaneet. Venäjällä on noin 2200 liikepankkia.

Ulkomaisten taloussuhteiden ministeriöltä ehdotus tuontitullien vähittäisestä alentamisesta. Ministeriön laatiman ehdotuksen mukaan tuontitulleja alennetaan kymmenen vuoden aikana vähitellen. Osastopääl-

likkö Aleksandr **Daniltsevin** mukaan venäläisten yritysten kilpailukyvyyn vahvistuminen ja maan kauppapoliittiset intressit ovat määrääviä tekijöitä tullien alentamisesta päätettäessä. Uusia tuontitariffimuutoksia saat-
taa olla odotettavissa jo lokakuussa, jolloin suunnitellaan toteutettavaksi yli 30 % suurusten tuontitullien alennuksia. Heinäkuun alussa Venäjä korotti useiden elintarvikkeiden ja kulutustavaroiden tuontitulleja.

Länsimaiset öljy-yhtiöt pitävät Venäjän pohjoisia alueita lupaavana investointikohteena. Erityisesti länsimaisia öljy-yhtiöitä kiinnostaa Timan Petshoran alue arktisella tundralla Moskovasta koilliseen. Alueella aloitti viime viikolla toimintansa ensimmäinen yhteisyrityksen hoitama öljykenttä - Ardalín. Yhteisyrityksessä ovat osakkaina venäläinen Arhangel'skgeologia ja amerikkalainen Conoco. Osapuolet ovat sijoittaneet Polar Lights-nimiseen yhtiöön 375 miljoonaa dollaria, mikä on verrattain pieni investointi. Conocón edustajan mukaan yhtiöllä on kuitenkin suunnitteilla projekteja vähintään viiden miljardin dollarin arvosta. Conocón lisäksi alueella toimivat ainakin Texaco, Exxon, Amoco, Norsk Hydro ja Neste.

Länsimaisten öljy-yhtiöiden toimintaa Venäjällä haittaa toistaiseksi mm. investointilainsäädännön puuttuminen. Ulkomaisten investointien kannalta tärkeä laki öljystä ja kaasusta on hyväksytty duumassa ensimmäisessä käsittelyssä. Jatkokäsittelyn arvioidaan viivästyvän lukuisten erimielisyyksien vuoksi. Lisäksi odotellaan lakeja tuotannon jakamisesta ja konsessioista. Lakien pikainen hyväksyminen olisi erittäin tärkeää Venäjän huomattavasti laskeneen öljyntuotannon kääntämiseksi nousuun. Öljyntuotannon arvioidaan tänä vuonna laskevan 300 - 310 miljoonaan tonniin vuoden 1988 huipputuotannosta 570 milj. tonnia. Kolmasosa öljykentistä on suljettu mm. korjausten vaatiman rahanpuutteen vuoksi. Lisäksi alaa rasittavat työntekijöille useiden kuukausien ajalta maksamatta jääneet palkat.

Sisällissota Tshetsheniassa kiihtyy. Presidentti Dzohar **Dudajevin** joukot ottivat maanantaina 5.9. yhteen ns. väliaikaisen neuvoston joukkojen kanssa Argunin kaupungissa Tshetsheniassa. Yhteenotto päättyi Dudajevin joukkojen voittoon. Arviot kuolleiden ja haavoittuneiden määräästä vaihtelevat 50:sta satoihin. Dudajev vaatii kansallista yhtenäisyyttä vuonna 1991 Venäjältä irtautuneeseen tasavaltaan. Opositiossa oleva ns. väliaikainen neuvosto puolestaan tukeutuu Venäjään, jonka joukot pyrkivät eristämään tasavallan ja estämään vihollisuuksien leviämisen sen ulkopuolelle.

Viro myönsi neuvostoruplien myynnin. Pääministeri Mart **Laar** on myöntänyt Viron myyneen vuoden 1992 rahauudistuksessa käyttämättömiksi jääneet ruplat. Ruplat myytiin ilmeisesti Kaukasiassa sijaitsevaan Tshetsheniaan, jonka presidentti **Dudajev** kapinoi Venäjää vastaan. Venäjän kanssa tehdyn sopimuksen mukaan ruplat oli määrä palauttaa takaisin Venäjän keskuspankille. Päätöksen ruplien myymisestä teki Viron rahauudistuskomitea, johon Laarin lisäksi kuuluu Eesti Pankin johtaja Siim **Kallas** ja asiantuntija Ardo **Hansson**.

Vielä muutama viikko sitten pääministeri Laar kielsi tietävänsä asiasta. Venäläisten joukkojen vetäytyttyä Virosta rahauudistuskomitea antoi kuitenkin vastakkaisen lausunnon, jossa todettiin kauppajen toteutuneen nimeämättömien välittäjien avustuksella. Rahat myytiin silloiseen kurssitasoon nähden puoleen hintaan 1.8 miljoonalla dollarilla. Komitea päätyi myymään rahat, koska ruplien palauttamisesta Venäjälle ei päästy yksimielisyyteen ja ruplan kurssi laski nopeasti. Ruplakauppojen paljastuttua pääministeri Laaria on vaadittu eroamaan. Entinen pääministeri **Vähi** on ajanut erityisen komitean perustamista tutkimaan ruplakauppoja.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 37

Venäjän tuotannon lasku tasaantumassa. Valtion tilastokomitean mukaan Venäjän bruttokansantuote laski 16.5 prosenttia vuoden kahdeksan ensimmäisen kuukauden aikana. Palveluiden osuus nousi ensimmäistä kertaa Venäjällä yli puoleen BKT:sta. Tammi-elokuun 1994 teollisuustuotanto oli runsaat 23 prosenttia pienempi kuin vuotta aiemmin. Venäjän hallituksen taloustutkimuskeskuksen mukaan teollisuustuotannon lasku kuitenkin pysähtyi heinäkuussa 1994, jolloin tuotanto kasvoi runsaalla prosentilla. Yritysten väliset maksurästit ovat nousseet teollisuuden keskeiseksi ongelmaksi. Presidentin neuvonantajan Jevgeni **Jasinin** mukaan maksurästien määrä vastaa 16 prosenttia BKT:sta. Jasinin arvioi, että noin 80 prosenttia Venäjän yrityksistä on konkurssitilassa.

Tilastokomitean mukaan väestön käytettävissä olevat tulot kasvoivat tammi-elokuussa 12 prosenttia vuoteen 1993 verrattuna. Inflaatio on alhaisinta vuoden 1992 alun jälkeen. Länsimaisten rahoitusasiantuntijoiden mukaan valtion obligaationmarkkinoiden volyymien kasvu kertoo luottamuksen Venäjän talouteen lisääntyneen. Obligaatioiden jälkimarkkinoiden päivävolyymi on noin 45 miljoonaa dollaria. Venäjän keskuspankin pääjohtajan Viktor **Geraschenkon** mukaan positiiviset reaalikorot ja suhteellisen vakaa rupla rohkaisevat säästämistä ja investointeja.

Varapääministeri Shohin vastustaa Venäjän hallituksen suunnitelmaa konvertoida ulkomaista velkaa yritysten osakkeisiin. Yksityistämisestä vastaava varapääministeri Anatoli **Tshubais** kertoi viime viikolla Venäjän hallituksen suunnitelmasta vaihtaa osa Venäjän ulkomaanvelasta ulkomaisille yrityksille yksityistettyjen yritysten osakkeisiin. Varapääministeri Shohinin mielestä velkaa on liian aikaista konvertoida osakkeiksi, sillä sekä venäläisten yritysten osakkeet ja ruplan kurssi ovat aliarvostettuja. Shohinin mukaan Venäjän täytyy ensin päästä sopimukseen velan takaisinmaksusta Lontoon klubin velkojapankkien kanssa. Venäjän mahdollisuuksia neuvotella edullinen sopimus Pariisin klubin kanssa pidetään hyvinä, mikä on nostanut Venäjän Ulkomaantalouspankin (VEB) velkapapereiden hintaa länsimarkkinoilla.

Venäjän ulkomaantaloussuhteiden ministeri Oleg **Davydov** ehdotti Japanissa viime viikolla ns. Tokion klubin perustamista länsimaisten velkojayritysten neuvotteluelimeksi. Davydovin mukaan yksittäisten yritysten saatavat pitäisi asettaa velkaneuvotteluissa etusijalle liikepankkien ja valtioiden ohi. Aiemmin elokuussa ministeri Davydov vetosi länsimaihin Venäjän ulkomaanvelan anteeksiantamiseksi.

EBRD:stä venäläisen Tokobankin osakas. Euroopan jälleenrakennus- ja kehitys pankki ostaa 35 miljoonan dollarin osakkuuden venäläiseen Tokobankiin. Näin EBRD:lle siirtyy 14 prosenttia Tokobankin valuuttamääräisestä pääomasta, mikä oikeuttaa paikkaan johtokunnassa ja vaikutusvaltaan luottopäätöksissä. Lopullinen sopimus osakkuudesta allekirjoitetaan syyskuun lopulla. Tokobank on Venäjän suurimpia liikepankkeja ja sen asiakkaita ovat mm. energiasektorin ja keskeisten teollisuusalojen suuryritykset. Tokobank on ensimmäinen venäläinen liikepankki, johon EBRD sijoittaa. Tokobank uskoo osakkuuden helpottavan pankin pääsyä kansainvälisille rahoitusmarkkinoille.

Sveitsiläispankki Credit Suisse avasi tytäryhtiön Moskovaan syyskuun alussa. Credit Suisse sai lähes kaikkeen pankkitoimintaan oikeuttavan yleislisenssin Venäjän keskuspankilta jo syyskuussa 1993. Pankin peruspääoma on 20 miljoonaa dollaria. Credit Suisse keskittyy toimimaan länsimaisten yritysten sekä suurimpien venäläisten liikepankkien ja yritysten kanssa. Credit Suisse sisaryhtiö CS First Boston avasi myös tytäryhtiön Moskovaan, jolla ensimmäisenä ulkomaisena rahoituslaitoksena on toimilupa operoida Venäjän arvopaperimarkkinoilla.

Venäjä kiristää tullikäytäntöä. Venäjän tulli vaatii 15.9. lähtien rajalla kaikista tuontitavaroista määrätullipaikan vahvistaman sitoumuksen tullien maksamisesta. Tavarantoimittajan on etukäteen hankittava sitoumus määrätullipaikasta. Takuusitoumus pitää olla rahdin kuljettajalla, kun hän saapuu raja-asemalle. Venäjän tullikomitean mukaan käytännöllä pyritään vähentämään valeyritysten antamia tullien maksusitoumuksia. Viipurin tulli ei lupauksestaan huolimatta tiedottanut muutoksesta suomalaisille liikennöitsijöille etukäteen. Uuden käytännön uskotaan lisäävän ruuhkia raja-asemilla.

Viron BKT kasvussa, mutta teollisuustuotanto pienenee edelleen. Viron talousministerin Toivo Jürgensonin mukaan Viron bruttokansantuote kasvoi vuoden 1994 ensimmäisellä neljänneksellä 1.9 prosenttia vuoden 1993 vastaavasta ajankohdasta, mikä enteilee 4-6 prosentin kasvua koko kuluvalle vuodelle. Viron tilastokeskuksen mukaan teollisuustuotanto laski kuitenkin odotusten vastaisesti 5.5 prosenttia tammi-kesäkuussa 1994. Ulkomaiset sijoitukset Viroon kaksinkertaistuivat alkuvuonna ja vastaavat nyt yli 50 prosenttia Viron kokonaisinvestoinneista. Ulkomaisten osuus uusien yritysten osakepääomasta on noussut yli 60 prosenttiin.

Latviassa yksityisen sektorin osuus maan bruttokansantuotteesta on kasvanut 55 prosenttiin vuoden 1994 ensimmäisellä neljänneksellä. Palvelut muodostivat noin 60 prosenttia Latvian BKT:sta tammi-kesäkuussa.

EBRD myöntänyt eniten luottoja asukasta kohti Virolle. Euroopan jälleerakennus- ja kehityspankki on rahoittanut marraskuusta 1992 lähtien kuutta projektia Virossa. Rahamääräisesti eniten EBRD:n luottoja ovat saaneet Venäjä, Puola ja Romania.

Latvian parlamentti hyväksyi uuden hallituksen. Latvian heinäkuusta jatkunut halluskriisi päättyi näin torstaina 15.9., kun maan parlamentin enemmistö asettui tukemaan pääministeri Māris Gailisin johtamaa vähemmistöhallitusta. Pääministeri Gailis kuuluu maan suurimpaan puolueeseen, keskustalaiseen Latvian tiehen. Hän toimi eronneen hallituksen varapääministerinä. Uudessa hallituksessa on myös edustajia keskusta-vasemmistolaisesta Taloustieteilijöiden poliittisesta liitosta. Latvian parlamentti hylkäsi elokuussa oikeistolaisen Latvian kansallisen itsenäisyyden liikkeen (LNNK) johtaman hallituskoonpanon. LNNK suhtautuu jyrkästi venäläisvähemmistön oikeuksiin. Pääministeri Gailis näkee mahdolliseksi parantaa Latvian ja Venäjän välisiä suhteita venäläisten joukkojen poistuttua Baltiasta elokuun lopulla. Pääministeri Gailisin mukaan Latvian ulkopolitiikassa etusijalla ovat kuitenkin integroituminen Euroopan unioniin sekä Euroopan neuvoston jäsenyys.

IVYn taloudellinen yhteistyö laajenee. Perjantaina 9.9. kokoontuneet IVY-maiden pääministerit sopivat maiden välisen maksuunionin ja talouskomitean perustamisesta. Sopimukset hyväksyivät kaikki IVY-maat Turkmenistania ja Azerbaidžania lukuunottamatta. Liitännäisjäsen Ukraina voi asemansa perusteella ottaa osaa vain tiettyihin talouskomitean kokouksiin. Maksu-unioni pyrkii jäsenmaidensa valuuttojen vapaaseen vaihdettavuuteen markkinakursseilla. Sopimuksessa todetaan maiden keskuspankkien rahapoliittinen itsenäisyys, mutta määrätään myös valtioidenvälisen valuuttakomitean perustamisesta. Komitea huolehtii mm. IVY-maiden valuuttasäädösten yhtenäistämistä. Talouskomitean tehtävänä on saattaa voimaan jäsenmaidan hyväksymät sopimukset. Venäjän varapääministeri Aleksandr Shohin vertasi talouskomiteaa Euroopan komissioon.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 38

Venäjän ja Kansainvälisen valuuttarahaston neuvottelut lisäluotoista käynnistymässä. IMF:n johtokunnan venäläisen jäsenen Konstantin **Kagalovskin** mukaan lokakuun lopulla käynnistyvien valmiusluottoneuvottelujen (stand-by arrangement) tekniset valmistelut on aloitettu Moskovassa. Kagalovski on todennut, että Venäjä pyrkii lisäämään luotto-osuuttaan Kansainväliseltä valuuttarahastolta. Valmiusluottojen suuruudeksi on määrätty 68 prosenttia Venäjän 6 mrd. dollarin kiintiöstä IMF:n pääomasta eli 4 mrd. dollaria. Venäjän hallitus pyrkii kuitenkin Kagalovskin mukaan nostamaan luoton yli 5 mrd. dollariin eli noin 90 prosenttiin kiintiöstä. Lisäksi Venäjän hallitus ehdottaa järjestelmämuutosluoton (STF) lisäämistä 2 mrd. dollarilla. IMF on luottottanut Venäjää jo 3 mrd. dollarilla tämän erityisluotto-ohjelman puitteissa. Yhteensä luoton määräksi tulisi näin 7-8 mrd. dollaria. Kagalovskin mukaan luotot käytettäisiin budjettivajeen rahoittamiseen, mikä käytännössä tarkoittaa teollisuuden, maatalouden ja sosiaalisektorin "kiireellisimpien tarpeiden" rahoitusta. Kagalovskin mukaan IMF:n kanssa on myös keskusteltu vakauttamisrahastosta ruplan kurssin tukemiseksi. Lisäksi Venäjä pitäisi ottaa Kagalovskin mukaan Pariisin klubin velkojamaiden joukkoon. Kagalovski arvioi Venäjän saatavat 147 mrd. dollariksi.

Kansainvälisen valuuttarahaston luottojen myöntäminen edellyttää Venäjältä sitoutumista tiukkaan talousohjelmaan. Ohjelman keskeisiä tavoitteita olisivat inflaation alentaminen ja kattavan sosiaaliturvajärjestelmän luominen.

Venäläinen tutkimuslaitos varoittaa inflaation kiihtymisestä. Venäjän taloustutkimusinstituutin (Institute for Economic Analysis) johtaja Andrei **Illarionov**, joka aiemmin toimi Venäjän pääministerin neuvonantajana, ennustaa Venäjän kuukausi-inflaation nousevan loppuvuodesta. Syynä Illarionovin mukaan on kasvavan budjettivajeen rahoitus keskuspankin luotoilla. Budjettivaje nousi hänen mukaansa heinäkuussa 17 prosenttiin BKT:sta (kesäkuussa 10 % BKT:sta), mikä lisäsi keskuspankin osuutta budjettivajeen rahoituksessa. Yhteensä Venäjän keskuspankki on Illarionovin mukaan rahoittanut budjetin menoja 25 000 mrd. ruplalla (10.7 mrd. USD) tammi-heinäkuussa 1994. Rahan määrän kasvu on hänen mukaansa kiihtynyt viime kuukausina.

Venäjän inflaatio oli neljä prosenttia elokuussa. Toisaalta kausivaihtelut tulevat nostamaan inflaatiota syksyllä, sillä elintarvikkeet ovat halvempia kesäisin ja niiden painoarvo inflaation määrittämisessä on suuri.

Ruplan kurssi laski 2 335 ruplaan dollarilta Moskovan valuuttapörssissä 20.9. Kurssilasku kuitenkin pysähtyi Venäjän keskuspankin tasattua kurssivaihteluja. Lisäksi valtion kolmen ja kuuden kuukauden obligaatioiden liikkeellelasku kuluneella viikolla vähensi ruplien tarjontaa valuuttamarkkinoilla. Valuuttaoperaatiot ovat kuitenkin valtion obligaatioita tuottoisampia, sillä niillä saavutetaan noin 180 prosentin vuosituotto, kun taas obligaatioiden tuotto on noin 120 prosenttia. Venäjän finansiiministeriö pyrkii lisäämään pidempiaikaista rahoitusta kuuden kuukauden obligaatioiden avulla. Tarkoituksena on myös laskea liikkeelle vuoden obligaatioita.

Maailmanpankin mukaan Venäjän hiiliteollisuus tarvitsee voimakkaan rakennemuutoksen. Maailmanpankin raportissa todetaan, että Venäjän tappiollisen hiiliteollisuuden tuotantoa ja työllisyyttä pitää vähentää voimakkaasti vuoteen 2 000 mennessä. Hiiliteollisuuden tukiaiset ovat Maailmanpankin arvion mukaan noin 1.4 prosenttia Venäjän bruttokansantuotteesta. Tukiaisilla katetaan tappioita ja kannustetaan investointeja, mikä rohkaisee kaivosyhtiötä toimimaan tappiollisilla hinnoilla. Liian alhaiset hinnat ja siten rajoitetut voitot syövät myös mahdollisesti kannattavien kaivosyhtiöiden toimintaedellytyksiä. Maailmanpankin raportissa todetaan, että kaivosyhtiöiden vastuu työntekijöiden sosiaaliturvasta pitää siirtää paikallishallinnolle. Maailmanpankki on valmis rahoittamaan hiiliteollisuuden rakennemuutosta 500 milj. dollarilla, jos Venäjän hallitus sitoutuu tiukkaan tervehdyttämishjelmaan.

Venäjän hiiliteollisuus työllistää noin 800 000 työntekijää. Hiiliteollisuutta valvova valtion yhtiö Rosugol ilmoitti syyskuun puolivälissä yhdeksän tappiollisen kaivoksen sulkemisesta vuoden 1995 alusta. Kaivosmiesten ammattiyhdistysliike vastustaa kaivosten sulkemisesta ja varoittaa siitä seuraavasta sosiaalisesta räjähdyksestä. Maailmanpankin raportti ehdottaa kuitenkin huomattavasti radikaalimpaa tappiollisten kaivosten sulkemishjelmaa.

Baltian ministerineuvosto avasi sihteeristön Riikaan 13.9. Samassa yhteydessä Baltian maiden pääministerit allekirjoittivat sopimuksen maiden hallitusten ja parlamenttien välisestä yhteistyöstä. Sopimus luo laillisen perustan Viron, Latvian ja Liettuan hallitusten yhteistyölle ministerineuvoston puitteissa sekä määrittelee neuvoston ja Baltian maiden parlamenttien yhteistyöelimen (Baltic Assembly) välisen työjaon. Yhteistyösopimus astuu voimaan 30 päivää sen jälkeen, kun jokaisen maan parlamentti on ratifioinut sopimuksen. Pääministeritapaamisessa sovittiin myös Baltian rauhanturvajoukkojen perustamisesta.

Viron keskuspankki myönsi toimiluvan suomalaispankeille. Suomen Yhdyspankki ja Kansallis-Osake-Pankki saivat Eesti Pankilta luvan haarakonttorin avaamiseen. Sekä SYP:llä että KOP:lla on jo ollut edustus Tallinnassa. Molemmat suomalaispankit suunnittelevat konttorin avaamista vuoden 1995 alussa.

Viroon uusi sosiaaliministeri sosiaalidemokraattien jättäessä hallituksen. Viron presidentti Lennart Meri nimitti maan uudeksi sosiaaliministeriksi oikeistolaisen liberaalidemokraattisen puolueen Toomas Vilosiuksen. Vilosius on toiminut sosiaaliministeriön kansliapäällikkönä. Entinen sosiaaliministeri Marju Lauristin jätti eronpyyntönsä viime tiistaina 20.9. Lauristin on sosiaalidemokraattisen puolueen puheenjohtaja. Viralliseksi syyksi eroon puolue ilmoitti, ettei se hyväksy hallituksen päätöstä olla nostamatta työttömyyskorvauksia. Taustalla on kuitenkin sosiaalidemokraattien vaatimus selvittää Viron rahauudistukseen liittynyt väestöltä kerättyjen ruplien myynti Tshetsheniaan ja pääministeri Mart Laarin osallisuus ruplakauppoihin. Sosiaalidemokraattien lähtö heikentää entisestään pääministeri Laarin hallituksen kannatuspohjaa Viron parlamentissa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 39

Presidentit Clinton ja Jeltsin sopivat taloudellisen yhteistyön tehostamisesta. Sopimus allekirjoitettiin Washingtonissa järjestetyssä huippukokouksessa 26.-27.9. Sopimuksella pyritään lisäämään maiden välistä kaupankäyntiä ja nopeuttamaan investointeja Venäjälle. Vierailun yhteydessä USAn valtiovarainministeri Loyd Bentsen kehui Venäjän talouskehitystä odotettua paremmaksi. Toisaalta hän kehotti Venäjää pyrkimään jatkossa entistä radikaalimman talousohjelman hyväksymiseen. Nykyistä tiukempi budjettipolitiikka voisi Bentsenin mukaan nopeuttaa Venäjälle luvattujen 8 - 10 miljardin dollarin suuruisen lainojen myöntämistä Kansainväliseltä valuuttarahastolta ja Maailmanpankilta. Huipputapaamisen yhteydessä allekirjoitettiin sopimus Maailmanpankin Venäjälle myöntämästä noin 3.5 miljardin dollarin lainasta, joka on tarkoitettu yksityisen yritystoiminnan tukemiseen ja öljyntuotannon tehostamiseen. Talousasioiden ohella presidentit käsitelivät mm. aseriisuntaa ja sopivat ydinkärkien hävittämisestä nopeammin kuin strategisten aseiden tuhoamista koskeva Start-2 -sopimus edellyttää.

Venäjän verotulot vuonna 1994 vain puolet budjetoiduista. Varafinanssiministeri Sergei Alekshashenkon mukaan pääasiallinen syy verotulojen alhaisuuteen on ennakoitua nopeammin laskenut inflaatio. Kuluvan vuoden budjetti perustui arviolle, jonka mukaan inflaatio laskee 7 - 9 %:iin joulukuun loppuun mennessä. Jo maaliskuussa inflaatio laski kuitenkin alle 9 %:in ja oli elokuussa 4 - 5 %. Verotulojen supistumiseen vaikutti myös teollisuustuotannon ennakoitua rajumpi lasku. Arvioiden mukaan teollisuustuotanto on tänä vuonna 20 % viimevuotista alhaisempi. Budjetti ennusti laskun jäävän 8 %:iin. Finanssiministeriön asiantuntijoiden mukaan muita syitä verotulojen laskuun ovat mm. finanssipalveluja tarjoavien yritysten alhaiset verot ja verovirastojen tehoton toiminta. Syyskuun puolivälissä finanssiministeriö jätti hallitukselle vuoden 1995 budjettiluonnoksen, joka perustuu arvioon 3 - 4 % kuukausi-inflaatiosta ja edellyttää budjettivajeen alentamista 5 %:iin BKT:sta.

Erityisesti puolustus- ja energiaministeriöt ovat voimakkaasti kritisoineet hallitusta rajusti supistuneiden budjettiosuuksiensa vuoksi. Verotulojen alhaisuus on supistanut osuuksia edelleen. Talousministeriön edustajan mukaan 95 % puolustusteollisuuden tehtaista on keskeyttänyt tuotantonsa eikä Venäjä pysty huolehtimaan kansainvälisten sopimustensa mukaisesta aseriisunnasta varojen puutteen vuoksi.

Ruplan kurssi putosi syyskuussa 16.5 % elokuun noteerauksestaan. Torstaina 29.9. ruplan kurssiksi noteerattiin Moskovan valuuttapörssissä 2631 ruplaa dollarilta. Ruplan arvon nopean laskun pelätään johtavan inflaation kiihtymiseen ja vaikeuttavan ulkomaisten lainojen saantia.

Presidentti Jeltsiniltä uusi asetuspaketti. Asetukset koskevat talouden akuutteja ongelmia kuten maksurästejä ja investointeja. Maksurästien selvittämistä on vaikeuttanut määräys, jonka mukaan oikeusprosessin alullepanevan yrityksen on maksettava välimiesoikeudelle etukäteismaksu. Maksun suuruus on ollut 10 % kyseessä olevan kaupan arvosta. Jeltsinin asetuksella etukäteismaksu alennetaan korkeintaan 5 %:iin ja se vähenee kaupan arvon lisääntyessä.

Yksityisiä investointeja koskevan asetuksen mukaan valtionbudjetista varataan 0.5 % BKT:n arvosta investointiprojektien rahoittamiseen kilpailuperiaatteella. Investoija sijoittaa projektiin 80 % ja valtio 20 % pääomasta. Laina on kuolettava kahden vuoden kuluessa. Toisen vaihtoehdon mukaan valtio saa itselleen sijoitustaan vastaavat osakkeet, jotka myöhemmin myydään markkinahintaan. Asetuspakettiin kuuluu lisäksi leasingin kehittämistä koskevaetus.

Venäjän hallitus lupaa laajaa ulkomaankaupan vapauttamista. Hallituksen Kansainvälistä valuuttarahastoa ja Maailmanpankkia varten laatimassa muistiossa todetaan mm. öljyn ja öljytuotteiden kiintiöiden ja lisenssien poistaminen vuoden 1995 alusta, ns. erityisviejäjärjestelmästä ja maataloustuotteiden vientitulleista luopuminen vuoden 1994 loppuun mennessä sekä kaikista vientitulleista luopuminen vuoden 1995 loppuun mennessä. Muistiossa mainitaan tavoitteena olevan myös valtiontilauksista luopuminen. Tuonnin puolella päämääränä on mm. kaikkien tuontitullien alentaminen alle 30 % tasolle ja tuontitullien keskiarvon saattaminen alle 10 % tasolle kolmen vuoden kuluessa.

Venäjän ulkomaankauppavaihto kasvoi. Vuoden 1994 kahdeksan ensimmäisen kuukauden aikana Venäjän vienti kasvoi yli 9 % ja tuonti 5.5 % viime vuoden vastaavasta ajankohdasta. Luvut eivät sisällä Venäjän kauppaa entisten neuvototasavaltojen kanssa. Viennin kasvu johtui pääosin raaka-aineiden viennin kasvusta, tuonnin kasvu puolestaan elintarvikkeiden tuonnin lisääntymisestä. Länsimaisten taloustieteilijöiden mukaan Venäjän ulkomaankauppatilastoja vääristävät kuitenkin mm. varjotalouden osuuden puuttuminen sekä tuontiyrittysten aliraportointi verojen välttämiseksi. Kansainvälisen valuuttarahaston arvion mukaan Venäjän ulkomaankaupan ylijäämä oli viime vuonna lähempänä viittä miljardia kuin virallisesti ilmoitettua 15 miljardia dollaria.

Viron hallitukselle epäluottamuslause. Pääministeri Mart Laarin johtama hallitus kaatui 26.9. luottamuslauseäänestyksessä selvällä äänten enemmistöllä. Epäluottamuslauseen antamiseen johti Laarin hallituksen sekaantuminen useisiin skandaaleihin, joista viimeisin liittyi rahauudistuksen yhteydessä toteutettuun ruplien myyntiin Tshetsheniaan. Perustuslain mukaan presidentti Lennart Merellä on kaksi viikkoa aikaa nimittää uuden hallituksen muodostaja. Yhtenä vaihtoehtona pidetään myös parlamenttivaalien siirtämistä vuoden 1995 maaliskuulta aikaisemmaksi.

Viron parlamentti Riigikogulle pitämässään puheessa Laar ilmaisi huolestuneisuutensa nykyisen talouslinjan jatkuvuudesta. Laarin mukaan kehityksen tuhoamiseen riittää yksikin populistinen päätös, kuten suojatullien käyttöönottaminen tai eläkkeiden nostaminen.

Eesti Pank asetti uudet pääomavaatimusrajat liikepankeille. Uusien vaatimusten mukaan liikepankkien oman pääoman on 1.1.96 mennessä oltava vähintään 50 miljoonaa kruunua. Oma pääoma on nostettava tästä vuoden sisällä 60 milj. kruunuun ja 1.1.97 mennessä 75 miljoonaan kruunuun. Arvioiden mukaan uudet pääomavaatimukset johtavat pankkien yhdistymiseen. Tähän saakka Virossa on tapahtunut vasta yksi pankkien yhteenliittyminen. Vuoden 1992 joulukuussa kymmenen maakuntatason pankkia yhdistyi Eesti Ühispankiksi.

Kansainvälinen valuuttarahasto ja Ukraina sopivat alustavasti talousohjelmasta. Sopimus on ensimmäinen Ukrainan kolmivuotisen itsenäisyyden aikana ja sen uskotaan olevan maan todellisen talousuudistuksen alku. Valuuttarahaston ja Ukrainan johdon odotetaan ratifioivan sopimus ensi viikolla. Toteutuessaan se toisi jo ensi kuussa Ukrainan käyttöön 700 miljoonan dollarin lainapaketin. Valuuttarahasto on lisäksi ilmaissut halukkuutensa valmiusluottoneuvottelujen aloittamiseen. Ennakkotietojen mukaan Ukraina voisi saada valmiusluoton muodossa 1.24 miljardia dollaria ensi vuoden alussa. G7-ryhmä on luvannut Ukrainalle neljän miljardin dollarin lainapaketin, mikäli maa aloittaa taloutensa radikaalin uudistamisen. Valuuttarahaston ja Ukrainan alustavasti sopimaan talousohjelmaan kuuluu mm. finanssipolitiikan kiristäminen, ulkomaankaupan ja hintojen vapauttaminen, yksityistäminen ja sosiaaliturvaverkon luominen.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 40

Kansainvälinen valuuttarahasto harkitsee tiukan talousohjelman ehdottamista Venäjälle. Ennakkotietojen mukaan siihen sisältyisi inflaation painaminen yhteen prosenttiin kuukaudessa vuoden 1996 loppuun mennessä, tukiaisten olennainen supistaminen ja rakennemuutoksen edistäminen. Venäjän sitoutuminen uuteen radikaalimpaan talousohjelmaan saattaisi valuuttarahaston edustajien mukaan johtaa 4 - 6 miljardin dollarin suuruisen valmiusluoton myöntämiseen.

Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston vuosikokouksessa Madridissa Venäjän talousministeri **Shohin** totesi Venäjän ulkomaisen velan suuruudeksi 90 miljardia dollaria aiemmin ilmoitetun 80 miljardin dollarin sijaan. Ministeri Shohin on lisäksi vaatinut järjestelmämuutosten (STF) voimassaoloajan jatkamista. Kyseiset luottojärjestelyt ovat toistaiseksi voimassa vuoden 1994 loppuun saakka.

Venäjä pääsi sopimukseen velkajärjestelyistä liikepankkien kanssa. Keskiviikkona 5.10. Madridissa allekirjoitettu raamisopimus antaa Venäjälle lisäaikaa 24 miljardin dollarin suuruisen liikepankkivelan maksamiseen. Sopimukseen pääsyä edelsi yli vuoden kestänyt kiista siitä, voivatko liikepankit ottaa haltuunsa Venäjän valtion omaisuutta, mikäli velkaa ei lyhennetä. Raamisopimuksen mukaan liikepankit luopuvat Venäjän valtion omaisuutta koskevista vaateistaan ja tyytyvät siihen, että entisen Neuvostoliiton ulkomaantalouspankki Vneshekonombank hoitaa velkojen maksun Venäjän hallituksen toimiessa takaajana. Venäjän pääneuvottelijana toiminut talousministeri Aleksandr **Shohin** oli erittäin tyytyväinen sopimuksen johdosta. Hänen mukaansa se on kansainvälinen luottamuslause Venäjän kyvystä maksaa lainansa takaisin. Shohin uskoo sopimuksen helpottavan myös Venäjän muita velkaneuvotteluja. Sopimuksen yksityiskohdista neuvotellaan lähiaikoina. Ennakkotietojen mukaan Venäjä saa viiden vuoden lykkäyksen lyhennyksiin ja korkoihin. Sen jälkeen Venäjä maksaa velkansa pois kymmenen vuoden aikana. Lopullisen sopimuksen allekirjoittamiseen tarvitaan 600 velkojapankin muodollinen hyväksyntä.

Presidentti Jeltsin kannattaa talousuudistuksen nopeuttamista. Lehdistölle vuoden 1993 lokakuun väkivaltaisten yhteenottojen vuosipäivänä puhunut Jeltsin korosti hallituksen pyrkivän nopeuttamaan talousuudistusta, jonka entistä tärkeämmäksi osaksi nousee investointiedellytysten parantaminen ja verouudistus. Jeltsin lupasi hallituksen avainhenkilöiden jatkavan tehtävissään, mutta jätti oppositiopuolueille mahdollisuuden liittyä hallitukseen. Lisäksi Jeltsin totesi neuvonantajiansa vaihdoksen olevan mahdollisia. Hän ei kannata vuoden 1996 kesäksi määrättyjen presidentinvaalien siirtämistä myöhemmäksi. Presidentin mukaan Venäjä on sosiaalisesti, poliittisesti ja sisäisesti vakaa. Talouden positiivisia merkkejä ovat inflaation alentuminen ja säästöjen kasvu.

Venäjän inflaatio 7.7 % syyskuussa. Venäjän tilastokomitean tietojen mukaan inflaatiovauhti lähes kaksinkertaistui syyskuussa elokuuhun verrattuna. Elokuussa kuluttajahinnat nousivat 4 %, mikä on alhaisin kuukausi-inflaatio sitten vuoden 1992 hintauudistuksen. Tilastokomitean mukaan kuluttajahinnat ovat vuoden 1994 alusta nousseet 210 %. Venä-

jän hallituksen alaisen talousuudistuskeskuksen tietojen mukaan inflaatio oli syyskuussa 6 %.

Suomen saamiset Venäjältä noin 7 miljardia markkaa. Suomen Pankin idäntalouksien yksikön keräämien tietojen mukaan Suomen saamiset Venäjältä ovat tällä hetkellä noin 7.0 miljardia markkaa. Tästä luvusta valtion saamista on 0.4 miljardia, valtion takaama luottosaamista 3.5 miljardia ja muuta liikepankkien luottosaamista 2.0 miljardia markkaa. Luottosaamia on näin ollen 5.9 miljardia markkaa. Loput 1.1 miljardia markkaa muodostuvat yritysten ennako- ja käteismaksusaamista Venäjältä eli ns. maksurästeistä. Muiden IVY-valtioiden maksurästtit lisäävät vielä kokonaissummaa.

Vuoden 1993 lopulla luottosaamiset olivat 6.2 miljardia ja käteismaksusaamiset 1.1 miljardia markkaa eli yhteensä 7.3 miljardia markkaa. Luottosaamista on vähentänyt markan ulkoisen arvon vahvistuminen sekä se, että liikepankit ovat myyneet Venäjän luottosaamia ulkomaille. Valtion takaama luottosaaminen on kuitenkin lisääntynyt sen vuoksi, että erääntyneitä korkoja on sisällytetty pääomaan.

Latvian parlamentti hyväksyi lain tullitariffeista. Arvioiden mukaan joulukuun alusta voimaan astuva laki korottaa maataloustuotteiden tuontitullit nelin-viisinkertaisiksi. Finanssiministeri Andris Piebalgs arvioi uusien tariffien johtavan ruuan hintojen nousuun. Piebalgsin mukaan uudet tariffit saattavat vaikuttaa negatiivisesti myös Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston Latvian lainapolitiikkaan. Toisaalta Latvia harkitsee parhaillaan vähentävänsä riippuvuutta ulkomaisista lainoista.

Kansainvälinen valuuttarahasto myönsi Ukrainalle järjestelmämuutosluottoa (STF). Ukraina saa 360 miljoonan dollarin suuruisen luoton käyttöönsä heti, kun valuuttarahaston johtokunta on hyväksynyt vastaavan talousohjelman. Ohjelmaan kuuluu mm. ulkomaankaupan ja hintojen vapauttaminen, valuuttakurssin vakiinnuttaminen, budjettivajeen supistaminen, yksityistämisen edistäminen ja sosiaaliturvatoimien lisääminen. Valmiusluottoneuvottelujen uskotaan alkavan vuoden 1995 alkupuolella. G7-maat lupasivat viime kesänä Napolissa Ukrainalle neljän miljardin dollarin suuruisen lainapaketin. Ukraina odottaa sekä valuuttarahastolta että suoraan läntisiltä hallituksilta 1.5 miljardin dollarin lainasummaa. Loput noin miljardi dollaria Ukraina arvioi saavansa Maailmanpankilta ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankilta (EBRD).

EU valmistelee Itäisen Euroopan maiden jäsenyyttä. Euroopan Unioni on päättänyt laatia kuudelle Keski- ja Itäisen Euroopan maalle - Unkarille, Puolalle, Tšekille, Slovakialle, Bulgarialle ja Romanianle - yksityiskohtaiset toimenpidelistat kunkin maan täysjäsenyyden toteutumiseksi. Päätös jättää myöhempään ajankohtaan mm. keskustelut siitä, koska ko. maiden jäsenyysneuvottelut olisivat mahdollisia. Päätöksen yhteydessä ei keskusteltu myöskään siitä, miten maiden maatalous voitaisiin integroida EU:n maatalouspolitiikkaan.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 41

Ruplan arvo vaihteli voimakkaasti. Syyskuun aikana lähes 20 % arvostaan menettänyt rupla jatkoi heikentymistään Moskovan valuuttapörssissä tiistaina 11.10., jolloin sen arvo laski viidenneksen. "Mustaksi tiistaiksi" nimetyn päivän noteeraus oli 3926 ruplaa dollarilta. Keski- viikkona 12.10. ruplan kurssi vahvistui kuitenkin viitisen prosenttia ja nousi torstaina 13.10. 25 %. Tällöin ruplan kurssiksi noteerattiin 2994 ruplaa dollarilta.

Presidentti **Jeltsin** syytti ruplan tiistaisesta romahduksesta keinottelijoita ja perusti erityisen komitean tutkimaan asiaa. Keinottelijoiksi epäiltiin lehdistössä mm. sotateollisuutta ja maataloutta edustavia pankkeja, jotka arvioiden mukaan käyttivät hallituksen vastikään ko. aloille myöntämiä huokeita ruplalainoja valuuttaostoihin. Pääministeri Viktor **Tshernomyrdin** myönsi hallituksen ja keskuspankin tehneen virheratkaisuja, mutta suhtautui epäillen sabotaasin mahdollisuuteen.

Ennen ruplan vahvistumista torstaina presidentti ehti erottaa finanssiministeri Sergei **Dubininin** ja vaatia keskuspankin pääjohtaja Viktor **Geraschenkon** erottamista. Dubininin erottaminen saattaa johtaa myös kahden varafinanssiministerin - Sergei **Alekshashenkon** ja Andrei **Kazminin** - eroon. Pääministeri Tshernomyrdin nimitti torstaina 13.10. virkaatekeväksi finanssiministeriksi Dubininin ensimmäisen varafinanssiministerin Andrei **Vavilovin**. Venäjän parlamentin on tarkoitus käsitellä Geraschenkon erottamista 17.10. ja äänestää hallituksen luottamuksesta 21.10. Myöhään tiistai-iltana Venäjän keskuspankki ilmoitti diskonttokorkonsa nostamisesta 12.10. alkaen 130 %:sta 170 %:iin. Samalla keskuspankki rajoitti dollariostot pörssissä siihen määrään dollareita, mitä vastaava ruplasumma ostajalla on talletettuna valuuttapörssin tilillään.

Ruplan vahvistumista torstaina pidetään lähinnä keskuspankin huomattavien interventtioiden seurauksena. Keskuspankin varapääjohtaja Dimitri **Tulinin** mukaan keskuspankin valuuttavaranto on supistunut elokuun alun lähes viidestä miljardista dollarista vajaaseen kahteen miljardiin dollariin. Pelkästään lokakuussa keskuspankki on myynyt Moskovan valuuttapörssissä yli 600 miljoonaa dollaria. Tulin uskoo, että suuret edestakaiset vaihtelut ruplan kurssissa ovat lähitulevaisuudessa todennäköisiä ja olennainen osa uudistusprosessia.

Kansainvälisen valuuttarahaston edustajat eivät kommentoineet ruplan romahdusta, mutta pitivät selvänä, että Valuuttarahaston ja Venäjän väliset talousohjelmaa koskevat neuvottelut jatkuvat suunnitelmien mukaisesti ensi viikolla Moskovassa. Tällöin keskustellaan myös neljän miljardin dollarin suuruisesta valmiusluotosta, josta sopiminen saattaa johtaa myös kuuden miljardin dollarin suuruisen ruplan vakauttamisrahaston perustamiseen.

Ulkomaiset investoinnit Venäjälle kasvussa. Ulkomaiset sijoitukset kasvoivat elo-syyskuussa 500 - 600 miljoonaan dollariin kuukaudessa 150 - 200 miljoonasta dollarista kesä-heinäkuussa. Koko vuonna 1993 ulkomaisia investointeja tehtiin miljardin dollarin arvosta. Arvioiden mukaan 20 - 40 % ulkomaisista sijoituksista on alkuperältään venäläistä, ulkomaille siirrettyä pääomaa. Venäläiset sijoittajat saavat mm. huomattavia veroetuja sijoittaessaan pääomansa ensin ulkomaille ja sitten takaisin Venäjälle "ulkomaisina sijoituksina".

Ulkomaisten sijoittajien kiinnostuttua venäläisten yritysten osakkeista niiden hinnat ovat nousseet jopa kymmeniä prosentteja päivässä. Silti venäläisiä osakkeita pidetään edelleen halpoina verrattuna osakkeiden hintoihin muualla maailmassa. Ulkomaiset sijoittajat ovat kiinnostuneita erityisesti energiasektorin ja telekommunikaatioalan yritysten osakkeista. Mikäli Venäjällä hyväksytään selkeitä säädöksiä investointien perustaksi, ulkomaisten investointien uskotaan lisääntyvän kiihtyvällä vauhdilla.

Venäjän keskuspankki korotti liikepankkien minimipääomavaatimusta. Uudet vaatimukset astuvat voimaan vuoden 1995 alusta. Niiden mukaan minimipääoma nousee pääsääntöisesti kolmeen miljardiin ruplaan nykyisestä 2.2 miljardista. ECUina ilmaistu minimipääoma pysyy nykyisessä miljoonassa ECUssa. Keskuspankin edustajien mukaan ruplan voimakkaat kurssimuutokset eivät vaikuttaneet päätökseen.

Suomen ja Venäjän talouskomissio piti toisen yhteistyökokouksensa Helsingissä 10.-13.10.1994. Suomen puolen puheenjohtajana toimi kauppaja- ja teollisuusministeri Seppo **Kääriäinen**, Venäjää edusti ulkomaankauppaministeri Oleg **Davidov**. Komissio käsitteli kaupan ja talousyhteistyön, lähialueyhteistyön sekä yritystoimintaan liittyvän yhteistyön kehittämistä. Lisäksi komissiossa käsiteltiin valuutta-, luotto- ja rahoituskysymyksiä sekä Suomen saamia Venäjältä.

Suomen saamiset Venäjältä ovat 6.6 miljardia markkaa. Valtion erityistilisaaminen on supistunut alle 50 miljoonaan markkaan. Valtion takaama luottosaaminen on 3.6 mrd markkaa (erääntynyt 2.1 mrd markkaa), liikepankkien luottosaamiset 2 mrd markkaa ja yritysten maksurästit 1.1 miljardia markkaa.

Viron parlamentti ei hyväksynyt keskuspankin pääjohtaja Siim Kallasta hallituksen muodostajaksi. Presidentti voi nyt nimittää uuden hallituksen muodostajan tai parlamentti päättää hallituksen kokoonpanosta itse. Yhtenä vaihtoehtona on myös ennen aikaisten vaalien järjestäminen. Normaalisti vaalit pidettäisiin ensi maaliskuussa. Uudeksi pääministeriehdokkaaksi on julkisuudessa arveltu mm. Kokoomuspuolueen puheenjohtaja Tiit **Vähiä** ja parlamentin puhemiestä Ülo **Nugisia**.

Valko-Venäjä kielsi ulkomaanvaluutan käytön kaikissa kotimaan käteismaksuissa. Vähittäiskaupassa määräys astuu voimaan vuoden loppuun mennessä, yritysten välisessä kaupassa määräystä on alettava noudattaa viikon kuluessa. Valko-Venäjä, joka on neuvotellut Venäjän kanssa rahaliitosta, kieltää uudella määräyksellä näinollen myös ruplan käytön kotimaan käteismaksuissa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 42

Venäjän keskuspankin pääjohtaja Viktor Geraschenko erosi. Geraschenko jätti eronpyyntönsä kolme päivää ruplan kurssin romahduttaneen "mustan tiistain" 11. lokakuuta jälkeen.

Presidentti Jeltsin nimitti keskuspankin vt. pääjohtajaksi nykyisen varapääjohtajan Tatjana **Paramonovan**, 44. Paramonova on ollut Venäjän keskuspankissa vuodesta 1992 ja johtanut luotto- ja budjettipolitiikkaa. Hän on asiantuntijoiden mukaan ajatuksiltaan lähellä Geraschenkoa, joskin enemmän markkinahenkinen ja tiukemman inflaatiolinjan kannattaja. Venäjän perustuslain mukaan keskuspankin pääjohtajan nimittää ja erottaa valtion duuma presidentin esityksestä. Uusina pääjohtajaehdokaina on väläytelty ainakin aiempaa finanssiministeriä Boris **Fjodorovia**, entistä pääministeriä Jegor **Gaidaria** ja keskuspankin varapääjohtajaa Dmitri **Tulinia**, joka äskettäin nimitettiin Kansainvälisen valuuttarahaston johtajistoon.

Ruplan kurssi oli kuluneella viikolla suhteellisen vakaa ja torstaina dollarilla sai valuuttapörssissä (MICEX) 3015 ruplaa.

Kansainvälisen valuuttarahaston edustajat arvostelivat Venäjän talouspolitiikkaa. Kuluneella viikolla Moskovassa käydyt keskustelut koskivat Venäjän budjettitilannetta ja 4 miljardin dollarin valmiusluottojärjestelyä, johon mahdollisesti liittyisi myös 6 miljardin dollarin vakautusluotto ruplan kurssivaihteluiden vakauttamiseksi.

Valuuttarahaston edustajat arvostelivat Moskovassa Venäjän hallitusta siitä, että se ei ole riittävästi pyrkinyt pienentämään budjettivajetta ja luottaa liikaa ulkomaiseen apuun budjettivajeen rahoituksessa. Valuuttarahaston **Odling-Smeen** mukaan Venäjä ei tule saamaan kaikkea toivomaansa rahoitusta eikä suuri velkaantuminen missään tapauksessa olisi Venäjän edun mukaista. Valuuttarahaston edustajien mielestä Venäjän hallitus ei myöskään pysynyt tarpeeksi rauhallisena edellisen viikon valuuttamyllerryksen aikana. Valuuttarahaston mission vetäjän **Hernandez-Catan** mielestä muutaman henkilön erottaminen, poliisitutkinnat ja syntipukkien etsiminen sekä valuuttamarkkinoiden rajoitusten lisääminen eivät auta tilannetta. Hän ei myöskään usko, että valuuttamarkkinoiden häiriöiden takana olisi jokin salaliitto. Hernandez-Catan mukaan venäläisten tulisi oppia, että keskuspankki ei voi vakauttaa valuuttamarkkinoita, jos talouspolitiikan muut perustekijät kuten budjettitasapaino eivät ole kunnossa.

Venäjän budjettivajeongelman ratkaisua ei näköpiirissä. Tammielokuussa Venäjän yhdistetty budjettivaje nousi 11 prosenttiin BKT:sta. Vuoden 1993 vastaavaan ajankohtaan verrattuna vaje on yli kaksinkertainen ja se on selvästi kasvanut alkuvuodesta. Budjetin tulot suhteessa BKT:een ovat laskeneet viime vuoden 31 prosentista 26 prosenttiin. Budjettivajeesta 83 prosenttia on katettu keskuspankin myöntämällä luotoilla ja 11 prosenttia valtion joukkovelkakirjojen liikkeellelaskulla. Lokakuun loppupuolella valtio laskee liikkeelle ensimmäisen yhden vuoden lainaerän. Vuotta 1995 koskeva budjettikäsittely on viikkoja myöhässä aikataulusta. Kuluneella viikolla luonnosta käsiteltiin hallituksessa ja torstaina 27.10 pääministeri Tshernomyrdin esittelee sen duumalle. Tämän hetkisen budjettiluonnoksen mukaan budjettivaje olisi vielä ensi vuonna yli 8 prosenttia BKT:sta.

Varapääministeri Shohinin mukaan budjettiluonnos merkitsee kuitenkin radikaalia politiikan muutosta ja sillä pyritään kuukausi-inflaation painamiseen alle yhden prosentin ensi vuoden lopussa. Shohinin mielestä uusi budjettiluonnos edellyttää kansainväliseltä valuuttarahastolta 8 miljardin dollarin rahoitusta valmiusluottojärjestelyn ja siirtymätalouksille tarkoitetun erityisluottojärjestelyn (STF) kautta ja mahdollisesti vielä 6 miljardin dollarin ruplan vakautusluottoa.

Venäjän ulkomaankauppa kasvoi tammi-syyskuussa. Maan ulkomaankauppatilastojen mukaan vienti (pl. muut IVY-maat) kasvoi arvoltaan 9 % edellisen vuoden tammi-syyskuusta ja tuonnin arvo lisääntyi 5 %. Vientiä kertyi 33 mrd.USD ja tuontia 19 mrd.USD, joten kauppatase osoitti 14 mrd. USD:n ylijäämää. Länsimaisten arvioiden mukaan merkittävä osa tuonnista Venäjälle, mahdollisesti jopa puolet, jää kuitenkin tilastoimatta. Venäjän ulkomaankauppatilastojen mukaan läntisten teollisuusmaiden osuus sekä viennistä että tuonnista kasvoi noin kahteen kolmasosaan. Kehitysmaiden osuus väheni 12-13 %:iin ja muiden maiden osuus noin 20 %:iin.

Energian vienti lisääntyi määrältään selvästi (raakaöljy 11 % sekä öljytuotteet ja maakaasu 16-17 %). Tilastoidussa tuonnissa elintarvikkeiden osuus kasvoi noin 30 %:iin. Koneiden, laitteiden ja kuljetusvälineiden osuus säilyi ennallaan 30 %:ssa.

Venäläisten liikepankkien määrä on kasvanut nopeasti. Tämän vuoden alussa pankkeja oli noin 2000, kesäkuussa runsaat 2200 ja syyskuussa jo yli 2500. Eräät Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmanpankin asiantuntijat ovat todenneet nopean kasvun vaikeuttavan keskuspankin mahdollisuuksia valvoa pankkijärjestelmän toimintaa. Liikepankkien rästissä olevat saatavat yrityksiltä ovat kasvaneet. Kolme neljäsosaa kaikista pankeista ja kolmasosa sadasta suurimmasta pankista on sellaisia, joissa yritykset mm. teollisuuden piiristä ovat sekä omistajina että lainansaajina. Venäjän teollisuus- ja yrittäjäliiton tutkimusinstituutin mukaan monet pienet pankit voivat joutua vaikeaan tilanteeseen.

Viro sai uuden pääministeriehdokkaan. Presidentti Meri nimitti torstaina nykyisen ympäristöministerin Andres Tarandin uuden hallituksen muodostajaksi. Viime viikolla Viron parlamentti riigikogu torjui presidentin asettaman ensimmäisen ehdokkaan Siim Kallasin pääministeriyden. Mikäli myös Tarandin ehdokkuus torjutaan, parlamentin on selvitettävä hallituskriisi itse, sillä presidentti ei perustuslain mukaan enää aseta uutta ehdokasta. Parlamentin epäonnistuessa maassa joudutaan järjestämään ennenaikaiset parlamenttivaalit.

Liettuan hallitus hyväksyi uudet tullitariffit. Liettua alentaa maataloustuotteiden tuontitulleja 44 prosentista 35 prosenttiin sekä kumoaa kaikki maataloustuotteiden tuontirajoitukset marraskuun 7. päivästä alkaen. Tullitariffeja alennetaan Kansainvälisen valuuttarahaston suositusten mukaisesti. Päätös helpottaa olennaisesti uuden kolmivuotisen talousohjelman laatimista Liettuan ja IMF:n välillä. Heinäkuussa Liettuan hallitus päätti korottaa maataloustuotteiden tuontitulleja kotimaan tuotantonsa suojaamiseksi. Tullitariffien korotuspäätös jarrutti kuitenkin neuvotteluja IMF:n kanssa, joka vaati Liettualta avoimempaa politiikkaa tuonnin suhteen. Ensi vuoden alusta voimaanastuva Liettuan ja Euroopan Unionin välinen vapaakauppasopimus velvoittaa Liettuan alentamaan vähitellen EU-maista tuotavien tuotteiden tulleja. Vapaakauppasopimusta ei kuitenkaan sovelleta maataloustuotteisiin.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 43

Venäjän hallitus antoi vuoden 1995 budjettiehdotuksen parlamentille. Pääministeri **Tshernomyrdin**in duumalle esittelemässä luonnoksessa valtion budjettivaje on ensi vuonna vajaat 8 % BKT:sta. Luonnos pohjautuu mm. siihen, että vajeen rahoittamiseksi ei aiemmasta poiketen käytettäisi lainkaan keskuspankin luottoja valtiolle. Vaje pyritään kattamaan valtion kotimaisilla velkapapereilla sekä ulkomaisella luotonotolla, jota on luonnoksessa laskettu tarvittavan 10 mrd. dollaria, etupäässä kansainvälisiltä rahoitusjärjestöiltä. Näillä edellytyksillä inflaatio vaimenisi luonnokseen liittyvän talousennusteen mukaan ensi vuonna 25-30 %:iin (vajaat 3 % kuukaudessa vuoden ensipuoliskolla ja noin 1 % jälkipuoliskolla) ja ruplan kurssi vakautuisi suunnilleen nykytasolle. Neuvottelut Venäjän ja Kansainvälisen valuuttarahaston välillä ovat käynnissä talouden vakauttamisohjelmasta ja siihen liittyvästä luototuksesta.

Eräät Venäjän talouspolitiikasta vastaavat virkamiehet ja duuman jäsenet ovat huomauttaneet, että ehdotetun budjetin seurauksena teollisuustuotanto pienenisi ensi vuonna noin 30 % ja lisäksi työttömyyttä jyrkästi. Varapääministeri **Shohinin** mukaan budjettikäsittelyn viivästyminen vuodenvaihteen yli johtaisi budjettiluonnostakin selvästi tiukempaan tilanteeseen budjettimenojen osalta.

Venäjän duuma antoi luottamuslauseen Viktor Tshernomyrdinin hallitukselle. Demokraattisen puolueen alkuunpanemaa epäluottamuslausetta kannatti 194 lähinnä kommunistien, nationalistien ja keskustan edustajaa eli noin 40 % duumasta. Määräenemmistöön oppositio olisi kuitenkin tarvinnut vähintään 226 edustajaa 450-paikkaisessa duumassa. Duuman luottamuksen menettäminen ei merkitse Venäjällä automaattisesti hallituksen kaatumista, vaan sen kohtalo siirtyy perustuslain mukaan presidentin päätettäväksi.

Presidentti Boris Jeltsin kritiikin kohteena. Venäjän varafinanssiministeri **Sergei Aleksashenko** arvostelee presidenttiä epäjohdonmukaisuudesta ja sekavuudesta finanssikysymyksissä. Presidentti on julkisuudessa puolustanut tiukkaa finanssipolitiikkaa, mutta epävirallisesti hänellä on ollut tapana vaatia puhelimitse finanssiministeriöltä selvitystä milloin millekin johtajalle tai kenraalille myöntämättä jätetyistä varoista. Aleksashenko arvostelee myös presidentin tapaa erottaa ja nimittää hallituksen jäseniä keskustelematta pääministerin kanssa. "Mustan tiistain" 11.10. jälkeen jo kolme hallituksen jäsentä on vaihtunut. Perustuslain mukaan presidentti voi erottaa ministerin vain pääministerin esityksestä, kun taas varaministerin erottaminen kuuluu hallitukselle. Aleksashenko on harkinnut eroavansa hallituksesta budjettikäsittelyn loputtua.

Yhdysvallat sopi Venäjän kanssa velkojen uudelleenjärjestelystä. Tiistaina 25. lokakuuta allekirjoitetulla sopimuksella lykätään 900 miljoonan dollarin maksut, mutta samalla Venäjä sitoutuu maksamaan kuluvana vuonna Yhdysvalloille 800 miljoonaa dollaria. Sopimus liittyy Pariisin klubissa kesäkuussa sovittuun Venäjän velkojen uudelleenjärjestelyyn. Venäjän ulkomaanvelka on 83 miljardia dollaria, josta noin puolet on länsimaiden julkisten rahoituslaitosten saamista. Yhdysvaltojen osuus länsimaiden julkisista saamista on reilut 5 miljardia dollaria (14 % Pariisin klubissa sovittavista Venäjän veloista).

Sopimuksen allekirjoittanut Yhdysvaltojen alivaltiosihteeri Lawrence Summers totesi käymiensä keskustelujen pohjalta, että Venäjän vakautuspolitiikka on käänneasteessa hallituksen ottaessa selkeäksi tavoitteekseen vuonna 1995 inflaation vähentämisen ja pyrkimyksen päästä irti käytännöstä rahoittaa budjettivaje keskuspankin myöntämällä luotoilla. Summersin mielestä Venäjän tulisi keskittyä verojen keruujärjestelmän tehostamiseen, verohelpotusten poistamiseen ja veropohjan laajentamiseen, koska verotulojen BKT-osuus on laskenut 4 prosenttiyksikköä edellisvuodesta.

Palkanmaksuviiveet olivat työntekijöiden joukkokokousten aiheena eri puolilla Venäjää 27. lokakuuta. Aloitteen joukkokokousten järjestämiseksi teki syyskuussa Venäjän riippumattomien ammattiliittojen keskusjärjestö, joka ilmoittaa jäsenmääräkseen 50 miljoonaa työntekijää (koko 70 miljoonan henkilön työvoimasta). Keskusjärjestö odotti noin kahden miljoonan ihmisen osallistuvan kokouksiin. Osanotto jäi vähäisemmäksi (Moskovassa ja Pietarissa niihin arvioitiin saapuneen 7000-8000 ammattiliittojen jäsentä). Palkkarästien summa vastaa noin neljännestä koko talouden kuukausittaisesta palkkasummasta ja valtion osuus palkkarästeistä on reilu kolmannes.

IVY-huippukokous 21. lokakuuta perusti jäsenmaiden välisen talouskomitean. IVY-maiden presidenttien perustaman komitean tehtäväalueet ja valtuudet sovitaan myöhemmin. Komitean ensimmäisiksi työsarjoiksi on arvioitu IVY-maiden suunnittelema maksuliitto, energia- ja liikenneyhteydet sekä jäsenmaiden talouksia koskevat analyysit ja ennusteet. Komitean sijituspaikka on Moskova.

Huippukokous käsitteli myös IVY-integraation pidemmän aikavälin kysymyksiä, mm. tulliliiton ja valuuttaunionin aikaansaamista. Kokous otti tiedoksi Kazakstanin presidentin ehdotuksen Euraasian liiton perustamisesta. Viiden IVY-maan presidentit saapuivat kokoukseen kaksi päivää aiemmin Istanbulissa Turkin kanssa pidetystä huippukokouksesta, jossa allekirjoitettiin julkilausuma alueellisesta yhteistyöstä mm. luonnonvarojen hyödyntämiseksi.

Andres Tarand valittiin Viron uudeksi pääministeriksi. 54-vuotias ympäristöministeri Tarand hyväksyttiin uudeksi pääministeriksi parlamentin äänestyksessä torstaina. Tarandia, joka ei kuulu mihinkään puolueeseen, kannattivat pääasiassa oikeistolaiset ja sosiaalidemokraatit eli ne tahot, jotka olivat mukana myös edellisessä hallituksessa. Uuden pääministerin on Viron perustuslain mukaan esitettävä presidentille ministerilistansa viikon kuluessa. Tarandin mukaan hallituksen kokoonpanoon ei ole odotettavissa suuria muutoksia. Uuden hallituksen toimikausi kestää ensi maaliskuuhun saakka, jolloin Virossa järjestetään uudet parlamenttivaalit.

Liettua ja IMF sopivat uudesta talousohjelmasta. Kansainvälinen valuuttarahasto hyväksyi 24. lokakuuta Liettuaa koskevan uuden kolmivuotisen talousohjelman. Liettua saa näin ollen IMF:ltä 201 milj. dollarin suuruisen luoton, jonka avulla pyritään edistämään Liettuan talousuudistusta ja madaltamaan inflaatiota. Inflaatiota yritetään saada alas noudattamalla tiukkaa budjettipolitiikkaa sekä pitämällä liti sidottuna dollariin kurssilla 1 USD = 4 litiä. IMF:n mukaan Liettua on edistynyt merkittävästi talousuudistuksensa. Liettuan talouskasvun IMF arvioi kohoavan ensi vuonna 6-7 prosenttiin täksi vuodeksi ennustetusta 1-2 prosentista.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 44

Venäjällä keskustellaan ruplan vakauttamisesta. Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa käydyissä keskusteluissa on puhuttu ruplan arvon mahdollisesta kiinnittämisestä jo ensi vuoden alussa, mikä olisi uusi askel Venäjän vakautuspolitiikassa. Venäjän edustaja Kansainvälisen valuuttarahaston johtokunnassa, Konstantin **Kagalovski**, sanoo järjestelyn kuitenkin edellyttävän sitä, että Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa voidaan sopia 14-16 mrd. dollarin lainapakettista. Lainapaketti koostuisi valmiusluotosta (6 mrd. USD), rakenneopeutusluoton (STF) lisäyksestä (2 mrd. USD), erityisnosto-oikeuksien täysimääräisestä käytöstä (2 mrd. USD) sekä ruplan vakautusrahastosta (6 mrd. USD). Lainapaketti olisi tässä muodossa suurin valuuttarahaston koskaan yksittäiselle maalle myöntämä ja Kagalovskin mukaan mm. vakautusluottoon liittyen Venäjän kohdalla pitäisi poiketa valuuttarahaston nykyisestä käytännöstä eli se pitäisi myöntää suoraan Venäjän käyttöön. Järjestely edellyttäisi myöskin erittäin tiukkaa finanssi- ja rahapolitiikkaa sekä sitä, että keskuspankki lakkaisi rahoittamasta budjettivajetta. Duumassa käsittelyssä olevan budjettiluonnoksen mukaan budjettivaje vastaisi ensi vuonna edelleen noin 8 prosenttia BKT:sta. Keskustelut valuuttarahaston kanssa jatkunevat marraskuussa.

'Mustan tiistain' tapahtumat saattavat tuoda lisämuutoksia Venäjän hallitukseen. Lokakuun 11. päivä tapahtunutta ruplan romahtamista selvittänyt tutkimusryhmä syyttää talousministeriötä, finanssiministeriöitä, keskuspankkia ja useita liikepankkeja siitä, että ne keräsivät suuria voittoja horjuttamalla Venäjän rahajärjestelmää. Tutkimusraporttiin liittyen duuman puhemies Ivan **Rybkin** sanoo, että Venäjän hallituksen kokoonpanoa tullaan lähiviikkoina tarkistamaan ja erityisesti talous- ja oikeusministerin sekä useiden varaministerien asema on vaakalaudalla. Tutkimusryhmän mukaan valtion korkeimpien päättäjien toimia ei ole riittävästi koordinoitu ja hallituksen tulee välittömästi ottaa valuuttamarkkinat kontrolliin sekä vahvistaa rahoitusmarkkinoita koskevaa lainsäädäntöä.

Venäjän työllisyystilanne heikkenemässä. YK:n alainen Kansainvälinen työjärjestö ILO on arvioinut Venäjän avoimen työttömyyden nousseen noin 8 prosenttiin työvoimasta. Tältä osin kehitys vastaa Venäjän hallituksen keväällä hyväksymää talousennustetta, jossa ILO:n määritelmän mukaisen avoimen työttömyyden ennakoitiin kasvavan 5 prosentin tasolta lähes 9 prosenttiin tämän vuoden loppuun mennessä. Ns. virallinen työttömyysaste, johon lasketaan vain työttömyysrekisteriin ilmoittautuneet, on tällä hetkellä alle 2 prosenttia. Avoimen työttömyyden lisäksi työntekijöitä on pakkolomalla (joko palkatta tai osapalkkaisina) ja heidän määränsä vastaa 5-6 prosenttia koko työvoimasta. Teollisuuden osalta ILO hahmottaa työllisyyden tilaa laajemmin ja raportoi piilotyöttömyyden (mm. pakkolomat, lyhennetty työpäivä) koskettavan kaiken kaikkiaan yli kolmannesta alan työntekijöistä.

Ulkomaisia sijoituksia virtaa Viroon. Valtiovarainministeriön julkistamien tilastojen mukaan ulkomaiset sijoittajat ovat investoineet Viroon lähes 1.3 miljardin kruunun (yli 100 milj. USD) arvosta kuluvan vuoden yhdeksän ensimmäisen kuukauden aikana. Tammi-syyskuussa Viroon perustettiin 1145 osittain tai kokonaan ulkomaisessa omistuksessa olevaa yritystä.

Investointivolyymien perusteella suurin ulkomainen investoija Virossa on Ruotsi. Se on investoinut Viroon kaikkiaan 1.05 mrd. kruunun arvosta. Suomen tekemien investointien arvo (827 milj. EEK) on toiseksi suurin. Seuraaviksi tulevat Venäjä (473 milj. EEK), Yhdysvallat (276 milj. EEK) ja Saksa (126 milj. EEK).

Suomi on ollut tähän mennessä aktiivisin ulkomainen investoija Virossa: loka-kuun alkuun mennessä suomalaiset olivat perustaneet Viroon kaikkiaan 4190 yritystä. Suomen jälkeen vilkkaimmin Viroon ovat investoineet Venäjä (979 yritystä), Ruotsi (875 yritystä), Saksa (319 yritystä) ja Yhdysvallat (287 yritystä).

Valtiovarainministeriön laatimiin tilastoihin ulkomaisista investoinneista eivät sisälly uudelleensijoitetut voitot eivätkä pitkäaikaiset lainat, jotka tavallisesti lasketaan mukaan ulkomaisia investointeja tilastoitaessa.

Entisten neuvostotasavaltojen ja itäisen Keski-Euroopan maariskiluokitukset. "Euromoney"-lehti julkaisi syyskuussa uuden maariskiluokituksen, joka perustuu johtavien pankkien sekä rahoitus- ja tutkimuslaitosten asiantuntijoiden arvioihin.

Entisen Neuvostoliiton maista pienin maariski on Virolla, joka oli 102. sijalla kaikkiaan 167 maan joukossa. Viro on parantanut merkittävästi sijoitustaan viime vuodesta, sillä syyskuussa 1993 tehdyssä luokituksessa Viro oli vielä sijalla 122. Myös muiden Baltian maiden maariski on pienentynyt viime vuoteen verrattuna. Liettua löytyy uudessa luokituksessa sijalta 121. (130. v.93) ja Latvia 125. (132.) Kaikkien muiden entisten neuvostotasavaltojen maariski on Baltian maita suurempi, eivätkä niiden sijoitukset ole merkittävästi muuttuneet viime vuoden syyskuuhun verrattuna. Kazakstan löytyy sijalta 132., Venäjä on 136., Valko-Venäjä 138. ja Ukraina 147.

Itäisen Keski-Euroopan maista pienin maariski on Tshekillä, joka on 39. sijalla. Itäisen Keski-Euroopan maista vain Tshekki on kyennyt parantamaan jonkin verran sijoitustaan maariskiluokituksessa viime vuoteen verrattuna (syyskuussa 1993 Tshekki oli 43.). Muiden valtioiden sijoitukset ovat pysyneet jokuinkin samoina: Unkari löytyy uuden luokituksen sijalta 46., Slovakia 66. ja Puola 73.

Pienin maariski on Yhdysvalloilla, Suomi on säilyttänyt luokituksessa viimevuotisen 21. sijansa.

Ukrainan talouden uudistusohjelma on pantu käyntiin hintojen korotuksella. Julkisen liikenteen lipunhinnat nousivat lähes 10-kertaisiksi, vuokrat 7-kertaisiksi ja leivän hinta nelinkertaistui, kun valtion hintatukia supistettiin. Kansainvälinen valuuttarahasto on myöntänyt Ukrainalle järjestelmänmuutosluottona 371 miljoonaa dollaria ja edellyttää maalta hintojen, valuutansääntelyn ja ulkomaankaupan vapauttamista sekä rakennemuutoksen ja sosiaaliturvatoimien nopeuttamista. Ukrainan on saatava myös kuriin 20 prosenttiin BKT:sta kohonnut budjettivajeensa sekä miljardeihin dollareihin noussut ulkomaankaupan vaje. Kesällä Ukrainan presidentiksi valittu Leonid Kutshma esitteli laajan vyönkiristysohjelmansa parlamentille lokakuussa. Ilman kiristyksiä Ukrainalla ei ole Kutshman mukaan toivoa valuuttarahaston 1.5 mrd. dollarin valmiusluotosta.

Euroopan Unioni ja Itä-Euroopan maat keskustelivat ensimmäisen kerran yhdessä laajenemisstrategiasta. EU-maiden ja kuuden EU:hun pyrkivän Keski- ja Itä-Euroopan maan ulkoministerit pohtivat Luxemburgissa maanantaina 31. lokakuuta, kuinka kyseisten maiden yhdentämistä EU:hun olisi edistettävä. Erityisesti keskusteltiin siirtymätalouksien lainsäädännön sopeuttamisesta EU-lainsäädäntöön. Kokoukseen osallistuivat EU-maiden, EU:n jäsenyyttä hakeneen neljän maan sekä Puolan, Unkarin, Tshekin, Slovakian, Romanian ja Bulgarian ulkoministerit. Kokouksessa todettiin, että jäsenyysneuvottelut voidaan aloittaa aikaisintaan EU:n vuoden 1996 huippukokouksen jälkeen. Tätä ennen komissio valmistelee valkoisen kirjan siirtymätalouksien sopeutumistarpeista ennen mahdollista jäsenyyttä. Keskustelut Baltian maiden Eurooppa-sopimuksista on myös tarkoitus aloittaa lähiaikoina.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 45

Henkilövaihdoksia Venäjän hallituksessa. Koko syksyn kasvaneet vaihdospaineet lähtivät purkautumaan ruplan lokakuun alun kurssiromahduksen jälkeen. Ensin sai lähteä vt. finanssiministeri Sergei **Dubin**. Ruplan kurssiromahdukseen liittyen hallituksesta erosi myös uudistusmielinen varapääministeri ja talousministeri Aleksander **Shohin**. Tehtävistään vapautettiin myös valuutan- ja vienninvalvontaviraston päällikkö Viktor **Krunja**, ja maatalousministeri Viktor **Hlystun** siirrettiin syrjään terveyssyistä. Ensimmäinen varafinanssiministeri Andrei **Vavilov** selvisi hallituksen ankarilla nuhteilla.

Uudistetussa hallituksessa varapääministeri Anatoli **Tshubais**, 39, ylennettiin ensimmäiseksi varapääministeriksi ja uusiksi varapääministereiksi nimitettiin ulkomaankauppaministeri, venäläis-suomalaisen talouskomission puheenjohtaja Oleg **Davidov**, 54, ja pääjohtaja Aleksei **Bolshakov**, 55, Pietarista. Uudeksi finanssiministeriksi tuli Vladimir **Panskov**, 50, pitkän linjan budjettimies jo neuvostoajalta. Talousministeriksi nimettiin presidentin asiantuntijainstituutin johtaja, talousmies Jevgeni **Jasin**, 60, ja maatalousministeriksi entinen "kolhoosikenraali", vanhoillisen Agraaripuolueen johtoon kuuluva Aleksander **Nazartshuk**, 55.

Tutkintakomission raportti mustan tiistain ruplaromahduksesta. Raportti on valmistunut Venäjän turvaneuvoston sihteerin Oleg **Lobovin** johdolla. Raportin mukaan pääsyyllisiä ovat finanssiministeriö, keskuspankki, valuutan- ja vienninvalvontavirasto sekä talousministeriö. Kaikkien näiden päälliköt onkin jo erotettu tehtävistään. Myös eräät liikepankit ovat joutuneet syyllisten listalle, ilman minkään tuomioistuimen päätöstä ja asiantuntijoiden mukaan pankkisalaisuusmääräysten vastaisesti. Raportti ehdottaa, että Venäjän keskuspankki tutkisi liikepankkien toimet lokakuun alusta alkaen ja peruuttaisi tarvittaessa pankkien toimiluvat. Keskuspankki kuitenkin epäröi, koska pitää tutkintakomissiota ja turvaneuvostoa keskuspankin riippumattomuutta uhkaavina ulkopuolisina tahoina. Venäjän pankkiyhdistys puolestaan torjuu kaikki syytökset. Sen mukaan Moskovan valuuttapörssi on täysin keskuspankin ja finanssiministeriön käsissä, liikepankit vain toteuttavat siellä asiakkaitensa toimeksiantoja.

Tuotannon lasku Venäjällä on tasaantumassa. Venäjän tilastokomitean alustavien tietojen mukaan maan BKT:n pieneneminen on osoittanut vakaantumisen merkkejä ja BKT on kasvanut lokakuussa. Teollisuustuotannon volyyymi oli kesä-syyskuun aikana varsin vakaa ja alustavien tietojen mukaan se kasvoi lokakuussa. Teollisuuden ohella BKT:n kehitykseen ovat vaikuttaneet palvelualojen kasvu sekä kausivaihtelut mm. maataloudessa. Palvelujen osuus BKT:sta oli yli 50 % tammi-syyskuussa.

Verrattaessa tämän vuoden tammi-lokakuuta vuoden 1993 samaan ajanjaksoon BKT on vähentynyt 15 % ja teollisuustuotanto 22 %. Maataloustuotanto on myös supistunut viime vuodesta ja viljasato on alustavien tietojen mukaan 15 % viimevuotista pienempi. Investoinnit ovat vähentyneet tammi-syyskuussa 25 %. Kun myös valtionalouden rooli on vähentynyt (budjettimenot olivat tammi-syyskuussa alle neljännes BKT:sta), on yksityisen kulutuksen osuus BKT:sta noussut 45 %:iin.

Rahan määrä (M2 eli käteisraha sekä käteis- ja aikatalletukset) Venäjän taloudessa on lisääntynyt keskimäärin runsaat 10 % kuukaudessa huhtikuusta lähtien. Valtion budjettivaje oli heinä-syyskuussa noin 10 % BKT:sta eli samaa suuruusluokkaa kuin vuoden ensipuoliskolla. Tammi-syyskuussa budjetin tulot ovat kattaneet vain 52 % sen menoista. Tilastoidun keskipalkan nousuvauhti oli heinä-syyskuussa 7-8 % kuukaudessa ja syyskuun keskipalkka oli noin 80 % suurempi kuin vuoden alussa. Keskipalkan arvo dollareissa on säilynyt tämän vuoden aikana varsin ennallaan ja oli syyskuussa 100 dollaria kuukaudessa.

Venäjän inflaatio kiihtyi lokakuussa. Maan tilastokomitean mukaan kuluttajahinnat nousivat lokakuussa 15 %, josta 5 % kertyi samalla viikolla kuin ruplan kurssi heilahti voimakkaasti (ns. musta tiistai). Syyskuussa hintojen nousuvauhti oli runsaat 7 % oltuaan koko kesän noin 5 % kuukaudessa. Tämän vuoden alusta kuluttajahinnat ovat nousseet lokakuun loppuun mennessä 2.4-kertaisiksi.

Kansainvälinen valuuttarahasto suunnittelee uutta rahoitusmuotoa siirtymätalouksille. Uusi rahoitusmuoto on tarkoitettu erityisesti siirtymätalouksien valuuttojen vakauttamiseen. Vakaan valuutan uskotaan parhaiten ankkuroivan talousuudistuksen etenemisen ja lisäävän politiikan uskottavuutta, mikä edesauttaa yksityisten investointien kasvamista. Uusi rahoitusmuoto tulisi valmiusluottojärjestelyn (stand-by) lisäksi. Päätös uuden rahoitusmuodon käyttöönotosta on tarkoitus tehdä pikaisesti ja sen ensimmäiset käyttäjät olisivat todennäköisesti Venäjä ja Ukraina.

Baltian maiden tammi-syyskuun inflaatioluvut. Vuoden ensimmäisen yhdeksän kuukauden aikana Latvian inflaatio oli Baltian maiden hitainta hintojen noustessa hieman yli 19 prosenttia, kun taas Liettuan inflaatio kohosi 31 prosenttiin ja Viron inflaatio lähes 36 prosenttiin.

Lokakuussa hintojen nousuvauhti hidastui Virossa inflaation ollessa 1.1 prosenttia (syyskuussa 3.2 prosenttia). Latvian lokakuun inflaatio oli 1.3 prosenttia (syyskuussa 1.0 prosenttia) ja Liettuan 2.8 prosenttia (syyskuussa 2.3 prosenttia).

Viron uusi hallitus astui virkaansa. Presidentti Meri nimitti marraskuun 4. päivänä Viroon uuden hallituksen. Uuden pääministerin Andres **Tarandin** lisäksi ministerilistalla vaihtui vain neljä muuta ministeriä. Uuden hallituksen oikeusministeriksi tuli Jüri **Adams**, sisäministeriksi Kaido **Kama**, maatalousministeriksi Aldo **Tamm** ja ympäristöministeriksi Vootele **Hansen**. Viron talousministerinä jatkaa Toivo **Jürgenson**, valtiovarainministerinä Andres **Lipstok** ja ulkoministerinä Jüri **Luik**.

IVY-maat perustivat talouskomitean. Komitea perustettiin IVY-maiden talousliiton koordinoivaksi ja toimeenpanevaksi elimeksi IVY:n huip-pukokouksessa lokakuussa. Komitean toiminnan päämääränä on toteuttaa talousliiton maksu-unioni, tulliunioni, tavaroiden, palvelusten, pääomien ja työvoiman yhteismarkkinat ja rahaunioni sekä luoda vapaita talousvyöhykkeitä. Jäsenmaat pyrkivät komitean avulla yhteisesti sovittuun raha-, luotto-, budjetti-, vero-, hinta-, ulkomaankauppa-, tulli- ja valuuttapolitiikkaan. Komitean ylin päättävä elin on puhemiehistö, joka kokoontuu vähintään neljännesvuosittain. Pysyvänä elimenä toimii kollegio. Äänivalta puhemiehistössä ja kollegiossa on jaettu kansantalouksien suuruuden mukaan: Venäjä 50 ääntä, Ukraina 14, Valko-Venäjä, Kazakstan ja Uzbekistan 5 kullakin, Azerbaidzhan, Armenia, Georgia, Kirgisia, Moldova, Tadžikistan ja Turkmenia 3 ääntä kullakin.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 46

Venäjällä ei ole vielä selkeää näkemystä tulevasta valuuttakurssi-politiikasta. Venäjän hallituksessa keskustellaan suunnitelmasta sitoa ruplan arvo dollariin siten, että ruplan arvo voisi vaihdella korkeintaan 3-5 prosenttia suhteessa dollariin. Uuden finanssiministeri Vladimir **Panskov**in mukaan valuuttakurssin kiinnittäminen edellyttäisi finanssiministeriön ja keskuspankin läheistä yhteistyötä. Keskuspankin vt. pääjohtaja Tatjana **Paramonova** on puolestaan todennut kannattavansa ruplan kelluttamisen jatkamista. Venäjän tulevasta valuuttakurssipolitiikasta on keskusteltu myös Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa.

Valuuttakurssin kiinnittäminen on uskottavaa ainoastaan, jos hallitus ja keskuspankki sitoutuvat tiukkaan finanssi- ja rahapolitiikkaan. Hallituksen ensi vuoden budjettiesitykseen sisältyvä budjettivaje suhteessa BKT:een on noin 8 prosenttia, josta vajaa 5 prosenttia on tarkoitus rahoittaa valtion velkapapereiden myynnillä ja loput ulkomaisilla luotoilla. Pääjohtaja **Paramonova** kannattaa hallituksen suunnitelmia luopua keskuspankkirahoituksesta vuonna 1995, mutta samalla hän varoittaa hallitusta siitä, että muutkin rahoitusmahdollisuudet ovat rajalliset. Keskustelu valuuttakurssipolitiikasta osoittaa, että toistaiseksi Venäjällä ei ole selkeää talouspoliittista ohjelmaa vuodelle 1995.

Ruplamarkkinoiden tila on herkkä. Venäläisten valuuttakauppiaiden mukaan valuuttamarkkinoiden tila on herkkä, sillä dollareiden kysyntä on kasvussa. Keskuspankki nosti keskeisen jälleenrahoituskorkonsa 170 prosentista 180 prosenttiin. Torstaina 17. marraskuuta dollarilla sai 3 157 ruplaa, kun viikko sitten kurssi oli 3 102 ruplaa. Termiinimarkkinoilla helmikuun noteeraus on 4 017 ruplaa dollarilta.

Venäjälle uusi yksityistämisministeri. Venäjän tuorein ministeri on melko tuntematon 45-vuotias Vladimir **Polevanov**, joka on aiemmin toiminut maatalousvaltaisen Amurin läänin maaherrana Venäjän Kauko-Idässä. **Polevanov** seuraa tehtävässään Anatoli **Tshubaisia**, joka aiemmin nimitettiin ensimmäiseksi varapääministeriksi vastaamaan Venäjän koko talousuudistuksesta. Yksityistämislaki hyväksyttiin heinäkuussa 1991, ja vauhtiin yksityistäminen pääsi elokuussa 1992. Tällöin presidentin asetuksella jaettiin kullekin Venäjän kansalaiselle yksityistämishakki, jolla sai ostaa yksityistettävien yritysten osakkeita. Shekkien voimassaolo päättyi tämän vuoden kesäkuussa ja siihen mennessä oli yksityistetty yli 100 000 yritystä.

Venäjän budjettikäsittelyä koskeva laki voimaan. Venäjän parlamentti on hyväksynyt uuden budjetin hyväksymismenettelylain presidentti **Jeltsinin** vastustuksesta huolimatta. Uuden lain mukaan duuman on päätettävä hallituksen budjettiesityksen hyväksymisestä käsittelyn pohjaksi 30 päivän kuluessa. Budjetin toisessa käsittelyssä päätetään tuloista, menoista ja vajeen suuruudesta sekä tulojen jaosta liittobudjetin ja alueellisten budjettien kesken. Kolmannessa käsittelyssä sovitaan eri pääluokista ja vuosineljännesjaosta. Budjetti on lain mukaan hyväksyttävä lopullisessa neljännessä käsittelyssä ennen 1.1.1995. Liittoneuvoston varapuheenjohtajan Anatoli **Dolgolaptev**in mukaan on edelleen mahdollista, että vuoden 1994 käytäntö toistuu ja budjetista hyväksytään vuosineljänneksittäin vain kertyneiden tulojen mukaiset menot.

Venäjän vienti on kasvanut edelleen. Venäjän tilastokomitean tietojen mukaan Venäjän viennin arvon kasvu (muihin kuin IVY-maihin) oli tammi-lokakuussa noin 10 % ja tuonnin kasvu 5 %. Tammi-lokakuun vienti oli arvoltaan 37 mrd. dollaria, tuonti 22 mrd. dollaria ja kauppataseen ylijäämää siten 15 mrd. dollaria. Lokakuussa kauppataseen ylijäämää kertyi 1.5 mrd. dollaria eli hieman vähemmän kuin kahden edellisen kuukauden aikana. Länsimaissa on esitetty arvioita, että todellinen kauppataseylijäämä olisi noin kolmannes tilastojen osoittamasta, koska tilastoimatta jää varsinkin tuontia Venäjälle. Vientiä ovat kasvattaneet mm. öljyn (lisäystä tilastokomitean mukaan 9 % edellisen vuoden tammi-lokakuusta) sekä maakaasun vienti (kasvua lähes 20 %). Tämän vuoden tammi-syyskuussa Venäjän öljyntuotannosta noin 30 % meni vientiin IVY-maiden ulkopuolelle, kun osuus viime vuoden samana ajanjaksona oli 25 %. Maakaasun osalta vastaava osuus on ollut tänä vuonna 18 % oltuaan viime vuonna noin 15 %.

Venäjä ei aio esittää velkojensa anteeksiantoa. Viitaten uuden ulkomaankauppaministerin ja Venäjän velkojen pääneuvottelijan Oleg Davidovin aikaisemmista lausunnoista syntyneisiin epäilyihin, varapääministeri Anatoli Tshubais totesi, että Venäjä ei ole koskaan virallisesti esittänyt velkojensa anteeksiantoa eikä kysymys ole ajankohtainen ainakaan lähitulevaisuudessa. Venäjä aikoo Tshubaisin mukaan kuitenkin vielä tänä vuonna nostaa esille velkojensa pitkälle menevän uudelleenjärjestelyn, jotta vuoden 1995 budjettitavoitteet voidaan toteuttaa.

Venäjän pankkiyhdistyksen edustajat ovat arvostelleet uusia säännöksiä. Yhdistyksen edustajat ovat lähestyneet pääministeri Tshernomyrdiniä asiassa kirjeitse. Uudet säännöt, joilla on tarkoitus vähentää veronkiertoa ja korruptiota, edellyttävät pankkien asiakkaiden pitävän vain yhtä tiliä kunkin valuutan osalta. Pankkien tulee myös raportoida veroviranomaisille yli 10 000 USD:n suuruisista yksityishenkilöiden talletuksista. Pankkiiriyhdistyksen mukaan valuuttatilien lukumäärää koskeva vaatimus johtaisi pääomien keskittymiseen muutamille suurpankeille ja lukuisten pienempien pankkien konkurssiin. Raportointivelvoitteen yhdistys katsoo johtavan siihen, että yksityishenkilöt alkavat karttaa pankkeja. Yhdistys toteaa usean pankin jättävän noudattamatta velvoitteen ja muistuttaa, että maassa on laki pankkisalaisuudesta.

EU ei vastusta Viron mahdollisia maatalouden suojatoimia. Viron maatalousministeriö ehdottaa maataloudelle tuontisuoja. Ministeriön laatiman suunnitelman mukaan maataloustuotteisiin sovellettavat tullitariffit astuisivat voimaan aluksi puolivuotiskaudeksi joulukuun alusta lähtien. Viron tuoreen maatalousministerin Aldo Tammin mukaan maatalousministeriö harkitsee myös muiden kotimaan tuotannon suojatoimien kuten tukiaisten, valtionavun ja verovapauden käyttöönottoa maataloussektorilla. Virossa vierailleen Euroopan Unionin maatalouskomissaarin Rene Steichenin mukaan EU ei vastusta Viron pyrkimyksiä suojata maatalouttaan tuontirajoituksin mikäli tullit ja kiintiöt asetetaan Viron ja EU:n välisen ensi vuoden alussa voimaanastuvan vapaakauppasopimuksen ehtojen mukaisesti. Steichen pitää ajankohtaisena kysymystä Viron maatalouden integroimisesta Euroopan Unionin maatalouspolitiikkaan sopeuttamalla erityisesti maan lainsäädäntöä EU-lainsäädäntöön.

Euroopan Unioni on käynnistämässä EU:n liitännäisjäsenyyttä koskevat Eurooppa-sopimusneuvottelut Baltian maiden kanssa. Eurooppa-sopimus on vapaakauppasopimusta laajempi ja siihen sisältyy mm. myös poliittinen yhteistyö sekä lainsäädännön yhdenmukaistaminen.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 47

Kansainvälinen valuuttarahasto jatkaa neuvotteluja Venäjän talousohjelmasta. Viikolla 48 käytävät neuvottelut koskevat 12 mrd. dollarin rahoituspakettia, joka koostuu 6 mrd. dollarin valmiusluotosta (stand-by) sekä 6 mrd. dollarin luotosta ruplan vakauttamiseksi. Talousohjelman kannalta keskeisiä keskustelun aiheita tulevat olemaan valtiontalouden tasapaino sekä se, kiinnitetäänkö ruplan ulkoinen arvo vai jatketaanko sen kelluntaa.

Kansainvälisen valuuttarahaston mielestä vuoden 1995 budjettiluonnoksessa yliarvioidaan viranomaisten mahdollisuuksia kerätä verotuloja ja rahoittaa budjettivajetta valtion arvopapereiden myynnillä. Valuuttarahaston mukaan vuoden 1995 budjettiluonnokseen sisältyvä alijäämä on lähempänä 10 prosenttia suhteessa BKT:een kuin venäläisten laskemaa 8 prosenttia. Finanssiministeri Vladimir Panskovin mukaan kuluvana vuonna hallitus saa kerättyä vain 55 prosenttia budjetoiduista tuloista. Venäjän keskuspankin vt. pääjohtajan Tatjana Paramonovan mukaan ensi vuonna budjettivaje ei saisi ylittää 5-6 prosenttia BKT:sta, jotta inflaatiotavoite olisi mahdollista saavuttaa.

Rahoituksen ehtona Kansainvälinen valuuttarahasto vaatii Venäjältä tiukempia toimia budjettitasapainon saavuttamiseksi sekä budjetin hyväksymistä parlamentissa.

Venäjä toivoo taas velkojensa uudelleenjärjestelyä. Venäjän finanssiministeriön laatiman muistion mukaan maan ulkomaiset velat ovat 113 mrd. dollaria. Ensi vuonna Venäjän pitäisi maksaa summasta 15.5 mrd., mikä vastaa noin 40 prosenttia kaikista budjettituloista. Selvityksessään parlamentille finanssiministeriö katsoo, että Venäjällä ei ole varaa näin suuriin maksuihin. Finanssiministeriö ehdottaa tutkittavaksi mahdollisuuksia vaihtaa osa veloista venäläiseen omaisuuteen, antaa osa anteeksi ja lykätä osa maksettavaksi vuoden 2000 jälkeen. Venäjän velka länsimaille on 84 mrd. dollaria, josta noin puolet kuuluu Pariisin klubissa sovittaviin julkisiin velkoihin. Velat entisille sosialistimaille ovat 29 mrd. dollaria.

Venäjän hallitus suunnittelee öljyn hintojen vapautusta vuoden vaihteessa. Talusministeriön mukaan asiaa koskeva päätös aiotaan lähettää presidentin allekirjoitettavaksi lähiviikkojen aikana. Tällä hetkellä öljyn hinnan määräytymiseen Venäjällä vaikuttaa säädös, joka asettaa öljyalan yritysten voitoille ylärajan.

Tämän vuoden alkupuoliskolla öljyn hinta Venäjällä nousi suhteessa öljyn maailmanmarkkinahintaan. Kesän alusta öljyn hinta ruplissa on pysytellyt varsin vakaana ja ruplan kurssin lasku on etäännyttänyt kotimaista hintaa maailmanmarkkinahinnasta. Lokakuussa öljytonni maksoi Venäjällä noin 80 000 ruplaa eli 25 dollaria (noin 25 % maailmanmarkkinahinnasta). Valmisteilla olevan päätöksen seurauksena talusministeriö arvioi öljyn hinnan Venäjällä nousevan kaksin-kolminkertaiseksi.

Venäjällä valmistellaan öljyvientijärjestelmän uudistusta. Talusministeriö on ehdottanut uudistusta käsittelevälle hallituksen alaiselle komitealle öljyn vientikiintiöiden ja -lisensoinnin poistamista. Talusministeri Jevgeni Jasin on myös esittänyt luopumista ns. erityisviejäjärjestelmästä, jossa öljyn vieminen edellyttää erillistä yritys kohtaista lupaa. Talusministerin mukaan myös nykyiset poikkeukset vientitullien soveltamisesta öljyvientiin tulisi peruuttaa. Komitea on ainakin osittain hyväksynyt ministeriön ehdotukset. Samalla ministeriöt on määrätty valmistelemaan joulukuun 1. päivään mennessä ehdotus siitä, miten öljyvientitulojen kotiutuminen Venäjälle varmistetaan.

Hallitukselle esitettävä luonnos uusista säännöksistä lähtee siitä, että valtiolle tarpeelliset öljyn toimitukset kotimaahan määritellään osuutena tuotannosta (osuuden on määrä olla sama kaikille öljy-yhtiöille). Loput kukin yhtiö voi viedä, joskin valtioiden välisiin sopimuksiin perustuva vienti tullaan toteuttamaan valtiontilausten avulla. Säädökset on tarkoitus saattaa voimaan 1.1.1995.

Ulkomaisten taloussuhteiden ministeri Oleg Davidov sekä polttoaine- ja energiaministeri Juri Shafranik ovat olleet erityisviejäjärjestelmän säilyttämisen kannalla ja halunneet vähentää viejien lukumäärää nykyisestä noin 20 yrityksestä. He ovat talousministeriön kanssa varsin yksimielisiä siitä, että vientitulleja tulisi alentaa nykytasolta (30 ECUa tonnilta) noin puoleen. Vientikiintiöiden poistuessa tulee myös ratkaistavaksi se, miten eri viejät saavat käyttää öljyputkia. Tältä osin ministeriöt ovat esittäneet joko viejien kilpailuttamista tai putkikapasiteetin jakamista esimerkiksi kunkin viejäyrityksen öljyntuotannon mukaan.

Epäilyt yritysjohtajien osakerekisterien vääristelyistä uhkaavat ulkomaisia investointeja. Osakkeisiin liittyvän omistusoikeuden kannalta tärkein todiste on yksityistetystä yrityksestä pidettävä osakerekisteri, jonka hoito pitää lain mukaan yli 1000 osakkaan yrityksissä uskoa riippumattomalle hoitajalle. Käytännössä monet venäläiset suuryritykset hallinnoivat kuitenkin itse osakerekistereitään, mikä läntisten sijoittajien mielestä on suuri riskitekijä ja vähentää selkeästi investointihalukkuutta Venäjälle. Venäjällä on jo esitetty tapauksia, joissa läntinen sijoittaja väittää, että hänen osakkeensa on laittomasti poistettu osakerekisteristä. Pankkipiirien mukaan osakerekistereistä poistettuja osakkeita on kaupan ja ostaja huomaa hävinneensä vasta, kun hän yrittää lisätä nimensä osakerekisteriin.

Venäjän duuma ei nimittänyt Paramonovaa keskuspankin johtoon. Duuma ei nimittänyt vt. pääjohtaja Tatjana Paramonovaa keskuspankin uudeksi pääjohtajaksi, vaikka duuman budjettikomitea oli asettunut hänen kannalleen. Paramonovaa kannatti vain 107 edustajaa, kun nimittämiseen olisi tarvittu 225 edustajaa. Perustuslain mukaan presidentti voi asettaa Paramonovan uudestaan ehdolle. Keskuspankin entinen pääjohtaja Viktor Geraschenko erosi ruplan kurssin romahduttaneen mustan tiistain jälkeen runsas kuukausi sitten.

Viron uusi kansalaisuuslakiehdotus parlamentin käsiteltävänä. Laki- luonnoksen mukaan Viron kansalaisuuden saamiseksi vaadittaisiin vähintään kuuden vuoden oleskelu maassa nykyisen kolmen vuoden sijaan. Oleskeluajan karttumisen alkaisi maaliskuusta 1990 niille henkilöille, jotka ovat asuneet Virossa ennen uuden lain hyväksymistä. Lakiehdotusta laatiineen parlamentin jäsenen Mart Nuttin mukaan uuden lain sisältämät muutokset ovat luonteeltaan pikemminkin teknisiä kuin poliittisia, sillä Virossa halutaan yhdenmukaistaa kansalaisuuslainsäädäntöä eurooppalaista käytäntöä vastaavaksi. Viron voimassaoleva kansalaisuuslaki on peräisin vuodelta 1938 eikä se lakiehdotuksen laatijoiden mukaan vastaa enää riittävän hyvin nykyisiä tarpeita.

Viron venäjänkielisten mahdollisuudet saada maan kansalaisuus eivät uuden lain myötä kuitenkaan helpottuisi, sillä kansalaisuuden saamisen ehtona olisi viron kielen taito ja maan perustuslain perusteiden tuntemus. Uusi kansalaisuuslaki kattaisi myös säännöt kielikokeesta, mistä nykyään määrätään erillisissä lakiasetuksissa. Käsiteltävänä oleva lakiehdotus sulkee pois kaksoiskansalaisuuden mahdollisuuden Viron kansalaisilta, mutta syntyperältään jonkin muun maan kansalaiset säilyttäisivät Viron perustuslain mukaan myös alkuperäisen kansalaisuutensa. Uusi kansalaisuuslaki pyritään yhdenmukaistamaan heinäkuussa 1993 hyväksytyyn ulkomaalaislain kanssa. Parlamentti hyväksynee uuden lain ensi vuoden alussa jolloin laki astuisi voimaan maaliskuussa. Viron venäjänkieliset vastustavat kuitenkin uuden lain nopeaa hyväksymistä ja vaativat lain käsittelyn lykkäämistä ensi maaliskuun parlamenttivaalien jälkeen.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 48

Duuma perusti sovittelukomitean valmistelevaan muutoksia hallituksen budjettiluonnokseen. Parlamentin budjettikomitean puheenjohtajan Mihail Zadornovin mukaan hallituksen budjettiesitys on täysin epärealistinen: verotulo on yliarvioitu, menot aliarvioitu eikä valtiolla ole mahdollisuutta rahoittaa budjettivajetta myymällä velkapapereita siinä mittakaavassa, mitä budjettiesitys edellyttää. Zadornovin mukaan ei myöskään ole realistista lähteä siitä, että keskuspankki ei osallistu budjettivajeen rahoitukseen. Parlamentin alahuoneessa duumassa lähes kaikki ryhmät ovat kritisoineet voimakkaasti budjettiesitystä, minkä vuoksi duuma perusti parlamentin ja hallituksen yhteisen sovittelukomitean valmistelevaan muutoksia budjettiin. Komitean on määrä raportoida työnsä tuloksista 10. joulukuuta. Presidentti **Jeltsin** on ilmoittanut tukevansa budjettiesitystä ja pääministeri **Tshernomyrdinin** mukaan hallitus on valmis keskustelemaan budjetin yksityiskohdista, mutta periaatteellisista linjauksista kuten keskuspankkirahoitukseen turvautumisesta hallitus ei neuvottele.

Samaan aikaan Kansainvälisen valuuttarahaston edustajat käyvät Moskovassa neuvotteluja ensi vuoden talousohjelmasta. Myös valuuttarahaston edustajat ovat epäilleet budjettiluonnoksen realistisuutta erityisesti verotulojen ja budjettivajeen rahoituksen osalta.

Mikäli duuma ei hyväksy budjettia, hallitus joutuu hyväksymään budjetin kuukaudeksi kerrallaan.

Presidentti Jeltsin esitti uhkavaatimuksen Tshetshenialle. Venäjän presidentti Boris **Jeltsin** antoi tiistaina 29. marraskuuta Venäjästä eroon pyrkivän Tshetshenian presidentille Dzhohar **Dudajeville** ja häntä vastustavalle oppositiolle 48 tuntia aikaa laskea aseensa ja vapauttaa kaikki vangit. Muussa tapauksessa Jeltsin uhkaa julistaa tasavaltaan poikkeustilan. Dudajev oli aikaisemmin uhannut teloituttaa 70 vangiksi joutunutta venäläissotilasta, ellei Venäjä tunnusta osallisuuttaan taisteluihin. Määräaika kului umpeen torstai aamuna, ja presidentti Jeltsin lievensi uhkaustaan myöhemmin päivällä. Venäjä pyrkii nyt ratkaisemaan kiistan neuvotteluin. Venäjä on elokuusta alkaen tukenut moraalisesti ja rahallisesti Dudajevin vastaista oppositiota. Pohjois-Kaukasiassa sijaitseva yksimiljoonainen islaminuskoinen Tshetshenia on viimeisten 100 vuoden aikana pyrkinyt toistuvasti eroon Venäjästä ja on nykyin ainoa täyteen itsenäisyyteen pyrkivä Venäjän federaation tasavalta. Afganistanin sodan veteraani kenraali Dzhohar Dudajev julisti tasavallan yksipuolisesti itsenäiseksi vuonna 1991.

Venäjän hallitus on käsitellyt hintauudistusta. Uudistus, jota kaavailtiin vuoden 1995 valtion budjettiluonnokseen liittyvässä talousennusteessa, on valmisteltu talousministeriössä. Ministeriö ehdottaa, että hinnat olisivat vapaita lukuun ottamatta niitä tuotteita ja tapauksia, jotka on lueteltu kolmessa erillisessä listassa. Niiden mukaan Venäjän Federaation viranomaiset säännöstelisivät jatkossakin mm. maakaasun ja sähköenergian hintoja. Alue- ja paikallisviranomaisten on puolestaan tarkoitus antaa säännöstellä mm. vuokria, väestön käyttämien kiinteiden polttoaineiden hintoja sekä lääkkeiden myyntikatteita. Lisäksi alue- ja paikallisviranomaisille ehdotetaan oikeutta tarvittaessa säädellä mm. kaupan katteita maan pohjoisilla alueilla.

Eräiden tietojen mukaan Venäjän hallitus on jo tehnyt päätöksen uudistuksista, jotta ne voisivat astua voimaan marras-joulukuun vaihteessa, sekä sisällyttänyt Federaation viranomaisten säännöstelyvallan piiriin myös öljytuotteet.

Talousministeriön mukaan tällä hetkellä alue- ja paikallisviranomaiset säännöstelevät hintoja kautta koko maan. Kuten kuinkin kaikkien elintarvikkeiden hintoja säännöstellään Venäjällä, vaihtelevasti maan eri puolilla. Melko läheisilläkin paikkakunnilla eräiden peruselintarvikkeiden hinnoissa esiintyy hyvin merkittäviä, jopa 2-3 -kertaisia eroja.

Yleisimmin hintasäännöstelyä toteutetaan paikkakunnilla rajoittamalla kaupan katteita. Muita, vähemmän käytettyjä menetelmiä ovat teollisuuden kannattavuusnormien rajoittaminen, paikallisbudjeteista maksettavat tukiaiset ja enimmäishintojen asettaminen.

Hintauudistuksen rinnalla tavoitteena on myös tehostaa ns. luonnollisten monopolien valvontaa. Niitä koskevaa lakia ei kuitenkaan ole vielä hyväksytty ja Venäjän antimonopolikomitean johtajan Leonid **Botshinin** mukaan Venäjän kilpailuviranomaisten mahdollisuudet ja keinot monopolien toiminnan valvomiseksi ovat kovin puutteellisia.

Venäläiset ovat käyttäneet yhä suuremman osan tuloistaan ulkomaanvaluutan ostamiseen. Venäjän hallituksen alaisen markkinatutkimuskeskuksen mukaan maan kansalaiset käyttivät tämän vuoden kolmannella neljänneksellä 16.5 % tuloistaan ulkomaisen valuutan ostoon, kun osuus vuoden ensipuoliskolla oli vajaat 12 %. Venäläisten pankkien ruplatileille väestö on tämän vuoden aikana ohjannut 6 % tuloistaan. Moskovan valuuttapörssi arvioi tämän kuun alkupuolella, että väestön haltuun on kertynyt ulkomaista käteisvaluuttaa noin 15 miljardin dollarin arvosta (yli 45 000 miljardia ruplaa) eli enemmän kuin ruplamääräistä setelistöä, jota oli lokakuussa kierrossa noin 35 000 miljardia ruplaa.

Latviassa pyritään nopeuttamaan yksityistämistä. Yksityistäminen on Latviassa edennyt muita Baltian maita hitaammin. Valtionyriyten yksityistäminen aloitettiin Latviassa jo vuonna 1990, mutta yksityistettäviksi aiotuista noin 700 keskisuuresta tai suuresta valtionyrityksestä on yksityistetty tähän mennessä vain 85. Nyt Latvian hallitus on alkanut vauhdittaa hitaasti sujunutta yksityistämistä. Tavoitteena on supistaa julkisen sektorin osuutta kansantaloudessa siten, että vuoteen 1996 mennessä ainakin 75 prosenttia valtionyrityksistä olisi siirtynyt yksityiseen omistukseen.

Helmikuussa 1994 Latvian parlamentti hyväksyi uuden yksityistämislain, joka keskittää yksityistämistoiminnan hallituksen alaisen Latvian yksityistämisviraston valvontaan. Viraston toivotaan pystyvän tehostamaan valtionyritysten yksityistämistä.

Yli 100 valtion omistaman yrityksen yksityistämisessä aiotaan käyttää yksityistämiskupongeja, joita alettiin jakaa syksyllä 1993. Kuluvan vuoden lopulla Latviassa järjestään ensimmäinen yksityistämishuutokauppa, jossa maksuvälineenä voidaan käyttää yksityistämiskupongeja.

Yksityistämisvirasto on saanut valmiiksi myös ensimmäisen yritysmyyntilistan kansainvälisellä tarjouskilpailulla myytävistä 40 valtionyrityksestä. Tarjouskilpailun toivotaan houkuttelevan maahan ulkomaisia investointeja.

Itäisen Keski-Euroopan maat suunnittelevat yhteistyötä Baltian maiden kanssa. Ns. Visegrád-maat, joita ovat Puola, Unkari, Tshekki ja Slovakia, ovat tarjonneet Baltian maille mahdollisuutta liittyä nopeasti laajenevaan Visegrád-maiden vapaakauppa-alueeseen. Puolan pääministerin Waldemar **Pawlakin** mukaan Visegrád-talouden alueeseen liittyisivät ensin Slovenia, Romania ja Bulgaria ja niiden jälkeen Viro, Latvia ja Liettua. Mikäli Visegrád-maiden suunnitelma toteutuu, vapaatalousvyöhyke ulottuisi Itämereltä aina Mustalle merelle saakka.

Ukraina liittyy ydinsulkusopimukseen ja saa uusia luottoja. Ukrainan parlamentti päätti keskiviikkona 16.11. Ukrainan liittymisestä kansainväliseen ydinsulkusopimukseen. Parlamentin äänestysluvut olivat 301 puolesta, 8 vastaan ja 13 tyhjää. Yhdysvallat, Venäjä, Iso-Britannia ja Ranska ovat lisäksi luvanneet taata Ukrainan turvallisuuden, jos maa luopuu alueellaan olevista entisistä neuvostoydinaseista.

Ukrainan presidentti Leonid **Kutshma** oli viime viikolla virallisella vierailulla USA:ssa. Tuomisinaan hänellä oli presidentti Bill **Clintonin** lupaus yhteensä 900 miljoonan dollarin luotoista. Tämän jälkeen Ukrainaa enemmän apua USA:lta saavat vain Egypti, Israel ja Venäjä. Myös Kansainvälinen valuuttarahasto IMF ilmoitti valmiudestaan myöntää Ukrainalle ensimmäinen 371 miljoonan erä yhteensä 700 milj. dollarin luotosta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 49

Itä-Eurooppa keskeisesti esillä Euroopan unionin Essenin huippukokouksessa. Kuuden Itä-Euroopan maan eli Bulgarian, Puolan, Romanian, Slovakian, Tshekinmaan ja Unkarin valmistautuminen mahdolliseen EU-jäsenyyteen on yksi neljästä 9.-10. joulukuuta pidettävän huippukokouksen pääteemasta. Muut kolme pääaihetta ovat talouskasvua ja työllisyyttä koskevan ohjelman vaatimat jatkotoimet, sisä- ja oikeusasioiden vaatimat yhteiset toimenpiteet sekä komission vuotuinen raportti läheisyysperiaatteesta. Itä-Euroopan kysymykseen liittyen kokouksen on määrä hyväksyä suunnitelma, jonka mukaisesti edellä mainitut siirtymätaloudet valmistautuvat sekä taloudellisesti että poliittisesti EU-jäsenyyteen. Myös EU:n ja Venäjän väliset kysymykset kuten väliaikaisen yhteistyösopimuksen voimaantulo ja Naton laajenemiskeskusteluun liittyvät ristiriidat noussevat kokouksessa esille. Komission eroava puheenjohtaja Jacques **Delors** on huippukokouksen alla kritisoinut voimakkaasti Yhdysvaltojen pyrkimyksiä laajentaa Natoa Itä-Eurooppaan.

Suomi aikoo korostaa omissa puheenvuoroissaan Baltian maiden tarvetta lähentyä EU:ta samassa tahdissa Itä-Euroopan kuutosten kanssa.

Kansainvälinen valuuttarahasto edellyttää Venäjältä nykyisiä suunnitelmia pienempää budjettivajetta valmiusluottojärjestelyn ehtona. Valuuttarahaston varatoimitusjohtaja Stanley Fisherin mukaan valuuttarahaston ja Venäjän käsitykset eivät ole kovin kaukana toisistaan, mutta duumalle esitettyyn budjettiesitykseen sisältyvä vaje on valuuttarahaston mielestä selvästi liian suuri asetettuun inflaatiotavoitteeseen nähden. Lisäksi valuuttarahastossa arvioidaan, että todellisuudessa vaje on pikemminkin 10 prosenttia suhteessa BKT:hen kuin budjettiesityksessä arvioitu 7.8 prosenttia. Verohelpotusten leikkaaminen ja energiasektorin verotus on mainittu eräiksi keinoiksi pienentää vajetta. Fisherin mukaan 6-7 prosentin vaje olisi mahdollisesti vielä rahoitettavissa. Tämä edellyttää kuitenkin hidasta inflaatiota, jotta valtion arvopaperit kävisivät kaupaksi.

Valuuttarahaston tukeman ohjelman valmistelu ja toimeenpanon aloittaminen vievät onnistuessaankin todennäköisesti vielä vähintään pari kuukautta.

Venäjällä inflaatio oli edelleen nopeaa marraskuussa. Tilastokomitean mukaan kuluttajahintojen nousuvauhti oli marraskuussa 14 prosenttia oltuaan lokakuussa 15 prosenttia. Tammi-marraskuussa kuluttajahinnat ovat kaiken kaikkiaan kivunneet noin 180 prosenttia.

Vuoden 1995 budjettiluonnosta käsittelevä komissio, joka on hallituksen ja parlamentin yhteinen elin, on korottanut ensi vuoden inflaatioennustetta ja arvioi inflaatiouvahdiksi keskimäärin 3 prosenttia kuukaudessa. Hallituksen parlamentille aiemmin esittämän budjettiluonnoksen tavoitteena on inflaation painaminen ensi vuonna noin 2 prosenttiin kuukaudessa.

Venäjän tilastoviranomaiset pyrkivät arvioimaan maan talouden todellista kokoa. Tilastokomitean johtaja Juri Jurkov on esittänyt arvi-
on, jonka mukaan ns. varjotalouden osuus on nykyisellään noin 20 pro-
senttia Venäjän BKT:sta. Arvio ei hänen mukaansa sisällä varsinaista
rikollista toimintaa, vaan pyrkii kattamaan muunlaisten rekisteröimättö-
mien yritysten toiminnan, rekisteröityjen yritysten raportoimattoman
liikevaihdon sekä yksityishenkilöiden harjoittaman tavaratuonnin. Tilasto-
komitea huomauttaa, että varjotalous toimii erityisesti palvelusektorilla,
jonka osuus tilastoidusta BKT:sta on kasvanut jo 55 prosenttiin.

Tilastokomitea arvioi edelleen, että Venäjällä toimii noin kaksi miljoonaa
erilaista yritystä. Yhtenä askeleena, joka tähtää tilastotiedon parempaan
keruuseen yrityksiltä, hallitus on saanut käsiteltäväkseen tilasto-
tointia koskevan lakiluonnoksen. Maailmanpankki osallistuu tilastoinnin
kehitystyöhön mm. tekemällä uutta laskelmaa Venäjän viimeaikaisesta
BKT:sta.

Sotateollisuuden osuus tuotannosta on romahtanut. Sotateollisuuden
tuotanto on siitä vastaavien viranomaisten mukaan laskenut tammi-
lokakuussa 40 prosenttia edellisvuoden vastaavaan aikaan verrattuna,
kun teollisuustuotannon lasku Venäjällä on keskimäärin ollut 22 prosent-
tia. Eniten ovat laskeneet lentokoneiteollisuuden, sähkölaitteiden ja tieto-
liikennevälineiden tuotanto. Viranomaisten mukaan varsinaisen sotilas-
tuotannon osuus koko sotateollisuuden tuotannosta on enää 10-15 prosent-
tia. Sotateollisuutta edustavat yritykset tuottavat 100 % Venäjän kamera-
tuotannosta, 95 %, 90 % televisioista, videoista ja radionauhureista sekä
70 % pyöristä, moottoripyöristä ja pesukoneista.

Latvia vapauttaa maanomistusta. Latvian parlamentti hyväksyi 24.
marraskuuta muutoksia maanomistusta kaupungeissa koskevaan lakiin.
Lakimuutoksella maanosto-oikeus annetaan Latvian kansalaisten lisäksi
Latviassa rekisteröidyille yrityksille, joiden pääomasta vähintään 50
prosenttia on latvialaisessa omistuksessa, sekä niille ulkomaisille yrityksille,
joiden kotimaat ovat solmineet Latvian kanssa kahdenkeskiset sopi-
mukset investointitoiminnan tukemisesta ja suojaamisesta. Yritykset
voivat hankkia maata ainoastaan rakennettuina tontteina, eivätkä esim.
maataloustoiminnan harjoittamista varten. Laissa säädetään lisäksi, että
maata voidaan ostaa ainoastaan liiketoimintaa varten. Laki ei salli maan-
ostoa pääomasijoituksena. Maan ostaminen voidaan aloittaa Riikassa vuo-
den 1996 alussa ja maan muissa kaupungeissa vuoden 1995 alusta.

Baltian maat suunnittelevat energiayhteistyötä. Viron, Latvian ja
Liettuan valtiolliset polttoaineyhtiöt päättivät marraskuun lopulla pyrkiä
tiivistämään yhteistyötään Baltian yhä kiristyvillä polttoainemarkkinoilla.
Yhtiöt ovat perustaneet erityisen yhteistyöelimen, jonka tarkoituksena on
luoda Baltian maiden omien öljy-yhtiöiden yhtenäinen rintama, jolla
estettäisiin ulkomaisten suuryritysten pyrkimykset vallata Baltian poltto-
ainemarkkinat. Baltiassa toimintaansa ovat Nesteen lisäksi laajentamassa
myös norjalainen Statoil ja monikansallinen Shell. Baltian maiden entiset
valtion polttoainemonopolit Eesti Kütus, Latvijan Nafta ja Lietuvos Kuras
hallitsevat enää noin 30 prosenttia Baltian polttoainemarkkinoista.

Virolaisen Eesti Kütusin edustajan mukaan Baltian maiden omat öljy-
yhtiöt eivät kykene kukin tahollaan kilpailemaan ulkomaisten jättiyritysten
kanssa. Tasaväkisen kilpailun luomiseksi Baltian maiden poltto-
aineyhtiöiden olisi yhdistettävä strategiansa.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 50

Venäjän joukot Tshetsheniaan. Presidentti Boris Jeltsin on Venäjän hallituksen ja turvaneuvoston tuella ryhtynyt laajaan sotilaalliseen operaatioon Tshetshenian presidentin Dzhohar Dudajevin kukistamiseksi. Jeltsin totesi kolme vuotta jatkuneen Tshetshenian tilanteen käyneen kestäättömäksi ja kansalaisille vaaralliseksi. Asiantuntijoiden mukaan Jeltsinin kannalta huonosti sujuneen Budapestin ETYK-huippukokouksen jälkeen hänellä on sisäpoliittinen tarve näyttää hallitsevansa tilanteen. Eräiden asiantuntijoiden mukaan Jeltsinin poliittinen tulevaisuus riippuu nyt Tshetsheniassa saavutettavista tuloksista.

Venäjän hajanaisen parlamentin useimmat ryhmät ovat tuominneet hyökkäyksen. Vain Vladimir Zhirinovskin johtamat liberaali-demokraatit ovat kannattaneet presidenttiä. Jopa uudistusmieliset ja Jeltsiniä lähellä oleva Jegor Gaidar ovat arvostelleet päätöstä ja varoitelleet, että konflikti on vaaraksi Venäjän orastavalle demokratialle ja voi johtaa täysimittaiseen sotaan Kaukasuksella. 13 000 venäläisen hengen vaatinut Afganistanin sota on vielä tuoreessa muistissa. Parlamentin alahuone duuma vaati tiistaina presidenttiä ja hallitusta tekemään kaikkensa taisteluiden lopettamiseksi. USA, Britannia ja Ranska ovat todenneet Tshetshenian olevan osa Venäjää ja siten Venäjän sisäinen asia. Entisistä neuvostotasavalloista Viro on ensimmäisenä tuominut hyökkäyksen. Venäjän 1996 presidentinvaaleihin valmistautuvat talousmies Grigori Javlinski ja entinen neuvostopresidentti Mihail Gorbatshev ovat varoitelleet, että sota voi laajeta koko Kaukasiaan ja siitä tulee loputon.

Varapääministeri Oleg Soskovetsin mukaan Venäjä avustaa Tshetsheniaa 300 milj. dollarilla, heti kun konflikti saadaan päätökseen. Presidentti Jeltsin antoi torstaina Tshetshenialle kaksi lisäpäivää aseiden laskemiseen ja ehdotti neuvottelujen aloittamista korkeammalla tasolla.

Venäjän uuden budjettiluonnoksen mukaan vaje on aikaisempaa suurempi. Aikaisemmin joulukuussa perustetun parlamentin ja hallituksen välisen sovittelukomitean valmistelemassa uudessa budjettiluonnoksessa arviota sekä valtion menoista että tuloista on nostettu. Menojen lisäykset johtuvat korkeammista minimipalkka-arvioista sekä uudesta valuuttakurssiarviosta. Aikaisempi budjettiluonnos perustui kurssille 1 dollari = 3500 ruplaa, kun nyt käytetty dollarikurssi on tietyvästi 3800 - 4000. Arvio tulojen lisäyksestä perustuu korotettuihin tuontitulleihin sekä aikaisempaa suurempiin öljyn vientitulleihin, mutta tuloverojen tuotto arvioidaan aikaisempaa pienemmäksi. Budjettivaje nousee 8 prosenttiin suhteessa BKT:een ja se on määrä rahoittaa valtion velkakirjoilla (44 %) ja ulkomaisilla luotoilla (56 %).

Budjetti ei sisällä Tshetshenian sotaoperaatioon ja mahdolliseen jälleenrakentamiseen liittyviä kustannuksia, jotka on arvioitu vähintään 600-900 miljoonaksi dollariksi. Uusi budjettiluonnos on tarkoitus saattaa parlamentin ensimmäiseen käsittelyyn keskiviikkona 21. joulukuuta.

Kansainvälinen valuuttarahasto ja Venäjä jatkavat neuvotteluja tammi-kuun alkupuolella. Osapuolten antaman yhteisen tiedotteen mukaan joulukuun ensimmäisellä puoliskolla käydyissä keskusteluissa on edistytty erityisesti rahapolitiikkaan ja budjettitulojen lisäämiseen liittyvissä kysymyksissä, mutta edelleen on jäljellä avoimia kysymyksiä. Kokouslähteiden mukaan valuuttarahasto olisi valmis allekirjoittamaan valmiusluottosopimuksen sen jälkeen, kun parlamentti on hyväksynyt budjetin toisessa käsittelyssä.

Venäjä on anonut Maailman kauppajärjestön (WTO) jäsenyyttä. Jättäessään hakemuksen 9. joulukuuta Venäjän ulkomaankauppaministeri **Oleg Davydov** totesi, ettei Venäjä pyri saamaan liittymiselleen erityisehtoja, joita on myönnetty GATTiin liittyneille kehitysmaille. GATTin seuraajaksi ensi vuoden alussa perustettavan WTO:n toimintapiiriin tulevat kuulumaan GATTia huomattavasti laajemmat kansainvälisen kaupan säännökset, jotka koskevat teollisuustuotteiden ohella mm. maataloutta, palvelujen kauppaa, kauppaan vaikuttavia ulkomaisten investointien ehtoja sekä tekijänoikeuksien suojaa.

Venäjä haki jo kesällä 1993 GATTin sopijaosapuoleksi ja toimitti tämän vuoden alussa liittymisprosessin käynnistämiseen kuuluvan selvityksen ulkomaankauppansa ja taloutensa säätelymekanismeista. Venäjän liittymistä käsittelevän työryhmän arvioidaan pitävän ensimmäisen kokouksensa vuoden 1995 alkuvaiheessa.

Työskentelyn pohjaksi useat GATTiin kuuluvat maat ovat toimittaneet Venäjälle yhteensä noin 400 kysymystä, jotka koskevat maan ulkomaankaupan ja talouden osa-alueita kuten yksityistämistä ja demonopolisointia, hintajärjestelmää, tukipolitiikkaa sekä investointi-, ulkomaankauppa- ja valuuttasäännöksiä. Venäjän ulkomaisten taloussuhteiden ministeriön mukaan USA on esittänyt suhtautuvansa tiukasti liittymisprosessiin sisältyviin kahdenkeskisiin tullineuvotteluihin. Ministeriö on arvioinut liittymishankkeen voivan kestää useamman vuoden. WTO:on liittymisensä tueksi Venäjä on saamassa kauppapolitiikkaa koskevaa teknistä apua, jota rahoittavat mm. EU, USA, Japani ja UNCTAD.

Euroopan Unioni käynnisti Eurooppa-sopimusneuvottelut Baltian maiden kanssa. EU päätti Essenissä 9.-10. joulukuuta pitämässään huippukokouksessa aloittaa nk. Eurooppa-sopimusneuvottelut Viron, Latvian ja Liettuan kanssa. Muodollisesti neuvottelut EU:n ja Baltian maiden välillä käynnistyivät Brysselissä 15. joulukuuta. EU:n Essenin huippukokouksessa asetettiin tavoitteeksi Baltian Eurooppa-sopimusneuvottelujen läpivieminen ensi kesäkuun loppuun mennessä. Mahdollisimman pikainen sopimusten aikaansaaminen olisi Baltian maille tärkeää, jotta ne pääsisivät lähentymään EU:n jäsenyyttä samaan aikaan kuin Puola, Tšekki, Slovakia, Unkari, Romania ja Bulgaria, jotka ovat jo solmineet omat Eurooppa-sopimuksensa. EU:n liitännäisjäsenyyttä koskeva Eurooppa-sopimus on siirtymävaiheen sopimus niille maille, jotka pyrkivät kohti EU:n täysjäsenyyttä. Eurooppa-sopimus on vapaakauppasopimusta laajempi kattava poliittisen yhteistyön, palvelut, kaupan, ulkomaiset investoinnit sekä lainsäädännön yhdenmukaistamisen.

Baltian maat valmistelevat ensi vuoden budjettejaan. Viron parlamentti on jo hyväksynyt budjetin vuodelle 1995. Joulukuun 14. päivä hyväksytyt talousarvion tulot ja menot ovat tasapainossa ja budjetin loppusummaksi tuli 8.79 mrd. kruunua. Suurimmat tulot ensi vuoden budjettiin kertyvät veroista: arvonlisäverona kerätään 4.3 mrd. kruunua, henkilökohtaisina tuloveroina 1.82 mrd. kruunua ja yritysten tuloveroina 1.17 mrd. kruunua. Ensi vuoden budjetin suurimmat menoerät aiheutuvat koulutus- ja sosiaalisektorin sekä oikeusjärjestelmän tukemisesta. Myös Liettuassa budjettikäsittely on saatu päätökseen. Maan parlamentti hyväksyi 15. joulukuuta alijäämäisen budjetin vuodelle 1995. Budjettitulot ovat ensi vuonna 5.35 mrd. litiä. Kaavailtu budjettivaje on 419 milj. litiä mikä on 1.9 prosenttia BKT:sta. Liettuan ja Kansainvälisen valuuttarahaston laatiman talousohjelman mukaan maan budjettivaje ei saisi ylittää 2 prosenttia BKT:sta. Pääministeri Adolfo Slezeviciusin mukaan hallituksen budjettiesityksen tavoitteena oli tukea erityisesti sosiaalisektoria. Mm. terveydenhuoltoon, koulutukseen, maatalouteen ja lainsäädäntöön käytettävät menot kasvavat ensi vuonna. Latviassa budjetin käsittely parlamentissa on vielä kesken. Maan hallitus on esittänyt parlamentin hyväksyttäväksi lievästi alijäämäistä (40 milj. latia) budjettia ensi vuodelle. Budjettiesityksen tulot ovat 475 milj. latia ja menot 515 milj. latia. Talousarvion keskeisimpiä tavoitteita on koulutussektorin tukeminen (noin 21 prosenttia arvioiduista kokonaismenoista). Suurimmat tulot Latvian budjettiin kertyy liikevaihto- ja valmisteveroina. Budjettiesitys hyväksyttiin ensimmäisessä käsittelyssä parlamentissa 8. joulukuuta. Parlamentti päättää budjetin lopullisesta hyväksymisestä toisessa käsittelyssä, joka on määrä pitää joulukuun 22. päivänä.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 51

Venäläiset yksimielisiä järjestyksen palauttamisesta Tshetsheniaan, menettelytavoista jyrkkä erimielisyys. Uusia neuvotteluja ei ole yrityksistä huolimatta saatu aikaan. Venäjän parlamentin alahuone duuma katsoo, että Tshetshenia on edelleenkin osa Venäjän federaatiota ja laillinen järjestys sinne on palautettava. Duuma pitää kuitenkin presidentti Boris **Jeltsinin** ja hallituksen poliittisia toimia kriisin ratkaisemiseksi epätyydyttävinä ja tuomitsee asevoimien käytön. Puolueyhdistä voiman käyttöä tukevat vain Joulukuun 12. päivän liberaalidemokraattinen liitto, jonka puheenjohtajan Boris **Fjodorovin** mukaan Venäjällä ei ole muuta vaihtoehtoa, ja Vladimir **Zhirinovskin** ääri-isänmaallinen Liberaalidemokraattinen puolue. Jopa presidentin suurin tukiryhmä Venäjän demokraattinen valinta Jegor **Gaidarin** johdolla on liittynyt sotaoperaation vastustajiin. Venäjän ulkoministeri Andrei **Kozyrev** ilmoitti tästä syystä eroavansa puolueesta. Poliittisten ja humanitaaristen syiden lisäksi vastustajat ovat vedonneet operaation kustannuksiin ja pelkäävät, että sotilasbudjettia pyritään paisuttamaan palkkioksi armeijan uskollisuudesta. Armeijankaan uskollisuus ei ole täydellinen ja sen piiristä on kuulunut Jeltsinin vastaisia soraääniä. Maavoimien varakomentaja kenraali Eduard **Vorobjov** kieltäytyi viemästä joukkojaan Tshetsheniaan ja on uhannut erota virastaan.

Venäjän vakautuspolitiikassa keskeistä budjetti ja öljyteollisuus. Kansainvälisen valuuttarahaston pääjohtajan Michel **Camdessusin** mukaan Venäjän ja valuuttarahaston väliset Venäjän talousohjelmaa ja siihen liittyvää valmiusluottoa koskevat neuvottelut jatkuvat vuoden vaihteen jälkeen ja Camdessus uskoo sopimukseen päästävän viimeistään kuuden kuukauden sisällä. Valuuttarahaston mukaan talousohjelmassa keskitytään Venäjän budjettikysymyksiin ja öljyteollisuuden vapauttamiseen, sillä näihin liittyvät ongelmat ovat Venäjän tulevan kehityksen kannalta kriittisiä. Budjettivajeen suuruutta koskevien erimielisyyksien lisäksi uudeksi ongelmaksi on noussut Venäjän hallituksen kaavailut korvata valuuttarahaston kanssa jo sovitut öljyn vientikiintiöiden poistot järjestelmällä, jossa tuottajat pakotettaisiin myymään 65 prosenttia tuotannostaan kotimarkkinoille. Vaikka järjestely ei koskisikaan niitä yrityksiä, joissa on mukana ulkomaisia öljy-yhtiöitä, niin valuuttarahaston ja maailmanpankin edustajat katsovat suunnitelman olevan vastoin sovittua liberalisointilinjaa. Molemmat rahoituslaitokset ovat ilmoittaneet, että ne eivät voi edetä Venäjälle myönnettävää rahoitusta koskevissa neuvotteluissa, mikäli hallitus aikoo ottaa uuden öljynviennin säätelyjärjestelmän käyttöön.

Venäjän uusi siviililakikokoelma on hyväksytty. Kokoelman nyt hyväksytty ensimmäinen osa antaa aikaisempaa selvemmat säännöt yritystoimintaan, sillä sen myötä poistuu aiempi eri tasoisten säännösten sekavuus. Yksityishenkilöiden ja yritysten taloudellista toimintaa koskevat oikeudet ja velvollisuudet saatetaan vastaamaan Venäjän perustuslakia. Kokoelmassa käsitellään mm. yritysvapautta, yrityksen perustamista, yhtiöjärjestystä, omaisuuden syntymistä, omistussuhteita, maan omistusta ja maakauppoja sekä sopimusten noudattamista ja niiden laiminlyönnin seuraamuksia. Uutuutena Venäjälle syntyy nyt pankkitakauksen käsite.

Venäjän asettama polttoöljyn vientikielto tuntuu Baltiassa ja IVY-maissa. Polttoöljyn vientikielto, jonka on määrä olla voimassa 2.12.1994 - 31.3.1995, asetettiin Venäjän sisäisten energiatarpeiden turvaamiseksi. Kielto kattaa kaiken viennin lukuun ottamatta toimituksia, joista on sovittu hallitusten välisissä sopimuksissa. Tällaiset sopimukset kattavat noin puolet Venäjän polttoöljytoimituksista IVY-maille.

Kielto on pysäyttänyt erinäisten venäläisten polttoöljyjen toimitukset Baltian maille sekä niiden kauttakulkuliikenteen länteen. Kielto tuli yllätyksenä Baltian maille, jotka pyrkivät nyt saamaan polttoöljyä lännestä sekä osaksi korvaamaan polttoöljyä maakaasulla, jonka käyttö on kuitenkin kalliimpaa.

Venäjä ja Ukraina sopimukseen entisistä neuvostoveloista. Venäjä ja Ukraina ovat lopultakin päätyneet ns. nollaratkaisuun, jonka mukaan Venäjä ottaa hoitaakseen Ukrainan osuuden entisen Neuvostoliiton noin 80 mrd. dollarin ulkoisista veloista ja Ukraina luopuu vaateistaan ulkomailla olevaan entiseen neuvosto-omaisuuteen. Kiista veloista ja saatavista on hiertänyt maiden suhteita pitkään. Muut entiset neuvostotasavallat ovat tehneet vastaavat nollaratkaisut jo aiemmin. Ukraina taipui lopulta sopimukseen, kun presidentti Leonid **Kutshma** oli viime lokakuun talousohjelmassaan todennut, ettei Ukraina selviäsi noin 800 milj. dollarin vuosittaisista Neuvostoliiton aikaisista sopimuksista johtuvista velanhoitovelvoitteista.

Viro tiukentaa pankkilainsäädäntöään. Viron parlamentti hyväksyi 15. joulukuuta uuden rahalaitoksia koskevan lain, joka säätelee pankkien perustamista ja toimintaa. Uudella lailla pyritään parantamaan virolaisten pankkien luotettavuutta, tehostamaan pankkien valvontaa sekä rajoittamaan niiden luotonantoa. Yksittäisten osakkeenomistajien määräysvaltaa pankeissa rajoitetaan ja pankkien johtajille asetettavia pätevyysvaatimuksia tiukennetaan. Pankkien vakavaraisuuden on oltava vähintään 8 prosenttia ja vuodesta 2000 lähtien rahalaitosten minimipääomavaatimukseksi asetetaan EU:n standardien mukaisesti 5 milj. ecua. Laki valtuuttaa keskuspankin valvomaan rahalaitosten toimintaa Virossa. Laki sisältää myös määräyksiä rahanpesusta.

Viron parlamentti kiisteli uudesta pankkilaista yli puoli vuotta ennen kuin laki saatiin hyväksytyä. Parlamentin budjetti- ja verokomitean puheenjohtajan Valve Kirsipuun mukaan liikepankit vastustivat ankarasti niiden toiminnalle uudessa laissa kaavailtuja rajoituksia. Virossa on kahden viime vuoden aikana mennyt konkurssiin yhteensä 12 pankkia ja suurimpana syynä useiden pankkien konkurssiin Kirsipuu mainitsee pankkien kelvottoman luottopolitiikan. Luotonantoa koskevat rajoitukset ovatkin Kirsipuun mukaan hyvin tärkeä osa uutta lakia.

Rahalaitosten toimintaa Virossa on säädely tähän saakka vuoden 1989 pankkilailalla. Uusi rahalaitoksia koskeva laki perustuu pitkälti vuodelta 1938 peräisin olevaan Viron vanhaan pankkilakiin.

Ukraina valmistelelee rahauudistusta. Ukrainan presidentti Leonid **Kutshma** on asettanut komitean valmistelemaan maan uuden rahan, hryvnan, käyttöönottoa. Komitean on määrä esittää ehdotuksensa rahauudistuksen toteuttamiseksi tämän kuun loppuun mennessä. Ukrainan keskuspankin pääjohtajan Viktor **Jushtshenkon** mukaan lähes kaikki tarvittavat hryvnasetelit on painettu. Sekä **Kutshma** että **Jushtshenko** ovat korostaneet, että ennen rahauudistusta talous on kuitenkin saatava vakautettua. Ukrainan nykyinen siirtymävaiheen rahaksi tarkoitettu karbovanets otettiin käyttöön vuoden 1992 lopulla, jolloin sen kurssi asetettiin yksi Venäjän rupla. Ukrainan hyvin nopean inflaation takia karbovanetsin kurssi on vajonnut ja tämän kuun alussa yhdellä Venäjän ruplalla sai 34 karbovanetsia ja yhdellä dollarilla 110 000 karbovanetsia.

Tulevan rahauudistuksen tueksi Ukraina arvioi tarvitsevansa noin 2 miljardin dollarin vakautusluoton. Maa käy parhaillaan neuvotteluja IMF:n kanssa taloutensa vakauttamisohjelmasta ja siinä tarvittavasta rahoitustuesta tavoitteenaan päästä sopimukseen ennen vuodenvaihdetta.

IDÄNTALOUKSIEN VIIKKO 52

Venäjän parlamentin alahuone duuma hyväksyi alustavan budjettiluonnoksen vuodelle 1995. Joulukuun 22. päivänä hyväksytty alustava budjettiluonnos sisältää vasta vuoden 1995 budjetin päälinjat. Varafinanssiministeri Sergei **Alekshasenkon** mukaan hallituksen ja parlamentin välinen kädenvääntö jatkuu tammikuussa, kun parlamentin on määrä hyväksyä meno- ja tuloluokkien täsmällinen sisältö.

Budjettiluonnoksen mukaan budjettivajeen suhteessa BKT:een odotetaan laskevan 7.7 prosenttiin vuoden 1994 noin 10 prosentista ja keskimääräisen kuukausi-inflaation hidastuvan 2-3 prosenttiin. Lisäksi budjetti perustuu sille olettamukselle, että Kansainvälinen valuuttarahasto ja Maailmanpankki myöntävät Venäjälle luottoa noin 12-13 miljardin dollarin edestä. Venäjän ja rahoituslaitosten välisen sopimuksen esteinä ovat edelleen kuitenkin epätietoisuus Tshetsheonian sodan budjettivaikutuksista sekä öljyn viennin liberalisointia koskeva linjaerimielisyys.

Koska koko vuotta koskevaa sitovaa budjettia ei ole pystytty laatimaan ja hyväksymään, parlamentti joutui käsittelemään ensimmäisen vuosipuoliskon budjettia erikseen, kuten tapahtui myös vuoden 1994 puolella. Osa ensimmäisen vuosipuoliskon budjettivajeesta rahoitetaan keskuspankin myöntämällä luotoilla ja suunnitelmien mukaan keskuspankki voi ostaa myös rajoitetussa määrin valtion arvopapereita. Keskuspankkirahoitukseen turvautuminen on jyrkässä ristiriidassa hallituksen ja duuman aikaisemman kannan kanssa, jonka mukaan keskuspankkirahoitukseen ei tulla turvautumaan.

Presidentti Jeltsin vakuutti pystyttävänsä Tshetsheniaan Venäjän perustuslain mukaisen hallinnon. Tiistaina 27. joulukuuta pitämässään jyrkkäsanaisessa puheessa presidentti **Jeltsin** lupasi riisua tshetshenit aseista, palauttaa alueelle Venäjän lainsäädännön sekä korvata presidentti **Dzhohar Dudajevin** hallinnon Venäjän perustuslain mukaisella hallinnolla. Presidentin puheen jälkeen venäläiset ovat tiivistäneet Groznyin piiritystä ja taistelut ovat olleet kiivaimpia koko yli kaksi viikkoa kestäneen sodan aikana.

Tilinpäätöksiin liittyvistä pankkien suorittamista dollareiden myynneistä huolimatta ruplan kurssi laski. Ruplan kurssin laskun sanotaan johtuvan keskuspankin dollareiden ostosta ja sen pyrkimyksestä heikentää ruplan ulkoista arvoa vastaamaan viime kuukausien korkeata inflaatiota. Keskuspankin oletetaan myös varautuvan etukäteen vuoden vaihteen jälkeisiin ruplaan kohdistuviin paineisiin. Torstaina 29. joulukuuta dollarilla sai valuuttapörssissä (MICEX) 3 550 ruplaa.

Venäjän keskuspankki on varoittanut pankkien heikosta tilasta. Keskuspankin pääjohtaja **Tatjana Paramonova** on ilmoittanut, että venäläisistä liikepankeista yli 20 prosentilla toiminnan tulos tämän vuoden tammi-syyskuulta osoitti tappiota. Venäjällä toimii noin 2500 pankkia. Keskuspankki arvioi noin 100 pankin olevan kriittisessä tilassa ja harkitsee niiden toimilupien peruuttamista. Venäjän pankkiyhdistyksen mukaan eräät moskovalaiset pankit ovat puolestaan saaneet satoja ehdotuksia, joissa paikallispankit tarjoutuvat ostettaviksi.

Viimeksi kuluneen vuoden mittaan lähes 70 liikepankin toimiluvat on peruutettu. Synä tuoreimpiin toimilupien perumisiin ovat keskuspankin ilmoituksen mukaan olleet lakien ja säädösten rikkominen kuten raportointivelvoitteiden laiminlyönti ja tilintarkastuksista kieltäytyminen sekä liian riskipitoinen luotonanto ja tappiollinen toiminta. Keskuspankki aikoo tehdä esityksen parlamentille pankkien perustamista ja pankkien osakkeenomistajien vastuuta koskevien sääntöjen tiukentamisesta.

Valuutanvaihdon valvontaa Venäjällä aiotaan tiukentaa. Venäjän keskuspankin valmisteleman uuden säännöksen mukaan valuutanvaihtopisteissä on määrä ottaa 1.2.1995 käyttöön uusi lomake, joka täytetään jokaisen käteisvaluutan osto- ja myyntikerran yhteydessä. Nykyinen anonyymi käytäntö muuttuu siten, että uuteen lomakkeeseen kirjataan valuuttaa ostavan tai myyvän henkilön nimi ja henkilöllisyystodistusta koskevat tiedot. Valuutanvaihdon valvontaa vaikeuttavat kuitenkin ilman toimilupaa operoivat valuutanvaihtopisteet. Keskuspankin mukaan esimerkiksi Moskovassa on 2100 rekisteröityä sekä lähes 9000 rekisteröimätöntä vaihtopistettä.

Valvonnan tiukentamisen taustaksi Venäjän keskuspankki on todennut, että venäläiset pankit ovat tämän vuoden ensimmäisen yhdeksän kuukauden aikana tuoneet maahan käteisvaluuttaa 15 miljardin dollarin arvosta ja samaan aikaan vieneet maasta valuuttaa vain noin 100 miljoonaa dollaria. Keskuspankki arvioi suuren osan maahan jäävästä käteisvaluutasta päätyvän rikollisiin käsiin ja tämän lisäävän länsimaissa esitettyjä huolia rahanpesumahdollisuuksien helpoudesta Venäjällä.

Liettuassa otetaan käyttöön veroilmoitukset. Liettuan parlamentti hyväksyi 22. joulukuuta lain, joka velvoittaa täysi-ikäiset kansalaiset ilmoittamaan kalenterivuoden aikana hankkimansa tulojen ja omaisuuden suuruuden vuosittain seuraavan vuoden maaliskuuhun mennessä. Laissa määrätään myös sanktioista mikäli viranomaisille annetut tiedot eivät ole totuudenmukaisia tai veroja ei ole maksettu määräajassa.

Laki astuu voimaan 1.1.1995, mutta aluksi se koskee vain korkeimpia valtion viranhaltijoita, mm. presidenttiä, ministereitä ja parlamentin jäseniä. Seuraavan vuoden alusta lain piiriin tulevat mm. kaikki valtion ja kuntien työntekijät. Vuoden 1998 alusta lähtien laki laajenee koskemaan kaikkia kansalaisia. Tuloveron suuruus on 18-35 prosenttia tulotasosta riippuen.

Virolaisten osuus Viron väestöstä on lisääntynyt. Viron tilastokeskuksen tietojen mukaan virolaisen väestön osuus on viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana kasvanut koko maassa lukuun ottamatta koillista Ida-Virumaan maakuntaa. Maan väestöstä on nyt virolaisia 63 %, kun viisi vuotta aiemmin osuus oli 61 %. Virolaisen väestön osuus on pienin Ida-Virumaalla (18 %) ja Tallinnaa ympäröivässä Harjumaan maakunnassa sekä Tallinnassa (52 %). Suurin virolaisten osuus on Saaremaan ja Hiiumaan saarilla (97 %).

Ruotsalaisyhtiö osti narvalaisen tekstiilitehtaan osake-enemmistön. Borås Wafveri on ostanut 75.5 % Kreenholmi Manufaktuurin osakkeista. Kreenholmi Manufaktuur on yksi maailman suurimmista tekstiilitehtaista, mutta entisen Neuvostoliiton markkinoiden menetyksen jälkeen se nykyään toimii vain 15 %:n kapasiteetilla.

Tehtaasta maksetun 12.5 milj. Viron kruunun kauppahinnan lisäksi Borås Wafveri on sitoutunut 20 milj. kruunun investointeihin ja ottamaan itselleen tehtaan lähes 200 milj. kruunun suuruiset velat. Ostaja on myös lupautunut työllistämään kaikki tehtaan 5.500 työntekijää.

Kreenholmi Manufaktuur sijaitsee Viron itäosassa, jossa venäläisväestön osuus on suurin ja joka kärsii maan suurimmasta työttömyydestä. Ruotsin kansainvälisestä yhteistyöstä vastaavan ministerin Pierre Schorin mukaan investointi on osoitus Ruotsin panostuksesta alueen kehittämiseen.

Ukrainalle laina Maailmanpankilta. Joulun alla Maailmanpankki myönsi Ukrainalle 500 miljoonan dollarin luoton välttämättömän tuonnin rahoittamiseen ja uudistuspolitiikan tukemiseen. Luoton ehtona on, että Ukraina vapauttaa lisää hintoja, aloittaa massayksityistämisen sekä uudistaa maataloutta ja energiasektoria. Neuvottelut Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa talousohjelmasta ja 1.5 miljardin dollarin valmiusluotosta jatkuvat tammikuussa.